

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาค

จังหวัดนครสวรรค์

(ฉบับปรับปรุง)

๒๒ - ๒๖
นครสวรรค์

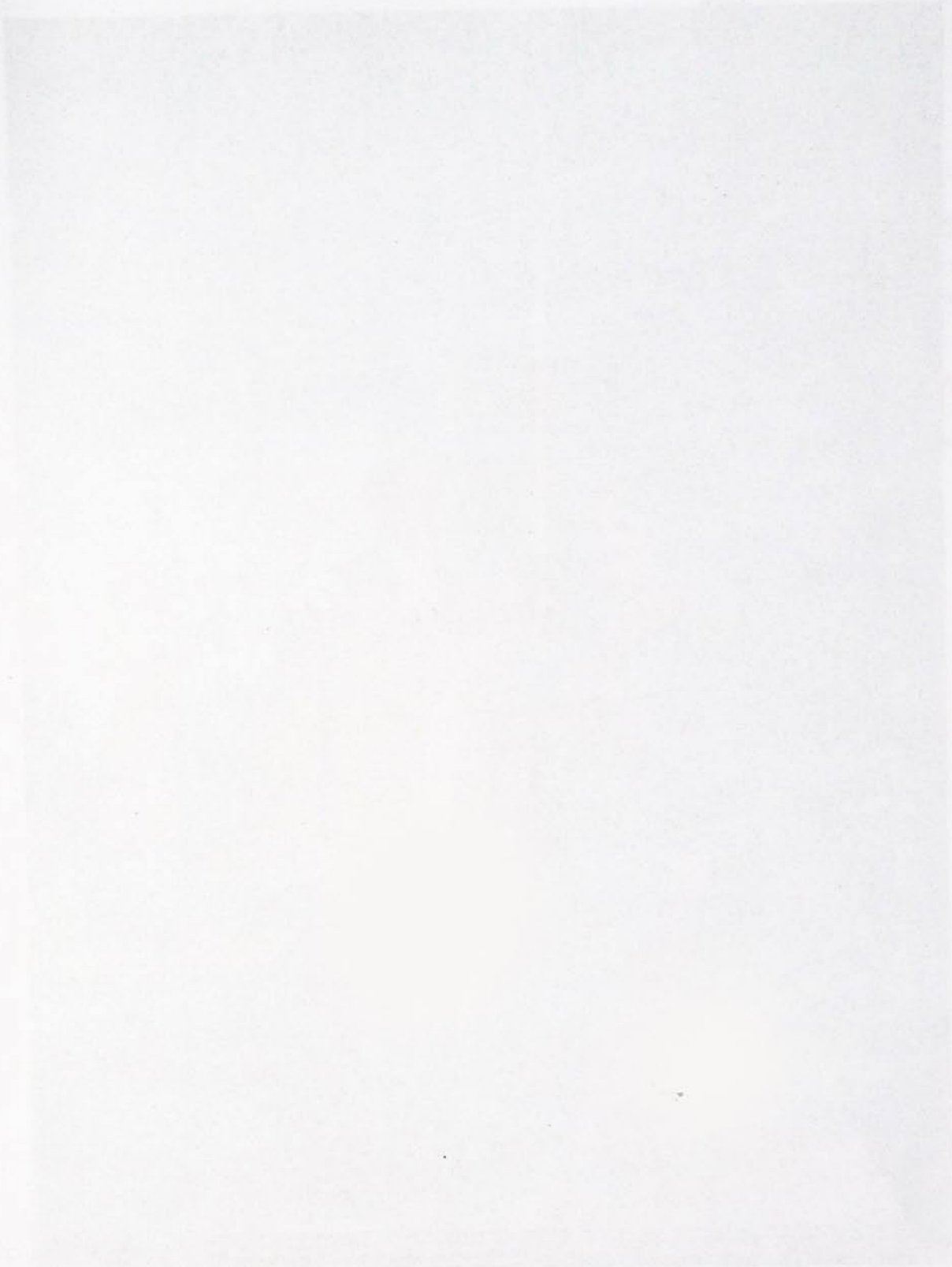
กระทรวงมหาดไทย

พุทธศักราช 2541

งบประมาณการจัดพิมพ์โดย : องค์การบริหารส่วนจังหวัด

26-76 1

ราชบัณฑิตยสถาน

กษ

29019
.....
กษ. 7
๒๑๐
.....
พ. 2
.....
๒๕๓๓๔๖
.....

หนังสือพิมพ์... เป็นสมบัติของ
ส่วนกลาง... และ
นำส่งคืนเพื่อประโยชน์ร่วมกัน

ที่ นว.0017.1/19777

ศาลากลางจังหวัดนครสวรรค์
ถนนสวรรค์วิถี นว 60000

27 กรกฎาคม 2541

เรื่อง การจัดทำหนังสือประวัตินาฬิกาไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดนครสวรรค์(ฉบับปรับปรุง)

เรียน นายองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

อ้างถึง หนังสือองค์การฯ ที่ นว 51001/903 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2541

สิ่งที่ส่งมาด้วย ร่างหนังสือประวัตินาฬิกาไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดนครสวรรค์ (ฉบับปรับปรุง) 1 ชุด

ตามที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ ไม่ขัดข้องที่จะให้การสนับสนุนงบประมาณ จำนวน 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) เพื่อจัดทำหนังสือประวัตินาฬิกาไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดนครสวรรค์ (ฉบับปรับปรุง) นั้น

จังหวัดขอส่งร่างหนังสือดังกล่าวมาพร้อมนี้ เพื่อพิจารณาร่างหนังสือฯ และพิจารณาดำเนินการจัดพิมพ์ตามระเบียบปฏิบัติ และขอขอบคุณในความร่วมมืออย่างดียิ่งมา ณ โอกาสนี้

อนึ่ง เมื่อดำเนินการจัดพิมพ์เรียบร้อยแล้วเมื่อใด ขอความกรุณาจัดส่งให้สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์ ตามจำนวนที่เห็นสมควร เพื่อเผยแพร่ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมเจตน์ วิริยะดำรงค์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์

สำนักงานจังหวัด

ฝ่ายข้อมูลและติดตามประเมินผล

โทร.220262

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดนครสวรรค์

(ฉบับปรับปรุง)

กระทรวงมหาดไทย

พุทธศักราช 2541

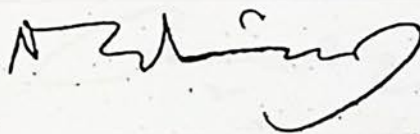

คำนำ

จังหวัดนครสวรรค์ ตามสภาพภูมิศาสตร์ จัดว่าเป็นจังหวัดศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ และเป็นชุมทางของเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ระหว่างภาคเหนือและภาคกลาง ซึ่งเป็นปากทางไปสู่ภาคเหนือ เมื่อมาจากภาคกลาง และเป็นปากทางไปสู่ภาคกลางเมื่อมาจากภาคเหนือ ประวัติความเป็นมาของจังหวัดนครสวรรค์ จึงสมควรจะได้รับการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง

หนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดนครสวรรค์ ได้รวบรวมเอาเรื่องราว และข้อมูลต่าง ๆ ของจังหวัดไว้อย่างละเอียดครบถ้วนทุกแง่ทุกมุม โดยเรียบเรียงขึ้นตามเค้าโครงที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด เพื่อให้เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตามข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด โดยได้จัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2529 แต่เนื่องจากระยะเวลาได้ล่วงเลยมาพอสมควร ข้อมูลบางประการได้เปลี่ยนแปลงไป จังหวัดนครสวรรค์ จึงได้ทำการปรับปรุงขึ้นใหม่ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะอำนวยประโยชน์แก่ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน รวมทั้งสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และผู้สนใจทั่วไปเป็นอย่างดี

จังหวัดนครสวรรค์ ขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ ที่ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณจัดพิมพ์จนเสร็จเรียบร้อย

(นายสมเจตน์ วิริยะดำรงค์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
1. ลักษณะทางกายภาพ	23
1.1 สภาพที่ตั้ง	"
1.2 ลักษณะภูมิประเทศ	"
1.3 สภาพภูมิอากาศ	25
1.4 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	"
1.5 แม่น้ำสายสำคัญ	29
2. การปกครอง/การเมือง	31
2.1 การบริหารราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น	"
2.2 การเมือง	32
2.3 การปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนจังหวัด	"
3. สภาพทางเศรษฐกิจ	37
3.1 สาขาอุตสาหกรรม	"
3.2 สาขาเกษตรกรรม	"
3.3 สาขาค้าส่งและปลีก	"
3.4 การใช้ที่ดิน	"
3.5 แนวโน้มการลงทุน	38
4. สภาพทางสังคม	40
4.1 ลักษณะสังคมทั่วไป	"
4.2 ลักษณะประชากรของจังหวัด	"
4.3 ศาสนา	"
4.4 การศึกษา	41
4.5 สาธารณสุข	"
4.6 การคมนาคมขนส่ง	42
4.7 การสาธารณสุขโรค	43
บทที่ 2 ประวัติความเป็นมา	45
1. ประวัติจังหวัดนครสวรรค์	47
2. การจัดรูปการปกครองเมืองตามระบอบมณฑลเทศาภิบาล	48

	หน้า
3. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ	53
1) อำเภอเมืองนครสวรรค์	..
2) อำเภอลาดยาว	61
3) อำเภอตากาลี	71
4) อำเภอชุมแสง	79
5) อำเภอบรรพตพิสัย	85
6) อำเภอท่าตะโก	91
7) อำเภอพยุหะคีรี	97
8) อำเภอไพศาลี	105
9) อำเภอหนองบัว	111
10) อำเภอตากฟ้า	116
11) อำเภอโกรกพระ	122
12) อำเภอเก้าเลี้ยว	129
13) อำเภอแม่วงก์	135
14) กิ่งอำเภอแม่เปิน	139
15) กิ่งอำเภอชุมตาบง	143
บทที่ 3 สถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	147
3.1 บึงบอระเพ็ด	149
3.2 เขากบ	..
3.3 สวนอุทยานสวรรค์	150
3.4 เขาน้ำบ่อยา	..
3.5 วัดวรรณถนบรรพต	..
3.6 วัดจรมคีรีนาครพต	151
3.7 วัดศรีสวรรค์สังฆาราม (วัดถือน้ำ)	..
3.8 พระผู้ให้อภัยหรือพระหันหลังให้กัน	..
3.9 วัดเกรียงไกรกลาง	..
3.10 วัดเขาดินใต้	152
3.11 เมืองโบราณจันเสน	..
3.12 ถ้ำเพชร	153
3.13 รอยพระพุทธรูป วัดเขาภูคา	..
3.14 วัดเขาภูคา	..

	หน้า
3.15 เมืองโบราณไพศาลี	154
3.16 ซากมนุษย์โบราณและเครื่องมือโบราณบ้านโพธิ์ประสาท	..
3.17 วัดเขาชายธง	155
3.18 วัดถ้ำพรสวรรค์	..
3.19 เขาหน่อ	156
3.20 ดงแม่นางเมือง	..
3.21 วัดบางมะฝ่อ	..
3.22 เขื่อนวังร่มเกล้า	157
3.23 เขาถ้ำพระ	..
3.24 น้ำตกแม่สีวา	..
3.25 หุ้งหินเทิน	..
3.26 สะพานเดชาติวงศ์	158
3.27 พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	159
บทที่ 4 ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น	161
1. บทนำ	163
2. โบราณสถานวัตถุ โบราณวัตถุ	..
2.1 แหล่งโบราณสถาน	..
2.1.1 เมืองโบราณจันเสน	164
2.1.2 เมืองบนและโบราณสถานที่วัดโคกไม้เดน	165
2.1.3 เมืองดอนคาหรือเมืองจำคา	..
2.1.4 เมืองไพศาลี	166
2.1.5 ดงแม่นางเมือง (ชานยบุรี)	..
2.2 โบราณวัตถุ	167
2.2.1 หลวงพ่อศรีสวรรค์	..
2.2.2 พระสองพี่น้อง	168
2.2.3 พระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย	..
2.2.4 พระพุทธรูปปางสมาธินาครปรก	169
2.2.5 หลวงพ่อสัมฤทธิ์	..
2.2.6 ปิ่นโตและตะเกียงโบราณ	..
2.2.7 บุชบก	170
2.3 ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน	..

	หน้า
2.3.1 การแกะสลัก (งาช้าง)	170
2.3.2 งานหล่อพระพุทธรูป	..
2.3.3 งานจักสาน	..
2.3.4 งานเครื่องปั้นดินเผา	171
2.3.5 การทอผ้า	..
2.4 ประเพณีท้องถิ่น	..
2.4.1 ประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่	..
2.4.2 ประเพณีการแข่งขันเรือ	172
2.4.3 ประเพณีสงกรานต์	..
2.4.4 ประเพณีการเลี้ยงข้าวแช่	..
2.4.5 ประเพณีบุญกำฟ้า	173
2.4.6 ประเพณีลอยกระทง	..
2.5 ศิลปการแสดงพื้นบ้าน	174
2.5.1 เต็นท์กำรำเคียว	..
2.5.2 กลองยาวของอำเภอพยุหะคีรี	175
2.5.3 รำโขนบ้านเนินศาลา	..
2.5.4 การแสดงพื้นบ้านของชาวบ้านตำบลเขาทอง	176
2.5.5 การเล่นมะคอนและรำไทยทรงดำ	..
บทที่ 5 บุคคลและเหตุการณ์สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์	177
5.1 บุคคลสำคัญ	179
5.1.1 หลวงพ่อเดิม	..
5.1.2 หลวงพ่อจ้อย	185
5.1.3 จอมพล พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช	189
5.1.4 มหาอำมาตย์โท พระยามหินทรเทศานุวัตน์	195
5.1.5 มหาอำมาตย์ตรี พระยาอรรณภระวีสุนทร	199
5.1.6 ชุนวิวรรณ์สุขวิทยา	203
5.2 เหตุการณ์สำคัญ	207
5.2.1 การเสด็จประพาสต้นของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. 2449 (ร.ศ.125)	..
5.2.2 การเกิดสุริยุปราคาเต็มดวง	217
บทที่ 6 บทสรุป	219

ตราประจำจังหวัด

เป็นรูปวิมาน ตามคติทางศาสนาที่เชื่อถือกันมาว่าบนสวรรค์นั้นเป็นที่อยู่
ของเหล่าเทพทั้งหลาย และผู้มีบุญมากเท่านั้นจึงจะได้ไปบังเกิดในสวรรค์
มีวิมานเป็นที่สถิตย์อย่างสุขสบาย
เมื่อจังหวัดนี้ชื่อว่า "นครศรีธรรมราช" แปลว่า เมืองของชาวสวรรค์
จึงได้นำเอาวิมานมาเป็นสัญลักษณ์ของเมืองนี้

คำขวัญประจำจังหวัด

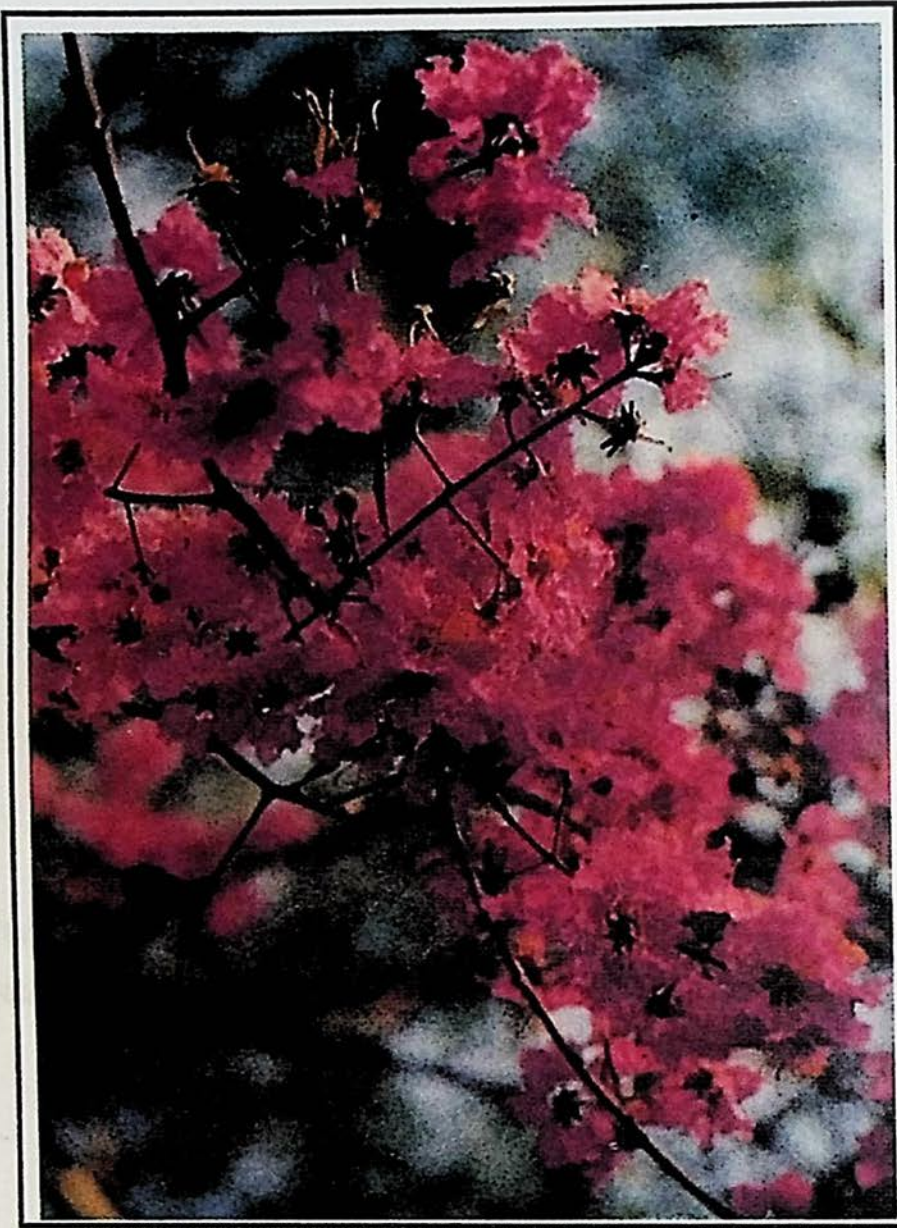
เมืองใต้แดนแห่งมังกร
พริกส้มเมืองบ่อระเพ็ด บลวยใต้ดงปากน้ำโพ

ธงประจำจังหวัด

เป็นรูปวิมานสามองค์สีเหลืองอยู่ในวงกลมสีฟ้า
และวงกลมบรรจุอยู่ตรงกลาง
พื้นธงสีฟ้าทั้งผืน

ต้นไม้ประจำจังหวัด

เสลา

มีชื่อพื้นเมืองหลายชื่อ ได้แก่ เสลาใบใหญ่ อินทิต ตะแบกขน อินทนิล ตะเกี่ยม
มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า LAGERSTROEMIA LOUDOSRII TELJSEN & BINN

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

ต้นไม้ประจำจังหวัด

เสลา

มีชื่อพื้นเมืองหลายชื่อ ได้แก่ เสลาใบใหญ่ อินทชิต ตะแบกขน อินทนิล ตะเกรียม มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า **LAGERSTROEMIA LOUDOSRII TELJSEN & BINN**

เป็นไม้ยืนต้นผลัดใบขนาดกลาง สูง 10-20 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มกลมแน่นทึบ สีเขียวเข้ม โคนกิ่งใหญ่ซึ่งแตกจากลำต้นทำมุมแคบขึ้นข้างบนแต่ในที่สุดปลายกิ่งกลับทอดเอนลงสู่พื้นดิน พุ่มเรือนยอดจึงมีลักษณะที่ทอดปลายกิ่งห้อยลงข้างล่าง ผิวนอกของเปลือกมีสีเทาเข้มถึงเทาดำและมีรอยแตกกระแหวเป็นทางยาวตลอดลำต้น เปลือกหนาประมาณ 1.1 ซม. ใบยาวประมาณ 16-24 ซม. ทรงใบยาว แบบรูปขอบขนาน (oblong) มีขนปุยอ่อนนุ่มสีเหลืองปกคลุมทั้ง 2 ด้านทั้งใบอ่อนและใบแก่ ปลายใบแหลม เป็นกิ่งยาวเล็กน้อย ดอกเมื่อบานมีขนาดกว้าง 6.8-8.2 ซม. กลีบดอกสีม่วงสดเวลาดอกบาน ช่อดอกจะแน่นเป็นรูปทรงกระบอก ก้าน ช่อดอก ก้านดอก และกลีบรองกลีบดอก มีขนอ่อนนุ่มสีเหลืองปกคลุมทั่วไป ที่ผิวนอกของกลีบรองกลีบดอกรูปถ้วย มีสันนูนตามทางยาวขึ้นมาเพียงเล็กน้อยไม่ชัดเจน กลีบดอกและกลีบรองกลีบดอกมีจำนวนไม่ค่อยแน่นอน มักมี 6,7 หรือ 8 กลีบ เกสรผู้ มี 2 ขนาดคือ กลุ่มเกสรผู้ขนาดยาวและขนาดสั้น รั้งไข่ มีขนอ่อนนุ่มปกคลุม ผล เกือบกลม ยาว 1.5-2.1 ซม.

ระยะการเป็นดอก-ผล เริ่มผลัดใบตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ เป็นต้นไป เวลาผลัดใบมักจะทิ้งใบไม่หมด ช่อดอกจะเริ่มบานติดต่อกันไปในระหว่างเดือนมีนาคม-เมษายน ผลแก่ประมาณเดือนพฤศจิกายน หลังจากนั้น จึงแตกออกเพื่อโปรยเมล็ดติดต่อกันไปจนถึงเวลาผลัดใบใหม่

นิเวศน์วิทยา ขึ้นทั่วไปตามป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบ และป่าชายหาด ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกและภาคกลาง ลงมาจนถึงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ประโยชน์ เนื้อไม้ใช้ทำเครื่องกลึง เครื่องแกะสลัก ด้ามเครื่องมือ ฯลฯ

แผนที่จังหวัดนครสวรรค์

ลักษณะทางกายภาพ

1.1 สภาพที่ตั้ง

จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือตอนล่าง หรือภาคกลางตอนบน ห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ประมาณ 237 กิโลเมตร โดยทางรถไฟ 250 กิโลเมตร มีพื้นที่ 9,597.7 ตารางกิโลเมตร หรือ 5,998,548 ไร่

อาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดพิจิตร

กำแพงเพชร

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดลพบุรี

อุทัยธานี ชัยนาท

และสิงห์บุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดตาก

ลักษณะ

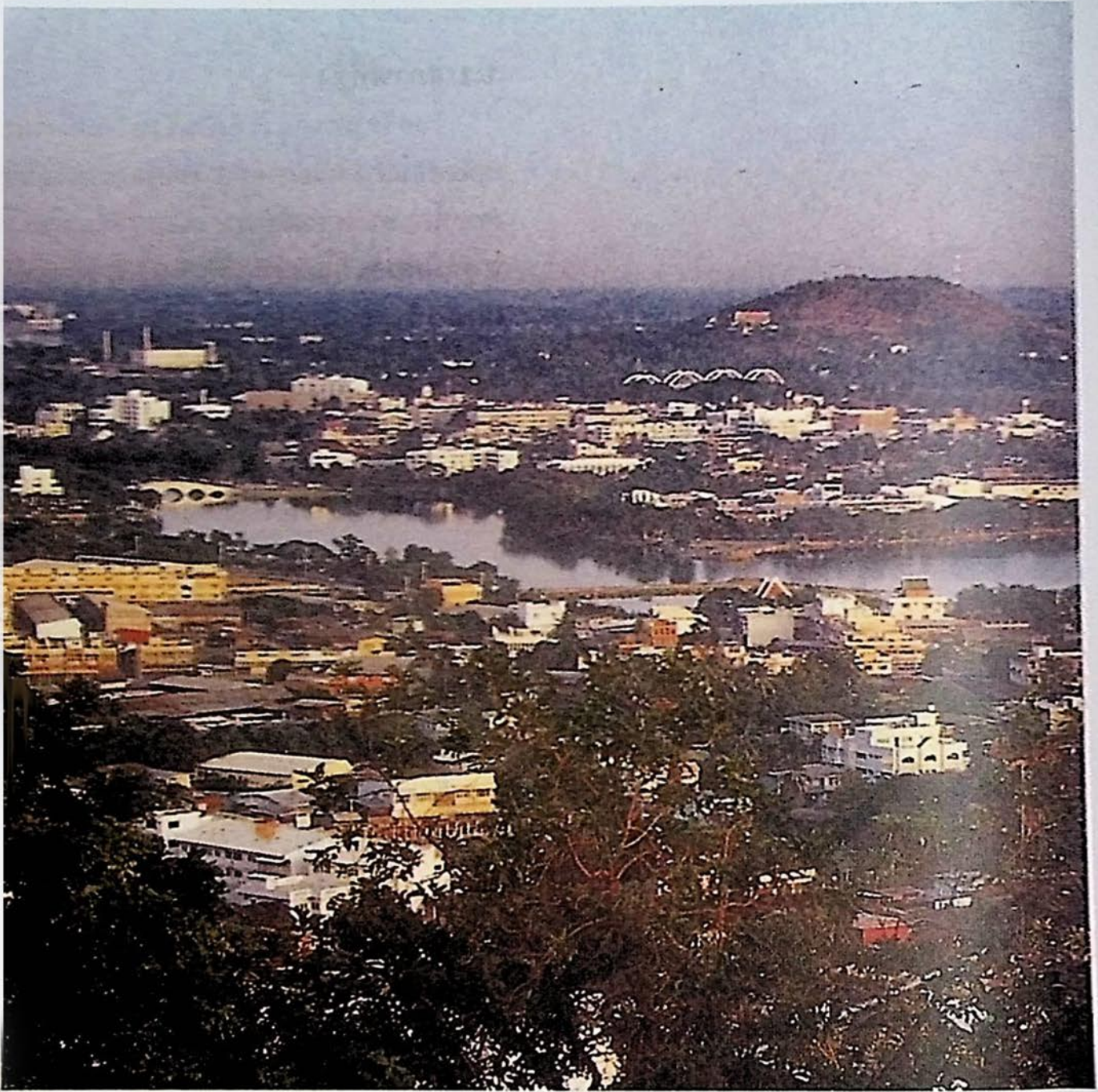

กายภาพ

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดนครสวรรค์สภาพพื้นที่ตามลักษณะภูมิศาสตร์โดยทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเกษตร เป็นที่ราบประมาณ 3 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด มีแหล่งน้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำปิง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน และรวมกันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่านช่วงกลางของจังหวัด แหล่งน้ำที่กล่าวได้แบ่งพื้นที่ของจังหวัดออกเป็นด้านตะวันออก และตะวันตกและมีเพียง 6 อำเภอที่ตั้งอยู่บนแหล่งน้ำสายหลักเหล่านี้

สภาพภูมิประเทศทางด้านทิศตะวันตกของจังหวัด ในเขตอำเภอลาดยาว อำเภอแม่วงก์ กิ่งอำเภอแม่เปิน และกิ่งอำเภอชุมตาบง เป็นภูเขาสลับซับซ้อนและเป็นป่าทึบ พื้นที่ป่าของจังหวัดเป็นสภาพป่าที่เชื่อม โยงติดต่อกับป่าห้วยขาแข้งของจังหวัด

อุทยานนี้ในส่วนใต้ของกิ่งอำเภอแม่ปิ่น และชุมชน
ตาบง ส่วนบนของอำเภอแม่वंก์และอำเภอลาดยาว
เป็นส่วนติดต่อกับป่าดิบของจังหวัดตากที่เชื่อมโยง
ต่อไปถึงป่าทุ่งใหญ่นเรศวรของจังหวัดกาญจนบุรี
สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด เป็นที่ราบ
ค่อนข้างเรียบและแคบบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ โดย
เฉพาะตอนกลางของจังหวัด ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอ
เมือง อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอชุมแสง อำเภอ

ท่าตะโก อำเภอโกรกพระ และอำเภอพยุหะคีรี
สภาพพื้นที่ทางตะวันตก (เขตอำเภอลาดยาว
และอำเภอแม่वंก์) และทิศตะวันออก (เขตอำเภอ
หนองบัว อำเภอไพศาลี อำเภอตากฟ้า และอำเภอ
ตากลิ) มีลักษณะเป็นแบบลอนลูกคลื่น ยกตัวขึ้น
จากตอนกลางของจังหวัด สูงจากระดับน้ำทะเลปาน
กลางเฉลี่ย 50-150 เมตร

1.3 สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไป คล้ายกับภาคกลางมากกว่าภาคเหนือ คือ มีลักษณะค่อนข้างร้อนและแห้งแล้ง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสถิติต่าง ๆ ดังนี้

1.3.1 อุณหภูมิ

เฉลี่ยตลอดปี 28.7 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 34.4 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 20 องศาเซลเซียส โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายนเท่ากับ 38.1 องศาเซลเซียส และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนมกราคมเท่ากับ 18.1 องศาเซลเซียส

1.3.2 ปริมาณน้ำฝน

ปริมาณฝนเฉลี่ยตลอดปี 1,070.5 มิลลิเมตร จำนวนวันฝนตกเฉลี่ย 113.2 วันต่อปี ฝนตกชุกในเดือนกันยายน โดยเดือนกันยายนมีปริมาณ ฝนตกเฉลี่ยสูงสุดประมาณ 231.8 มิลลิเมตร และปริมาณฝนตกเฉลี่ยน้อยที่สุดเดือนธันวาคม ประมาณ 7.3 มิลลิเมตร

1.3.3 ความชื้นสัมพัทธ์

มีค่าเฉลี่ยต่อปี 81 เปอร์เซ็นต์ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในเดือนกันยายน คือ 96 เปอร์เซ็นต์

เซ็นต์ และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนมีนาคม คือ 36 เปอร์เซ็นต์

1.3.4 การระเหยของน้ำ

การระเหยของน้ำรวมตลอดปีเท่ากับ 2,073.0 มิลลิเมตร โดยมีการระเหยของน้ำสูงสุดในเดือนเมษายนเท่ากับ 253.3 มิลลิเมตร และต่ำสุดในเดือนพฤศจิกายนเท่ากับ 130.7 มิลลิเมตร

1.3.5 ลม

ทิศทาง และความเร็วลมจะเป็นตัวการที่สำคัญในการแพร่กระจายของฝุ่นละออง ทิศทางของกระแสลมหลักมีอยู่ 3 ทิศทาง ได้แก่ ลมฝ่ายใต้ จะพัดอยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนกันยายนลมฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ จะพัดอยู่ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม และลมฝ่ายตะวันออกจะพัดอยู่ในช่วงเดือน พฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม โดยมีอัตราความเร็วลมเฉลี่ยตลอดปีอยู่ในช่วง 2.3 ถึง 5.9 น็อต

1.4 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ของจังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ ทรัพยากรแร่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรประมง มีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ทรัพยากรแร่

ลักษณะทางธรณีวิทยา สภาพทั่วไปของจังหวัดนครสวรรค์ มีแหล่งทรัพยากรแร่ที่สำคัญหลายชนิด กระจายอยู่ตอนกลาง และทิศตะวันออกของจังหวัด ซึ่งแร่ธาตุสำคัญเหล่านี้มีแหล่งแร่ที่สำคัญ คือ

- แร่ยิบซั่ม พบที่อำเภอหนองบัว
- แร่เหล็ก พบที่เขาดาคีลี อำเภอตากาลี และเขาบ่อเหล็ก เขาบ่อแก้ว

อำเภอพยุหะคีรี

- หินปูน พบที่อำเภอเมือง อำเภอตากาลี และกระจายทั่วไปทั้งจังหวัด
- หินอ่อน พบที่อำเภอบรรพตพิสัย
- หินแกรนิต พบที่อำเภอบรรพตพิสัย
- ดินมาร์ลหรือดินสอพอง พบที่อำเภอตากาลี
- หวาย มีอยู่ทั่ว ๆ ไปตามบริเวณลุ่มแม่น้ำปิง

ปัจจุบันในจังหวัดนครสวรรค์ มีผู้ขออนุญาตประทานบัตรการนำแร่ขึ้นมาใช้ โดยมีการขอประทานบัตรทำเหมืองยิปซัมมากที่สุด รองลงมาได้แก่เหมืองหินปูน ส่วนหินอ่อน เหล็ก และหินแกรนิตนั้นมีปริมาณเล็กน้อย

สำหรับปริมาณการผลิตแร่ในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ยิปซัม หินปูน หินอ่อน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

อุตสาหกรรมแร่ในจังหวัดนครสวรรค์ นับได้ว่า มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศเนื่องจาก

(1) จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ ในแหล่งแร่ยิปซัมและแหล่งผลิตใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ โดยมีปริมาณการผลิตร้อยละ 69.2 ของภาคเหนือหรือ 22.5 ของประเทศ ลักษณะการใช้แร่ยิปซัม ถูกนำไปใช้เพื่อการผลิตปูนซีเมนต์เป็นส่วนใหญ่

(2) จังหวัดนครสวรรค์ เป็นแหล่งผลิตหินปูนแหล่งเดียวของภาคเหนือ ลักษณะการใช้ส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้ในอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์

(3) หินอ่อนในนครสวรรค์ เป็นแหล่งแร่หิน

อ่อนสีชมพูที่อยู่ในความต้องการมากที่สุด แต่ยังมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ซึ่งนำไปใช้เป็นส่วนประดับในที่อาคารสำนักงาน

การพัฒนาทรัพยากรแร่ ของนครสวรรค์ในปัจจุบันยังเป็นอุตสาหกรรมที่มีขอบเขตจำกัดอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากทรัพยากรแร่ที่ค้นพบ มีปริมาณจำกัด ปัจจุบันสามารถทำการผลิตได้อย่างปกติเพียง 3 ชนิดเท่านั้น คือ ยิปซัมที่เหมืองแร่สหชาติ อำเภอหนองบัว หินปูนของโรงงานปูนซีเมนต์อำเภอตากาลี และดินมาร์ล อำเภอตากาลี สำหรับแร่เหล็ก หลังจากได้ทำการผลิตมานานแล้วคาดว่าหากไม่มีการค้นพบแหล่งแร่ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นคงจะต้องหยุดการผลิตในอนาคตอันใกล้นี้ เนื่องจากแหล่งแร่เหล็กธรรมชาติที่มีการ ผลิตอยู่ในปัจจุบันในท้องถิ่นที่อำเภอตากาลีใกล้จะหมด ส่วนหินอ่อนนั้นยังเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กอยู่และโอกาสที่จะขยายตัวเพิ่มปริมาณมากขึ้น คงจะไม่มีแต่จากลักษณะทางธรณีของจังหวัดนครสวรรค์ พบว่าโอกาส ที่จะพบแหล่งแร่เศรษฐกิจยังคงเกิดขึ้นได้ในพื้นที่ที่เป็นภูเขาทางทิศตะวันตกของจังหวัด หากได้มีการสำรวจต่อไปอุตสาหกรรมเหมืองแร่ คงจะได้มีการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ามากกว่าในปัจจุบันนี้

1.4.2 ทรัพยากรป่าไม้

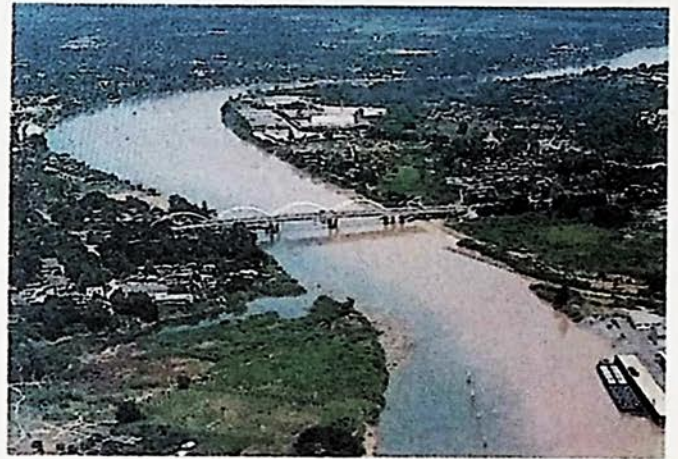
รวมทั้งสิ้น 6 ป่า และทางราชการได้ประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 6 ป่า ได้แก่ ป่าแม่वंก - แม่เป็น ป่าดงยาง - ห้วยพลับ ป่าเขาสูง - เขาพระ ป่าเขาสนามชัย ป่าเขาหลวง และป่าเขาคอก - เขาโลมบาง เขาสอยดาว ป่าส่วนใหญ่จำแนกออกเป็นป่าดิบเขา ดินแล้ง เต็งรัง และป่าเบญจพรรณ ซึ่งมีพันธุ์ไม้ที่สำคัญ หลายชนิด เช่น ไม้ยาง ตะเคียน มะค่า ประดู่ กระบาก เสลา พะยอม มะค่าโมง สมอพิเภก แดง เต็ง รัง เหียง พลวง ลัก ฯลฯ เป็นต้น

(1) **ป่าไม้เพื่อการอนุรักษ์** เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ที่กำหนดเอาไว้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่หายาก ป้องกันภัยธรรมชาติอันเกิดจากน้ำท่วม และการพังทลายของดิน ตลอดทั้งเพื่อประโยชน์ในการศึกษาการวิจัย และนันทนาการของประชาชนประกอบด้วยเขตอุทยานแห่งชาติ เขตวนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขตพื้นที่ที่ลาดชันเกิน 35 องศา ไม่ว่าจะสภาพป่าอยู่หรือไม่ และเขตที่ได้พิจารณาแล้วเห็นควรอนุรักษ์ไว้ เป็นต้น พื้นที่ป่าอนุรักษ์ในจังหวัดนครสวรรค์บางส่วน ซึ่งเป็นพื้นที่ทับซ้อนกับป่าสงวนแห่งชาติแม่वंก - แม่เป็น มีพื้นที่ประมาณ 460,175 ไร่

(2) **ป่าเพื่อเศรษฐกิจ** เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กำหนดเอาไว้เพื่อการผลิตไม้ และของป่า เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ โดยอนุญาตให้มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าได้ตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น การทำเหมืองแร่ การเลี้ยงสัตว์ การปลูกป่า เป็นต้น พื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจมีประมาณ 508,550 ไร่ และได้มอบให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อ

เกษตรกรรม นำไปดำเนินการปฏิรูปที่ดินจำนวน 308,993.82 ไร่

(3) **ป่าเพื่อเกษตรกรรม** เป็นป่าสงวนแห่งชาติที่มีความเหมาะสมสำหรับการทำการเกษตร และมีชุมชนอยู่แล้ว และรัฐบาลมีนโยบายช่วยเหลือให้ราษฎรมีที่ดินทำกิน เป็นของตนเอง และป้องกันการบุกรุกทำลาย โดยกรมป่าไม้และสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ได้เข้าไปดำเนินการจัดสรรให้ประชาชนเข้าอยู่อาศัยได้ พื้นที่ป่าเพื่อเกษตรกรรม มีประมาณ 257,175 ไร่ และได้มอบให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม นำไปดำเนิน

การปฏิรูปที่ดินจำนวน 257,175 ไร่

1.4.3 ทรัพยากรน้ำ

(1) แหล่งน้ำธรรมชาติ

แหล่งน้ำธรรมชาติในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วยแหล่งน้ำประเภทต่าง ๆ 2 ประเภท คือ แหล่งน้ำผิวดิน และแหล่งน้ำใต้ดิน

แหล่งน้ำผิวดิน

ได้แก่ แม่น้ำ และลำห้วยลำคลองสายต่าง ๆ ซึ่งมีต้นกำเนิดจากภูเขา เทือกเขาทางด้านทิศตะวันออก และทิศตะวันตกของจังหวัด และมีต้นกำเนิดจากที่อื่นแล้วไหลผ่านจังหวัดนครสวรรค์ แม่น้ำสายใหญ่ที่มีประโยชน์ และมีความสำคัญ

ต่อความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจของประชากร ได้แก่
แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำปิง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน
นอกนั้นเป็นลำน้ำสายเล็ก ซึ่งส่วนใหญ่จะไหลลง
แม่น้ำดังกล่าวเกือบทั้งสิ้น

แหล่งน้ำใต้ดิน

ได้แก่ น้ำบาดาล ซึ่งได้มีการพัฒนา
ขึ้นมาใช้ประโยชน์ในด้านอุปโภค และการเกษตร
สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

(1) น้ำบาดาลตามแหล่งสะสมตะกอนในหุบ
เขา ตะกอนดังกล่าว ประกอบด้วย ดินเหนียว
เศษหินต่าง ๆ เช่น หินทราย หินปูน หินอัคนี ซึ่ง
ผุพังแตกหัก และถูกพัดพามาสะสมปะปนกัน แต่
ระยะทางที่พัดพามาสั้นมาก จึงไม่มีโอกาสปรับตัว
หรือเรียงตัว (Sorting) ตะกอนจึงมีความพรุน และ
การซึมผ่านของน้ำบาดาลได้น้อย ส่วนใหญ่จึงไม่
ให้น้ำ หรือให้น้อย

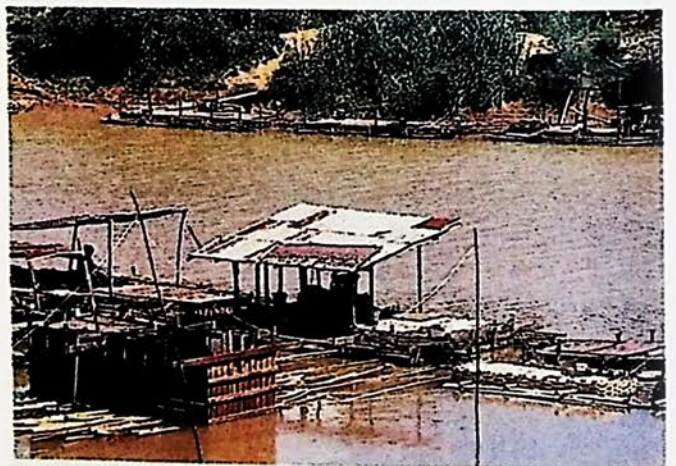
(2) น้ำบาดาลในกรวดทรายที่ราบลุ่ม หรือลุ่ม
น้ำหลากตะกอน ประกอบด้วยชั้นดินเหนียว
สลับ ดินทราย จากแม่น้ำปิง แม่น้ำน่าน ในลุ่มน้ำ
แคบ ๆ ขนานไปกับลำน้ำกว้างไม่เกิน 30 กิโลเมตร
ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 2 ส่วน คือ ส่วนตอนเหนือ
แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งพบชั้นน้ำ ชั้นแรกประมาณ 20
เมตรจากผิวดิน ชั้นที่สองประมาณ 30-40 เมตร
ชั้นที่สามประมาณ 60-70 เมตรจากผิวดิน และอาจ
พบอยู่ลึกถึง 120 เมตรจากดิน ชั้นหินที่รองรับ
ข้างใต้ เป็นหินพวกส่วนที่สองอยู่ใต้บึงบอระเพ็ด
หรือตั้งแต่บริเวณปากน้ำโพลงมาพบชั้นน้ำชั้นแรก
ประมาณ 15 เมตรจากผิวดิน ชั้นที่สองประมาณ
33 เมตรจากผิวดิน หินที่รองรับข้างใต้ได้แก่ หินแปร
เช่น หินชนวน (Slate) พบความเค็มของน้ำ
ที่อำเภอชุมแสง ซึ่งคาดคะเนว่าอาจเกิดจาก

การทำเหมืองแร่ยิปซัม ทางบริเวณฝั่งตะวันออก
ของจังหวัดในท้องที่ อำเภอหนองบัว ซึ่งอยู่ใกล้เคียง
หรืออาจเกิดจากน้ำทะเลหนุนไปตามร่องน้ำ ขณะ
ที่น้ำขึ้น และลงในยุคไพลซีโตซีน ซึ่งมีอายุประมาณ
500,000 - 1,000,000 ปี มาแล้ว

1.4.4 ทรัพยากรประมง

จากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด
นครสวรรค์เป็นที่ราบลุ่ม และมีแม่น้ำสายสำคัญไหล
ผ่านหลายสาย เช่น แม่น้ำปิง วัง ยม น่าน และเจ้า
พระยา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบึงบอระเพ็ด ประ
มาณ 132,737 ไร่ ส่งผลให้เกษตรกรในจังหวัด
นครสวรรค์ ประกอบอาชีพการประมงอยู่โดยทั่วไป
ในอดีตแหล่งน้ำเหล่านี้นับว่าเป็นแหล่งที่มีสภาพ
เหมาะแก่การแพร่ขยายพันธุ์ปลา และสัตว์น้ำ
อื่น ๆ โดยเฉพาะในบึงบอระเพ็ดเคยมีปลาชุกชุม
กว่า 130 ชนิด และมีจระเข้ที่อาศัยอยู่อีกมากมาย
แต่ในปัจจุบันที่มีอยู่ก็สูญพันธุ์ไป ทั้งนี้เนื่องจาก
การสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำทางภาคเหนือตอนบน
ปริมาณน้ำลดลง พื้นที่ถูกบุกรุก และเกิดสภาพ
ดินเค็ม จากการเพาะเลี้ยงในบ่อนอกจากนี้แหล่งน้ำ
ต่าง ๆ โดยทั่วไปก็มีสภาพเสื่อมโทรมลง

ปริมาณสัตว์น้ำจับได้ในจังหวัดนคร
สวรรค์ อำเภอเมืองนครสวรรค์เป็นพื้นที่ที่จับสัตว์น้ำ

ได้มากที่สุด รองลงมาคือ อ่างเก็บกักน้ำและปริมาณ สัตว์น้ำจืดที่ผลิตได้ในอ่างเก็บกักน้ำพิสัย ตาคี แก้วเขียว หนองบัว ไพศาล ชุมแสง โกรกพระ พยุหะคีรี ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าร้อยละ 50 จะนำไปขายสด เพื่อการบริโภคมากกว่าจะนำไปแปรรูปเป็นอาหารชนิดอื่น

1.5 แม่น้ำสายสำคัญ

แม่น้ำ และลำห้วยลำคลองสายต่าง ๆ ซึ่งมีต้น

กำเนิดจากภูเขา เทือกเขาทางด้านทิศตะวันออก และทิศตะวันตกของจังหวัด และมีต้นกำเนิดจากที่อื่นแล้วไหลผ่านจังหวัดนครสวรรค์ แม่น้ำสายใหญ่ที่มีประโยชน์ และมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่และเศรษฐกิจของประชากร ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำปิง แม่น้ำยม และน่าน นอกจากนี้เป็นลำน้ำสายเล็ก ซึ่งส่วนใหญ่จะไหลลงแม่น้ำดังกล่าวเกือบทั้งสิ้น แหล่งน้ำผิวดินในจังหวัดนครสวรรค์ ที่สำคัญ ได้แก่

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

แม่น้ำเจ้าพระยา

เกิดจากการไหลมารวมกันของแม่น้ำปิง และ น่าน ที่บริเวณปากน้ำโพ หรือเทศบาลนครนคร สวรรค์ แล้วไหลลงทางทิศใต้สู่ที่ราบลุ่มภาคกลาง ตอนใต้จนออกสู่ทะเลที่อ่าวไทย เป็นแม่น้ำสาย สำคัญที่มีประโยชน์ ทั้งทางด้านเกษตรกรรม การ คมนาคม การอุตสาหกรรม อุปโภค บริโภค บริเวณ สองฝั่งแม่น้ำมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ตลอดจนเป็น แหล่งประมงน้ำจืดที่สำคัญอีกด้วย

แม่น้ำปิง

ไหลผ่านท้องที่อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอเก้า เลี้ยว และมาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่บริเวณ ปากน้ำโพ เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญอีกสาย หนึ่ง ทั้งในด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม อุปโภค บริโภคของประชากรบริเวณสองฝั่งแม่น้ำ

แม่น้ำน่าน

เป็นลำน้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านท้องที่อำเภอ ชุมแสง และมาบรรจบกับแม่น้ำปิงที่ปากน้ำโพ เป็น แหล่งน้ำที่ให้ประโยชน์ทั้งในด้านการเกษตร การคมนาคม อุปโภค บริโภคของประชากร เช่น เดียวกัน

แม่น้ำยม

ต้นกำเนิดจากเทือกเขาในจังหวัดแพร่ แล้ว ไหลผ่านจังหวัด ในภาคเหนือลงมาจนบรรจบกับ แม่น้ำน่านบริเวณอำเภอชุมแสง สามารถใช้ประ- โยชน์ในด้านการเกษตร อุปโภค บริโภค ของประ ชากร บริเวณสองฝั่งแม่น้ำได้เป็นอย่างดีอีกสายหนึ่ง

ลำน้ำแม่วงศ์

ต้นกำเนิดจากเทือกเขาสูง ในเขตจังหวัด ตาก ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดนคร สวรรค์ ไหลผ่านท้องที่อำเภอลาดยาว เป็นลำน้ำวังม้า

แล้วไหลออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดอุทัยธานี เป็นลำน้ำที่มีน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี สามารถให้ ประโยชน์ในด้านการเพาะปลูกได้ดี และอาจมี ปริมาณน้ำเกินความต้องการในฤดูฝน ซึ่งทำให้ เกิดน้ำท่วมได้

ลำน้ำคลองโพธิ์

ต้นกำเนิดจากเทือกเขาสูงในท้องที่ อำเภอลาด ยาว ทางด้านทิศตะวันตกของจังหวัด แล้วไหลเรียบ เขตจังหวัดมารวมกับลำน้ำวังม้า บริเวณอำเภอ สว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี เป็นลำน้ำที่มีน้ำ ไหลผ่านตลอดปี ใช้ประโยชน์ในด้านการเพาะปลูก และการอุปโภค

สำหรับคลองอื่น ๆ ที่มีน้ำไหลผ่านตลอดปี แต่จะมีน้ำมากเกินไป จนเกิดความเสียหายในฤดูฝน และน้ำน้อยเกินไป จนไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ ได้ในฤดูแล้ง ได้แก่ คลองเกรียงไกร และคลอง เกษม ในท้องที่อำเภอเมืองและชุมแสง ซึ่งไหลลงสู่ แม่น้ำน่าน คลองบอน คลองท่าตะโก และคลองเจ็ด ในท้องที่อำเภอท่าตะโก ไหลลงสู่บึงบรเพ็ด เหล่านี้เป็นต้น แต่ทั้งนี้ลำคลองต่าง ๆ เหล่านี้จะให้ ประโยชน์ ในด้านเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาที่สำคัญ แห่งหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์

นอกจากลำน้ำสายต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในท้องที่จังหวัดนครสวรรค์ มีแหล่งน้ำผิวดิน ในลักษณะเป็นบึง หนองน้ำ อีกหลายแห่งบริเวณที่ราบลุ่มต่ำ ตอนกลางของจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ ได้แก่ บึงบอระเพ็ด บึงเสนาท แหล่งน้ำดังกล่าวมีคุณประโยชน์ ในด้านเป็นแหล่งอาศัยของปลา และนกจำนวนมาก

2. การปกครอง / การเมือง

2.1 การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น

จังหวัดนครสวรรค์ แบ่งเขตการปกครองเป็น 13 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 128 ตำบล 1,309 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 1 แห่ง สุขาภิบาล 15 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 125 แห่ง มีรายละเอียดดังนี้

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	เทศบาล/สุขาภิบาล	องค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนตำบล
1. เมือง	เทศบาลนครนครสวรรค์	15	160	16
2. โกรกพระ	สุขาภิบาลหนองเบน สุขาภิบาลโกรกพระ สุขาภิบาลบางประมุง	8	63	9
3. ชุมแสง	เทศบาลเมืองชุมแสง สุขาภิบาลทับกฤช	11	124	11
4. หนองบัว	สุขาภิบาลหนองบัว	9	98	9
5. บรรพตพิสัย	สุขาภิบาลบรรพตพิสัย	13	111	13
6. แก้วเลี้ยว	สุขาภิบาลแก้วเลี้ยว	4	43	5
7. ตากลิ	สุขาภิบาลตำบลตากลิ สุขาภิบาลช่องแค	10	110	10
8. ท่าตะโก	สุขาภิบาลท่าตะโก	10	101	10
9. พยุหะคีรี	สุขาภิบาลพยุหะ	11	110	11
10. ไผ่ศาลี	สุขาภิบาลไผ่ศาลี	8	90	8
11. ตากฟ้า	สุขาภิบาลตากฟ้า	7	73	7
12. ลาดยาว	สุขาภิบาลลาดยาว	12	135	12
13. แม่वंรก	สุขาภิบาลแม่वंรก	4	59	4
14. แม่เป็น		1	14	1
15. ชุมตาบง		2	18	2

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดนครสวรรค์, กรกฎาคม 2541

2.2 การเมือง

จังหวัดนครสวรรค์ แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 3 เขต มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 7 คน

2.3 การปกครองส่วนท้องถิ่น

ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ประวัติความเป็นมา

การจัดรูปองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นการปกครองท้องถิ่นรูปหนึ่งที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้มีการปรับปรุงแก้ไขและวิวัฒนาการมาตามลำดับ โดยจัดให้มีสภาจังหวัดขึ้นเป็นครั้งแรกใน ปี พ.ศ. 2476 ตามความในพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ.2476 ฐานะของสภาจังหวัดขณะนั้นมีลักษณะ เป็นองค์กรตัวแทนของประชาชน ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือแนะนำแก่คณะกรรมการจังหวัด ยังมี ได้มีฐานะเป็นนิติบุคคลที่แยกต่างหากจากราชการ บริหารส่วนภูมิภาค หรือหน่วยการปกครองท้องถิ่นตามกฎหมาย

ต่อมาในปี พ.ศ.2481 ได้มีการตราพระราชบัญญัติสภาจังหวัด พ.ศ.2481 ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ ที่จะแยกกฎหมายที่เกี่ยวกับสภาจังหวัดไว้ โดยเฉพาะ สำหรับสาระสำคัญของพระราชบัญญัตินั้น ยังมีได้มีการเปลี่ยนแปลงฐานะและบทบาทของสภาจังหวัดไปจากเดิม กล่าวคือ สภาจังหวัดยังคงทำหน้าที่เป็นสภาที่ปรึกษาของคณะกรรมการจังหวัดเท่านั้น จนกระทั่งได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบราชการแผ่นดิน พ.ศ.2495 ซึ่งกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นหัวหน้าปกครองบังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบบริหารราชการในส่วนจังหวัดของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ โดยตรง แทนคณะกรรมการจังหวัดเดิมโดยผลแห่งพระราชบัญญัตินี้ ทำให้สภาจังหวัดมีฐานะ

เป็นสภาที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการจังหวัด

แต่เนื่องจากบทบาท และการดำเนินงานของสภาจังหวัดในฐานะที่ปรึกษา ซึ่งคอยให้คำแนะนำ และควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของจังหวัด ไม่สู้จะได้ผลสมความมุ่งหมายเท่าใดนัก จึงทำให้เกิดแนว ความคิดที่จะปรับปรุงบทบาทของสภาจังหวัดให้มีประสิทธิภาพ โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองยิ่งขึ้น พ.ศ. 2498 อันมีผลให้เกิด "องค์การบริหารส่วนจังหวัด" ขึ้น ตามกฎหมายมีฐานะเป็นนิติบุคคลแยกจากจังหวัด ในฐานะที่เป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาค ต่อมาพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีฐานะเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปหนึ่ง

เมื่อสภาจังหวัดแปรสภาพมาเป็นสภาการปกครองท้องถิ่น จึงมีบทบาทและอำนาจหน้าที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจอำนาจหน้าที่และบทบาท ของสภาจังหวัด จากอดีตถึงปัจจุบัน จึงขอแบ่งระยะวิวัฒนาการของสภาจังหวัดออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1) ในอดีต (พ.ศ. 2476 - 2498)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2476 ที่ได้มีการจัดตั้งสภาจังหวัดขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ.2476 ซึ่งนับเป็นจุดกำเนิดและรากฐานของพัฒนาการที่ทำให้เกิดมีหน่วยการปกครองท้องถิ่นในรูปขององค์การบริหารส่วนจังหวัด จนถึงปี พ.ศ. 2498 นั้น อาจกล่าวโดยสรุปถึงฐานะอำนาจหน้าที่ บทบาทของสภาจังหวัดได้ว่ามีลักษณะ ดังนี้

ฐานะ สภาจังหวัดในขณะนั้นก็ยังมิได้มีฐานะเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่น และเป็นนิติบุคคลที่แยกต่างหาก จากราชการบริหารส่วนภูมิภาค ตามกฎหมายเป็นเพียงองค์กร ตัวแทนประชาชนรูปแบบหนึ่งที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำแก่จังหวัด ซึ่งพระราชบัญญัติบริหารราชการแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2476 กำหนดให้จังหวัดเป็นหน่วยการบริหารส่วนภูมิภาคอำนาจการบริหารงานในจังหวัด อยู่ภายใต้ การดำเนินงานของคณะกรรมการจังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน สภาจังหวัด จึงมีบทบาทเป็นเพียงที่ปรึกษาเกี่ยวกับกิจการของจังหวัดแก่คณะกรรมการจังหวัด และคณะกรรมการจังหวัดไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามเสมอไป จนกระทั่งในปี พ.ศ.2495 ได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบ บริหารราชการแผ่นดินกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นหัวหน้าปกครองบังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบการบริหารราชการในส่วนจังหวัด สำหรับอำนาจหน้าที่ของสภาจังหวัดพระราชบัญญัติสภาจังหวัด พ.ศ.2481 มาตรา 25 ได้กำหนดให้สภาจังหวัดมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบและรายงานเรื่องงบประมาณ ที่ทางจังหวัดตั้งขึ้น และสอบสวนการคลังทางจังหวัด

ตามระเบียบ ซึ่งจะได้มีกฎกระทรวงกำหนดไว้

2. แบ่งสรรเงินอุดหนุนของรัฐบาล ระหว่างบรรดาเทศบาลในจังหวัด

3. เสนอข้อแนะนำ และให้คำปรึกษาต่อคณะกรรมการจังหวัดในกิจการจังหวัดดังต่อไปนี้

ก. การรักษาความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน

ข. การประถมศึกษาและอาชีวศึกษา

ค. การป้องกัน การบำบัดโรค การจัดตั้งและบำรุงสถานพยาบาล

ง. การจัดให้มีและบำรุงทางบกทางน้ำ

จ. การกสิกรรม และขนส่ง

ฉ. การเก็บภาษีอากรโดยตรง ซึ่งจะเป็นรายได้ส่วนจังหวัด

ช. การเปลี่ยนแปลงเขตหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และเขตเทศบาล

4. ให้คำปรึกษาในกิจการที่ คณะกรรมการจังหวัดร้องขอ

2) ในอดีต (พ.ศ.2498-2539)

การจัดตั้ง และการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ.2498 ซึ่งกำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีฐานะเป็นนิติบุคคล และ พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ดังนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดจึงเป็นหน่วยราชการ การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล และในพระราชบัญญัติฯดังกล่าวได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดไว้ว่า

องค์ การบริหารส่วนจังหวัด อาจดำเนินกิจการส่วน จังหวัดภายในเขตจังหวัด นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน การศึกษา การทำนุบำรุง ศาสนา และการส่งเสริมวัฒนธรรม การสาธารณสุข การ การป้องกันโรค การบำบัดโรค และการจัดตั้ง และบำรุงสถานพยาบาล ฯลฯ เป็นต้น

นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดยังอาจ ทำกิจการซึ่งอยู่นอกเขต ในเมื่อกิจการนั้นจำเป็นต้องทำ และเป็น การเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมที่ดำเนินตามอำนาจหน้าที่ที่อยู่ภายใต้เขตของตน โดยได้รับความยินยอมจากสภาเทศบาล คณะกรรมการ สุขาภิบาล สภาจังหวัด หรือสภาตำบลที่เกี่ยวข้อง นั้น และได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแล้วด้วย

รูปการบริหาร ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในปัจจุบัน (พ.ศ.2540)

พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 ได้กำหนดให้จังหวัดหนึ่งมีองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด ประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วน จังหวัด และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

หรือตามกฎหมายอื่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นนิติ บุคคลและเป็นราชการส่วนท้องถิ่น

พื้นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้แก่ เขต จังหวัด และได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้องค์การ บริหารส่วนจังหวัด ดำเนินกิจการภายในเขตองค์ การบริหารส่วนจังหวัด ดังต่อไปนี้

1. ตราข้อบัญญัติโดยไม่ขัดข้อง หรือแย้งต่อ กฎหมาย
2. จัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด ตาม ระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด
3. สนับสนุนสภาตำบล และราชการส่วน ท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น
4. ประสานและให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติ หน้าที่ของสภาตำบล และราชการส่วนท้องถิ่นอื่น
5. แบ่งสรรเงินซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่ง ให้แก่สภาตำบล และราชการส่วนท้องถิ่นอื่น
6. อำนาจหน้าที่ของจังหวัด ตามพระราช บัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 เฉพาะภายในเขตสภาตำบล
7. คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

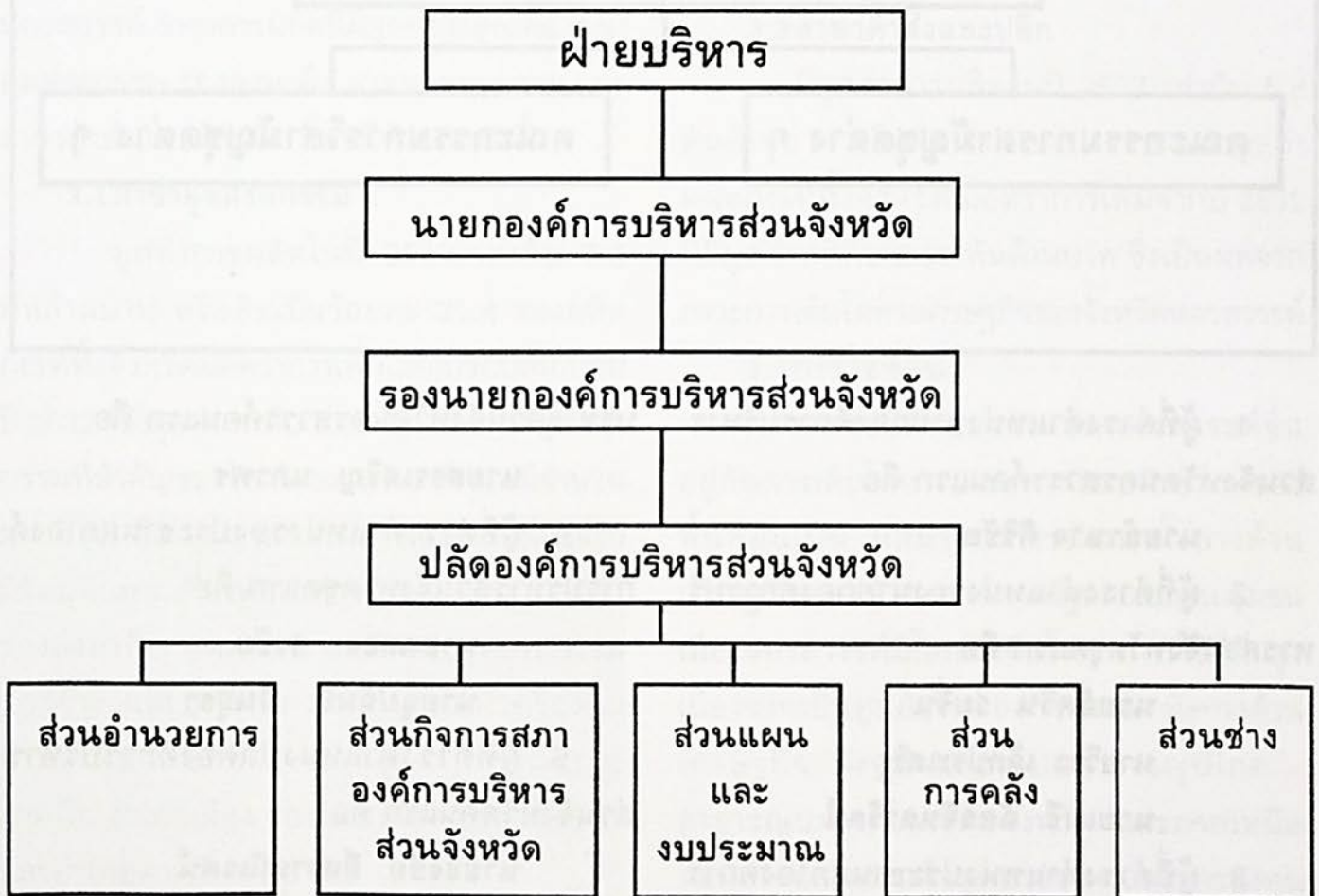
องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช

รายได้

1. ภาษีอากรตามที่มีกฎหมายบัญญัติไว้
2. ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับตามที่มีกฎหมายบัญญัติไว้
3. รายได้จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
4. รายได้จากการสาธารณูปโภคขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
5. รายได้จากการพาณิชย์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
6. พันธบัตร หรือเงินกู้ตามที่มีกฎหมายบัญญัติไว้
7. เงินกู้จากกระทรวง ทบวง กรม องค์กร หรือนิติบุคคลต่าง ๆ ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรี
8. เงินอุดหนุน หรือรายได้อื่นตามที่รัฐบาล หรือหน่วยงานของรัฐจัดสรรให้
9. เงินและทรัพย์สินอย่างอื่นที่มีผู้อุทิศให้
10. รายได้อื่นตามที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

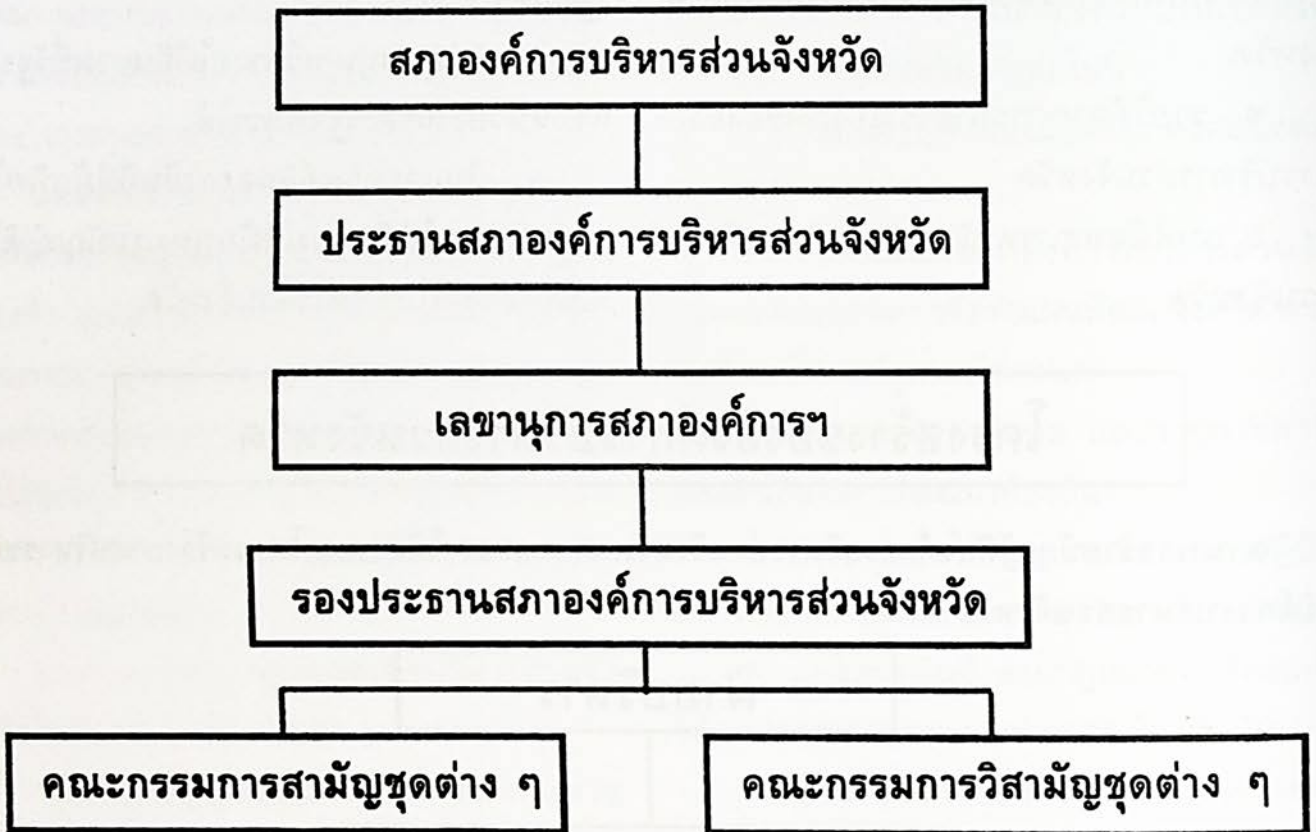
โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 ได้กำหนดโครงสร้างการบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ดังนี้

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

ฝ่ายนิติบัญญัติ

1. ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์คนแรก คือ

นายอำนาจ ศิริชัย

2. ผู้ที่ดำรงตำแหน่งรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชุดแรก คือ

- นายอัศวิน ร่มรื่น

- นายวิระ เล็กประเสริฐ

- นายเมธี ฉัตรจินดารัตน์

3. ผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานสภาองค์การ

บริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์คนแรก คือ

นายสรรเสริญ นภาพร

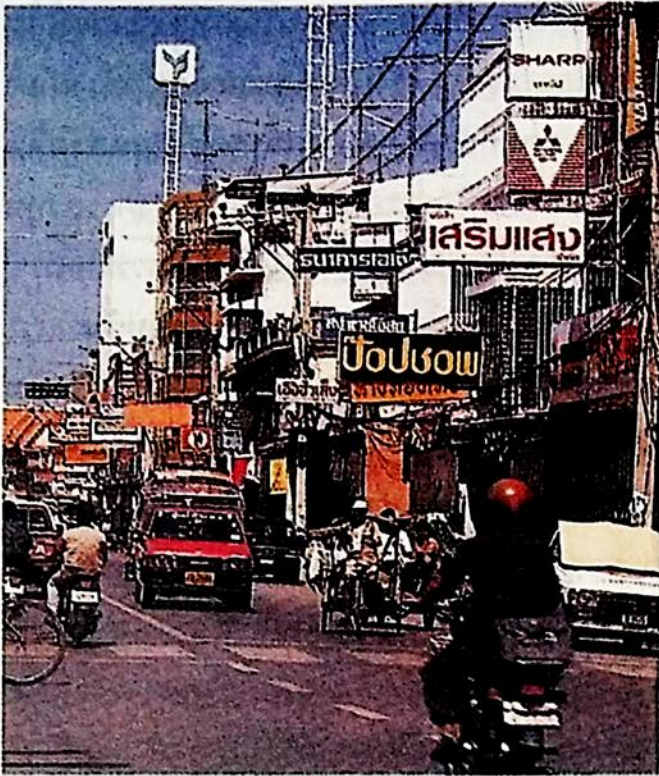
4. ผู้ที่ดำรงตำแหน่งรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชุดแรก คือ

- นายฉลอง ธงชัย

- นายอุปถัมภ์ อินสุธา

5. ผู้ที่ดำรงตำแหน่งปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดคนแรก คือ

นายธงชัย สีหราชนิเวศน์

3. สภาพทางเศรษฐกิจ

ลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัด นครสวรรค์ สาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงสุด คือ สาขา อุตสาหกรรม รองลงมาคือ สาขาเกษตรกรรม และ สาขาค้าส่งและค้าปลีก โดยมีสัดส่วนดังนี้

3.1 สาขาอุตสาหกรรม

มูลค่าการผลิตในปี 2537 เท่ากับ 7.2 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 21.4 ของผลิตภัณฑ์ทั้งจังหวัดมีอัตราการเพิ่มเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2532 ที่มีมูลค่าเท่ากับ 3.18 พันล้านบาท อุตสาหกรรมที่สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ และมีจำนวนมากที่สุด คือ อุตสาหกรรมการเกษตร เนื่องจากมีวัตถุดิบมากเพียงพอต่อการป้อนโรงงาน ในลำดับรองลงมาคือ อุตสาหกรรมบริการ อุตสาหกรรมก่อสร้าง และอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม ตามลำดับ พื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่มากคือ อำเภอเมือง รองลงมาคือ อำเภอลาดยาว และอำเภอตาคลี ตามลำดับ

3.2 สาขาเกษตรกรรม

มีมูลค่าการผลิตในปี 2537 เท่ากับ 6.6 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 19.6 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ทั้งจังหวัด แต่เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2532 แล้ว พบว่ามีมูลค่าลดลงเนื่องจากปัญหาภาวะการแข่งขันในตลาดโลก ความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ขาดแรงงานในภาคเกษตร และขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เช่น ในพื้นที่อำเภอไพศาลี อำเภอหนองบัว อำเภอท่าตะโก อำเภอตาคลี และอำเภอตากฟ้า นอกจากนี้ยังเป็นผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจในสาขาอื่น ๆ ทำให้สาขาเกษตรกรรมถูกดึงแรงงานออกไป การเปลี่ยนพื้นที่เกษตรเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยมากขึ้น เป็นต้น อำเภอที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุดคือ กิ่งอำเภอแม่วงก์

3.3 สาขาค้าส่งและปลีก

มีมูลค่าการผลิตในปี 2537 เท่ากับ 5.8 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 17.2 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ทั้งจังหวัด มีอัตราการเพิ่มจากปี 2532 ที่มีมูลค่าเท่ากับ 3.39 พันล้านบาท ซึ่งเป็นผลจากภาวะการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครสวรรค์

3.4 การใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินของจังหวัดนครสวรรค์ขึ้นอยู่กับ การเติบโตทางประชากร และศักยภาพของพื้นที่อันเป็น ผลมาจากการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมจากภาครัฐและเอกชน ชุมชนเมืองนครสวรรค์มีโอกาสเติบโตทางการใช้ที่ดินสูง เนื่องจากเป็นศูนย์รวมของกิจกรรม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และระบบสาธารณูปโภค - สาธารณูปการ ในระดับจังหวัด และภาคเหนือตอนล่างที่สามารถดึงดูดประชากรและการลงทุน

ต่าง ๆ คาดว่าแนวโน้มการใช้ที่ดินจะมีการขยายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ

3.5 แนวโน้มการลงทุน

จังหวัดนครสวรรค์ นับเป็นจังหวัดที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีที่ตั้งเหมาะสมในการเป็นธุรกิจหลายประเภท รัฐบาลมีนโยบายที่จะกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค และท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ได้ถูกจัดลำดับความสำคัญในการจัดทำแผนการลงทุน ที่เอื้ออำนวยให้จังหวัดมีศักยภาพ และโอกาสในการลงทุนสูง และมีโอกาสเป็นไปได้ซึ่งแนวโน้มการลงทุนของภาคเอกชน ดังนี้

3.5.1 โครงการพาณิชย์รุกตลาด

เป็นโครงการพัฒนาปรับปรุงการแปรรูปสินค้าเกษตร ให้มีคุณภาพดีได้มาตรฐาน เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและดึงดูดใจผู้ซื้อ เพื่อขยายตลาดออกสู่ต่างจังหวัด ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่อง และการจ้างงาน สินค้าเหล่านี้ ได้แก่ วันเส้น เส้นก๋วยเตี๋ยว ซอสต่าง ๆ ลูกชิ้นปลากรายขนมโมจิ แหนม กระยาสารท และขนมต่าง ๆ

3.5.2 โครงการผลิตไม้กวาด

จากดอกหญ้าข้าวฟ่าง

เป็นการผลิตไม้กวาดจากดอกหญ้าข้าวฟ่าง เนื่องจากวัตถุดิบมีมากในนครสวรรค์ ตลาดยังมีความต้องการสูง การผลิตไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเป็นการลงทุนขนาดเล็ก เทคโนโลยีที่ใช้ไม่ซับซ้อน ราคารับซื้อค่อนข้างสูง

3.5.3 โครงการแปรรูปปูนซีเมนต์

เป็นโครงการผลิตวัสดุก่อสร้างจากซีเมนต์ เช่น อิฐบล็อก เสาค้ำ ท่อระบายน้ำ แท่งปูนซีเมนต์กั้นขอบถนน แผ่นอิฐปูทางเดิน เนื่อง

จากนครสวรรค์ยังขาดแคลนโรงงานประเภทนี้ ในขณะที่ความต้องการในตลาด และจังหวัดข้างเคียงมีมาก และที่สำคัญ นครสวรรค์เป็นแหล่งผลิตปูนซีเมนต์ผงที่อำเภอตากสิน เป็นโครงการลงทุนขนาดกลางไม่ค่อยมีปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อม

3.5.4 โครงการแปรรูปเย็บซั้ม

เป็นโครงการผลิตแผ่นเย็บซั้มอัด เพื่อใช้ทำเพดานหรือฝาผนังเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดทางภาคเหนือ ลดค่าขนส่งในการแปรรูป ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องการจ้างงานจ้างรายได้ เทคโนโลยีการผลิตไม่ซับซ้อน ใช้วัตถุดิบในจังหวัดทั้งหมด ใช้แรงงานไร้ฝีมือและกึ่งฝีมือซึ่งมีพร้อมอยู่แล้ว เอกชนจะลงทุนได้ทั้งตั้งโรงงานใหม่ ย้ายโรงงานหรือขยายการลงทุน

3.5.5 โครงการอุตสาหกรรม

อบชุบโลหะด้วยความร้อน

เป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่อง จากอุตสาหกรรมการซ่อมเครื่องบริการจักรกลการเกษตร ทั้งนี้เนื่องจากในเขตภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางใกล้เคียงจังหวัดนครสวรรค์ ไม่มีโรงงานอบชุบความร้อนชิ้นส่วนเกี่ยวกับเครื่องยนต์ เมื่อผ่านการซ่อมแล้ว จะต้องผ่านการอบชุบความร้อนก่อน ซึ่งจะต้องส่งไปอบชุบความร้อนที่กรุงเทพฯ ดังนั้นถ้ามีโรงงานอบชุบความร้อน

ที่จังหวัดนครสวรรค์ เจ้าของเครื่องจักรกลก็จะส่งชิ้นส่วนที่ผ่านการซ่อมมาเข้าโรงงาน โดยไม่ต้องส่งไปที่กรุงเทพฯ

3.5.6 โครงการผลิตชิ้นส่วนเครื่องไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

เป็นโครงการการผลิตแผงวงจรไฟฟ้า ชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบ วิทยุ โทรทัศน์ วีดีโอ เครื่องปรับอากาศไดโอด ทรานซิสเตอร์ อุปกรณ์กึ่งนำไฟฟ้า ส่วนประกอบอุปกรณ์ไฟฟ้า ทั้งนี้เนื่องจากเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ เป็นอุตสาหกรรมส่งออกระดับแนวหน้า การผลิตใช้เทคโนโลยีไม่ซับซ้อนเงินลงทุนไม่สูง มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย ต้องการแรงงานกึ่งฝีมือที่มีพร้อมอยู่แล้วในจังหวัดนครสวรรค์ เนื่องจากมีวิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยอาชีวศึกษา และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นแหล่งผลิตช่างฝีมือ และกึ่งฝีมือ

3.5.7 โครงการผลิตชิ้นส่วนประกอบรถยนต์, อิเล็กทรอนิกส์ และอุปกรณ์ไฟฟ้าที่เป็นพลาสติก

เป็นการผลิตชิ้นส่วนของอุปกรณ์ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ และรถยนต์ที่เป็นพลาสติก เพราะขณะนี้เป็นที่ต้องการของตลาดภายใน และตลาดต่างประเทศ การผลิตใช้เทคโนโลยีไม่ซับซ้อนเงินลงทุนไม่สูงมาก มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อย แหล่งที่ตั้งโรงงานที่ใดก็ได้ และไม่มีปัญหาเรื่องการจ้างแรงงาน

3.5.8 โครงการอุตสาหกรรมแปรรูปโลหะ และชิ้นส่วนโลหะ

เป็นการผลิตเครื่องจักรกลและอุปกรณ์ทางการเกษตร เนื่องจากยังเป็นที่ต้องการ

ของตลาดภายในจังหวัด จังหวัดข้างเคียง และประเทศแถบอินโดจีน ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นประเทศเกษตรกรรม

3.5.9 โครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เพื่อรองรับนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดนครสวรรค์

เป็นโครงการพัฒนาที่ดินรอบๆ หรือใกล้เคียงพื้นที่ "คลองบางเหี้ยว" ที่จะจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดนครสวรรค์ ให้เป็นแหล่งชุมชนใหม่ มีทั้งอาคารพาณิชย์ ที่พักอาศัย ตลาดระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อรองรับความเจริญที่จะเกิดตามมาหลังจากมีนิคมอุตสาหกรรมนครสวรรค์ การลงทุนดำเนินการ อาจให้ กนอ. ลงทุนทั้งหมดหรือให้หอการค้าจังหวัด, ภาคเอกชน หรือ กนจ. ร่วมกับภาคเอกชน เป็นผู้ลงทุน

3.5.10 โครงการบริการที่พักริมทาง 24 ชั่วโมง

เป็นโครงการก่อสร้างที่พักริมทางแบบครบวงจรที่มีทั้ง ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของฝาก สินค้าที่ระลึก ปั้มน้ำมัน สถานีบริการตรวจซ่อมรถยนต์ ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดนครสวรรค์เป็นประตูสู่ภาคเหนือเป็น ศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.5.11 โครงการพัฒนาตลาดสุขภาพแบบครบวงจร

เป็นโครงการก่อสร้างโรงพยาบาลขนาดใหญ่พร้อมศูนย์พัฒนาสุขภาพ ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันประชาชนกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี มัก จะหันมาสนใจดูแลสุขภาพ

ร่างกายตนเองมากขึ้น การลงทุนนี้จะเป็นการตอบสนองความต้องการของคนกลุ่มนี้ซึ่งมีอำนาจซื้อค่อนข้างสูง นอกจากนี้จังหวัดนครสวรรค์ยังมีแพทย์และพยาบาล มากพอที่จะดึงเข้ามาบริการทางด้านนี้

3.5.12 โครงการอาหารเสริมสุขภาพ

เป็นโครงการผลิตอาหารเสริมบรรจุของที่สะดวกแก่การพกพา โดยใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น เช่น ถั่วเหลือง แป้งข้าวโพด กลัวย่น้ำผึ้ง เนื่องจากตลาดภายในประเทศ และต่างประเทศยังมีความต้องการอยู่ วัตถุดิบมีในจังหวัด เทคโนโลยีการผลิตไม่ซับซ้อน และไม่มีปัญหาด้านแรงงาน

4. สภาพทางสังคม

4.1 ลักษณะสังคมทั่วไป

สภาพสังคมโดยทั่วไปของจังหวัดนครสวรรค์ เป็นสังคมเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพการเกษตร ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ และการประมง ร้อยละ 15 ประกอบอาชีพด้านพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม ร้อยละ 5 ประกอบอาชีพรับจ้าง และรับราชการ ถ้าพิจารณาในด้านกำลังแรงงาน ร้อยละ 81.11 เป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงาน และร้อยละ 18.89 เป็นผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน ในจำนวนผู้ที่

อยู่ในกำลังแรงงาน เป็นแรงงานเกษตรกรรมร้อยละ 56.69 และแรงงานนอกภาคเกษตรร้อยละ 35.39 ส่วนที่เหลือร้อยละ 4.63ว่างงาน และร้อยละ 3.29 เป็นแรงงานที่รอทำงานตามฤดูกาล

4.2 ลักษณะประชากรของจังหวัด

ประชากรของจังหวัดนครสวรรค์ มีจำนวนทั้งสิ้น 1,139,816 คน เป็นชาย 561,415 คน หญิง 578,401 คน ประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นในเขตอำเภอเมืองมากที่สุด รองลงมา คือ อำเภอตากลี เมื่อพิจารณาความหนาแน่นต่อพื้นที่แยกตามชุมชน (เทศบาล/สุขาภิบาล) พบว่า สุขาภิบาลลาดยาว บรรพตพิสัย และโกรกพระ มีประชากรหนาแน่นกว่า 6,000 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาคือ สุขาภิบาลพยุหะ มีประชากรหนาแน่น 5,607 คนต่อตารางกิโลเมตร

ประชากรของจังหวัดที่อาศัยอยู่ในเมือง (เทศบาล/สุขาภิบาล) คิดเป็นร้อยละ 38 (คำนวนจากข้อมูลประชากรปี 2539) ประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองในอำเภอต่าง ๆ อำเภอเมืองมีประชากรอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล/สุขาภิบาลและนอกเขตสุขาภิบาล คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 50 เท่ากัน

4.3 ศาสนา

ประชากรของจังหวัด ร้อยละ 99.67 นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือศาสนาคริสต์ อิสลาม และพราหมณ์/ฮินดู/ซิกข์ ร้อยละ 0.22 0.09 และ 0.02 ตามลำดับ มีศาสนสถานจำนวน 664 แห่ง แยกเป็นวัด 645 วัด โบสถ์คริสต์ 6 แห่ง มัสยิด 1 แห่ง วัดซิกข์ 1 แห่ง และศาลเจ้า 11 แห่ง มีพระภิกษุ 6,425 รูป และสามเณร 1,158 รูป (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด, 2540) อำเภอที่มีจำนวนวัดมากที่สุด คือ อำเภอตากลี

4.4 การศึกษา

การจัดการศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ มีทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน การศึกษาในระบบโรงเรียนจำแนกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา

หน่วยงาน ที่จัดการศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ แยกตามหน่วยงานใน และนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการได้ดังนี้

หน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

(1) กรมสามัญศึกษา

- โรงเรียนมัธยมศึกษา
- โรงเรียนศึกษาพิเศษ
- โรงเรียนกีฬา

(2) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

- โรงเรียนประถมศึกษา
- มัธยมศึกษาตอนต้น

(3) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

- สามัญศึกษา
- อาชีวศึกษา
- ประเภทหลักสูตรโรงเรียน

(4) กรมอาชีวศึกษา

- วิทยาลัยเทคนิค
- วิทยาลัยอาชีวศึกษา
- วิทยาลัยเกษตรกรรม
- วิทยาลัยการอาชีพ

(5) สำนักงานสถาบันราชภัฏ

- สถาบันราชภัฏ
- โรงเรียนสาธิต

(6) กรมการศาสนา

- โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ
- มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

(7) กรมการศึกษานอกโรงเรียน

- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
- ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ
- ห้องสมุดประชาชนประจำอำเภอ

(8) ทบวงมหาวิทยาลัย

- มหาวิทยาลัยมหิดล นครสวรรค์
- มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
- มหาวิทยาลัยภาคกลาง

4.5 การสาธารณสุข

สถานบริการสาธารณสุขของรัฐ

โรงพยาบาลศูนย์	672	เตียง	1	แห่ง
โรงพยาบาลแม่และเด็ก				
	136	เตียง	1	แห่ง
โรงพยาบาลชุมชน	520	เตียง	12	แห่ง
โรงพยาบาลค่ายจิรประวัติ				
	200	เตียง	1	แห่ง
โรงพยาบาลกองบิน 4 ตาคลี				
	50	เตียง	1	แห่ง
สถานีอนามัย			178	แห่ง
สำนักงานสาธารณสุขชุมชน			1	แห่ง
ศูนย์บริการสาธารณสุข				
เทศบาลนครนครสวรรค์			1	แห่ง
ศูนย์บริการสาธารณสุข				
เทศบาลเมืองชุมแสง			1	แห่ง
ศูนย์บริการสาธารณสุข				
เทศบาลตำบลตาคลี			1	แห่ง

สถานบริการสาธารณสุขเอกชน

โรงพยาบาลเอกชน	8	แห่ง
คลินิกแพทย์	76	แห่ง
คลินิกทันตกรรม	21	แห่ง
สถานพยาบาลและผดุงครรภ์ ชั้น 1,2	75	แห่ง
ร้านขายยาแผนปัจจุบัน	52	แห่ง
ร้านขายยาแผนปัจจุบัน บรรจุนเสร็จ	155	แห่ง

สถานบริการแผนโบราณ

สถานบริการแผนโบราณ	6	แห่ง
ในเขตเทศบาล	3	แห่ง
นอกเขตเทศบาล	3	แห่ง
บุคลากร (แพทย์แผนโบราณ)		
สาขาเวชกรรม	6	คน
สาขาเภสัชกรรม	176	คน
สาขาผดุงครรภ์	-	คน
ร้านขายยาแผนโบราณ	365	แห่ง
ในเขตเทศบาล	25	แห่ง
นอกเขตเทศบาล	340	แห่ง
สถานผลิตยาแผนโบราณ	29	แห่ง
ในเขตเทศบาล	14	แห่ง
นอกเขตเทศบาล	15	แห่ง

4.6 การคมนาคมขนส่ง

(1) ทางถนน

จังหวัดนครสวรรค์มีเส้นทาง การติดต่อทางถนน ระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ที่นับว่า สะดวกรวดเร็ว มีเส้นทางสายหลัก คือ

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1

(ถนนพหลโยธิน) จากกรุงเทพฯผ่านจังหวัดนคร สวรรค์ ไปสิ้นสุดที่จังหวัดเชียงราย

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 (บางปะอิน-นครสวรรค์) แยกจากเส้นทางหลวง แผ่นดินหมายเลข 1 ทำให้การเดินทางสู่นครสวรรค์ สะดวกและรวดเร็วมาก ใช้เวลาประมาณ 2.5 ชั่วโมง

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 แยกตามเส้นทางหมายเลข 32 ตรงอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ผ่านอำเภอตากฟ้า ท่าตะโก หนองบัว เข้าสู่จังหวัดพิษณุโลกไปสิ้นสุดที่จังหวัดเชียงใหม่

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 117 เป็นเส้นทางเชื่อม ระหว่างจังหวัดนครสวรรค์กับ จังหวัดพิษณุโลก

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 225 (นครสวรรค์-ชัยภูมิ) เส้นทางนี้ตัดผ่านทางหลวง หมายเลข 11,21 ที่ อำเภอหนองบัว บึงสามพัน (จังหวัดเพชรบูรณ์) สู่อำเภอชัยภูมิ

(2) รถไฟ

มีรถไฟสายเหนือจากกรุงเทพฯ ผ่านจังหวัดนครสวรรค์ พิจิตร สิ้นสุดที่จังหวัดเชียงใหม่ มีรถไฟผ่านทั้งเที่ยวขึ้น และเที่ยวลง ประมาณ วันละ 28 ขบวน

(3) ทางน้ำ

มีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน 4 สาย คือ ปิง ยม น่าน และเจ้าพระยา มีสถานีขนส่ง ทางน้ำนครสวรรค์ ตั้งอยู่บนเกาะบางปรอง ริมฝั่ง แม่น้ำเจ้าพระยา ใกล้สะพานเดชาติวงศ์ ซึ่งกรม เจ้าท่าได้สร้างขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ที่จะพัฒนา การคมนาคมขนส่งทางน้ำ ระหว่างภาคเหนือ ภาค กลาง กรุงเทพฯ และออกสู่อ่าวไทย

(4) การคมนาคมขนส่งทางอากาศ

จังหวัดนครสวรรค์ ยังไม่มีสนามบินพาณิชย์ แต่มีสนามบินของกองทัพอากาศที่อำเภอตากาลี และสนามบินของกองบินการเกษตรที่อำเภอเมืองนครสวรรค์

4.7 การสาธารณสุข

(1) การไฟฟ้า

การให้บริการด้านกระแสไฟฟ้าภายในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นหน้าที่ของสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดนครสวรรค์ (กฟน 3) มีพื้นที่รับผิดชอบทั้งสิ้น 42,420 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 12 ของพื้นที่จ่ายไฟของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัด คือ ลพบุรี นครสวรรค์ ชัยนาท อุทัยธานี เพชรบูรณ์ และกำแพงเพชร

ระบบการให้บริการจ่ายกระแสไฟฟ้าของจังหวัดนครสวรรค์ สามารถให้บริการครอบคลุมถึง 1,277 หมู่บ้าน 286,041 หลังคาเรือน เขตอำเภอเมืองมีจำนวนครัวเรือนที่ใช้ไฟมากที่สุด คือ 65,110 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ 15,220 ครัวเรือน (การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดนครสวรรค์ : 2540)

(2) การประปา

การประปาในจังหวัดนครสวรรค์ มีเขตดำเนินการ 2 ส่วน คือ ดำเนินการโดยการประปาส่วนภูมิภาค 11 แห่ง และดำเนินการโดยเทศบาล 3 แห่ง แหล่งน้ำดิบที่นำมาผลิตน้ำประปาส่วนใหญ่มาจากแม่น้ำปิง ยม น่าน และเจ้าพระยา อำเภอที่ไม่มีแม่น้ำจะใช้จากบ่อบาดาลหรือสระกักเก็บน้ำ

เขตจำหน่ายที่มีสัดส่วนผู้ใช้ น้ำ สูงสุดคือ เขต

จำหน่ายน้ำนครสวรรค์ รองลงมาได้แก่ พยุหะคีรี และท่าตะโก เขตจำหน่ายน้ำที่มีสัดส่วนผู้ใช้ น้ำ น้อยที่สุด คือ หนองบัว

(3) การสื่อสารโทรคมนาคม

จังหวัดนครสวรรค์มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขในทุกอำเภอรวม 17 แห่ง ที่ทำการไปรษณีย์เอกชนที่ได้รับอนุญาต 67 แห่ง ให้บริการครอบคลุมกิจการทุกประเภทของกรมไปรษณีย์โทรเลข ได้แก่ ไปรษณีย์ภัณฑ์ เทเล็กซ์ โทรสาร วิทยุโทรคมนาคม โทรศัพท์ระหว่างประเทศ ด้านการสื่อสารด้านอื่น ๆ สถานีวิทยุกระจายเสียง 7 แห่ง มีสถานีถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์ 5 ช่อง มีหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน 20 ฉบับ มีชุมสาย โทรศัพท์ 17 ชุมสาย

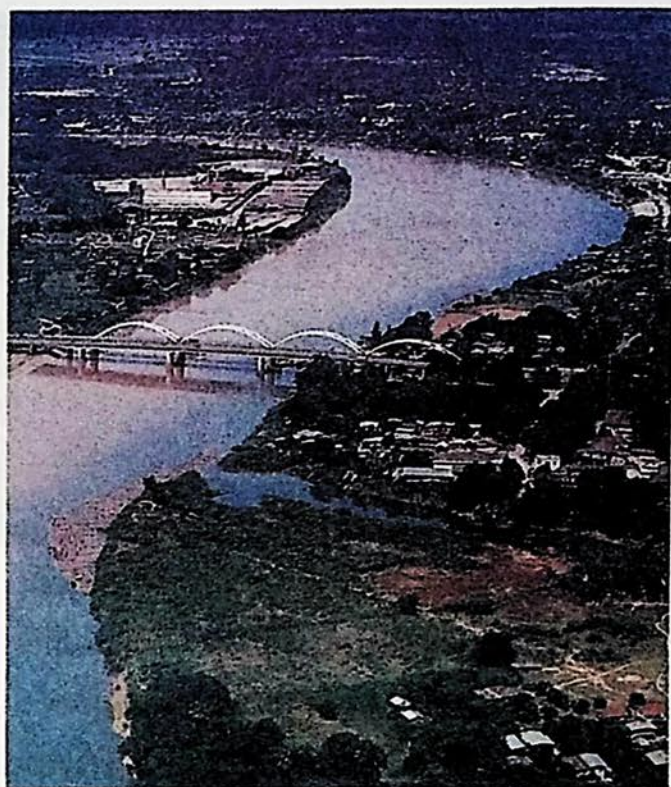

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมา

ประวัติ

1.ประวัติจังหวัดนครสวรรค์

นครสวรรค์เป็นเมืองโบราณ ซึ่งสันนิษฐานว่าตั้งขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี โดยมีปรากฏชื่อในศิลาจารึกเรียกว่า "เมืองพระบาง" เป็นเมืองหน้าด่านสำคัญในการทำศึกสงครามมาทุกสมัย ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงธนบุรี จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ตัวเมืองดั้งเดิมตั้งอยู่ที่บริเวณเชิงเขาขาด (เขาฤๅษี) จรดวัดหัวเมือง (วัดนครสวรรค์) ยังมีเชิงหินดินเป็นแนวปรากฏอยู่ "เมืองพระบาง" ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น "เมืองซอนตะวัน" เพราะตัวเมืองตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา และหันหน้าเมืองไปทางแม่น้ำซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออก ทำให้แสงอาทิตย์ส่องเข้าหน้าเมืองตลอดเวลา แต่ภายหลังได้เปลี่ยนชื่อ "เมืองนครสวรรค์" เพื่อเป็นสุภณิมิตอันดี

นครสวรรค์ มีชื่อเรียกเป็นที่รู้จักแพร่หลายมาแต่เดิมว่า "ปากน้ำโพ" โดยปรากฏเรียกกันมาแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตามประวัติศาสตร์ ในคราวที่พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง ยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา ครั้งสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ กองทัพเรือจากกรุงศรีอยุธยา ได้ยกทัพไปรบทัพข้าศึก ที่ปากน้ำโพ แต่ต้านทัพข้าศึกไม่ไหว จึงล่าถอยกลับไป

ที่มาของคำว่า "ปากน้ำโพ" สันนิษฐานได้ 2 ประการคือ อาจมาจากคำว่า "ปากน้ำโพล" เพราะเป็นที่ปากน้ำแคว ยม และน่าน มาโผล่รวมกันเป็นต้นแม่น้ำเจ้าพระยา หรืออีกประการหนึ่งคือ มีต้นโพธิ์ขนาดใหญ่อยู่ตรงปากน้ำ ในบริเวณวัดโพธิ์ ซึ่งเป็นที่ตั้งศาลเจ้าพ่อกวนอูในปัจจุบัน จึงเรียกกันว่า "ปากน้ำโพธิ์" ก็อาจเป็นไปได้

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงนำพระพุทธรูปชื่อ "พระบาง" ไปคืนให้เมืองเวียงจันทน์ แต่ติดศึกพม่า ต้องเอาพระพุทธรูป "พระบาง" มาค้างไว้ที่เมืองนี้ ต่อมาไทยรบทัพจับศึกกับพม่า และปราบหัวเมืองฝ่ายเหนือที่แข็งเมือง ยกมาตีกรุงศรีอยุธยา และตอนต้นกรุงเทพฯ กองทัพไทยได้ยกเคลื่อนที่ขึ้นมาเลือกนครสวรรค์ (ที่เคยเป็นโรงทหารเก่าหลังโรงเหล้าเดี๋ยวนี้) เป็นที่ตั้งทัพหลวง แล้วดัดแปลงชุดคูประตูหอรบ จากตะวันตกตลาดสะพานดำไปบ้านสันคูไปถึงทุ่งสันคู เดิวยังปรากฏแนวคูอยู่ เมื่อข้าศึกยกลงมาจากทุ่งหนองเบน หนองสังข์ สลกบาตร และตะวันออกเฉียงใต้ของลาดยาวมาเหนือทุ่งสันคู เมื่อฤดูแล้งเป็นที่ดอนขาดน้ำ ถ้าฝนตกน้ำก็หลากเข้ามาอย่างแรงท่วมข้าศึก ไทยยกทัพตีตลบหลัง พม่าวิ่งหนีผ่านช่องเขานี้จึงได้ชื่อ

ว่า "เขาช่องขาด" มาจนบัดนี้

เนื่องจากเมืองนครสวรรค์เป็นหัวเมืองชั้นตรีซึ่งปรากฏอยู่ตามกฎหมายเก่า ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระเอกาทศรถ ราว พ.ศ.2100 ว่าด้วยเรื่องดวงตราประทับหนังสือที่ให้เสนาบดีเจ้ากระทรวงใช้ในราชการ ดังนั้นเมืองนครสวรรค์ จึงมิได้มีบทบาท ที่ถูกกล่าวถึงไว้ในประวัติศาสตร์สำคัญของไทยเท่าใดนัก

2. การจัดรูปการปกครองเมืองตามระบอบมณฑลเทศาภิบาล

ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี ได้ทรงพระราชดำริ ที่จะจัดการปกครองพระราชอาณาเขตให้มั่นคง จึงทรงริเริ่มจัดรูปการปกครองท้องถิ่นขึ้นใหม่ โดยให้รวมหัวเมืองต่าง ๆ เข้าเป็นมณฑล มีผู้ปกครองมณฑลขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย แต่กระทรวงเดียว

ครั้งแรกได้ทรงเริ่มจัดตั้งมณฑลขึ้น 4 มณฑล คือ มณฑลกรุงเก่า มณฑลปราจีน มณฑลนครสวรรค์ และมณฑลพิษณุโลก แต่ตั้งเป็นมณฑลสมบูรณ์มี ข้าหลวงเทศาภิบาลปกครองถูกต้องเพียง 2 มณฑล ในปี พ.ศ.2435 คือ มณฑลปราจีน และมณฑลพิษณุโลก ส่วนอีก 2 มณฑล คือ มณฑลกรุงเก่า และมณฑลนครสวรรค์ มาจัดตั้งสำเร็จในปลายปี พ.ศ.2436 โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนมรุพงษ์ศิริพัฒน์ (พระองค์เจ้าวัฒนาวงศ์ ต้นราชสกุลวัฒนวงศ์) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า และให้พระยาตสกรปลาต (อยู่) ซึ่งเคยเป็นข้าหลวงใหญ่อยู่ ณ เมืองหลวงพระบาง เป็นข้าหลวงเทศา

ภิบาล มณฑลนครสวรรค์

ในการจัดตั้งมณฑลนครสวรรค์ ได้รวมเอาหัวเมืองทางแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือขึ้นไป จนถึงแม่น้ำปิงเข้าด้วยกัน 8 เมือง คือ เมืองชัยนาท เมืองสรรคบุรี เมืองมโนรมย์ เมืองอุทัยธานี เมืองพยุหะคีรี เมืองนครสวรรค์ เมืองกำแพงเพชร และเมืองตาก ตั้งที่ว่าการมณฑลอยู่ที่เมืองนครสวรรค์ การจัดรูปปกครองในลักษณะมณฑลได้ดำเนินการมาจนถึง พ.ศ.2475 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ยุบมณฑล และระเบียบเทศาภิบาลของเก่าไป ให้คงไว้แต่หัวเมือง และอำเภอ โดยให้ทุกเมืองมีฐานะเท่าเทียมกัน ปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อเจ้ากระทรวง และรับคำสั่งจากเจ้ากระทรวงโดยตรง

การจัดรูปการปกครองสมัยปัจจุบัน

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ.2475 โดยการยุบเลิกมณฑลตามระเบียบเทศาภิบาลแบบเก่าไปแล้ว ได้มีการจัดระบบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย และจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัด และอำเภอ ปรากฏตามพระราชบัญญัติระเบียบ

บริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ.2476 ครั้นมาในปี พ.ศ.2495 ได้มีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กำหนดฐานะจังหวัดเป็นนิติบุคคล และให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้มีอำนาจในการบริหารจังหวัดแต่เพียงบุคคลเดียว โดยมีคณะกรรมการจังหวัด เป็นคณะเจ้าหน้าที่ที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการจังหวัด

การปกครองรูปจังหวัดในปัจจุบัน เป็นไปตามกฎหมาย พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2535 ซึ่งจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคเป็นจังหวัด และอำเภอ มีฐานะเป็นนิติบุคคล การตั้ง ยุบ และเปลี่ยนแปลงเขตจังหวัดให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ ในจังหวัดมีผู้ว่าราชการจังหวัดหนึ่งคน เป็นผู้รับนโยบายของทางราชการ มาปฏิบัติ การให้เหมาะสมกับท้องถิ่น และประชาชน เป็นหัวหน้าบังคับบัญชาบรรดาข้าราชการฝ่ายบริหาร และส่วนภูมิภาคในเขตจังหวัด โดยมีรองผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้ช่วยปฏิบัติราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัด ทั้งนี้ในการบริหารราชการแผ่นดิน ให้มีคณะกรรมการจังหวัดเป็นที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการจังหวัดด้วย

1) อำเภอเมืองนครสวรรค์

1.1 ตำนานเมืองนครสวรรค์

เมืองนครสวรรค์ หรือเมืองปากน้ำโพนับได้ว่าเป็นเมืองโบราณเมืองหนึ่งสันนิษฐานกันว่าสร้างขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ราชวงศ์พระร่วงซึ่งปรากฏในศิลาจารึกว่า "เมืองพระบาง" เป็นหน้าด่าน ตัวเมืองตั้งอยู่ตั้งแต่ในตอนเขาขาดจนถึงบริเวณวัดนครสวรรค์ (วัดหัวเมือง) สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพระงั่ว) ได้ปราบหัวเมืองฝ่ายเหนือรวมขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา ไปรวมเมืองพระบาง เมืองกำแพงเพชร และเมืองตากเข้าเป็นแขวง เรียกชื่อเมืองใหม่ว่า "นครพังคา" ต่อมาได้ย้ายเมืองไปตั้งทางฝั่งซ้าย ห่างจากที่เดิมไปทางใต้ประมาณ 5 กิโลเมตร ใกล้กับวัดถือน้ำ (วัดศรีสวรรค์สังฆารามในปัจจุบัน) โดยหันหน้าเมืองลงแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นทิศตะวันออก ปรากฏว่าแสงอาทิตย์ในตอนเช้าส่องเข้าหน้าเมืองตลอดเวลา จึงได้เรียกชื่อเมืองเสียใหม่ว่า "เมืองซอนตะวัน" ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงได้เปลี่ยนชื่อเมืองใหม่ เป็น "เมืองนครสวรรค์" ซึ่งก็ได้ใช้นามเมืองนี้มาจนกระทั่งปัจจุบัน

1.2 ประวัติของเมืองปากน้ำโพ

หรือเมืองนครสวรรค์

นามปากน้ำโพ เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปเกือบเท่า ๆ กับนามของจังหวัดนครสวรรค์ ในฐานะที่ปากน้ำโพเป็นศูนย์กลางการค้า ที่สำคัญแห่งหนึ่งมาช้านานนับได้เป็นร้อยปีทีเดียว เปรียบเสมือนเป็น

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

ประตูกการค้า ระหว่างทางเหนือกับทางใต้ เป็นศูนย์กลางการค้า การคมนาคม การศึกษา ฯลฯ

นามปากน้ำโพนี้ มีที่มาหลายสถาน ซึ่งก็มีเหตุผลกันคนละแง่มุมประเด็นแรกกล่าวกันว่า ปากน้ำโพ มาจากคำว่า "ปากน้ำไหล" ตามสำเนียงทางเหนือแล้วต่อมาเพี้ยนเป็น "ปากน้ำโพ"

อีกประเด็นหนึ่งกล่าวว่า "ปากน้ำโพ" มาจากคำว่า โพธิ์ เพราะมีต้นโพธิ์ขนาดใหญ่อยู่ตรงปากแม่น้ำ เมื่อชาวเรือล่องเรือผ่านมา จะต้องมองเห็นต้นโพธิ์ใหญ่ต้นนี้ ยืนหมิ่นอยู่ และมีวัดหนึ่งตั้งอยู่คือ "วัดโพธิ์" ในศาสนสมเด็จกล่าวไว้ว่า เป็นวัดที่ทำบุญของชาวเมืองลอย (ชาวปากน้ำโพ) จึงมีชื่อตามชื่อต้นโพธิ์หรือชื่อวัดโพธิ์ว่า "ปากน้ำโพธิ์" ต่อมาได้กลายเป็น "ปากน้ำโพ" ในหนังสืออักษรานุกรมภูมิศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถานกล่าวว่า ม่น้ำแควปิง ตั้งแต่ตรงที่แม่น้ำวังกับแม่น้ำปิงรวมกันที่ตาก ลงมาจนถึงแม่น้ำเจ้าพระยา สมัยโบราณมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "แม่น้ำโพ" ฉะนั้น ตรงที่แม่น้ำแควปิง หรือแม่น้ำโพ กับแม่น้ำแควใหญ่ เรียกว่า "ปากน้ำโพ"

ปากน้ำโพ เป็นศูนย์กลางการค้ามาตั้งแต่อดีตกาล ในศาสนสมเด็จของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวว่า "ปากน้ำโพ" เป็นที่สำคัญทางฝ่ายเหนือ เพราะแม่น้ำสายใหญ่ทางเหนือ ลงมาต่อแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตรงนั้นถึง 4 สาย คือ แม่น้ำปิงลงมาจากเชียงใหม่ ผ่านปากน้ำวัง เมืองนครลำปาง แล้วผ่านเมืองตาก เมืองกำแพงเพชรลงมาสายหนึ่ง แม่น้ำยมลงมาจากแพร่ ผ่านเมืองสวรรคโลก สุโขทัย และเมืองพิจิตรเก่า มาออกแม่น้ำน่านที่ปากน้ำเกยไชย ตำบลเกยไชย อำเภอลำปาง ไกลกับปากน้ำโพสายหนึ่ง แม่น้ำน่าน

ลงมาจากเมืองน่าน ผ่านเมืองพิจิตรใหม่ มาออกที่ปากน้ำโพสายหนึ่ง แม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นไปจากกรุงเทพฯ ไปประสมแม่น้ำทั้งสี่สาย ซึ่งกล่าวมาแล้วที่ปากน้ำโพ เพราะฉะนั้น ที่ปากน้ำโพ จึงเป็นตลาดที่แลกเปลี่ยนสินค้าเมืองเหนือ กับเมืองใต้ ในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา มีพ่อค้าพวกหนึ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไปตั้งอยู่ที่ปากน้ำโพ คอยรับซื้อสินค้าซึ่งขึ้นไปจากกรุงเทพฯ ไว้จำหน่ายส่งขึ้นไปตามหัวเมืองทางข้างเหนือ และซื้อสินค้าซึ่งลงมาจากข้างเหนือไปจำหน่ายขายส่งลงมาจากกรุงเทพฯ ได้กำไรด้วยช่วยเจ้าของสินค้า มิให้ต้องเที่ยวร่อนเร่เสาะหาคนซื้อให้ได้รับความลำบาก เพราะฉะนั้นชาวกรุงเทพฯ ที่เอาสินค้าขึ้นไปทางเหนือก็มักจะไปขายที่ปากน้ำโพ แล้วซื้อสินค้าเมืองเหนือที่ปากน้ำโพมาขายกรุงเทพฯ พวกชาวเมืองเหนือต่าง ๆ ทางข้างเหนือ ก็มักทำเช่นกันเหมือนกันที่ปากน้ำโพ จึงมีที่อยู่ของพ่อค้า จอดเรือแพเรียงรายต่อกันไปยืดยาวพันที่จอดแพออกไปทางแม่น้ำปิง ก็มีเรือเรียงไปทั้งสองฟาก ทางแม่น้ำน่านก็มีเรือเป็นประทุนกับเรือมอ ซึ่งลงมาจาก ทางสวรรคโลก สุโขทัย เมืองพิจิตร และเมืองอุตรดิตถ์ พิษณุโลก จอดเรียงรายกันไปทั้งสองฟากเรือต่างๆที่ขึ้นไปจากกรุงเทพฯ และหัวเมืองต่างๆ ทางข้างใต้ก็จอดต่อลงมาจาก ทางแม่น้ำเจ้าพระยา น่าจะเรียกว่า "เมืองลอย" อยู่ปากน้ำโพคนเกื่อนกล่นอยู่เป็นอาฉิน ก็เลยเป็นเหตุให้เกิดวัดที่ทำบุญ(วัดโพธาราม) กับโรงร้านขายของขึ้นบนตลิ่ง ตามที่สามารถจะกระทำได้ในที่เช่นนั้น

ตามบันทึกของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ จะเห็นได้ว่าปากน้ำโพ เป็นศูนย์กลางการค้าของทั้งทางเมืองเหนือ และทางใต้ มาแต่อดีตกาล เป็นที่รวมแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกัน

และกันแต่เดิมทำการค้าขายและอาศัยอยู่ในน้ำ มีสภาพเป็นเมืองลอย ต่อมาจึงได้เกิดตลาดขึ้นบนบก จนกระทั่งปัจจุบัน

งานประเพณีของชาวปากน้ำโพ หรือนครสวรรค์ ที่ขึ้นชื่อลือชาไปทั่วประเทศ เห็นจะไม่มีอะไรเกินงานเทศกาลตรุษจีน หรืองานแห่เจ้า ซึ่งประเทศไทยก็มีไม่กี่แห่ง ขบวนแห่อันเกรียงไกรตกแต่งอย่างสวยงามที่สุด มีคณะมังกรของชาวปากน้ำโพ ซึ่งเคยชนะเลิศแห่งประเทศไทย อยู่ที่ปากน้ำโพจนถึงปัจจุบัน มีผู้ชมงานกันจากทั่วสารทิศ ในวันแห่เจ้า โรงแรมทุกโรงแรมชั้นสอง ชั้นสาม แม้กระทั่ง

กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2440 โดยหลวงสรรพากร เป็นผู้ก่อสร้างที่ว่าการอำเภอขึ้นในหมู่ที่ 4 ตำบลบ้านแก่ง เรียกชื่ออำเภอว่า "อำเภอบ้านแก่ง" ริมแม่น้ำเจ้าพระยา (ซึ่งปัจจุบันเป็นบริเวณสถานธนาอนุบาลของเทศบาลเมืองนครสวรรค์) และเรียกชื่ออำเภอใหม่ว่า "อำเภอปากน้ำโพ" ผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอคนแรก และเป็นผู้สร้างที่ว่าการอำเภอคือ "ขุนทิพย์บุรีรักษ์" ครั้นเมื่อ พ.ศ. 2482 ทางราชการได้เปลี่ยนชื่ออำเภอ ซึ่งเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด ให้เป็นชื่อเดียวกับจังหวัด จึงเรียกชื่ออำเภอนี้ว่า "อำเภอเมืองนครสวรรค์"

ศาลาวัด จนถึงกับมีคำพูดกล่าวในบรรดานักท่องเที่ยวทั้งหลาย กล่าวกันจนติดปากว่า เขาจะไม่เที่ยวผู้หญิงกันใน 3 งาน คือ "งานจ๊วนนครสวรรค์" "งานสงกรานต์เชียงใหม่" "สุโขทัยลอยกระทง" เพราะกลัวว่า จะต้องนำของแถมกลับสู่ภรรยาที่บ้าน

1.3 ประวัติอำเภอเมืองนครสวรรค์

อำเภอเมืองนครสวรรค์ สร้างขึ้นเมื่อรัตนโกสินทร์ศก 118 (พ.ศ. 2442) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ทรงพระ

เมื่อ พ.ศ. 2497 ทางราชการเห็นว่าที่ตั้งอำเภอเมืองนครสวรรค์คับแคบ ไม่เหมาะสมและตัวอาคารชำรุดทรุดโทรมมากมีอายุประมาณ 50 ปี การคมนาคมซึ่งแต่เดิมใช้ทางน้ำ ต่อมาใช้ทางบกสะดวกกว่า จึงได้ย้ายมาสร้างที่ริมถนนมาตุลี ซึ่งเป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอเมืองนครสวรรค์ในปัจจุบัน ผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ และผู้ก่อสร้างที่ว่าการอำเภอขณะนั้น (ตอนนางศิลาฤกษ์) คือ นายเกริ่น สุชีโมกษ์ และนายกิตติ กรินทสุทธิ การก่อสร้างเป็นอาคารตึก

ใช้งบประมาณแผ่นดินดำเนินการ 250,000 บาท และราษฎรสมทบ จำนวน 140,000 บาท รวมใช้งบประมาณในการก่อสร้างทั้งสิ้นเป็นเงิน 390,000 บาท (สามแสนเก้าหมื่นบาทถ้วน) สำหรับการปรับปรุงที่ว่าการอำเภอ ได้มีการซ่อมแซมปรับปรุงมาโดยตลอด ครั้งสุดท้ายคือ ในปี 2532 ได้ทำการทาสี ทั้งอำเภอและห้องประชุมประจำอำเภอ ล้างบประมาณทั้งสิ้น 143,000 บาท

1.4 ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอเมืองนครสวรรค์ ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของภาคกลาง มีพื้นที่ประมาณ 748.27 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 467,668.75 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.80 ของพื้นที่จังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอบรรพตพิสัย และอำเภอเก้าเลี้ยว
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอพยุหะคีรี และอำเภอโกรกพระ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอชุมแสง และอำเภอท่าตะโก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอลาดยาว

1.5 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ ของอำเภอเมืองนครสวรรค์ โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ 3 สาย คือ แม่น้ำปิง แม่น้ำน่าน และแม่น้ำเจ้าพระยา สูง

จากระดับน้ำทะเล เฉลี่ย 92 ฟุต ตามที่ราบกลุ่มต่าง ๆ จะมี ห้วย หนอง คลอง บึง อยู่ทั่วไป ที่สำคัญได้แก่ "บึงบอระเพ็ด" (อยู่ในพื้นที่ด้านตะวันออกของอำเภอ) นอกจากนี้ยังมีภูเขาขนาดเล็กบ้างในบริเวณตอนกลาง และด้านตะวันตกของอำเภอด้วย

1.6 ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะอากาศโดยทั่วไปในรอบปีมี 3 ฤดู คือ ฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน จัดอยู่ในเขตอากาศลักษณะร้อนชื้นแบบสวันนา คือ ฤดูฝน และฤดูร้อนเด่นชัด ฤดูหนาวอากาศแห้งแล้ง บางระยะมีอากาศหนาวเย็น อุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน เฉลี่ยประมาณ 40 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดในเดือนธันวาคม-มกราคม เฉลี่ยประมาณ 14 องศาเซลเซียส

1.7 การปกครอง

✦ การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มี 16 ตำบล 160 หมู่บ้าน

✦ การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นมี 1 เทศบาล คือ เทศบาลนครนครสวรรค์ และมี 1 สุขาภิบาล คือ สุขาภิบาลหนองเบน ตำบลหนองกรด

1.8 จำนวนประชากร

อำเภอเมืองนครสวรรค์ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 255,312 คน เป็นชาย 125,483 คน หญิง 129,829 คน โดยแยกดังนี้

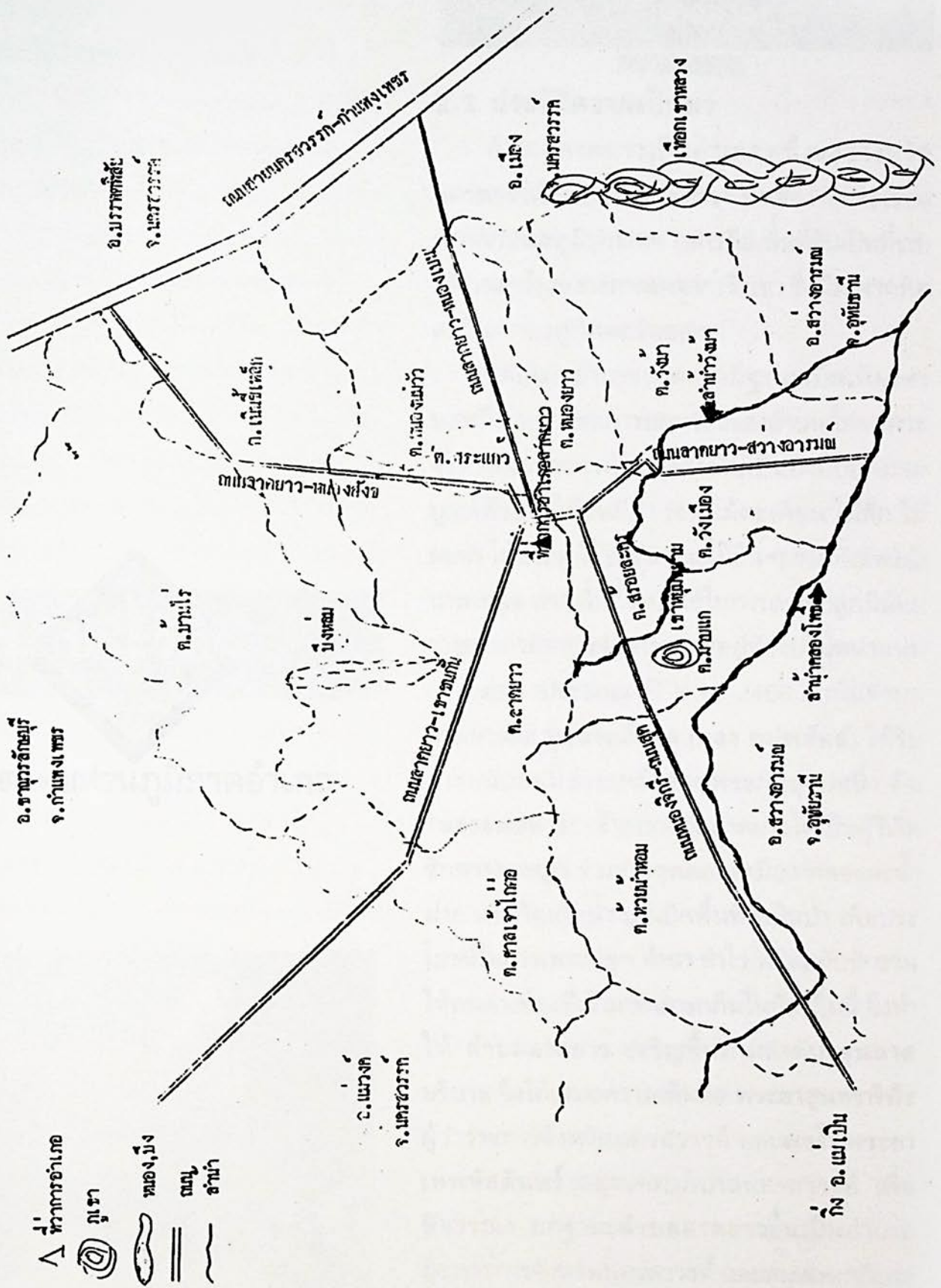
ในเขตเทศบาลฯ จำนวน 101,672 คน
เป็นชาย 50,245 คน เป็นหญิง 51,427 คน
นอกเขตเทศบาลฯ จำนวน 153,703 คน
เป็นชาย 75,238 คน เป็นหญิง 78,465 คน

**1.9 รายนาม ผู้ดำรงตำแหน่ง
นายอำเภอเมืองนครสวรรค์**

1. ขุนทิพย์บุรารักษ์
2. หลวงผดุงแดนสวรรค์
3. นายเส็ง สุวรรณทัศน์
4. หลวงสมประศาสน์
5. หลวงศรีนฤนารถ
6. หลวงบรรพตภูมาธิการ
7. หลวงประศาสน์ประชากร
8. หลวงสถิตยสิงหเขต
9. หลวงอนุรักษภักดี
10. หลวงประชานุสาสน์
ตั้งแต่ - ถึง พ.ศ. 2478
11. หลวงทรงประศาสน์
ตั้งแต่ - ถึง พ.ศ. 2480
12. หลวงวรคุดัตตคณารักษ์
ตั้งแต่ - ถึง พ.ศ. 2482
13. ขุนบรรักษ์บพิทลัญชัย
ตั้งแต่ - ถึง พ.ศ. 2482
14. ขุนศรีวิเศษ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2482 ถึง พ.ศ. 2484
15. นายเลื่อน ไชแสง
ตั้งแต่ พ.ศ. 2484 ถึง พ.ศ. 2487
16. นายเกริน สุชีโมกข์
ตั้งแต่ 3 กุมภาพันธ์ 2487
ถึง พ.ศ. 2488
17. นายบุญรอด โชตะมังษะ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2488 ถึง พ.ศ. 2489
18. นายเกริน สุชีโมกข์
ตั้งแต่ 15 มิถุนายน 2489
ถึง 6 มิถุนายน 2496
19. นายกิตติ กรินสุทธิ์
ตั้งแต่ 6 มิถุนายน 2496
ถึง 28 มกราคม 2498
20. นายสวัสดิ์ มีเพียร
ตั้งแต่ 28 มกราคม 2498
ถึง 22 ตุลาคม 2499
21. นายเกริน สุชีโมกข์
ตั้งแต่ 15 พฤศจิกายน 2499
ถึง 1 กันยายน 2500
22. นายสมัค ปทุมานนท์
ตั้งแต่ 1 กันยายน 2500
ถึง 5 กันยายน 2503
23. นายกิตติ กรินสุทธิ์
ตั้งแต่ 9 กันยายน 2503
ถึง 30 กันยายน 2510
24. นายปัญญา ฤกษ์อุไร
ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2510
ถึง 19 มีนาคม 2513
25. นายสุวรรณ ศรีสุคนธ์รัตน์
ตั้งแต่ 19 มีนาคม 2513
ถึง 13 ตุลาคม 2515
26. นายสาคร เปลียนอำไพ
ตั้งแต่ 13 ตุลาคม 2515
ถึง 21 พฤษภาคม 2517
27. นายพิสิษฐ ชมปรีดา
ตั้งแต่ 21 พฤษภาคม 2517
ถึง 7 ตุลาคม 2519
28. ร.ต.อ.วิโรจน์ ภูจินดา
ตั้งแต่ 8 ตุลาคม 2519
ถึง 4 พฤศจิกายน 2520

29. **ร.ต.ทวี ผดุงรัตน์**
ตั้งแต่ 7 พฤศจิกายน 2520
ถึง 23 พฤศจิกายน 2522
30. **นายภาณุวัฒน์ โสภณสุภา**
ตั้งแต่ 30 พฤศจิกายน 2522
ถึง 24 ตุลาคม 2525
31. **ร.ต.นุกูล สีหโชติ**
ตั้งแต่ 23 ตุลาคม 2525
ถึง 30 กันยายน 2528
32. **นายจรรยา จำรัมย์**
ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2528
ถึง 30 กันยายน 2530
33. **ร.ต.ภักดี ณ นคร**
ตั้งแต่ 16 ตุลาคม 2530
ถึง 15 ตุลาคม 2532
34. **นายเรืองวิทย์ จารุจารีต**
ตั้งแต่ 16 ตุลาคม 2532
ถึง 20 ตุลาคม 2534
35. **นายอดุลย์ หมุ่มพัยค์**
ตั้งแต่ 11 พฤศจิกายน 2534
ถึง 15 ตุลาคม 2538
36. **นายณรงค์ หัสดี**
ตั้งแต่ 1 พฤศจิกายน 2538
ถึง 13 ตุลาคม 2539
37. **นายตรีโชค ศิลปคุณ**
ตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2539
ถึง ปัจจุบัน

แผนที่อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

- △ ที่ว่าการอำเภอ
- ⊙ ภูเขา
- หนองน้ำ
- == ถนน
- ~ ลำน้ำ

อ.แม่เฒ่า
จ.นครสวรรค์

กิ่ง อ.แม่เฒ่า

2) อำเภอลาดยาว

2.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอลาดยาวเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนครสวรรค์ มีชื่อว่า "ลาดยาว" น่าเชื่อว่าคงจะเรียกตามลักษณะภูมิประเทศ กล่าวคือ พื้นที่อันเป็นที่ราบบริเวณกว้างขวางลาดเทจากเชิงเขา ซึ่งมีมาจากทิศตะวันตกลงสู่ทิศตะวันออก

แต่เดิม อำเภอลาดยาวมีฐานะเป็นเพียงตำบลหนึ่ง อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ สภาพทั่วไปเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้อันมีค่า เช่น ไม้ตะเคียน ไม้สัก ไม้มะค่า ไม้ประดู่ ไม้ชิงชัน และไม้อื่น ๆ รวมทั้งสัตว์ป่านานาชนิด ส่วนพื้นที่ราบที่ใช้ในการเพาะปลูกมีน้อยราษฎรอาศัยกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปไม่หนาแน่น

ต่อมาประมาณ ปี พ.ศ. 2456 กำนันตำบลลาดยาวชื่อ ขุนลาดภิบาล (หลง หมู่พยัคฆ์) ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากพระภิกษุรูปหนึ่ง คือ "หลวงพ่อพวง" เจ้าอาวาสวัดลาดยาวได้เป็นผู้ริเริ่มชักชวนราษฎร ร่วมกันขุดลอกเหมือง คลองส่งน้ำฝาย เพื่อกักเก็บน้ำ บุกเบิกพื้นที่ที่เป็นป่า เพื่อประโยชน์ในการเพาะปลูก ทำนา ทำไร่ พร้อมกับชักชวนให้คนต่างท้องที่เข้ามาทำมาหากินในท้องที่นี้ จึงทำให้ ตำบลลาดยาว เจริญขึ้นตามลำดับ ขุนลาดภิบาล จึงได้เสนอความเห็นต่อ พระยาสุนทรพิพิธ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ และพลโทพระยาเทพหัสดินทร์ สมุหเทศาภิบาลนครสวรรค์ เพื่อพิจารณา ยกฐานะตำบลลาดยาวขึ้นเป็นอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ และสมุหเทศาภิบาลมณฑลนครสวรรค์คนต่อมา ได้ดำเนินการปลูก

มหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

สร้างอาคารที่ว่าการอำเภอชั่วคราวขึ้น โดยขุนลาดบริบาล เป็นผู้ยกที่ดินของตนเองจำนวน 100 ไร่ ให้ ในขณะที่เดียวกัน ก็ได้มีการยกฐานะ ตำบลลาดยาว ขึ้นเป็น อำเภอลาดยาว และต่อมาในปี พ.ศ. 2470 ขุนลาดบริบาล กำนันตำบลลาดยาว ขุนเปล่งประศาสน์ นายอำเภอลาดยาวคนแรก ได้ชักชวนราษฎร สละทุนทรัพย์แรงงานร่วมกันปลูกสร้างอาคารที่ว่าการอำเภอลาดยาว เป็นอาคารไม้สองชั้นขึ้น

ต่อมาปี พ.ศ. 2534 นายศิริพงษ์ จันทรชุ่ม ได้ขอขบประมาณ จากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ก่อสร้างที่ว่าการอำเภอเป็นอาคาร 3 ชั้น เป็นเงิน 7,000,000 บาท การก่อสร้างแล้วเสร็จในสมัย นายกมล ศิริวัฒนา เป็นนายอำเภอ โดยนายชูวงศ์ ฉายะบุตร อธิบดีกรมการปกครอง เป็นประธานเปิด เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2536 เป็นอาคารคอนกรีต 3 ชั้น ที่ว่าการอำเภอลาดยาวใหม่ ดังสภาพปัจจุบัน

ชั้นแรก ที่ยกฐานะเป็นอำเภอนั้น มีตำบลในเขตการปกครองรวม 7 ตำบล คือ

1. ตำบลลาดยาว
2. ตำบลหนองยาว (เดิมขึ้นอยู่กับอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์)
3. ตำบลวังม้า (เดิมขึ้นอยู่กับอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์)
4. ตำบลมาบแก (เดิมขึ้นอยู่กับทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี)
5. ตำบลวังเมือง (เดิมขึ้นอยู่กับอำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี)
6. ตำบลบ้านไร่ (เดิมขึ้นอยู่กับอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์)

7. ตำบลเนินขี้เหล็ก (เดิมขึ้นอยู่กับอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์)
ในปี พ.ศ. 2476 ได้มีการจัดตั้งตำบลขึ้นอีกจำนวน 2 ตำบล คือ

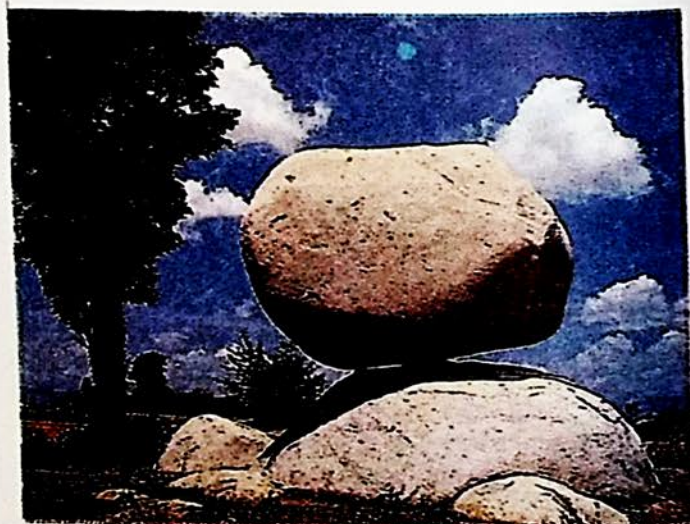
1. ตำบลห้วยน้ำหอม โดยแบ่งหมู่บ้านบางหมู่ จากตำบลลาดยาว และตำบลลานสัก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

2. ตำบลสร้อยละคร โดยแบ่งหมู่บ้านบางหมู่จากตำบลลาดยาว

ในปี พ.ศ. 2510 ได้มีการจัดตั้งตำบลเพิ่มขึ้นอีกจำนวน 1 ตำบล คือ ตำบลแม่วงก์ โดยแบ่งบางหมู่บ้าน จากตำบลห้วยน้ำหอม และตำบลลาดยาว ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 ได้แยกตำบลแม่วงก์ เป็นตำบลศาลเจ้าไก่ต่อ และในปัจจุบันตำบลแม่วงก์ อยู่ในเขตปกครอง อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์

ในปี พ.ศ. 2515 ได้มีการจัดตั้งตำบลเพิ่มขึ้นอีกจำนวน 1 ตำบล คือ ตำบลแม่เลี้ยง โดยแบ่งหมู่บ้านบางหมู่จากตำบลแม่วงก์ ในปัจจุบันตำบลแม่เลี้ยง อยู่ในเขตการปกครองของ อำเภอแม่วงก์

ในปี พ.ศ. 2522 ได้มีการจัดตั้งตำบลเพิ่มขึ้นอีกจำนวน 1 ตำบล คือ ตำบลวังชัน โดยแบ่งหมู่บ้านบางหมู่บ้านจากตำบลแม่วงก์ ตำบลแม่เลี้ยง

ตำบลบ้านไร่ ปัจจุบันตำบลวังชันอยู่ในเขตปกครองของ อำเภอแม่वंก

ในปี พ.ศ. 2516 ได้มีการจัดตั้งตำบลเพิ่มขึ้นอีกจำนวน 1 ตำบล คือ ตำบลหนองนมวัว โดยแบ่งหมู่บ้านบางหมู่บ้านจากตำบลหนองยาว

ในปี พ.ศ. 2535 ได้ประกาศตั้ง กิ่งอำเภอแม่वंกในวันที่ 1 เมษายน 2535 และได้ยกฐานะเป็นอำเภอแม่वंกเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540

ในปี พ.ศ. 2536 ได้มีการจัดตั้งตำบลเพิ่มขึ้นอีกจำนวน 1 ตำบล คือตำบลสระแก้ว โดยแบ่งหมู่บ้านบางหมู่บ้านจากตำบลลาดยาว

ในปี พ.ศ. 2539 ได้ประกาศจัดตั้ง กิ่งอำเภอแม่เป็น เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2539

ในปี พ.ศ. 2540 ได้ประกาศจัดตั้ง กิ่งอำเภอชุมตาบง เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2540

ปัจจุบันอำเภอลาดยาว ปี พ.ศ. 2541 มีตำบลและหมู่บ้านในเขตการปกครอง รวม 12 ตำบล 135 หมู่บ้าน ดังนี้

1. ตำบลลาดยาว
มีจำนวน 14 หมู่บ้าน
2. ตำบลหนองยาว
มีจำนวน 9 หมู่บ้าน
3. ตำบลหนองนมวัว
มีจำนวน 9 หมู่บ้าน
4. ตำบลสระแก้ว
มีจำนวน 10 หมู่บ้าน
5. ตำบลบ้านไร่
มีจำนวน 20 หมู่บ้าน
6. ตำบลเนินขี้เหล็ก
มีจำนวน 12 หมู่บ้าน
7. ตำบลศาลเจ้าไก่ต่อ

มีจำนวน 11 หมู่บ้าน

8. ตำบลวังม้า

มีจำนวน 15 หมู่บ้าน

9. ตำบลวังเมือง

มีจำนวน 10 หมู่บ้าน

10. ตำบลมาบแก

มีจำนวน 7 หมู่บ้าน

11. ตำบลสร้อยละคร

มีจำนวน 9 หมู่บ้าน

12. ตำบลห้วยน้ำหอม

มีจำนวน 9 หมู่บ้าน

2.2 ภูมิศาสตร์

อำเภอลาดยาว ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของ จังหวัดนครสวรรค์ ห่างจากตัวจังหวัด โดยทางรถยนต์ ประมาณ 40 กิโลเมตร พื้นที่ 708.58 ตารางกิโลเมตร

ทิศใต้

ติดต่อกับ

อำเภอสว่างอารมณ์

จังหวัดอุทัยธานี

ทิศเหนือ

ติดต่อกับ

อำเภอขาณุวรลักษบุรี

จังหวัดกำแพงเพชร

อำเภอบรรพตพิสัย

อำเภอแม่वंก - จังหวัด

นครสวรรค์

ทิศตะวันออก

ติดต่อกับ

อำเภอบรรพตพิสัย

จังหวัดนครสวรรค์

อำเภอเมือง

จังหวัดนครสวรรค์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ
อำเภอแม่वंก และ
กิ่งอำเภอชุมตาบง
จังหวัดนครสวรรค์

พื้นที่ อำเภอลาดยาวเป็นที่ราบโดยลาดเท
จากทิศตะวันตกลงสู่ทิศตะวันออก พื้นที่ราบเหมาะ
แก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ดิน ฟ้า อากาศ มี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดู
หนาว และฤดูฝน ช่วงฤดูร้อนอากาศร้อนจัด

ลำน้ำ มีลำน้ำสำคัญคือ

ลำน้ำวังม้า อยู่ด้านทิศตะวันตกเฉียง
ใต้ของอำเภอ เป็นลำน้ำที่ต่อเนื่องจากลำน้ำแม่वंก
โดยลำน้ำแม่वंก มีต้นกำเนิดจากเขาโมโกจู เขต
อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ไหลผ่านอำเภอแม่वंก
เข้าสู่เขต อำเภอลาดยาว ทางตำบลศาลเจ้าไก่ต่อ
ตำบลลาดยาว ตำบลวังม้า ไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระ
ยา ที่อำเภอมนोरมย์ จังหวัดชัยนาท ตอนปลายลำน้ำ
นี้เรียกว่า แม่น้ำสะแกกรัง ระยะทางที่ลำน้ำผ่าน
อำเภอลาดยาว 30 กิโลเมตร

ลำน้ำคลองโพธิ์ เป็นลำน้ำซึ่งต้นน้ำ
เกิดจากเทือกเขาแม่กาสีใน ตำบลแม่เลี้ยง ไหลผ่าน
ตำบลห้วยน้ำหอมบรรจบกับลำน้ำวังม้า ที่เขตอำเภอ
สว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี

ลำน้ำคลองขุนลาด ขุนลาดบริหาร
ได้ริเริ่มดำเนินการขุดคลอง แยกจากคลองวังม้า
ที่บ้านสะเดาซ้าย เขตรอยต่อตำบลห้วยน้ำหอมกับ
หมู่ที่ 3 ตำบลลาดยาว อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของ
อำเภอเพื่อเอาน้ำให้ไหลผ่านบ้านลาดยาว ในอดีต
กาล เป็นชุมชนศูนย์กลางของ ชาวอำเภอลาดยาว
ในสมัยนั้น เพื่อใช้ในการเกษตรและอุปโภคบริโภค
ตลอดทุกฤดูกาล จึงให้ชื่อลำคลองนี้ว่า "คลอง

ขุนลาด" เพื่อเป็นนามธรรมแก่อนุชนรุ่นหลัง トラบ
เท่าทุกวันนี้ สภาพคลองปัจจุบันผ่านทุ่งนามีคลอง
แยกที่ปากเหมืองส่ง ที่หมู่ที่ 11 ตำบลลาดยาว
ผ่านบ้านดอนปอ เข้าเขตตำบลสระแก้ว บ้านดอนไม้
ตำบลหนองนมวัว และตำบลหนองยาว เรียกคลอง
ห้วยหินลับ ส่วนคลองขุนลาดจากแยกปากเหมืองส่ง
ไหลผ่านชุมชนบ้านลาดยาวถึงศาลเจ้า (จีน) มีคลอง
แยกไปทางสระหลวงพ่อพวง ส่งน้ำเพื่อการเกษตร
สู่ตำบลสระแก้ว คลองขุนลาดจากสามแยกศาลเจ้า
ไหลเลียบผ่านหน้าบ้านขุนลาดเดิม เขตติดต่อกับ
วัดลาดยาว เลียบแนวเขตลาดลาดยาว (ทางด้าน
ทิศเหนือ) ในเขตสุขาภิบาลลาดยาวถึง ใต้โรงสี
เรืองไทย ด้านทิศตะวันออก มีคลองแยก ไปทาง
สะพานหนึ่ง (หลัก กม.1) เป็นลำคลองซอย คลอง
ขุนลาด จากแยกดังกล่าวผ่านเลียบหลังบั้งเซลล์
(เรืองไทย) มีคลองแยกสุดท้ายเป็นสภาพลำเหมือง
ผ่านหลังโรงพยาบาลลาดยาว ถึงบ้านดอนยาว
ตำบลหนองนมวัว และแยกหลังบั้งเซลล์ คลองขุน
ลาดจะเลียบคูขนานไปกับถนนสายลาดยาว-หนอง
เบน ที่บ้านวังสวัสดิ์ เขตรอยต่อกับอำเภอเมือง
ไหลลงสู่แม่น้ำปิงในที่สุด ระยะทางประมาณ 20
กิโลเมตร

คลองขุนลาดในอดีต จะมีน้ำไหลผ่านทุกฤดู
กาล แต่ปัจจุบันป่าไม้ขุนเขาแหล่งต้นน้ำแม่वंก
ถูกบุกรุกทำลาย ในฤดูแล้งน้ำจึงแห้งคลอง คำว่า
"ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" ในท้องที่อำเภอลาด
ยาวจึงแปรเปลี่ยนไปตามสภาพของกาลเวลา กลับ
กลายเป็น"ลาดยาวอำเภอต้องคอยฝน" แต่เมื่อฝน
ตกชุกมีน้ำป่าไหลหลากเข้าท่วมฉับพลัน ทำให้เกิด
ทรายมูลขึ้นสองฝั่งคลอง ทำนาข้าวกันไม่ได้ถูก
ปล่อยให้ทิ้งร้าง นอกเหนือจากนั้น ตลาดลาดยาว

จะถูกจมน้ำอยู่ใต้น้ำทุกครั้ง เมื่อมีฝนตกหนักติดต่อกันหลายวันเป็นประจำ

คลองม่วง เป็นคลองสายหลักในแถบพื้นที่ราบสูง ทางการเกษตรด้านทิศเหนือของอำเภอลาดยาว แยกจากคลองแม่वंกที่ปากคลองไส้งู บ้านตลุกข่อยน้ำในพื้นที่อำเภอแม่वंก ผ่านบ้านวังน้ำขาว บ้านคลองม่วง บ้านตะเคียนงาม ตำบลวังชาน อำเภอแม่वंก และเข้าเขตท้องที่อำเภอลาดยาว ที่บ้านวังทับเกวียน ตำบลศาลเจ้าไก่ต่อ ผ่านบ้านบึงหล่ม ตำบลลาดยาวและแยกเป็นลำเหมือง ซอยออกเป็น 2 สาย

สายแรก ส่งน้ำสู่บ้านสวนขวัญ ตำบลสระแก้ว และตำบลหนองนมวัว

สายที่สอง ส่งน้ำขึ้นสู่ตำบลเนินขี้เหล็ก และตำบลบ้านไร่ ระยะทางในเขตท้องที่อำเภอลาดยาวประมาณ 24 กิโลเมตร เป็นสายหลักของเกษตรกร ตำบลเนินขี้เหล็กและตำบลบ้านไร่ แถบบริเวณพื้นที่ปลายน้ำไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควร เพราะกำลังส่งน้ำไปไม่ถึงต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลักในการทำนา บริเวณต้นน้ำมีการกักเก็บการใช้น้ำเป็นจำนวนมาก ประกอบกับเป็นพื้นที่ราบสูงน้ำจึงขึ้นไปได้โดยยาก

ลำน้ำทั้งสี่สายมีความสำคัญอย่างมากเพราะราษฎรส่วนใหญ่ของอำเภอ ได้อาศัยลำน้ำทั้งสี่นี้ประกอบการเกษตรกรรม และใช้อุปโภค-บริโภค

ภูเขา มีทิวเขาเป็นแนวยาวด้านทิศตะวันออก ในท้องที่ตำบลวังม้า เป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างอำเภอลาดยาว กับอำเภอเมืองนครสวรรค์ มีชื่อว่าเขาหลวง และมีเทือกเขาขนาดเล็กอยู่ในพื้นที่ตำบลมาบแกด้านทิศใต้ของอำเภอ ชื่อว่า เขาหุยมหายาม

ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ

ที่มีอยู่ในพื้นที่อำเภอลาดยาวในปัจจุบัน คือ ป่าไม้บริเวณเทือกเขาหลวง ซึ่งในนี้กรมป่าไม้ได้ประกาศให้เป็นเขตวนอุทยานแห่งชาติเขาหลวง มีพื้นที่ที่อยู่ในเขตอำเภอลาดยาว 6,250 ไร่ นอกจากทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นป่าไม้แล้ว อำเภอลาดยาวยังมีแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติขนาดใหญ่ คือ บึงหล่ม เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ที่มีสภาพดินเลนในฤดูแล้งน้ำแห้ง ถูกราษฎรบุกรุก ตั้งอยู่ในเขตตำบลลาดยาวและตำบลบ้านไร่ เป็นแหล่งน้ำที่เกษตรกรใช้ในการประกอบอาชีพใน การทำนาและการประปาใช้เป็นแหล่งผลิตน้ำดิบ ซึ่งไม่เพียงพอ กับความต้องการของผู้ใช้น้ำ เมื่อเกิดภาวะวิกฤติประสพภัยแล้ง มีพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ ซึ่งอยู่ระหว่างขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ทำการบูรณะขุดลอกให้หมดพื้นที่เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้แก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น

พลเมือง ในปัจจุบันอำเภอลาดยาวมีประชากรทั้งสิ้น 94,742 คน แยกเป็นชาย 46,615 คน หญิง 48,127 คน (ข้อมูลสิ้นสุดวันที่ 30 เม.ย. 41) ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

2.3 การปกครอง

1) การปกครองท้องที่แบ่งการปกครอง

ออกเป็น 12 ตำบล 135 หมู่บ้าน

2) การปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1 ส่วนอำเภอลาดยาว องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ มีข้าราชการในสังกัดปฏิบัติหน้าที่จำนวน 3 คน

2.2 สุขาภิบาล จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ สุขาภิบาลลาดยาว และสุขาภิบาลแม่वंก ตั้งอยู่ในตำบลศาลเจ้าไก่ต่อ ห่างจากที่ว่าการอำเภอลาดยาว 13 กิโลเมตร ไปตามถนนสายลาดยาว-

เขาชนกัน

2.3 องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 12 แห่ง ซึ่งได้แก่ ตำบลทั้ง 12 ตำบล ที่ได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลแล้ว

2.4 รายนามผู้ดำรงตำแหน่ง

นายอำเภอลาดยาว

1. ขุนเปล่งประศาสน์ (เปล่ง วิสูตรชัย)

ตั้งแต่ พ.ศ. 2468

ถึง พ.ศ. 2470

2. ขุนนิพันธ์ประศาสน์ (อู๊ด วงศ์ครุฑ)

ตั้งแต่ พ.ศ. 2471

ถึง พ.ศ. 2477

3. นายทองคำ วุทธนันท์

ตั้งแต่ พ.ศ. 2477

ถึง พ.ศ. 2478

4. นายประทุม สุมณเดมิย์

ตั้งแต่ พ.ศ. 2478

ถึง พ.ศ. 2479

5. ขุนอักษรศุภลักษณ์

(สะอาด ธัญญรักษ์)

ตั้งแต่ พ.ศ. 2479

ถึง พ.ศ. 2481

6. นายใหญ่ ศวิตชาติ

ตั้งแต่ พ.ศ. 2481

ถึง พ.ศ. 2483

7. ขุนสรรค์ราษฎร์บำรุง

(เตரியม วงษ์เวช)

ตั้งแต่ พ.ศ. 2483

ถึง พ.ศ. 2486

8. ขุนศรีสุวรรณพิศ

(คำนวน สุวรรณพิศ)

ตั้งแต่ พ.ศ. 2486

ถึง พ.ศ. 2487

9. นายวิวัฒน์ สายบัว

ตั้งแต่ พ.ศ. 2487

ถึง พ.ศ. 2491

10. นายศักดิ์ศิลป์ สุขชาติ

ตั้งแต่ พ.ศ. 2491

ถึง พ.ศ. 2493

11. ร.ท.ผาด วัฒนพุล

ตั้งแต่ พ.ศ. 2493

ถึง พ.ศ. 2495

12. ร.ท.ชิต สุโกลี

ตั้งแต่ พ.ศ. 2495

ถึง พ.ศ. 2496

13. นายอุทิศ พันธุ์พิน

ตั้งแต่ พ.ศ. 2496

ถึง พ.ศ. 2497

14. นายถนอม กิจรุ่งเรือง

ตั้งแต่ พ.ศ. 2497

ถึง พ.ศ. 2500

15. นายจำนงค์

เทพหัสดิน ณ อยุธยา

ตั้งแต่ พ.ศ. 2500

ถึง พ.ศ. 2501

16. ร.ท.ชิต สุโกลี

ตั้งแต่ พ.ศ. 2501

ถึง พ.ศ. 2504

17. นายดรุณ สิงหะพันธุ์

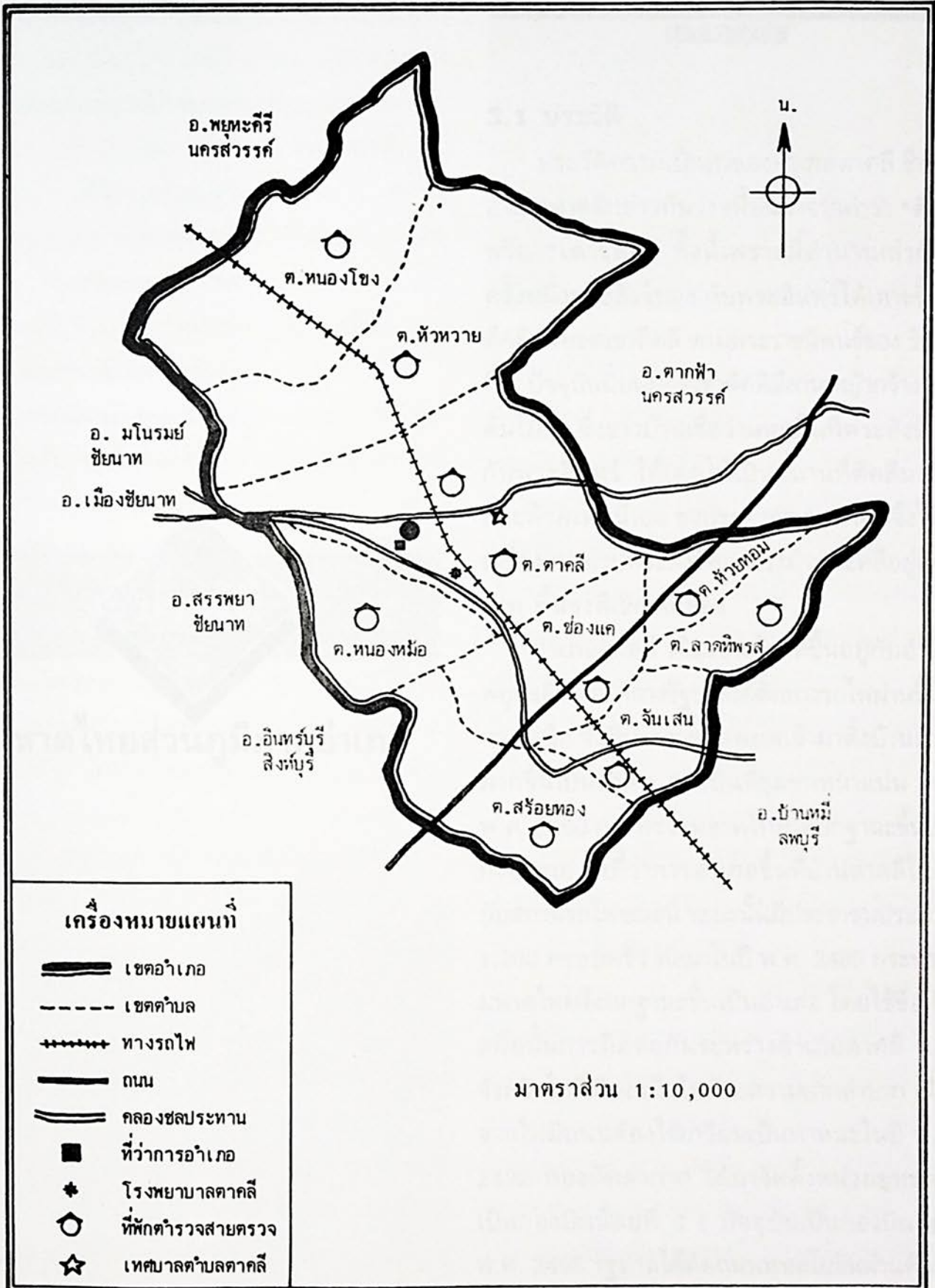
ตั้งแต่ 5 มิ.ย. 2504

ถึง 25 ก.พ. 2506

18. นายเสถียร หุนตระกูล
ตั้งแต่ 26 มี.ค. 2506
ถึง 8 พ.ค. 2511
19. นายไชศิริ ธีรธานนท์
ตั้งแต่ 20 พ.ค. 2511
ถึง 25 พ.ค. 2515
20. นายเกรียง คชรัตน์
ตั้งแต่ 30 พ.ค. 2515
ถึง 18 พ.ค. 2519
21. นายเฉลิม บัณฑิตย์
ตั้งแต่ 24 พ.ค. 2519
ถึง 26 ส.ค. 2521
22. นายประทีป งามนิล
ตั้งแต่ 26 ส.ค. 2521
ถึง 31 ส.ค. 2523
23. ร.ต.นุกูล สีหะโชติ
ตั้งแต่ 1 ก.ย. 2523
ถึง 22 ต.ค. 2525
24. ร.ต.เมธา รัตนากร ร.น.
ตั้งแต่ 23 ต.ค. 2525
ถึง 26 ก.พ. 2527
25. นายบุญยืน ศุภสารสาทร
ตั้งแต่ 28 ก.พ. 2527
ถึง 3 ต.ค. 2529
26. นายสุนทร มากบุญ
ตั้งแต่ 6 ต.ค. 2529
ถึง 15 ต.ค. 2530
27. พ.ต.ปิติ เมธาคณวุฒิ
ตั้งแต่ 16 ต.ค. 2530
ถึง 1 พ.ค. 2531
28. นายเรืองบุญ สิริรังศรี
ตั้งแต่ 2 พ.ค. 2531
ถึง 16 ต.ค. 2531
29. นายชวพงษ์ วัฒนสิทธิ์
ตั้งแต่ 17 ต.ค. 2531
ถึง 15 ต.ค. 2532
30. นายศิริพงษ์ จันทรชุ่ม
ตั้งแต่ 16 ต.ค. 2532
ถึง 11 พ.ย. 2534
31. นายกมล ศิริวัฒนา
ตั้งแต่ 11 พ.ย. 2534
ถึง 30 ก.ย. 2539
32. นายทรง บัณฑิตนนท์
ตั้งแต่ 14 ต.ค. 2539
ถึง 6 ก.ค. 2541
33. นายเฉลิมชัย เพ็ญคอง
ตั้งแต่ 6 ก.ค. 2541
ถึงปัจจุบัน

แผนที่อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

3) อำเภอตากลี

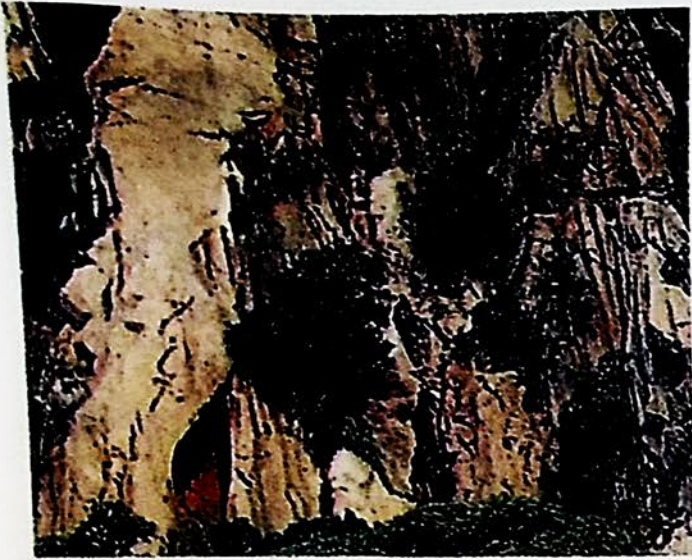
3.1 ประวัติ

ประวัติความเป็นมาของอำเภอตากลี ชื่อของอำเภอตากลีก่อกันว่า เพี้ยนมาจากคำว่า "ตึคลี" หรือ "เตาะคลี" ทั้งนี้เพราะมีตำนานเล่ากันว่า ครั้งหนึ่งพระสังข์ทอง กับพระอินทร์ได้ทะเลาะขึ้นไป ตึคลีบนยอดเขาตึคลี ตามพระราชนิพนธ์ของ รัชกาลที่ 2 ปัจจุบันนี้บนยอดเขาตึคลีมีลานหญ้ากว้าง ไม่มีต้นไม้ขึ้น ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเคยเป็นที่พระสังข์ทอง กับพระอินทร์ ได้เคยให้เป็นสถานที่ตึคลีมาแล้ว และด้วยเหตุนี้เอง ธงประจำอำเภอตากลีจึงได้ใช้ เครื่องหมายรูปพระสังข์ทองทรงม้าเตาะคลืออยู่เหนือ เมฆ พื้นธงสีเขียวเหลือง

อำเภอตากลี เดิมเป็นท้องที่ขึ้นอยู่กับอำเภอ พยุหะคีรี ต่อมาทางรัฐบาลได้ตัดทางรถไฟผ่านขึ้นไป ทางเหนือ จึงมีประชาชนอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือน มากขึ้นเป็นลำดับ จนเป็นที่ชุมชนหนาแน่น ในปี พ.ศ. 2460 กระทรวงมหาดไทยได้ยกฐานะขึ้นเป็น กิ่งอำเภอ ตั้งที่ว่าการอำเภอขึ้นที่บ้านตากลีใกล้ๆ กับสถานีรถไฟขณะนี้ ระยะนั้นมีประชาชนประมาณ 1,200 ครอบครัว ต่อมาในปี พ.ศ. 2480 กระทรวง มหาดไทยจึงยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอ โดยใช้ชื่อเดิม สมัยนั้นการติดต่อกันระหว่างอำเภอตากลี และ จังหวัดใกล้เคียง เป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากไม่มีถนนต้องใช้เกวียนเป็นพาหนะในปี พ.ศ. 2492 กองทัพอากาศ ได้มาจัดตั้งหน่วยยุทธการ เป็นกองบินน้อยที่ 4 (ปัจจุบันเป็นกองบิน 4) พ.ศ. 2496 รัฐบาลได้ตัดถนนพหลโยธินผ่านท้องที่

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

อำเภอตากาลี ทำให้อเภอตากาลีเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทั้ง ทางรถไฟและทางรถยนต์ พ.ศ. 2499 กรมชลประทานได้ขุดคลองส่งน้ำ ตามโครงการส่งน้ำ ชัยนาท-ป่าสัก ทำให้ประชาชนอพยพเข้ามาทำมาหากินเพิ่มมากยิ่งขึ้น ทางราชการได้พิจารณาเห็นว่าอำเภอเดิมสถานที่คับแคบ ประกอบทั้งอยู่ห่างจากถนนพหลโยธิน จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอตากาลีใหม่ ออกมาตั้งหลังเขาตากาลี ทางด้านถนนพหลโยธินตัดผ่าน ได้เริ่มย้ายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 และทำการเปิดที่ว่าการอำเภอตากาลีใหม่ ออกมาตั้งหลังเขาตากาลีทางด้านถนนพหลโยธินตัดผ่าน ได้เริ่มย้ายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 และทำการเปิดที่ว่าการอำเภอตากาลีใหม่ เมื่อวันที่ 24 มิ.ย. 2499

3.2 ภูมิศาสตร์

ที่ตั้งปัจจุบัน อำเภอตากาลีตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดนครสวรรค์ ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ ณ ตำบลตากาลี มีถนนพหลโยธินตัดผ่านที่ว่าการอำเภอ ซึ่งทำให้อเภอตากาลีเป็นศูนย์กลางการคมนาคม ทั้งทางรถไฟ และทางรถยนต์ ระยะทางรถยนต์ห่างจากจังหวัดประมาณ 85 กิโลเมตร โดยถนนพหลโยธิน

ระยะทางสายใหม่ โดยสายเอเชียของกรมทางหลวง ระยะทางประมาณ 69 กิโลเมตร

พื้นที่อำเภอตากาลีมีเนื้อที่ 1,056 ตารางกิโลเมตร

อาณาเขต อำเภอตากาลีมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอพยุหะคีรี อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอบ้านหมี่ อำเภอ โคกสำโรง จังหวัดลพบุรี และอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ และ อำเภอหนองม่วง จ.ลพบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอสรรพยา อำเภอเมืองฯ และ อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป เป็นพื้นที่ลาดมีภูเขา มาก พื้นที่เป็นเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ พื้นที่ส่วนมากเป็นดินเหนียว และดินปนทราย อุณหภูมิอำเภอตากาลีเหมือนกับจังหวัดในภาคกลางทั่ว ๆ ไป คืออุณหภูมิสูงสุด และต่ำสุดเฉลี่ย 22-23 องศาเซลเซียส เดือนเมษายนเป็นเดือนที่มีอากาศร้อนที่สุด มีอุณหภูมิ 35 องศาเซลเซียส

3.3 สภาพดินฟ้าอากาศ

สภาพดินฟ้าอากาศทั่ว ๆ ไป มี 2 ฤดู คือ

ฤดูฝน และ ฤดูหนาว ฝนตกในท้องที่อำเภอตากาลี โดยเฉลี่ยประมาณปีละ 1,067.4 มิลลิเมตร

ลำน้ำสำคัญ อำเภอตากาลี เป็นอำเภอที่อยู่บนที่ดอน ไม่มีแม่น้ำไหลผ่านในปี พ.ศ. 2499 กรมชลประทานได้ทำการขุดคลองสายใหญ่ ตามโครงการชยันต-ป่าสัก ซึ่งมีความสำคัญต่อทางอำเภอในด้านเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก คลองนี้ชื่อว่า "คลองอนุศาสนนันท์" มีลำห้วยหอม ได้ใช้ในการเกษตรและบริโภค มีคลองชลประทาน ซึ่งขุดจากอำเภอพยุหะคีรีเข้ามาในเขตตำบลหนองโพ ใช้ในการเกษตร และบริโภคอีกด้วย

ทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอตากาลี มีทรัพยากรธรรมชาติ คือ **เขาคิน** ซึ่งใช้ระเบิดหินย่อย ทำการก่อสร้างต่าง ๆ และดินขาว ซึ่งใช้ทำประโยชน์ในการทำปูนซีเมนต์และแร่เหล็กได้

การคมนาคม ระหว่างอำเภอกับจังหวัดได้โดยทางรถไฟ และทางรถยนต์ ระยะทางจากอำเภอถึงจังหวัด ใช้เวลาโดยทางรถไฟประมาณ 1 ชั่วโมง ทางรถยนต์ใช้เวลา 1 ชั่วโมง 20 นาที โดยทางถนนพหลโยธิน แต่ถ้าเดินทางโดยถนนสายเอเชียด้วยรถยนต์ จะใช้เวลาประมาณ 45 นาที การคมนาคม

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

ติดต่อกัน ระหว่างอำเภอกับตำบลโดยทางรถยนต์ หรือรถไฟก็สะดวก สภาพของการคมนาคมอยู่ในสภาพใช้งานได้ ซึ่งเป็นถนนดินลูกรังและถนนพูนดิน

ทางหลวงจังหวัด มี 1 สาย

คือสายจากทางแยกเข้าสถานีรถไฟ ถึงเส้นทางเทศบาลตำบลตากาลี ยาว 168 เมตร สภาพทาง ผิวจราจรลาดยางแอสฟัลท์ที่ใช้การได้ดี ถนนอยู่ในสภาพดี

ทางหลวงชนบท มี 2 สาย

คือ สายจากทางแยกถนนพหลโยธินที่ 158 ถึงสถานีหัวหวาย และไปยังอำเภอท่าตะโก ยาวประมาณ 38 กิโลเมตร

สถานที่ท่องเที่ยว ในท้องที่อำเภอตากาลีมีโบราณสถานที่น่าสนใจ อยู่แห่งหนึ่งอยู่ในท้องที่ตำบลจันเสน หมู่ที่ 2 สันนิษฐานว่าเป็นเมืองโบราณชื่อ "เมืองจันเสน" สภาพของเมืองโบราณจันเสนในปัจจุบันเป็นป่าละเมาะ บางตอนราษฎรได้ถากถางทำไร่ และปลูกพืชผักต่าง ๆ จากการขุดสำรวจของเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรในระยะแรกนี้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเมืองจันเสน ดังนี้

บริเวณเมืองโบราณ มีคูเมืองเป็นเนินดินโดยรอบ รูปคล้ายวงกลม เส้นรอบวงประมาณ 2,584 เมตร บริเวณเมืองมีบึงโบราณขนาดใหญ่เรียกว่า "บึงจันเสน" กว้างประมาณ 180 เมตร ยาวประมาณ 31 เมตร เข้าใจว่าเป็นบึงที่ชาวเมืองจันเสน โบราณได้อาศัยเพื่อการกินอยู่ และเพาะปลูก และในบริเวณนี้ได้ขุดพบโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก เช่น

ของที่ทำด้วยดิน มีฐานบัว 2 แท่น ชิ้นส่วนเสมาธรรมจักร 2 ชิ้น ขวานหินขัด ฯลฯ

ของที่ทำด้วยโลหะ มีตุ้มหูทำด้วยตะกั่ว หรือ

ตีบุก ใบหอกเหล็กรูปวงกลม ทำด้วยตะกั่วเงิน
โบราณ โลหะทำคล้ายห่วงห้อยคอ ของที่ทำด้วย
สัมฤทธิ์ มีพระโพธิสัตว์ปางมารวิชัย มีลูกแก้วและ
ลูกปัดหินสีต่าง ๆ จำนวนมาก จากการตรวจพบ
ของโบราณดังกล่าวมาแล้ว กรมศิลปากรได้สัน
นิษฐานไว้ว่า "จันเสน" น่าจะเป็นเมืองโบราณ
สมัยทวารวดี

(หนังสือจันเสนเมืองโบราณ

เขียนโดยกองโบราณคดี กรมศิลปากร)

3.4 การปกครอง

การบริหารราชการส่วนภูมิภาค

มีตำบล 10 ตำบล หมู่บ้าน 108 หมู่บ้าน

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเทศบาล

มี 1 แห่ง คือ เทศบาลตำบลตากลิ

สุขาภิบาล 1 แห่ง คือ สุขาภิบาลช่องแค

และ องค์การบริหารส่วนตำบล 10 แห่ง

3.5 รายนามผู้ดำรงตำแหน่ง

นายอำเภอตากลิ

1. ชุณิพันธ์ประศาสน์ (อู๊ด วงครุฑ)

2480 - 30 เม.ย. 2482

2. ชุณวรรณวิเลขกิจ

1 ก.ค. 2482 - 31 ม.ค. 2483

3. นายนาถ สมิโตยล

15 ม.ค. 2483 - 31 ส.ค. 2486

4. นายพร ศิริวัฒน์

1 ก.ย. 2486 - 30 เม.ย. 2487

5. ชุณประสงค์ประศาสน์

(หลง นาควานิช)

1 ก.ค. 2487 - 30 เม.ย. 2490

6. นายดรณ สิงห์พันธ์

1 พ.ค. 2490 - 30 มิ.ย. 2493

7. นายสวัสดิ์ ยะสารวรรณ

1 ก.ค. 2493 - 19 เม.ย. 2496

8. นายประสิทธิ์ สงวนน้อย

19 เม.ย. 2495 - 27 ม.ค. 2498

9. นายกิตติ กรินทสุทธิ์

28 ม.ค. 2498 - 19 ม.ค. 2502

10. นายลิขิต รัตนสังข์

2 ก.พ. 2502 - 12 พ.ค. 2504

11. นายจำนง เทพหัสดิน ณ อยุธยา

12 พ.ค. 2504 - 1 ก.พ. 2505

12. นายจำนง ยังเทียน

19 เม.ย. 2505 - 23 ม.ค. 2506

13. นายเลิศ หงษ์ภักดี

23 ม.ค. 2506 - 27 ก.พ. 2511

14. นายสุชาติ ธรรมมงคล

11 มี.ค. 2511 - 8 ก.ค. 2511

15. นายวิโรจน์ อัมรัตน์

12 ก.ย. 2511 - 27 พ.ค. 2514

16. นายอร่าม เอี่ยมอรุณ

31 พ.ค. 2514 - 2 พ.ย. 2516

17. ร.ต.อ.วิโรจน์ ภูจินดา

5 พ.ย. 2516 - 8 ต.ค. 2519

18. นายอรุณ วิไชรัตน์

8 ต.ค. 2519 - 8 พ.ค. 2520

19. นายอุทัย อนันตสมบัติ

9 พ.ค. 2520 - 29 ก.ค. 2520

20. นายสำรวจ อภิบาลศรี

30 ก.ค. 2520 - 19 ต.ค. 2521

21. นายแสง ศรีภพ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

25 ต.ค. 2521 - 31 ก.ค. 2522

22. ร.อ.จรัส ทิพโกมุท

12 ก.ย. 2522 - 11 มิ.ย. 2525

23. ร.ต.สัญญาชัย ศวิตชาติ

14 มิ.ย. 2525 - 3 ต.ค. 2527

24. นายชเนศ สุวัฒน์โชติ

6 ต.ค. 2527 - 15 ต.ค. 2530

25. นายโสภณ ปภาพจน์

16 ต.ค. 2530 - 15 ต.ค. 2532

26. นายดารา การุณยวนิช

16 ต.ค. 2532 - 6 ต.ค. 2534

27. นายรณพจน์ จัวยศิริ

8 พ.ย. 2534 - 30 ก.ย. 2539

28. นายจีรพัฒน์ กล่อมสกุล

14 ต.ค. 2539 - ปัจจุบัน

3.5 พลเมือง

สำรวจเมื่อเดือน เมษายน 2541

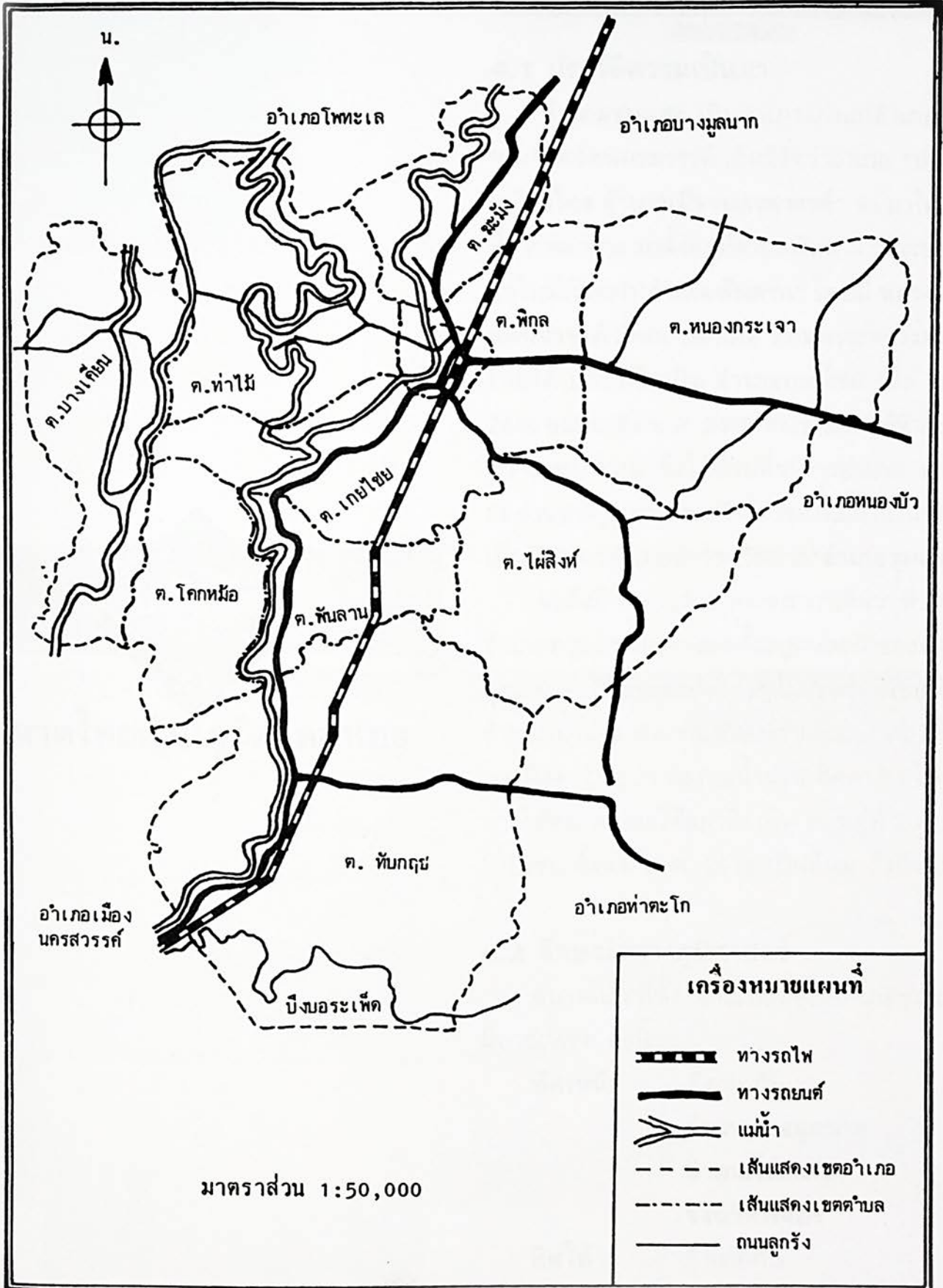
อำเภอตากลีมีจำนวนพลเมืองในท้องที่

ทั้งหมด 99,417 คน

แยกเป็นชาย 50,375 คน หญิง 49,042 คน

แผนที่อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

4) อำเภอชุมแสง

4.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอชุมแสง เป็นอำเภอเก่าแก่อำเภอหนึ่งของจังหวัดนครสวรรค์ เดิมมีชื่อว่าอำเภอ "ปากน้ำเกรียงไกร อำเภอเมืองนครสวรรค์" ต่อมาได้ย้ายที่ว่าการอำเภอ มาตั้งอยู่ที่ตำบลพันลาน และเปลี่ยนชื่อใหม่เรียกว่า"อำเภอพันลาน" โดยมี หลวงผดุงแดนสวรรค์ เป็นนายอำเภอ ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้เปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอเกษไชย เมื่อ พ.ศ. 2446 จนกระทั่ง พ.ศ. 2458 ทางราชการได้พิจารณาความเหมาะสม จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอ มาอยู่ ณ ตำบลพิบูล บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน สร้างเป็นที่ว่าการอำเภอถาวร เรียกว่า"อำเภอชุมแสง"

จนถึงปี พ.ศ. 2511 ทางราชการเห็นว่า ที่ว่าการอำเภอทรุดโทรมมาก และตั้งอยู่คนละฝั่งของตลาดชุมแสง ทำให้ประชาชนติดต่อไม่สะดวกเพราะต้องข้ามแม่น้ำน่าน พิจารณาย้ายที่ว่าการอำเภอไปสร้างทางฝั่งตะวันออก ของแม่น้ำน่าน ติดทางรถไฟอยู่ทางใต้ตลาด และได้สถานีรถไฟ ณ หมู่ที่ 2 ตำบลเกษไชย ตั้งแต่ พ.ศ. 2511 เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

4.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ขนาดและที่ตั้ง อาณาเขตของอำเภอชุมแสง มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ
	อำเภอบางมูลนาก
	อำเภอโพทะเล
	จังหวัดพิจิตร
ทิศใต้	ติดต่อกับ

อำเภอเมืองนครสวรรค์
จังหวัดนครสวรรค์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอท่าตะโก

อำเภอหนองบัว

จังหวัดนครสวรรค์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ

อำเภอบรรพตพิสัย

อำเภอเก้าเลี้ยว

จังหวัดนครสวรรค์

พื้นที่ทั้งหมด มี 716 ตารางกิโลเมตร หรือ 447,953 ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ
ลุ่มดินเหนียว เหมาะแก่การเพาะปลูก มีแม่น้ำและ
ลำคลองหลายแห่ง แม่น้ำที่สำคัญไหลผ่านมี 2 สาย
คือ แม่น้ำน่าน ซึ่งไหลผ่านตำบลมะมั่ง พิบูล เกษไชย
พันลาน โคกหม้อ ทับกฤษ และแม่น้ำยมไหลผ่าน
ตำบลท่าไม้ แล้วไหลมาบรรจบกับแม่น้ำน่านที่ตำบล

เกษไชย แล้วไหลไปรวมกับแม่น้ำปิง เป็นแม่น้ำเจ้า
พระยาที่ตำบลปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์

4.3 การปกครอง

4.3.1 การบริหารราชการส่วนภูมิภาค
แบ่งเป็น 11 ตำบล 124 หมู่บ้าน

4.3.2 การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น
มีเทศบาล 1 แห่ง คือ เทศบาล
เมืองชุมแสง สุขาภิบาล 1 แห่ง
คือ สุขาภิบาลทับกฤษ
และองค์การบริหาร
ส่วนตำบล 11 แห่ง

4.4 พลเมือง

มีพลเมืองทั้งหมด 73,184 คน
แยกเป็นชาย 34,560 คน
และหญิง 38,624 คน

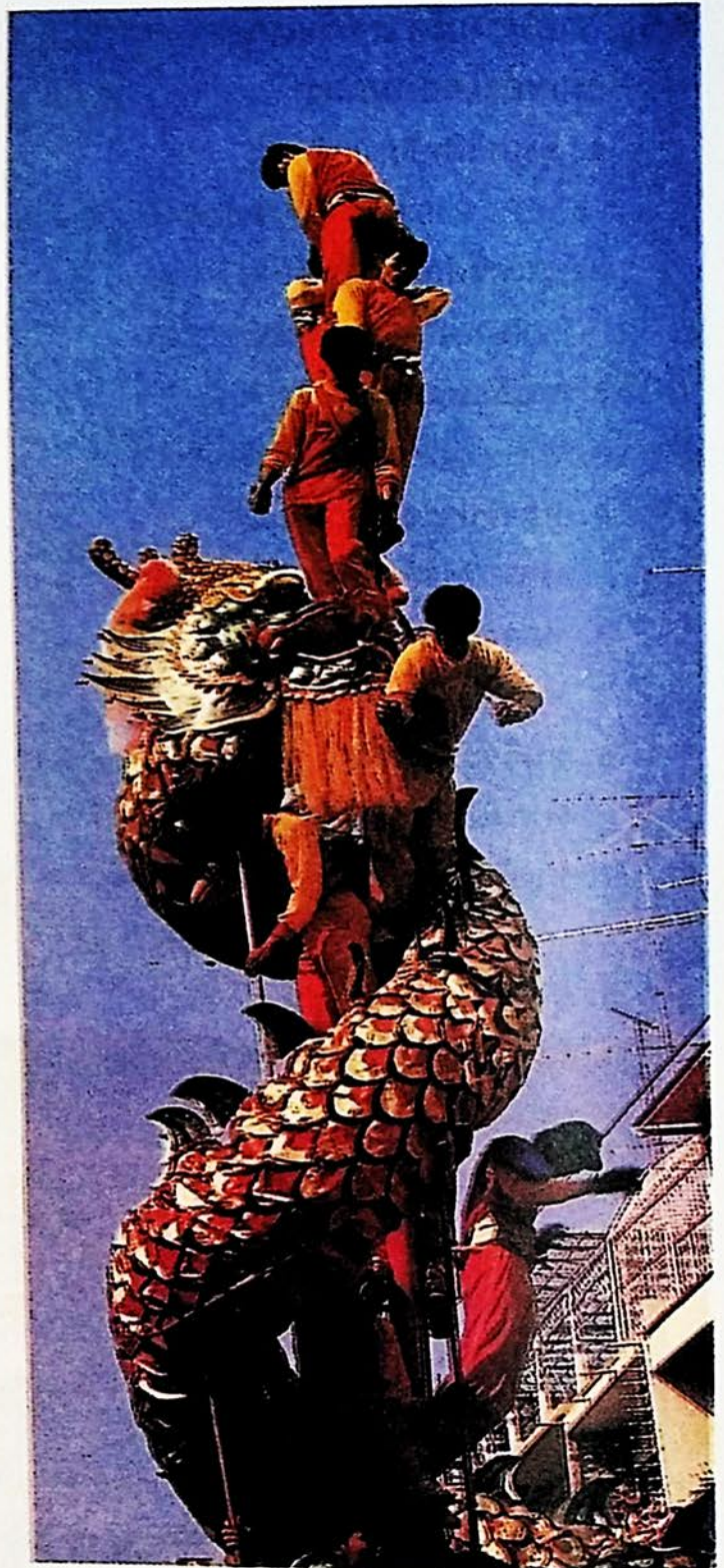
การประมง

4.5 รายนามผู้ดำรงตำแหน่ง

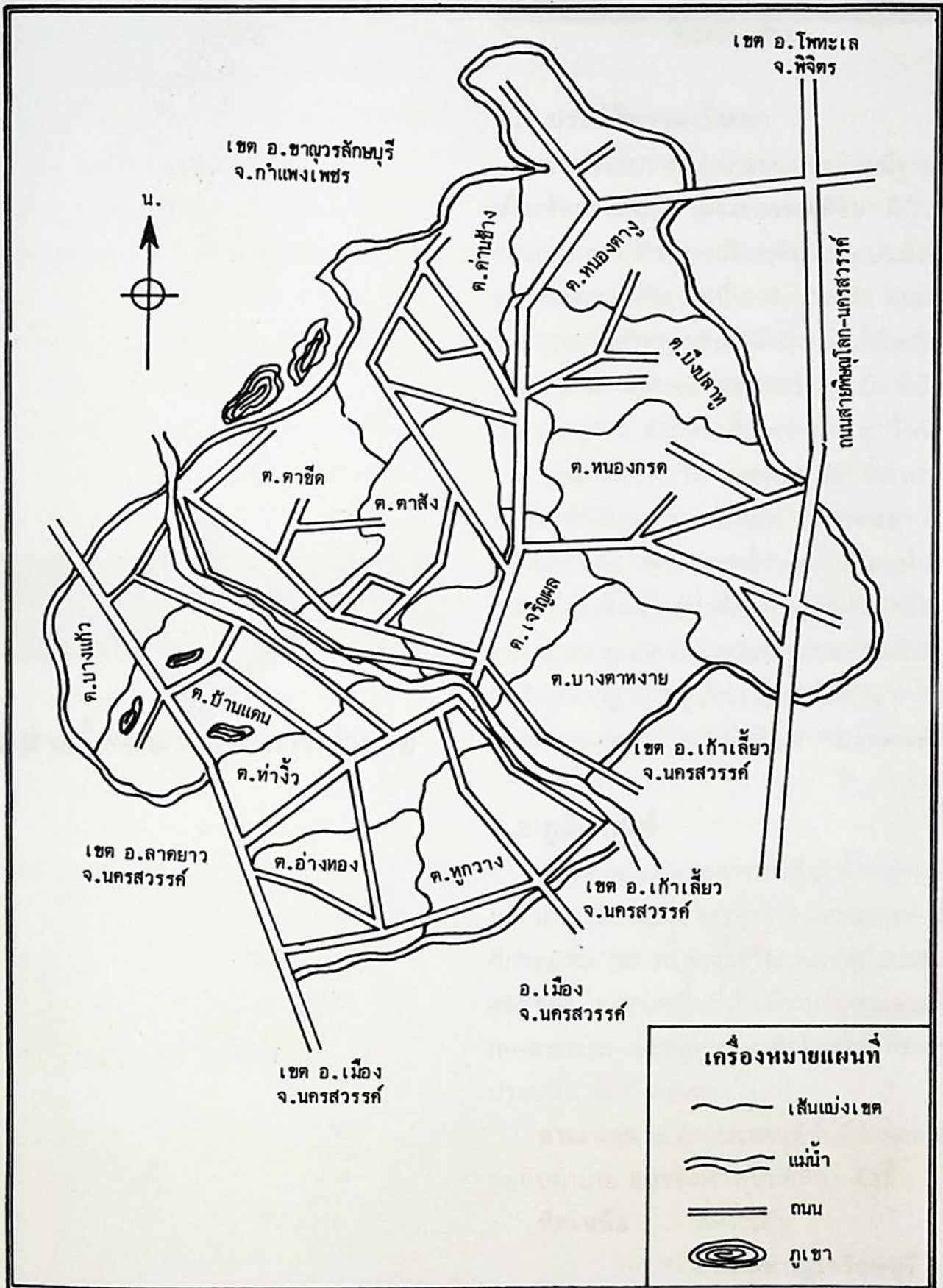
นายอำเภอชุมแสง

1. **ขุนศรีสิทธิการณ**
พ.ศ. 2453 - พ.ศ. 2454
2. **ขุนศรีศักดิ์บริหาร**
พ.ศ. 2454 - พ.ศ. 2455
3. **ขุนอักษรศรีสิทธิ์**
พ.ศ. 2455 - พ.ศ. 2460
4. **หลวงประชาภิบาล**
พ.ศ. 2460 - พ.ศ. 2469
5. **หลวงสกุลรักษา**
พ.ศ. 2469 - พ.ศ. 2470
6. **ขุนวีระประศาสน์**
พ.ศ. 2470 - พ.ศ. 2472
7. **ขุนพิทักษ์นราดुर**
พ.ศ. 2472 - พ.ศ. 2473
8. **ขุนนิพันธ์ประศาสน์**
พ.ศ. 2473 - พ.ศ. 2478
9. **ขุนอนุกุลประชากร**
พ.ศ. 2478 - พ.ศ. 2479
10. **ขุนศิริรัฐพิศาล**
พ.ศ. 2479 - พ.ศ. 2483
11. **นายพุก ฤกษ์เกษม**
พ.ศ. 2483 - พ.ศ. 2483
12. **ขุนศรีสุวรรณทิศ**
พ.ศ. 2483 - พ.ศ. 2484
13. **นายพร ศิริวัฒน์**
พ.ศ. 2484 - พ.ศ. 2486
14. **นายเริ่ม อุปถัมภ์**
พ.ศ. 2486 - พ.ศ. 2489
15. **นายฤกษ์ เทศนาบุญ**
พ.ศ. 2489 - พ.ศ. 2491
16. **นายสวัสดิ์ เจริญพงษ์**
พ.ศ. 2491 - พ.ศ. 2493
17. **นายสนั่น สุวิเศษศักดิ์**
พ.ศ. 2493 - พ.ศ. 2501
18. **นายเป็รื่อง บุญเดช**
พ.ศ. 2501 - พ.ศ. 2506
19. **นายเอิบ กลิ่นอบล**
พ.ศ. 2506 - พ.ศ. 2507
20. **นายสุธี โอบอ้อม**
พ.ศ. 2507 - 14 ก.ย. 2508
21. **นายดิเรก ดิเรกวัฒน์**
14 กันยายน 2508 -
1 เมษายน 2512
22. **นายอร่าม เอี่ยมอรุณ**
1 เมษายน 2512 -
30 พฤษภาคม 2514
23. **นายไพบูลย์ วัฒนาพานิช**
30 พฤษภาคม 2514 -
22 พฤษภาคม 2515
24. **นายอำพัน วิมุกตานนท์**
22 พฤษภาคม 2515 -
13 พฤษภาคม 2518
25. **ร.ต.สัญญาชัย ศวิตชาติ**
13 พฤษภาคม 2518 -
22 เมษายน 2519
26. **นายณรงค์ ภมรศิริ**
22 เมษายน 2519 -
19 กันยายน 2519
27. **ร.ต.ประวีติ อธิปัญญา**
20 กันยายน 2519 -

- 5 ตุลาคม 2521
28. นายอัมพร เกษเทศ
6 ตุลาคม 2521 -
28 พฤษภาคม 2524
29. นายปรีชา ศรีนาราง
29 พฤษภาคม 2524 -
2 ตุลาคม 2524
30. นายประเสริฐ โยธีพิทักษ์
8 ตุลาคม 2527 -
15 ตุลาคม 2532
31. นายมานิตย์ แพทย์จรัส
16 ตุลาคม 2532 -
2 ธันวาคม 2533
32. นายชัยธรรม์ ซาครีรัตน์
3 ธันวาคม 2533 -
18 มกราคม 2534
33. นายมานิตย์ แพทย์จรัส
28 มีนาคม 2534 -
14 ตุลาคม 2537
34. นายรัชชัย พิกอังกูร
17 ตุลาคม 2537 -
8 กุมภาพันธ์ 2541
35. นายสมศักดิ์ ขำทวีพรหม
9 กุมภาพันธ์ - ปัจจุบัน

แผนที่อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

5) อำเภอบรรพตพิสัย

5.1 ประวัติความเป็นมา

ในสมัยโบราณ อำเภอบรรพตพิสัยมีฐานะเป็นเมืองจัตวา มีชื่อว่า "เมืองบรรพตพิสัย" มีผู้ว่าราชการปกครอง ที่ว่าการเมืองเดิมตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง หมู่ที่ 5 ตำบลตาสัง ต่อมาในปี พ.ศ. 2453 ได้ยกฐานะเป็นอำเภอ จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมาตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง ที่บ้านส้มเสี้ยว หมู่ที่ 2 ตำบลท่าจิว トラบจนทุกวันนี้

เหตุที่เรียกกันว่า "บรรพตพิสัย" นั้น เพราะว่าในท้องที่นี้มีภูเขาลูกหนึ่งชื่อว่า "เขาหน่อ" ตั้งอยู่ที่บ้านเขาหน่อ หมู่ 2 ตำบลบ้านแดน ถ้ามองในระยะไกล ๆ จะเห็นเป็นรูปคล้ายพระปรารค์ตั้งเรียงรายอย่างสวยงามและเป็นระเบียบ นอกจากนั้นยังมีภูเขาอื่นอีกหลายลูกตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน ทำให้เพิ่มความสวยงามยิ่งขึ้น จึงได้ชื่อว่า "บรรพตพิสัย"

5.2 ภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง อำเภอบรรพตพิสัย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดนครสวรรค์ มีพื้นที่ประมาณ 727.36 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 454,600 ไร่ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเกษตรกรรม และอยู่ห่างจากตัวจังหวัดนครสวรรค์ ประมาณ 35 กิโลเมตร

อาณาเขต อำเภอบรรพตพิสัยมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอ และจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ
อำเภอขามเฒ่า

อำเภอชุมแสง

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

ทิศใต้ จังหวัดกำแพงเพชร
และอำเภอโพทะเล
จังหวัดพิจิตร
ติดต่อกับ อำเภอเก้าเลี้ยว
และอำเภอเมือง
จังหวัดนครสวรรค์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอโพทะเล
จังหวัดพิจิตร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอลาดยาว
จังหวัดนครสวรรค์ และ
อำเภอชาลนบุรี
จังหวัดกำแพงเพชร

สภาพภูมิศาสตร์

สภาพพื้นที่ทั่วไปของ"อำเภอบรรพตพิสัย"
เป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมขังเป็นบางพื้นที่ มีแม่น้ำปิง
ไหลผ่านระยะทางประมาณ 28 กิโลเมตร ไหลผ่าน
ตำบลตาชืด บางแก้ว บ้านแดน ตาสัง ท่าจิว
บางตาหงาย เจริญผล และตำบลหูกวาง อากาศ
จะร้อนจัดในเดือนเมษายน โดยมีอุณหภูมิสูงเฉลี่ย
33 องศาเซลเซียส และช่วงอากาศหนาวจะมีอุณหภูมิ
ประมาณ 18 - 25 องศาเซลเซียส

5.3 การปกครอง

อำเภอบรรพตพิสัย แบ่งการปกครองออกเป็น
13 ตำบล 111 หมู่บ้าน มีสุขาภิบาล 1 แห่ง
องค์การบริหารส่วนตำบล 13 แห่ง

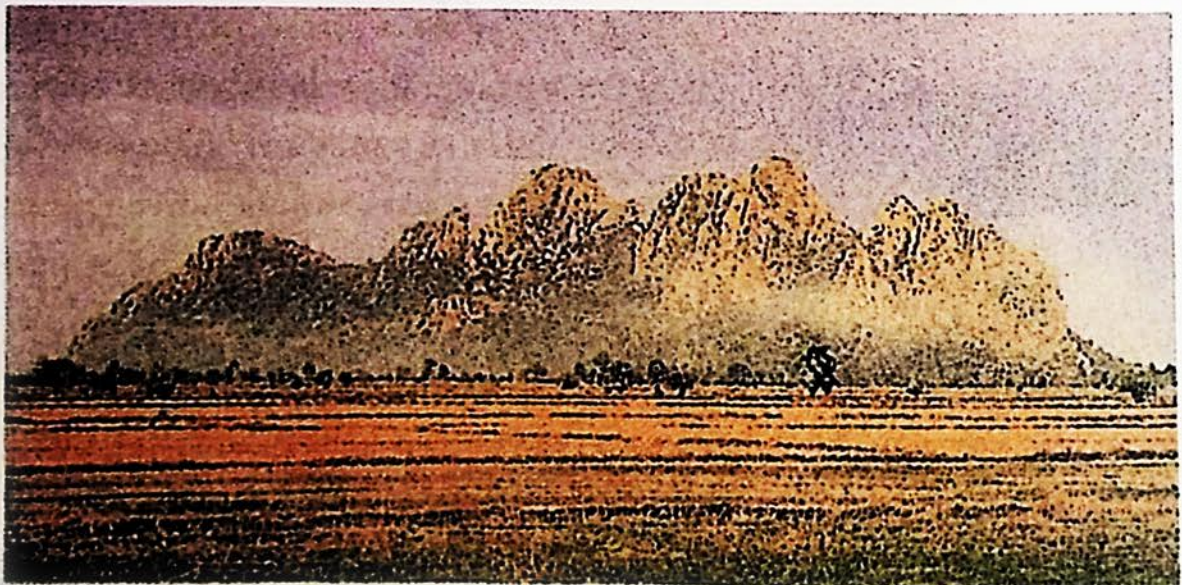
5.4 พลเมือง

เมื่อสิ้นเดือนเมษายน 2541
มีจำนวนทั้งสิ้น 95,536 คน
เป็นชาย 46,663 คน เป็นหญิง 48,873 คน
มีบ้านจำนวน 21,803 หลัง
มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 25,324 ครัวเรือน

5.5 รายนามผู้ดำรงตำแหน่ง

นายอำเภอบรรพตพิสัย

1. หลวงศรีสิทธิธรรม (ใน รัตนวราหะ)
2. ขุนศรีศักดิ์บริบาล
3. หลวงวิจารณ์สรกิจ (ชวด หุตะมาน)
4. หลวงบรรพตภุมาริการ
5. หลวงทรงสรการ (เล็ก กนิษฐสุด)
6. ขุนอักษรสารสิทธิ์
7. หลวงสมประศาสน์
8. ขุนสรรค์ฐานี

9. ขุนวิวัฒน์ไวยโรจน์
10. ขุนสรรพกิจโกศล
11. นายประทุม สุนนเดมีย์
12. ขุนพิบูลย์สวัสดิวงศ์
13. นายสอาด นุดจรัส
14. ขุนบรรจงธนานุศาสน์
15. ขุนศรีสุวรรณพิศ (คำนวน สุวรรณพิศ)
16. นายถนอม จันทรสวัสดิ์
ตั้งแต่ พ.ศ. 2487 ถึง พ.ศ. 2490
17. นายภักดี จัตรากุล
ตั้งแต่ พ.ศ. 2490 ถึง พ.ศ. 2492
18. นายกิตติ กรินทสุทธิ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2492 ถึง พ.ศ. 2496
19. นายศักดิ์ศิลป์ สุขะชาติ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2496 ถึง พ.ศ. 2500
20. นายบุรินทร์ เจตน์สว่าง
ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 ถึง พ.ศ. 2501
21. นายศักดิ์ วิบูลสมัย
ตั้งแต่ พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2507
22. นายมनु เพ็ญศิริ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2507 ถึง พ.ศ. 2513
23. นายบรรจง ฤกษ์สำราญ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2513 ถึง พ.ศ. 2515
24. นายอรุณ วิลรัตน์
ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2517
25. นายพินิจ บาลี
ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 ถึง พ.ศ. 2520
26. นายประสงค์ สุขีโมกษ์
ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 ถึง พ.ศ. 2523
27. นายทวี ทวีพูล
ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 ถึง พ.ศ. 2524

28. นายกมล ศิริวัฒนา
ตั้งแต่ พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2527
29. นายสมเกียรติ เกียรติศักดิ์
ตั้งแต่ พ.ศ. 2527 ถึง พ.ศ. 2529
30. นายบัวชู กมุทชาติ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2529 ถึง พ.ศ. 2530
31. นายจรรยา จำรัส
ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 ถึง พ.ศ. 2534
32. นายศิริพงษ์ จันทรขุม
ตั้งแต่ พ.ศ. 2534 ถึง พ.ศ. 2537
33. นายสุวิทย์ หงส์ธนนันท์
ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 ถึง ปัจจุบัน

5.6 สถานที่ท่องเที่ยว

5.6.1 เขาหน่อ อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านแดน เป็นยอดเขาสูงประมาณ 282 เมตร บนยอดเขามีมณฑปสร้างด้วยศิลาแลง ภายในบรรจุพระพุทธรูปจำลอง จะมีประชาชนไปนมัสการเป็นประจำ นอกจากนี้บริเวณเขาหน่อยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอีกหลายแห่ง ได้แก่

เขานางพันธุรัตน์

อยู่ติดกับเขาหน่อ บนยอดเขามีแท่นเป็นลานกว้างใหญ่ตามธรรมชาติ เรียกว่า "แท่นนางพันธุรัตน์" และยังมีถ้ำพระพุทธรูปไสยาสน์ หรือถ้ำพระนอน บริเวณนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้เคยเสด็จมาที่ถ้ำนี้ และได้พระราชทานปืนโตเถาใหญ่ 1 เถา ปืนโตเถาเล็ก 1 เถา ตะเกียง 1 ดวง และเครื่องหมายยุทธการ ซึ่งสิ่งของพระราชทานดังกล่าวยังเก็บรักษาไว้

เขาแก้ว

อยู่ใกล้กับเขาหน่อ ภายในมีถ้ำใหญ่หลายถ้ำ

เป็นที่อยู่ของค้างคาวนับล้านตัว เวลาประมาณ 18.00 น. ค้างคาวจะออกจากถ้ำไปหากินเป็นทิว ยาวเหยียดสวยงาม

ถ้ำเพชร

อยู่ใกล้เขาหน่อ มีความสวยงาม ผู้เข้าไปเที่ยวชมจะรู้ดีว่ามีประกายเพชรুবาวอยู่รอบ ๆ ถ้ำ ถ้ำปลา

เป็นถ้ำอยู่กลางภูเขา มีน้ำใสสะอาดสามารถมองเห็นตัวปลาได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ บริเวณเขาหน่อยังมีภูเขาและถ้ำอีกจำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบันกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนบริเวณวัดเขาหน่อเป็นโบราณสถาน มีพื้นที่ประมาณ 1,503 ไร่

5.6.2 เมืองธัญบุรี

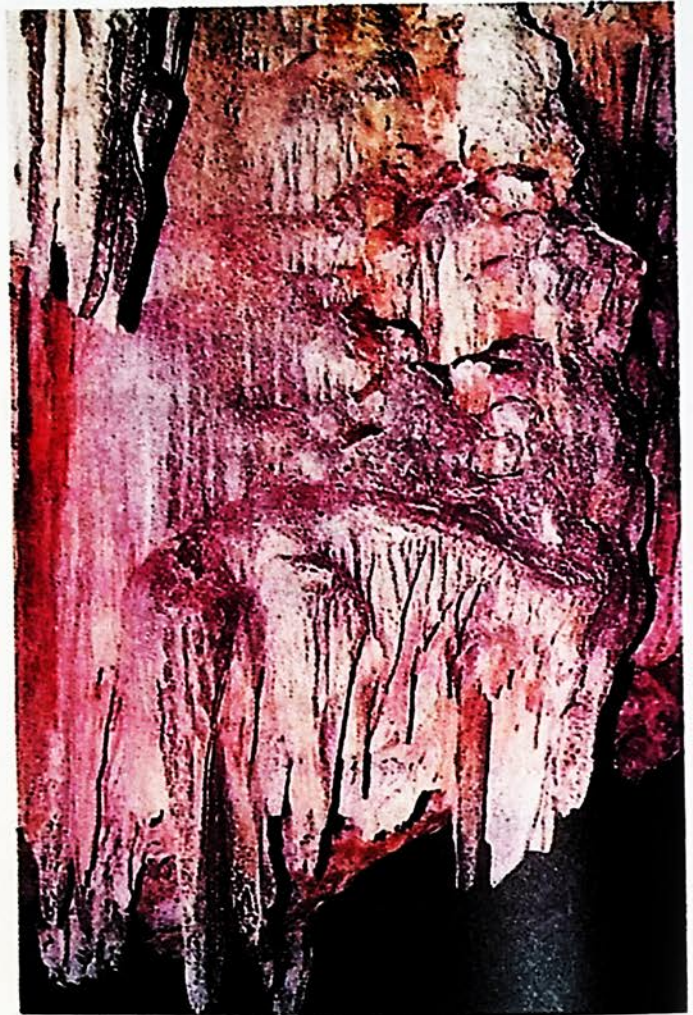
หรือที่เรียกกันว่า "ดงแม่นางเมือง" ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 ตำบลตาสัง อยู่ห่างจากอำเภอไปทางทิศเหนือประมาณ 11 กิโลเมตร เป็นเมืองโบราณสันนิษฐานว่าสร้างก่อนกรุงสุโขทัย

5.6.3 วัดสัมเลี้ยว

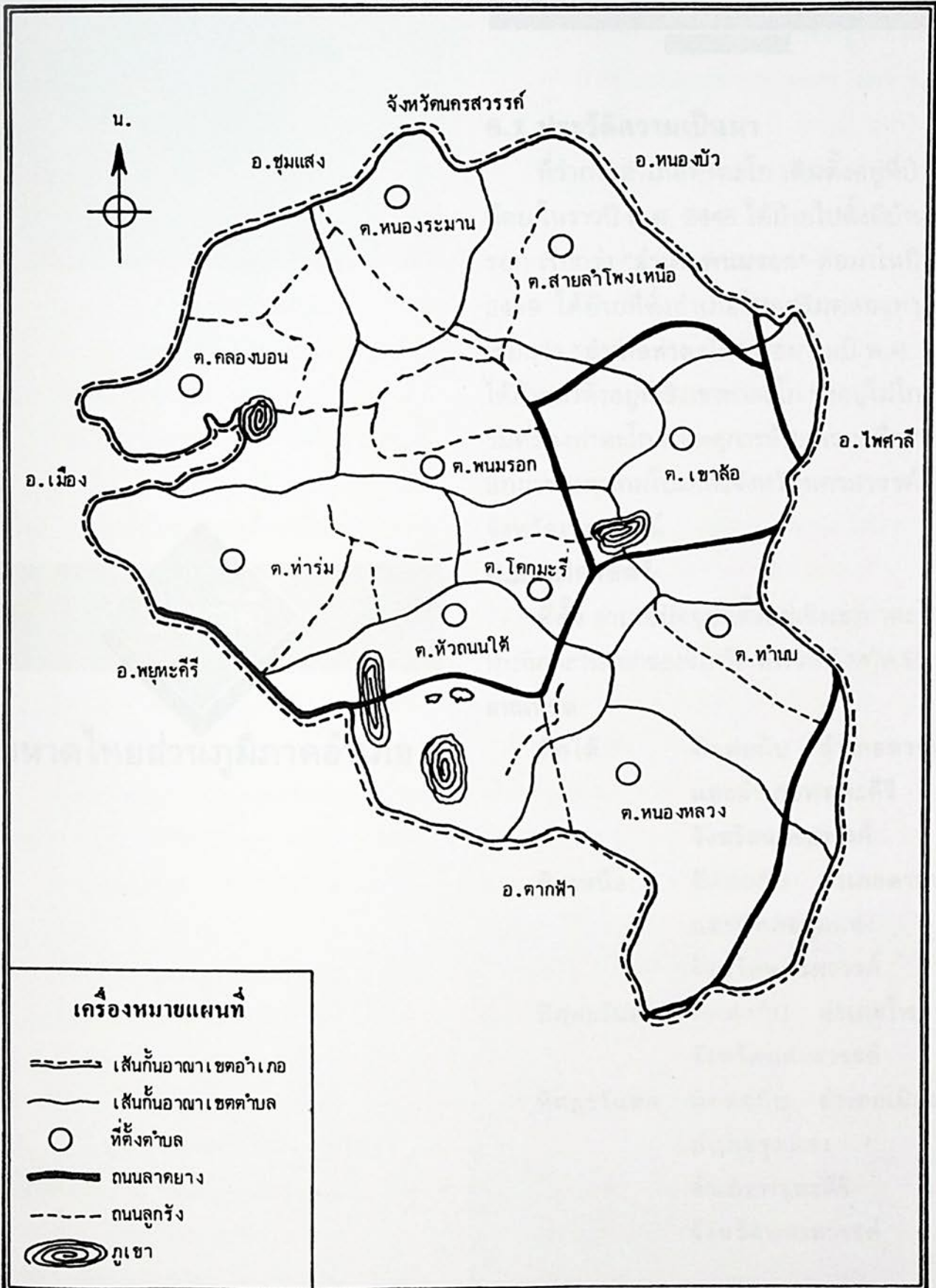
อยู่หมู่ที่ 2 ตำบลท่าจิว มีวิหารประดิษฐานหลวงพ่อน้อย หลวงพ่อแถม อดีตเจ้าอาวาสวัดสัมเลี้ยว และเจ้าคณะอำเภอบรรพตพิสัย เป็นสถานที่สักการะบูชาของประชาชนทั่วไป

5.6.4 สวนสมเด็จพระนางเจ้า

พระบรมราชินีนาถ 60 พรรษา (เกาะกลางแม่น้ำปิง) ตั้งอยู่หน้าที่ว่าการอำเภอ บรรพตพิสัย หมู่ที่ 2 ตำบลท่าจิว

แผนที่อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

6) อำเภอท่าตะโก

6.1 ประวัติความเป็นมา

ที่ว่าอำเภอท่าตะโก เดิมตั้งอยู่ที่บ้านเขาน้อย ในราวปี พ.ศ. 2446 ได้ย้ายไปตั้งที่บ้านพนมรอก เรียกว่า "อำเภอพนมรอก" ต่อมาในปี พ.ศ. 2459 ได้ย้ายที่ตั้งอำเภอไปอยู่ริมคลองท่าตะโก เรียกว่า "อำเภอท่าตะโก" ต่อมาในปี พ.ศ. 2481 ได้ย้ายมาตั้งอยู่ที่เชิงเขาท่าตะโก ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากริมคลองท่าตะโก สาเหตุการย้ายเพราะเพื่อสะดวกแก่การคมนาคมไปมาถึงจังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดเพชรบูรณ์

6.2 ภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง อำเภอปัจจุบันตั้งอยู่เชิงเขาท่าตะโกอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัด ห่างจากจังหวัด 50 กม.

อาณาเขต

ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอตากฟ้า และอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอตากฟ้า และอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอเมืองฯ อำเภอชุมแสง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

6.3 การปกครอง

การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มี 10 ตำบล

94 หมู่บ้าน

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

มีสุขาภิบาล 1 แห่ง

เนื้อที่ 1,870 ตารางกิโลเมตร

6.4 พลเมือง

เมื่อสิ้น กันยายน 2539

พลเมืองทั้งหมด 72,323 คน

แยกเป็นชาย 35,325 คน หญิง 36,998 คน

17,436 หลังคาเรือน 14,444 ครอบครัว

6.5 รายชื่อผู้ดำรงตำแหน่ง

นายอำเภอท่าตะโก

1 หลวงมหาดไทย

ตั้งแต่ พ.ศ.2446 ถึง พ.ศ.2448

2 หลวงพิบูลบุรีรัฐคาม

ตั้งแต่ พ.ศ.2448 ถึง พ.ศ.2459

3 หลวงทิพย์รักษา (ทัย เสถียรสวัสดิ์)

ตั้งแต่ พ.ศ. 2459 ถึง พ.ศ.2460

4 ขุนวรรักษ์บุราภิรมย์

ตั้งแต่ พ.ศ.2460 ถึง พ.ศ.2463

5. ขุนสมัครสรพร

ตั้งแต่ พ.ศ. 2463 ถึง พ.ศ 2464

6. นายเบี้ยว จันเจริญ

ตั้งแต่ พ.ศ.2464 ถึง พ.ศ.2465

7. นายผดุง แदनสวรรค์

ตั้งแต่ พ.ศ. 2465 ถึง พ.ศ.2468

8. นายเล็ก กนิษสุต

ตั้งแต่ พ.ศ.2468 ถึง พ.ศ.2470

9. ขุนประกาศศาสตร์

(มอญ ทรัพย์ประภา)

ตั้งแต่ พ.ศ.2470 ถึง พ.ศ.2471

10. ขุนอนุกุลประชากร (วงศ์ พยัฆวิเชียร)

ตั้งแต่ พ.ศ.2471 ถึง พ.ศ.2478

11. ขุนนิพันธ์ประสาตน์ (อุ๊ต วงษ์ครุฑ)

ตั้งแต่ พ.ศ.2478 ถึง พ.ศ.2480

12. ขุนสรรค์ราษฎร์บำรุง (เตื่อย วงษ์เวช)

ตั้งแต่ พ.ศ. 2480 ถึง พ.ศ 2483

13. ร.ต.ต. ไหญ่ ศวิตชาติ

ตั้งแต่ พ.ศ. 2483 ถึง พ.ศ.2485

14. นายถนอม จันทรนวล

ตั้งแต่ พ.ศ. 2485 ถึง พ.ศ.2487

15. นายบุญรอด โชตะมังสะ

ตั้งแต่ พ.ศ. 2487 ถึง พ.ศ.2488

16. ขุนพิชัย ศิริรัฐเขตต์

ตั้งแต่ พ.ศ. 2488 ถึง พ.ศ.2488

17. นายดชร นาคชน

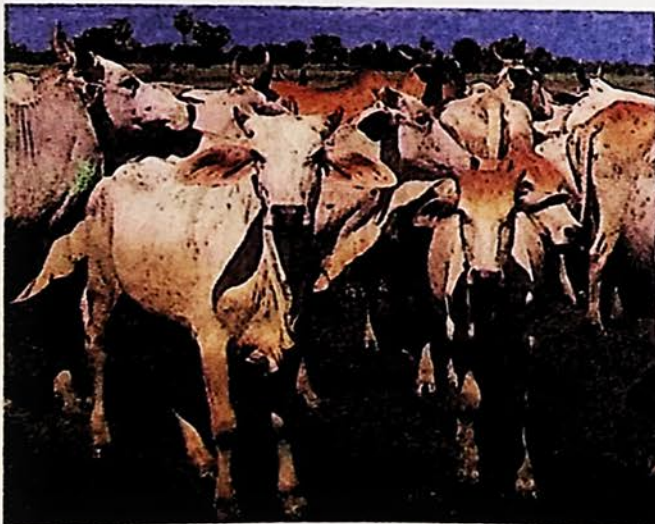
ตั้งแต่ พ.ศ. 2488 ถึง พ.ศ.2490

18. นายสิทธิ์ เรืองเดช

ตั้งแต่ พ.ศ. 2490 ถึง พ.ศ.2492

19. นายสวัสดิ์ ยะสารวรรณ

ตั้งแต่ พ.ศ. 2492 ถึง พ.ศ.2493

20. นายศิริ พลารักษ์
ตั้งแต่ พ.ศ. 2493 ถึง พ.ศ.2494
21. นายสำราญ บุษปวนิช
ตั้งแต่ พ.ศ. 2494 ถึง พ.ศ.2495
22. นายอำนาจ ศศิธร
ตั้งแต่ พ.ศ. 2495 ถึง พ.ศ.2497
23. นายเต็ม ช่างเรียน
ตั้งแต่ พ.ศ. 2497 ถึง พ.ศ.2500
24. นายสวัสดิ์ ยะसारวรรณ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 ถึง พ.ศ.2502
25. ร.ต.ต.ประทวน สิทธิบุรณ์
ตั้งแต่ พ.ศ. 2502 ถึง พ.ศ.2504
26. นายไชยศิริ ธีรทนานนท์
ตั้งแต่ พ.ย.2504 ถึง พ.ค.2509
27. นายมนัส ไตรยสุนันท์
ตั้งแต่ พ.ศ. 2509 ถึง ก.พ.2511
28. นายสิบศักดิ์ สุขไทย
ตั้งแต่ 27 ก.พ. 2511
ถึง 30 มิ.ย. 2514
29. นายอำนาจ ศศิธร
ตั้งแต่ 30 มิ.ย. 2514
ถึง 31 มี.ค. 2515
30. นายทิพย์ โพธิสุวรรณ
ตั้งแต่ 31 มี.ค. 2515
ถึง 8 มิ.ย. 2518
31. นายธวัช สุวรรณมนตรี
ตั้งแต่ 10 มิ.ย. 2518
ถึง 25 มิ.ย. 2519
32. ร.ต. จรูญ ทองน้อม
ตั้งแต่ 25 มิ.ย. 2519
ถึง 26 ส.ค. 2521
33. นายจรัส พรรังสฤษฎ์
ตั้งแต่ 28 ส.ค. 2521
ถึง 30 พ.ย. 2522
34. นายวิโรจน์ โรจนวาศ
ตั้งแต่ 1 ธ.ค. 2522
ถึง 17 ต.ค. 2524
35. ว่าที่ ร.ต.วิทยา อุบลพงษ์
ตั้งแต่ 19 ต.ค. 2524
ถึง 5 ต.ค. 2527
36. นายกมล ศิริวัฒนา
ตั้งแต่ 5 ต.ค. 2527
ถึง 5 ธ.ค. 2531
37. นายสฤติย์ ทำหัน
ตั้งแต่ 6 ธ.ค. 2531
ถึง 4 มิ.ย. 2535
38. ว่าที่ ร.ต.วิศาส อุตตมะเวทิน
ตั้งแต่ 8 มิ.ย. 2535
ถึง 30 ก.ย. 2536
39. นายอภิพล พัยคมเดชาพันธ์
ตั้งแต่ 8 พ.ย. 2536
ถึง 31 ต.ค. 2538
40. นายวิมล จันทวานิช
1 พ.ย. 2538 ถึง ปัจจุบัน

7) อำเภอพยุหะคีรี

7.1 ประวัติความเป็นมา

สมัยโบราณ "พยุหะคีรี" เป็นเมือง ๆ หนึ่งขึ้นอยู่กัจังหวัดนครสวรรค์ มีหน้าที่เก็บเงินส่วยอากร ผู้มีหน้าที่เก็บส่วยอากรสมัยนั้นชื่อ "หลวงภูมิ" ได้ตั้งบุตรชายของตน ชื่อ "จันทร์" ขึ้นเป็นเจ้าเมืองพยุหะคีรี มีที่ทำการอยู่ข้างวัดพระพรงค์เหลือง ตำบลท่าน้ำอ้อย ต่อมาได้ย้ายที่ทำการไปอยู่บ้านสระเศรษฐี ตำบลน้ำทรง ตั้งที่ทำการแบบชั่วคราว มีจวนเจ้าเมือง บ้านราชการ เรือนจำ (ล้อมด้วยไม้ไผ่) เจ้าเมืองคนต่อมา ชื่อ กั้น และอิม ต่อมามีโจรกลุ่มหนึ่งคุมสมัครพรรคพวกประมาณ 40 คน เข้าทำการปล้นจวนเจ้าเมือง สถานที่ราชการ จึงได้ย้ายตัวเมืองพยุหะคีรีมาตั้งอยู่ที่คลองหลวงพิบูลย์ เมื่อสิ้นอายุเจ้าเมืองอิมแล้ว เจ้าเมืองคนต่อมา ชื่อปุย ได้ย้ายตัวเมืองมาตั้งอยู่ที่ บ้านท่าแร่ สร้างที่ว่าการอำเภอพยุหะคีรีขึ้น ณ ตำบลพยุหะ

อำเภอพยุหะคีรี ประกาศตั้งเป็นอำเภอ เมื่อ พ.ศ. 2437 ปัจจุบัน ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาตะเกาหมู ที่ 3 ตำบลสระทะเล อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งพอจะสืบสาวราวเรื่องได้จากท่านผู้หลักผู้ใหญ่ หรือนิทานปรัมปราว่า ลูกชายเจ้าพ่อสิงห์ หรือเจ้าพ่อเขาสิงห์ รักใคร่อยู่กับ ลูกสาวเมืองสระเศรษฐี จึงได้จัดขบวนขันหมากใหญ่เท่าภูเขา มาตั้ง ไว้ตามทิศทางต่าง ๆ ทิศเหนือมีภูเขาโยงภูเขาลูกนี้ ติดต่อยังกันเป็นพืด กับแดนทางเหนือ เพื่อป้องกันโจรผู้ร้าย ที่จะมาชิงทรัพย์สินและขันหมาก ทิศตะวันออกมี เขาปกัสน์ ทิศตะวันตก

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

มีเขาพระแวง (ขณะนี้อยู่ในเขตอำเภอเมืองอุทัยธานีครั้งหนึ่ง) ขบวนขันหมากและผู้คนได้จัดอาหารคาว-หวาน ที่เขาฝอยทอง เมื่อกินอาหารคาว-หวานกันเสร็จแล้ว ก็นำถ้วยชามไปทำการล้างที่บึงกระดิ่ง (ในบึงกระดิ่งนี้มีเศษถ้วยชามซึ่งเป็นของเก่าจมอยู่ในบึงเป็นจำนวนมาก) และได้จัดแก้วแหวนเงินทองซึ่งจะต้องนำไปให้ฝ่ายเจ้าสาวที่เขาแก้ว ตำบลพยุหะ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ เรียกกันว่า "เขาแก้ว" ตลอดมา เมื่อได้เวลาอันเป็นมงคลจึงได้ทำการส่งตัวเจ้าบ่าวเจ้าสาว โดยจัดขบวนเจ้าสาว ล่องไปตามแม่น้ำเจ้าพระยาทำการส่งตัวเจ้าสาวที่เมืองสระบุรี ซึ่งมีชื่อต่อมาจนถึงทุกวันนี้ว่า "บ้านสระบุรี" ผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าสืบต่อกันมาเป็นตำนานนิยายปรัมปราว่า ถึงวันดีคืนดี คือวันขึ้น 15 ค่ำ หรือวันธรรมสวนะ จะได้ยินเครื่องสาย

มโหรี ปี่พาทย์ในสระสระบุรีนั้น

การที่อำเภอนี้มีชื่อประกอบด้วยคำบาลีสันสกฤตสองพยางค์ คือ "พยุหะ" กับ "คีรี" คำว่า พยุหะ แปลว่า ขบวนกองทัพ คำว่า คีรี แปลว่า ภูเขา พยุหะคีรีจึงแปลว่า "กองทัพภูเขา" หมายถึง การมีภูเขามากมายนั่นเอง ตามหลักภาษาคำนี้ไม่ต้องประวิสรรชนี (เติมสระอะ) ที่ตัวท้ายของพยางค์แรก แต่ได้ใช้กันอย่างนี้มานานแล้ว และยังไม่มีการแก้ไขให้ถูกต้อง ที่ไม่มีการแก้ไขให้ถูกต้องเพราะอาจจะถือว่าเป็นคำนามเข้ากรณียกเว้นได้ ไม่อาจสืบเรื่องราวได้ว่า ใครเป็นผู้ตั้งชื่อนี้ แต่ยอมรับกันว่าเป็นชื่อที่เหมาะสม เพราะฝั่งซ้ายแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือ เต็มไปด้วยภูเขาน้อยใหญ่สลับซับซ้อนกันมากมาย ถ้าหากมองดีแล้ว เบื้องบนจะเห็นภูเขาต่าง ๆ ที่มีลักษณะคล้ายกองทัพที่เคลื่อนพลไปรุก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

รูป ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งได้ทุกขณะ โดยประกอบ ด้วยภูเขาสูงน้อยใหญ่เป็นขุนพลนำทัพอยู่เบื้องหน้า ติดตามด้วยภูเขาสูงเล็กลูกใหญ่ ภูเขาสูงเล็กลูกน้อย ซึ่งเปรียบเสมือนพลทัพและนายกอง ภูเขาอันสลับ ซับซ้อนนี้ ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของอำเภอ พยุหะคีรีอยู่จนทุกวันนี้

เดิม ที่ว่าการอำเภอพยุหะคีรี ตั้งอยู่บริเวณ ริมน้ำ ถนนชิตวาริ หมู่ที่ 6 ตำบลพยุหะ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ในภาคกลาง คือ "บ้านหัวเด่น" ซึ่งคล้ายกับจังหวัด นครสวรรค์ ที่ตั้งอยู่ที่ "ปากน้ำโพ" จึงทำให้ชาวบ้าน เรียกอำเภอนี้ว่า "อำเภอหัวเด่น" ไปก็มี

คำว่า "หัวเด่น" สืบเนื่องมาจากนิยายปรัมปรา เล่าสืบกันมาครั้งโบราณว่าที่เชิงเขาแก้ว อันเป็น บริเวณ ที่ตั้งวัดเขาแก้วในปัจจุบันมีถ้ำอยู่ถ้ำหนึ่ง ถ้ำนี้ลึก และยาวไปสุดปลายถ้ำที่ริมน้ำเจ้าพระยา จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ว่า เมื่อสมัยยังเป็น เด็ก ถ้ำนี้ยังมีอยู่ แต่เดี๋ยวนี้ได้ถูกปิดไปเสียแล้ว มีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า เมื่อครั้งกระโน้น ถ้ำนี้เป็น ที่เก็บสมบัติของกษัตริย์โบราณ เช่น เพชร นิล จินดา แก้ว แหวนเงินทอง แต่ไม่ค่อยมีผู้ใดพบเห็นบ่อยนัก นับว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ผู้มีบุญเท่านั้นจึงจะได้เห็น แล้วจะหยิบฉวยเอาไปเป็นสมบัติส่วนตัวก็ไม่ได้ เพราะมีวัวใหญ่ตัวหนึ่งเฝ้าอยู่ วัวตัวนี้เล่ากันว่า มีรูปร่างใหญ่โต มีลักษณะสง่างาม สีแดง ที่หน้าผาก มีสีขาวดำ ชาวบ้านจึงเรียกว่า "วัวเด่น" ต่อมา เรียกเพี้ยนเป็น "หัวเด่น" ชื่อนี้ได้กลายเป็นชื่อ หมู่บ้านใหม่ ที่ตั้งอยู่บริเวณเขานั้น

ปัจจุบัน ที่ว่าการอำเภอพยุหะคีรี ได้ย้ายไป เปิดทำการ ณ ที่แห่งใหม่ บริเวณเขาตะเกียบ หมู่ ที่ 3 ถนนสายเอเชีย ตำบลสระทะเล ตั้งแต่วันที่

ที่ 27 เมษายน 2541 เป็นต้นมา

7.2 ภูมิศาสตร์

ที่ตั้งปัจจุบัน อาณาเขตและขนาดที่ว่าการ อำเภอพยุหะคีรี ตั้งอยู่บริเวณเขาตะเกียบ หมู่ที่ 3 ตำบลสระทะเล บริเวณฝั่งขวาของถนนสายเอเชีย ห่างจากตัวจังหวัดนครสวรรค์ลงมาทางทิศใต้เป็น ระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร เนื่องจากการปกครอง กินทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ทั้งหมดประมาณ 750.28 ตารางกิโลเมตร

มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอ และจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอโกรกพระ และ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอตากสิน จังหวัดนครสวรรค์ และอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอท่าตะโก และอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี

ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบ เหมาะแก่การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านท้องที่รวม 5 ตำบล คือ ตำบลยางขาว ตำบลน้ำทรง ตำบลยานมหาริ ตำบลพยุหะ และตำบลท่าน้ำอ้อย ทางทิศตะวันตกเหนือจากที่ว่าการ

อำเภอหลังเดิมไปประมาณ 4 กิโลเมตร มีลำน้ำอีตึงไหลผ่านตำบลน้ำทรง เป็นแนวแบ่งเขตอำเภอพยุหะคีรีกับอำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี โดยเฉพาะฝั่งซ้ายด้านตะวันออก ทางราชการได้จัดสรรพื้นที่ป่าซึ่งมี เนื้อที่อันกว้างใหญ่เพื่อให้ราษฎรเข้าไปทำไร่ ทำนาและเลี้ยงสัตว์ โดยจัดตั้งเป็นนิคมขึ้นเรียกว่า นิคมเขาบ่อแก้ว ฉะนั้น ที่เหลือจากบริเวณภูเขาอีกประมาณ 3 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมดจึงเป็นที่ไร่ ที่นา มองดูแล้วเขียวชอุ่มเกือบทุกฤดูกาล ด้วยเหตุนี้สีเขียวที่เกิดขึ้นจากพืชไร่ นา ตัดท้องฟ้าอันสดใส จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ คือ สีเขียว-ขาว ของธงประจำอำเภอพยุหะคีรี

ดินฟ้าอากาศ ฤดูกาล โดยปกติจะมีอากาศอบอุ่นอย่างภาคกลางทั่วไป แบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ถึงเดือน พฤษภาคม ต่อไปก็เป็นฤดูฝน ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายน ถึงเดือน กันยายน และฤดูหนาว เริ่มต้นจากเดือน ตุลาคม ถึงเดือนมกราคม สำหรับฤดูร้อนและฤดูหนาว นั้นเนื่องจากอำเภอพยุหะคีรีเป็นพื้นที่ที่ประกอบด้วยภูเขามากมาย จึงทำให้ฤดูร้อนอากาศจะร้อนจัด เมื่อถึงฤดูหนาวอากาศจะหนาวจัด ผิดกับท้องที่อื่น ๆ อีกด้วย

แม่น้ำสำคัญ แม่น้ำสำคัญของอำเภอนี้คือ แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งไหลผ่านอำเภอนี้ตั้งแต่ ตำบลยางขาว ตำบลน้ำทรง ตำบลย่านมัทรี ตำบลพยุหะ และตำบลทำน้ำอ้อย ราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำทั้งสองฝั่งได้ใช้ในการเพาะปลูกพืชไร่เป็นส่วนใหญ่

ภูเขา ในท้องที่อำเภอนี้มีภูเขาจำนวนมาก บางลูกก็กระจายอยู่ห่างกัน แต่ภูเขาส่วนมากนั้น ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้ทำการสำรวจภูเขาลูกเล็กลูกน้อยแล้ว มีอยู่ประมาณ 40

ลูก มีชื่อเรียกกันต่าง ๆ เช่น เขาพระแวง เขาโยง เขาขาด เขาคอก เขาน้อย เขานมนาง เขาผักไผ่ เขาทะเล เขาสรพโคก เขาแก้ว เขาสรพสิง เขาสนามชัย เขาผาสาม เขาผาสี่ เขารัง เขาเด็ก เลี้ยววัว เขาฝอยทอง เขาถ้ำพระ เขาสิ่ง เขาลำซ้อย เขาแตก เขาสะพานสง เขาโคกไม้เดน เขาบ่อพลับ เขาปล้น เขาบ่อเหล็ก เขาฤๅษี เขาใบฎีกา เขาวิเวท เขากลางนา เขาถ้ำใบไม้ เขาถ้ำเพดาน เขาตะเกา ฯลฯ

ทรัพยากรธรรมชาติ ในอำเภอนี้ มีป่าสงวนที่เขาสนามชัย ตำบลเขาทะเล เนื้อที่ประมาณ 17.77 ตารางกิโลเมตร เป็นป่าไม้เบญจพรรณ ส่วนแหล่งแร่ ได้มีเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางไปทำการสำรวจเหล็กที่เขาบ่อแก้ว หมู่ที่ 4 ตำบลนิคมเขาบ่อแก้ว และได้มีบริษัทต่าง ๆ หลายบริษัท ติดต่อขอสัมปทานจากกรมทรัพยากรธรณี นับว่าอำเภอนี้มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง

โบราณสถาน โบราณวัตถุ

สิ่งที่เคารพบูชาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ในอำเภอนี้มีโบราณสถานสมัยทวารวดีซึ่งมีอายุประมาณ 1,000 ปี ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา และตะวันตกของเทือกเขาโคกไม้เดน ระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 207-208 ถนนพหลโยธิน หมู่บ้านโคกไม้เดน ตำบลทำน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี

มีพระปรารค์ 1 องค์ อายุประมาณ 700 ปี และเจดีย์ 5 ยอด 1 องค์ อายุประมาณ 300 ปี (เจดีย์ 5 ยอด เข้าใจว่าได้รับอิทธิพลมาจากทางใต้) ตั้งอยู่บนเขาน้อย ในวัดเขาแก้ว ซึ่งอยู่ติดกับถนนพหลโยธิน ตำบลพยุหะ อำเภอพยุหะคีรี

สิ่งที่เป็นที่เคารพสักการะบูชาของชาวอำเภอ

พยุหะคีรี ได้แก่อยพระพุทธรูปบาทจำลอง ซึ่งประดิษฐานอยู่บนยอดเขาเล็ก ๆ ในบริเวณวัดเขาแก้ว อันเป็นสถานที่เคารพบูชา ของประชาชนในท้องที่อำเภอนี้และใกล้เคียง

ความงามของธรรมชาติ โดยที่สภาพของอำเภอ นี้ มีภูเขาอยู่เป็นจำนวนมาก และมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน ดังนั้น จึงเป็นทิวเขาเล็กเขาน้อยเรียงรายสลับซับซ้อน ชวนไปกับแม่น้ำเจ้าพระยา หากสัญจรไปทางบก ก็จะเห็นทิวเขาวิ่งไล่ตามกันเป็นทิวแถว ประกอบกับท้องทุ่งนาอันเขียวชอุ่ม ซึ่งเป็นสภาพที่ชวนทัศนาเป็นอย่างยิ่ง จะเห็นได้จาก อำเภอพยุหะคีรี ซึ่งมีความงามเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว

7.3 การปกครอง

7.3.1 การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งเป็น 11 ตำบล 110 หมู่บ้าน

7.3.2 การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น สุขาภิบาล 2 แห่ง คือ
สุขาภิบาลท่าหน้าอ้อย
และสุขาภิบาลพยุหะ
องค์การบริหารส่วนตำบล
มี 11 อบต.

7.4 พลเมือง

พลเมืองของอำเภอพยุหะคีรี
มีจำนวน 69,706 คน แยกเป็น
ชาย 35,465 คน
หญิง 34,241 คน

7.5 ราชานามผู้ดำรงตำแหน่ง

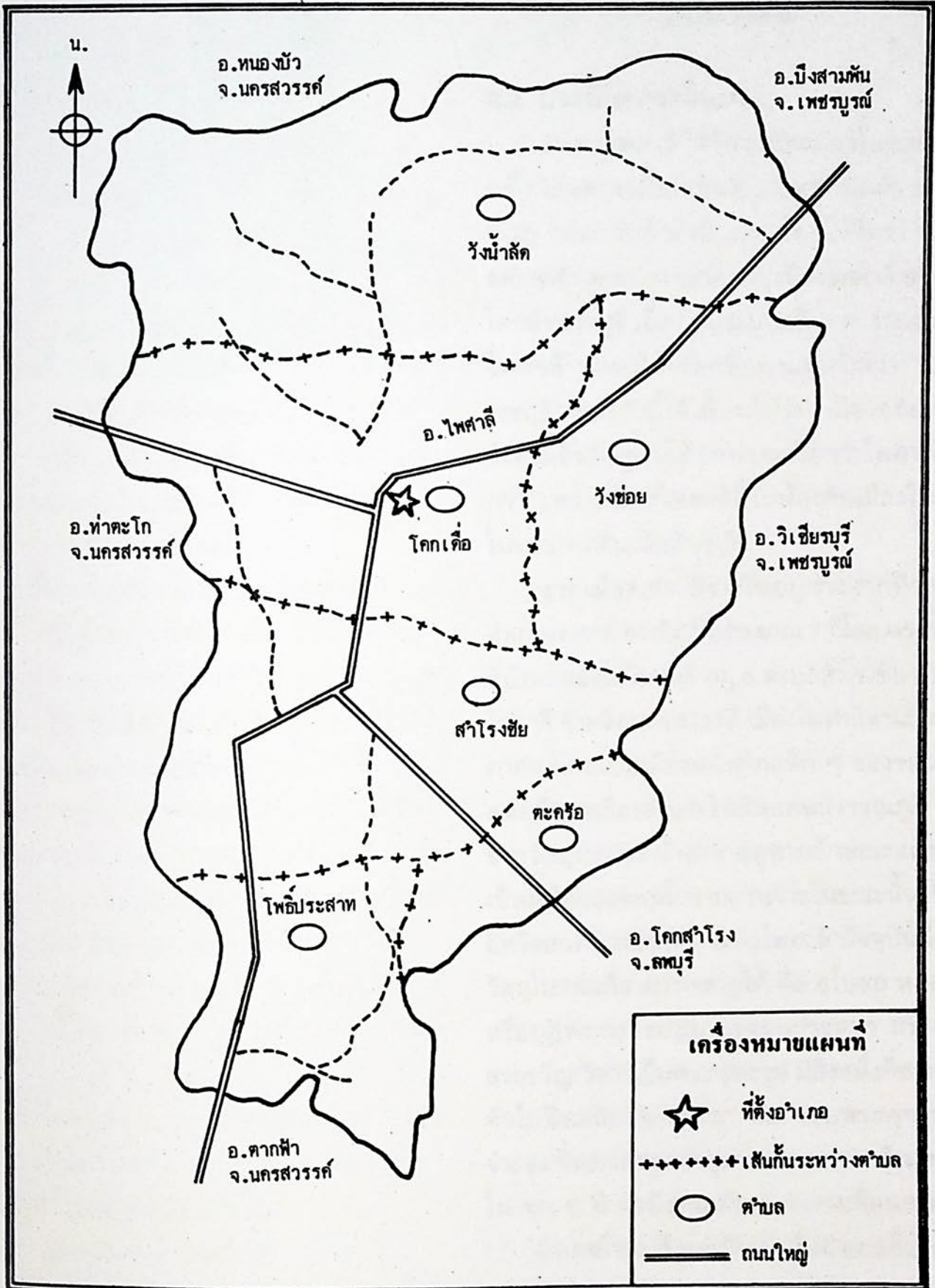
นายอำเภอพยุหะคีรี

1. หลวงภูมิ
2. ขุนพิณิจ
3. พระพยุหาภิบาล
(ใหญ่ ศรีลัมภ์)
4. ขุนทิพย์ บุรารักษ์
(ไพ รัตนวราหะ)
5. ขุนสมานสรรพกิจ
6. พระพยุหาภิบาล (ชู อุทยานันท์)
ตั้งแต่ พ.ศ. 2455 ถึง พ.ศ. 2467
7. ขุนสมรรถสรรพการ (ช่วง ทัศนียานนท์)
ตั้งแต่ พ.ศ. 2467 ถึง พ.ศ. 2468
8. หลวงสกลรักษา (ชะเอม ณ พัทลุง)
ตั้งแต่ พ.ศ. 2468 ถึง พ.ศ. 2471
9. หลวงศรีพิบูลย์ (จรูญ มัชยเรีัยร)
ตั้งแต่ พ.ศ. 2471 ถึง พ.ศ. 2476
10. ขุนสมานประศาสน์ (สมาน ศิริกาญจน์)
ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2478
11. นายแพ้ว วรพิทยุต
ตั้งแต่ พ.ศ. 2478 ถึง พ.ศ. 2479
12. นายโสภณ อัคร (เจ็ก ศาตมัย)
ตั้งแต่ พ.ศ. 2480 ถึง พ.ศ. 2485
13. ขุนเจน รุรกิจ (เจริญ กล้าศิริ)
ตั้งแต่ พ.ศ. 2485 ถึง พ.ศ. 2485
14. นายเสงี่ยม แสงมณี
ตั้งแต่ 4 มี.ค. 2485
ถึง 7 ธ.ค. 2485
15. นายดาบเริ่ม อุปถัมภ์
ตั้งแต่ 1 ม.ค. 2486
ถึง 31 ธ.ค. 2486

16. นายเป็รื่อง บุญเดช
ตั้งแต่ 1 ม.ค. 2487
ถึง 18 เม.ย. 2491
17. ร.ต.ท.ขุนนพการบำรุง (นพ ฐานนท์)
ตั้งแต่ 1 ม.ค. 2490
ถึง 19 เม.ย. 2495
18. นายเทิ้ม ช่างเรียน
ตั้งแต่ 11 เม.ย. 2495
ถึง 10 เม.ย. 2497
19. นายอำนาจ ศศิธร
ตั้งแต่ 11 เม.ย. 2497
ถึง 11 เม.ย. 2498
20. นายสมาน สาริตานนท์
ตั้งแต่ 25 เม.ย. 2501
ถึง 11 เม.ย. 2502
22. นายสีบศักดิ์ สุขไทย
ตั้งแต่ 17 เม.ย. 2502
ถึง 20 ต.ค. 2508
23. นายอรุณ วิไลรัตน์
ตั้งแต่ 20 ต.ค. 2508
ถึง 3 พ.ค. 2511
24. นายเสถียร หุนตระกูล
ตั้งแต่ 9 พ.ย. 2511
ถึง 29 มี.ค. 2515
25. นายอำนาจ ศศิธร
ตั้งแต่ 30 มี.ค. 2515
ถึง 28 พ.ค. 2519
26. นายสำรวจ อภิบาลศรี
ตั้งแต่ 28 พ.ค. 2519
ถึง 6 ก.ค. 2520
27. นายประเสริฐ สุคนธมาน
ตั้งแต่ 7 ก.ค. 2520
ถึง 30 พ.ย. 2522
28. นายสุนทร อวยพร
ตั้งแต่ 30 พ.ย. 2522
ถึง 2 ต.ค. 2525
29. นายสุจริต ปัจฉิมพันธ์
ตั้งแต่ 25 ต.ค. 2525
ถึง 30 ก.ย. 2527
30. นายปรีชา ศรีนาราง
ตั้งแต่ 5 ต.ค. 2527
ถึง 30 ก.ย. 2528
31. นายมานิตย์ แพทย์จรัส
ตั้งแต่ 7 ต.ค. 2528
ถึง 15 ต.ค. 2532
32. เรืออากาศตรีดำริ นีรปัทมะ
ตั้งแต่ 16 ต.ค. 2532
ถึง 31 ม.ค. 2535
33. นายรัฐชัย สำเภาทอง
ตั้งแต่ 17 ก.พ. 2535
ถึง 16 ต.ค. 2537
34. นายสุทธิ รัตนศรีทอง
ตั้งแต่ 17 ต.ค. 2537
ถึง ปัจจุบัน

แผนที่อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์

เครื่องหมายแผนที่

- ☆ ที่ตั้งอำเภอ
- +++++ เส้นกั้นระหว่างตำบล
- ตำบล
- == ถนนใหญ่

8) อำเภอไพศาลี

8.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอไพศาลี ได้ชื่อว่าเป็นเมืองโบราณเมืองหนึ่ง ได้จดทะเบียนเป็นโบราณสถานแล้ว เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2478 โดยให้ชื่อว่า "เมืองอภัยสาลี" ตามตำนานกล่าวว่า เมืองไพศาลี สร้างขึ้นโดยท้าวเวชสุธีย์ เมื่อราวประมาณปี พ.ศ. 1204 เมืองไพศาลี ต่อมาได้เรียกชื่อตามผู้สร้างว่า "เมืองเวชสุธีย์" และคำนี้ได้เพี้ยนไปว่า "เมืองอภัยสาลี" ซึ่งคำนี้สันนิษฐานได้ว่า น่าจะเรียกว่าไพศาลีมากกว่า เพราะเมืองไพศาลีนี้ไปพ้องกับเมืองไพศาลีในประเทศอินเดียปัจจุบัน

ซากเมืองเก่า ปัจจุบันอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไพศาลี ทางทิศใต้ประมาณ 7 กิโลเมตร ตั้งอยู่ที่บ้านหนองไผ่ไพศาลี หมู่ 5 ตำบลสำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ เมืองไพศาลีตามประวัติศาสตร์เคยเป็นเมืองหน้าด่านเล็ก ๆ ของขอม ในสมัยที่ขอมเรืองอำนาจในดินแดนสุวรรณภูมิ จากซากวัตถุโบราณ ถ้าสังเกตดูตามลักษณะแล้ว จะเป็นฝีมือของขอมโบราณ เพราะในขณะนั้นได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย เมืองไพศาลี ปัจจุบันมีซากวัตถุโบราณที่สามารถหาดูได้ คือ อุโบสถ หอสมุด หรือกุฏิพระพุทธรูปจิ๋วมากรวมประสาธ สระแก้ว สระขวัญ วิหารเก็บพระพุทธรูป มีสิ่งหนึ่งที่ชาวบ้านทั่วไปนิยมนับถือกันมาก คือ รอยพระพุทธรูปจำลอง ซึ่งประดิษฐานอยู่บนเขาพระบาท บ้านหนองไผ่ ทุก ๆ ปี จะมีการนมัสการกลางเดือนสาม อำเภอไพศาลี แต่เดิมเป็นกิ่งอำเภอซึ่งขึ้นกับ

อำเภอท่าตะโก ตั้งเป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ. 2505
ต่อมาได้ยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อปี พ.ศ.2508 ปัจจุบันมีเขตการปกครองรวม 8 ตำบล คือ ตำบลโคกเดื่อ วังช้อย ลำโรงชัย ตะคร้อ โพธิ์ประสาท
วังน้ำลาด นาหอม และไพศาลี

8.2 ภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง อำเภอปัจจุบัน อำเภอไพศาลีตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของจังหวัดนครสวรรค์ ห่างจากจังหวัดประมาณ 65 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 979,457 ตารางกิโลเมตร อัตราส่วนประชากร 72,150 คน/ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตโดยสังเขปดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์
- ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอโคกเจริญ และ อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอบึงสามพัน

อำเภอวิเชียรบุรี

จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอท่าตะโก
จังหวัดนครสวรรค์

ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนที่ราบสูง มีภูเขาสลับกับที่ราบสูงและที่ราบ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ พื้นที่ที่ใช้ในการเกษตรกรรมถ้าอาศัยธรรมชาติ จะไม่ได้ผลผลิตดีเท่าที่ควร บริเวณพื้นที่โดยทั่วไปมีสภาพแห้งแล้ง เนื่องจากพื้นดินเป็นดินเหนียวปนทราย ไม่เหมาะในการเก็บน้ำในฤดูฝนมีฝนตกชุก แต่จะมีลำคลองเล็กมีน้ำไหลผ่านเฉพาะฤดูกาลเท่านั้น

ลักษณะภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของอำเภอไพศาลี มีลักษณะคล้ายกับท้องที่อื่น ๆ ในภาคกลางทั่วไป

8.3 การปกครอง

- 8.3.1 การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งเป็น 8 ตำบล 90 หมู่บ้าน
- 8.3.2 สุขาภิบาล มี 1 แห่ง คือ

สุขภาพิบาลไพศาลี

8.3.3 องค์การบริหารส่วนตำบลมี 8 แห่ง

8.4 พลเมือง

ตามสถิติจากการสำรวจปี พ.ศ.2540 มีดังนี้
จำนวนพลเมืองทั้งหมด 73,428 คน
แยกเป็นชาย 36,071 หญิง 37,357 คน

8.5 รายนามผู้ดำรงตำแหน่ง

**ปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้ากิ่ง,
นายอำเภอ**

1. นายวิวัฒน์ ทับทฤษฎ์

ปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ
ตั้งแต่ 1 ก.พ. 2505
ถึง 30 เม.ย. 2506

2. ร.ต.สัญญาชัย ศรีวิชาติ

ปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ
ตั้งแต่ 1 พ.ค. 2506
ถึง 25 ต.ค. 2508

3. นายเจลี๋ย พุทธิสถิตย์

นายอำเภอ
ตั้งแต่ 26 ต.ค. 2508
ถึง 9 พ.ค. 2511

4. นายวิชา ปุณนจิต

นายอำเภอ
ตั้งแต่ 10 พ.ค. 2511
ถึง 26 มิ.ย. 2512

5. นายบรรจง ฤกษ์สำราญ

นายอำเภอ
ตั้งแต่ 27 มิ.ย. 2512
ถึง 31 พ.ค. 2513

6. นายเอกศักดิ์ วัฒนสินธุ์

นายอำเภอ
ตั้งแต่ 1 มิ.ย. 2513
ถึง 9 มิ.ย. 2516

7. ร.ต.สุนัย ณ อุบล ร.น.

นายอำเภอ
ตั้งแต่ 13 มิ.ย. 2516
ถึง 8 มิ.ย. 2518

8. นายมณฑล ปรีชาธิรศาสตร์

นายอำเภอ
ตั้งแต่ 9 มิ.ย. 2519
ถึง 14 ม.ค. 2520

9. นายสรรค์ศักดิ์ ศรีอัยสนธิ์

นายอำเภอ
ตั้งแต่ 17 ม.ค. 2520
ถึง 16 พ.ค. 2520

10. พ.ต.ดุสิต ตามไทย

นายอำเภอ
ตั้งแต่ 17 พ.ค. 2520
ถึง 30 พ.ย. 2522

11. นายประสงค์ วงศ์กำแหง

นายอำเภอ
ตั้งแต่ 1 ธ.ค. 2522
ถึง 26 ต.ค. 2525

12. นายมานิตย์ แพทย์จรัส

นายอำเภอ
ตั้งแต่ 26 ต.ค. 2525
ถึง 7 ต.ค. 2528

13. นายพนัส แก้วลาย

นายอำเภอ
ตั้งแต่ 7 ต.ค. 2528

ถึง 9 ต.ค. 2532

14. นายสนิท ศุภศรี

นายอำเภอ

ตั้งแต่ 20 ต.ค. 2532

ถึง 9 ต.ค. 2535

15. นายเนติ อวิรุทธนานนท์

นายอำเภอ

ตั้งแต่ 12 ต.ค. 2535

ถึง 14 ม.ค. 2537

16. นายบงการ ลิมปะพันธ์

นายอำเภอ

ตั้งแต่ 17 ม.ค. 2537

ถึง 15 ธ.ค. 2539

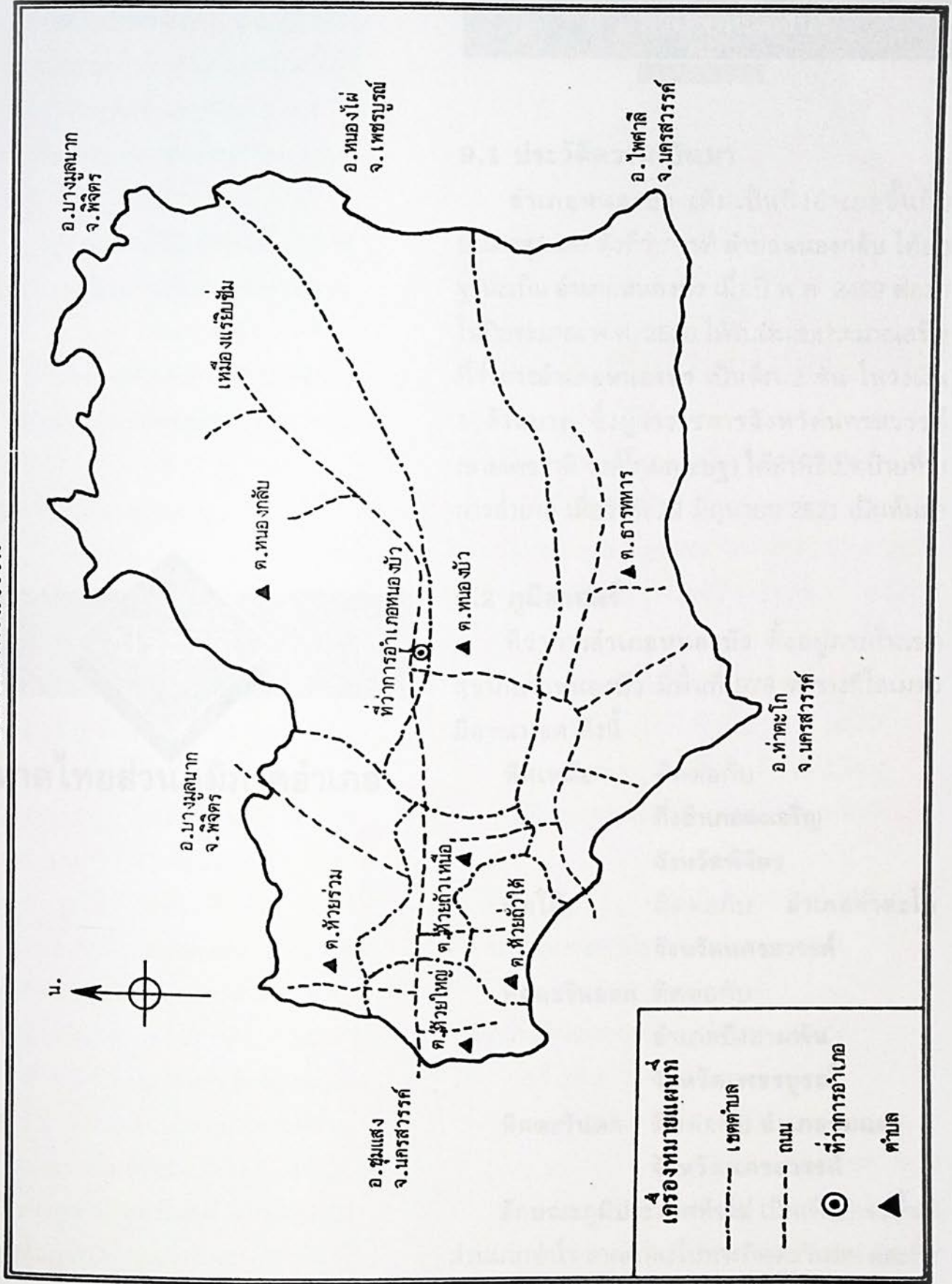
17. นายประสิทธิ์ ทองพูล

นายอำเภอ

ตั้งแต่ 16 ธ.ค. 2539

จนถึง ปัจจุบัน

แผนที่อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

9) อำเภอหนองบัว

9.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอหนองบัว เดิมเป็นกิ่งอำเภอขึ้นกับอำเภอชุมแสง ตั้งที่ว่าการที่ ตำบลหนองกลับ ได้ยกฐานะเป็น อำเภอหนองบัว เมื่อปี พ.ศ. 2499 ต่อมาในปีประมาณ พ.ศ. 2520 ได้รับเงินงบประมาณสร้างที่ว่าการอำเภอหนองบัว เป็นตึก 2 ชั้น ในวงเงิน 1 ล้านบาท ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ (นายเดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ) ได้ทำพิธีเปิดป้ายที่ว่าการอำเภอ เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2521 เป็นต้นมา

9.2 ภูมิศาสตร์

ที่ว่าการอำเภอหนองบัว ตั้งอยู่ภายในเขตสุขาภิบาลหนองบัว มีพื้นที่ 978 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขต ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ กิ่งอำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร
- ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป เป็นเทือกเขาพื้นที่ส่วนมากทำไร่ ลาดต่ำลงไปทางทิศตะวันตก และทิศตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งราบลุ่มเหมาะในการทำนา ในปี

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

การทำนาปีนี้ราษฎรได้รับผลดี

ลำน้ำสำคัญ ท้องที่อำเภอหนองบัว ไม่มีลำน้ำ
ลำคลอง และแหล่งที่จะเก็บกักน้ำ จึงเป็นปัญหาใน
การประกอบอาชีพการเกษตรในฤดูแล้ง แม้แต่น้ำ
บริโภค ก็แทบจะไม่มีพอใช้ กับจำนวนพลเมือง
ที่เพิ่มขึ้น

ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่
ป่าไม้ มีเนื้อที่ประมาณ 55 ไร่
แร่ยิบซั่ม ในท้องที่ตำบลทุ่งทอง
หินแกรนิตในท้องที่ตำบลหนองกลับ

9.3 การปกครอง

9.3.1 การบริหารราชการส่วนภูมิภาค

มี 9 ตำบล 98 หมู่บ้าน

9.3.2 การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

มีสุขาภิบาล 1 แห่ง คือ

สุขาภิบาลหนองบัว

9.4 พลเมือง

มี 72,589 คน

แยกเป็นชาย 36,336 คน

เป็นหญิง 36,253 คน

9.5 รายนามผู้ดำรงตำแหน่ง

นายอำเภอ และปลัดอำเภอ

ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ

1. ร.ต.ต.ประทวน สิทธิธรรม์

ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 18 ธ.ค. 2490

ถึง 8 มี.ค. 2492

2. นายสืบศักดิ์ สุขไทย

ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 8 มี.ค. 2492

ถึง 22 มี.ค. 2495

3. นายบรรจบ ศรีเจริญ

ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 22 มี.ค. 2495

ถึง 2 ส.ค. 2499

รายนามผู้ดำรงตำแหน่ง

นายอำเภอหนองบัว

1. นายสืบศักดิ์ สุขไทย

ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 14 ก.ค. 2499

ถึง 17 เม.ย. 2502

2. นายอรุณ วิไลรัตน์

ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 17 เม.ย. 2502

ถึง 20 ต.ค. 2507

3. นายอำนาจ ศศิธร

ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 20 ต.ค. 2508

ถึง 3 ก.ค. 2514

4. นายชาติ สุขเจริญ

ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 6 ก.ค. 2514

ถึง 14 พ.ค. 2517

5. นายธนุส อิศรางกูร ณ อยุธยา

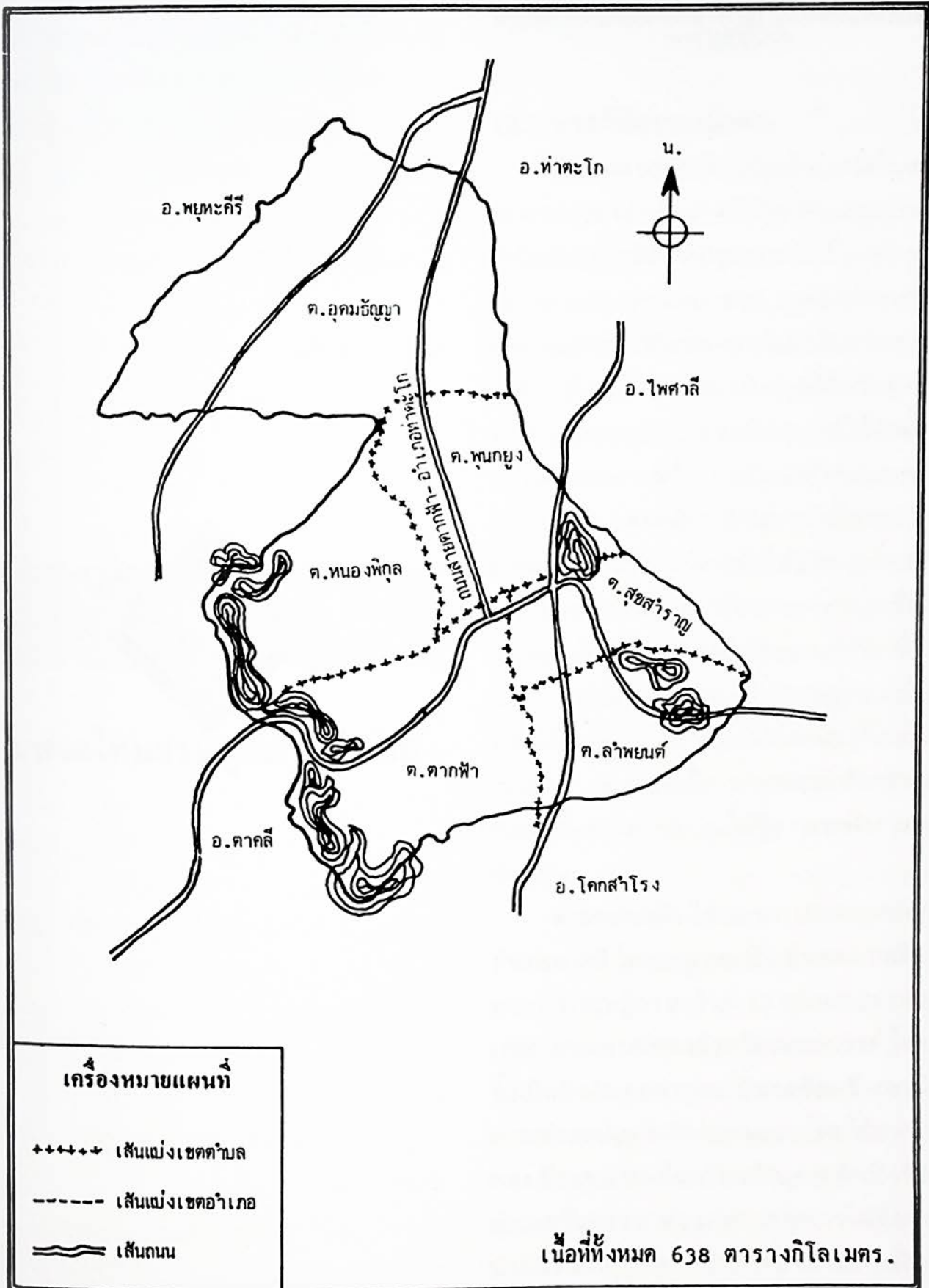
ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 14 พ.ค. 2517

ถึง 28 พ.ย. 2518

6. นายสงวน ประพันธ์โรจน์ ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 28 พ.ย. 2518 ถึง 25 ส.ค. 2521 ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 9 ก.พ. 2541 ถึงปัจจุบัน
7. นายไชยเจริญ รุ่งเรือง ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 28 ส.ค. 2521 ถึง 3 พ.ค. 2524
8. นายสมหมาย ฉัตรทอง ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 1 มิ.ย. 2524 ถึง 4 ม.ค. 2528
9. นายดารา การุณยวนิช ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 15 ก.พ. 2528 ถึง 15 ต.ค. 2530
10. นายสุนทร มากบุญ ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 16 ต.ค. 2530 ถึง 20 ม.ค. 2532
11. นายอัมพร วัศพาห์ ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 23 ม.ค. 2532 ถึง 2 ธ.ค. 2533
12. ร.ต.เสรี ลักษณะสุด ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 3 ธ.ค. 2533 ถึง 10 ก.พ. 2535
13. นายสุวิทย์ หงส์ธนนันท์ ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 19 ก.พ. 2535 ถึง 5 พ.ย. 2536
14. นายวิมล จันทวานิช ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 8 พ.ย. 2536 ถึง 31 ต.ค. 2538
15. นายมานิตย์ แพทย์จรัส ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 1 พ.ย. 2538 ถึง 9 ก.พ. 2541
16. นายสุเชษฐ์ ธีรธานนท์

แผนที่อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

เครื่องหมายแผนที่

- +++++ เส้นแบ่งเขตตำบล
- เส้นแบ่งเขตอำเภอ
- ===== เส้นถนน

พื้นที่ทั้งหมด 638 ตารางกิโลเมตร.

10. อำเภอตากฟ้า

10.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอตากฟ้า เดิมเป็นตำบลหนึ่งในเขตการปกครองของอำเภอดาศิลี จังหวัดนครสวรรค์ พื้นที่ที่เป็นป่าดงดิบมีสัตว์ป่าชุกชุมมาก เป็นแหล่งล่าสัตว์ของพรานป่า ประมาณ พ.ศ. 2496 ทางราชการได้ตัดถนนประชาธิปไตยผ่าน (ต่อมาเรียกว่าถนนพหลโยธิน) มีประชาชนเข้ามาจับจองที่ดินกันมาก ในปี พ.ศ. 2498 กรมประชาสงเคราะห์ได้จัดตั้งนิคมสร้างตนเองดาศิลีขึ้น เป็นนิคมสร้างตนเองตากฟ้า

คำว่า "ตากฟ้า" มีที่มาว่า ครั้งก่อน อำเภอตากฟ้า เป็นป่าดงดิบมีต้นไม้ปกคลุมโดยทั่วไป มีลานว่างซึ่งมีแดดส่องถึง พวกพรานป่าเห็นไก่ฟ้าชอบออกมาเล่นแสงแดดตรงลานที่ว่าง จึงตั้งชื่อนั้นว่า "ลานไก่ฟ้า" ต่อมา มีราษฎรนำผ้าไปตากที่ลานดังกล่าว เพราะมีแสงแดดส่องถึงเลยเรียกติดปากว่า "ลานตากผ้า" ภาษาของคำดังกล่าวต่อมา กลายเป็นลานตากฟ้า จนได้ชื่อ "ตากฟ้า" มาจนถึงปัจจุบัน

ตำบลตากฟ้า ได้แยกการปกครองออกจากอำเภอดาศิลี โดยยกฐานะเป็น อำเภอตากฟ้า ตามพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 13 ตุลาคม 2513 อยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีได้ตั้งเป็นกิ่งอำเภอมาก่อน มีนายชัยศรี นุตาลัย มาดำรงตำแหน่งนายอำเภอคนแรก โดยใช้อาคาร เงินทอง ปียะชน ของโรงเรียนบ้านตากฟ้าเป็นที่ว่าการอำเภอชั่วคราว ต่อมาทางราชการได้จัดสรรงบประมาณให้สร้าง ที่ว่าการอำเภอตากฟ้า และ

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

สร้างเสร็จ ในปี พ.ศ. 2515 ใช้เป็นที่ว่าการอำเภอ
มาจนปัจจุบันนี้

10.2 ภูมิศาสตร์

ลักษณะที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอตากฟ้า ยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อปี พ.ศ.
2513 ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตัวจังหวัดนครสวรรค์
ระยะทางอำเภอตากฟ้า ถึงจังหวัดนครสวรรค์ โดย
ทางรถยนต์ประมาณ 70 กิโลเมตร อำเภอตากฟ้า
มีพื้นที่การปกครอง 638 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้น
ที่ของ นิคมสร้างตนเองตากฟ้ากรมประชาสงเคราะห์
ประมาณ 523 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับ
อำเภอใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอท่าตะโก
อำเภอพยุหะคีรี

จังหวัดนครสวรรค์

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอตากลี
จังหวัดนครสวรรค์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอไพศาลี
จังหวัดนครสวรรค์ และ
อำเภอหนองม่วง
จังหวัดลพบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอตากลี
อำเภอพยุหะคีรี
จังหวัดนครสวรรค์

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ลาดเอียง ทิศเหนือ
ทิศใต้ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตกลงสู่ด้านใต้
สภาพพื้นที่โดยทั่วไปส่วนใหญ่เป็นที่ราบ สลับกับ
ภูเขา ชั้บซ้อนรอบทุกด้าน ไม่มีสายน้ำใหญ่เป็นสาย
หลัก ส่วนมากจะเป็นลำคลอง ห้วย เป็นส่วนใหญ่
หน้าแล้งจะแล้งจัด ลักษณะเป็นภูมิอากาศเป็นแบบ

มรสุมเมืองร้อน โดยอากาศจะร้อนจัดในฤดูร้อน
หนาวจัดในฤดูหนาว ฝนตกชุกในฤดูฝน ซึ่งเมื่อถึง
ฤดูแล้งน้ำจะแห้ง และพื้นที่โดยทั่วไปสูงกว่าระดับ
น้ำทะเลประมาณ 86 เมตร ทำให้ไม่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่
มีแต่เพียงแหล่งน้ำเล็ก ๆ ตามหมู่บ้าน จึง
ไม่เพียงพอ ที่จะทำการชลประทานขนาดใหญ่ได้
อำเภอตากฟ้ามีภูเขาที่สำคัญ ดังนี้

เขาตะบองนาคน อยู่ในเขตตำบลลำพยนต์
เป็นภูเขา ที่มีถ้ำสวยงาม
มาก สามารถใช้เป็นแหล่ง
ท่องเที่ยว ได้เป็นอย่างดี

เขานาค อยู่ในเขตตำบลลำพยนต์
เป็นภูเขา กั้นอาณาเขต
ระหว่าง อำเภอตากฟ้า -
อำเภอไพศาลี

เขาคอก อยู่ในเขตตำบลลำพยนต์
เป็นภูเขากั้นอาณาเขต
ระหว่างอำเภอ ตากฟ้า
กับอำเภอไพศาลี

เขาเขี้ยว อยู่ในเขตตำบลตากฟ้า
เขาพุ่มมั้น อยู่ในเขต ต.สุขสำราญ
เขาขวาง อยู่ในเขต ต.เขาชายธง
และ ตำบลหนองพิบูล

เขาชายธง อยู่ในเขตต.เขาชายธง
เป็นภูเขา ที่มีถ้ำงดงาม
มาก

เขาพุ่มเม่น อยู่ในเขตตำบลพุนกยูง

การคมนาคม

1. การคมนาคม มีการติดต่อระหว่างจังหวัด
อำเภอ มี 3 เส้นทางคือ

1.1 เส้นทางที่ 1 เส้นทางอำเภอ
ตากฟ้า-อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ เส้นทาง

ลาดยาง ระยะทางประมาณ 95 กิโลเมตร

1.2 เส้นทางที่ 2 เส้นทางอำเภอตากฟ้า-อำเภอท่าตะโก ทางลาดยาง ระยะทางประมาณ 75 กิโลเมตร

1.3 เส้นทางที่ 3 เส้นทางอำเภอตากฟ้า-อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ ทางลาดยาง ระยะทางประมาณ 96 กิโลเมตร

2. การคมนาคม มีการติดต่อระหว่างอำเภออื่น ๆ ตามเส้นทาง ดังนี้

2.1 เส้นทางที่ 1 เส้นทางอำเภอตากฟ้า-อำเภอตากสิน ทางลาดยาง ระยะทางประมาณ 21 กิโลเมตร

2.2 เส้นทางที่ 2 เส้นทางอำเภอตากฟ้า-อำเภอท่าตะโก ทางลาดยาง ระยะทางประมาณ 41 กิโลเมตร

2.3 เส้นทางที่ 3 เส้นทางอำเภอตากฟ้า-อำเภอท่าตะโก (สายใหม่) ทางลาดยาง ระยะทาง ประมาณ 49 กิโลเมตร

2.4 เส้นทางที่ 4 เส้นทางอำเภอตากฟ้า-อำเภอไพศาลี ทางลาดยาง ระยะทางประมาณ 47 กิโลเมตร

2.5 เส้นทางที่ 5 เส้นทางอำเภอตากฟ้า-อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ทางลาดยาง ระยะทาง ประมาณ 45 กิโลเมตร

สถานที่ท่องเที่ยว

สภาพทั่วไปของอำเภอตากฟ้า เป็นภูเขาโล่งเตียนพอถึงฤดูฝน จะมีความงดงามตามธรรมชาติพอสมควร และมีแหล่งน้ำท่องเที่ยว คือ

1. **ถ้าพรสวรรค์**
อยู่ที่วัดถ้าพรสวรรค์ ตำบลลำพยนต์

อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 11 กิโลเมตร ภายในถ้าพรสวรรค์มีพระพุทธรูปปางต่าง ๆ อยู่หลายองค์ และมีชะง่อนหินสลับซับซ้อนสวยงาม

2. ถ้าวัดเขาชายธง

อยู่ที่วัดเขาชายธง ตำบลเขาชายธง ภายในถ้ามีความงดงามพอสมควร

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศ เป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดู

คือ **ฤดูร้อน** เริ่มตั้งแต่

เดือนมีนาคม-เดือนมิถุนายน

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่

เดือนกรกฎาคม-เดือนตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่

เดือนพฤศจิกายน-เดือนกุมภาพันธ์

การปกครอง

แบ่งเขตการปกครองตาม พ.ร.บ ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ตำบล หมู่บ้าน ดังนี้

มี 7 ตำบล 73 หมู่บ้าน

มีสุขาภิบาล 1 แห่ง คือ สุขาภิบาลตากฟ้า

มีองค์การบริหารส่วนตำบล 7 แห่ง คือ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลตากฟ้า
2. องค์การบริหารส่วนตำบลอุดมชัย
3. องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง
4. องค์การบริหารส่วนตำบลสุขสำราญ
5. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพิกุล
6. องค์การบริหารส่วนตำบลพุนกยูง
7. องค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์

จำนวนประชากร

มีประชากรทั้งสิ้น 45,635 คน

แยกเป็นชาย 22,635 คน

หญิง 23,000 คน

มีความหนาแน่นเฉลี่ยต่อพื้นที่

ประมาณ 71.53 คน/ตารางกิโลเมตร

ประชากรสามารถแยกเป็นรายตำบลได้ ดังนี้

ถึง 7 มี.ค. 2526

6. นายบัวชู กุ่มทชาติ

ตั้งแต่ 8 มี.ค. 2526

ถึง 3 ต.ค. 2529

ลำดับที่	ตำบล	ชาย(คน)	หญิง(คน)	รวม(คน)	หมายเหตุ
1.	ตำบลตากฟ้า	5,378	5,305	10,683	
2.	ตำบลลำพยนต์	2,623	2,618	5,241	
3.	ตำบลสุขสำราญ	3,881	4,003	7,884	
4.	ตำบลหนองพิกุล	1,603	1,710	3,313	
5.	ตำบลพุนกยูง	1,737	1,817	3,554	
6.	ตำบลอุดมธัญญา	5,475	5,498	10,973	
7.	ตำบลเขาชายธง	1,938	2,049	3,987	
รวม		22,635	23,000	45,635	

รายนามผู้ดำรงตำแหน่ง

นายอำเภอตากฟ้า

1. นายชัยศรี นุตาลัย

ตั้งแต่ 1 พ.ย. 2513

ถึง 20 พ.ค. 2514

2. นายกิ่ง เนียมทรัพย์

ตั้งแต่ 21 พ.ย. 2514

ถึง 20 เม.ย. 2518

3. นายธรรมธร มณีประกร

ตั้งแต่ 25 มี.ย. 2518

ถึง 4 พ.ย. 2520

4. นายไสว เอมวิวัฒน์

ตั้งแต่ 1 พ.ย. 2520

ถึง 30 พ.ย. 2522

5. ร.ต.สำราญ นิรัตศัย

ตั้งแต่ 30 พ.ย. 2522

7. นายเจตน์ ธนวัฒน์

ตั้งแต่ 6 ต.ค. 2529

ถึง 24 มี.ค. 2534

8. นายทรง บัณฑิตนันท์

ตั้งแต่ 25 มี.ค. 2534

ถึง 15 พ.ย. 2535

9. นายจรุง ภูมิมาศ

ตั้งแต่ 16 พ.ย. 2535

ถึง 30 ก.ย. 2539

10. นายสถิตย์ ทำหั้น

ตั้งแต่ 14 ต.ค. 2539

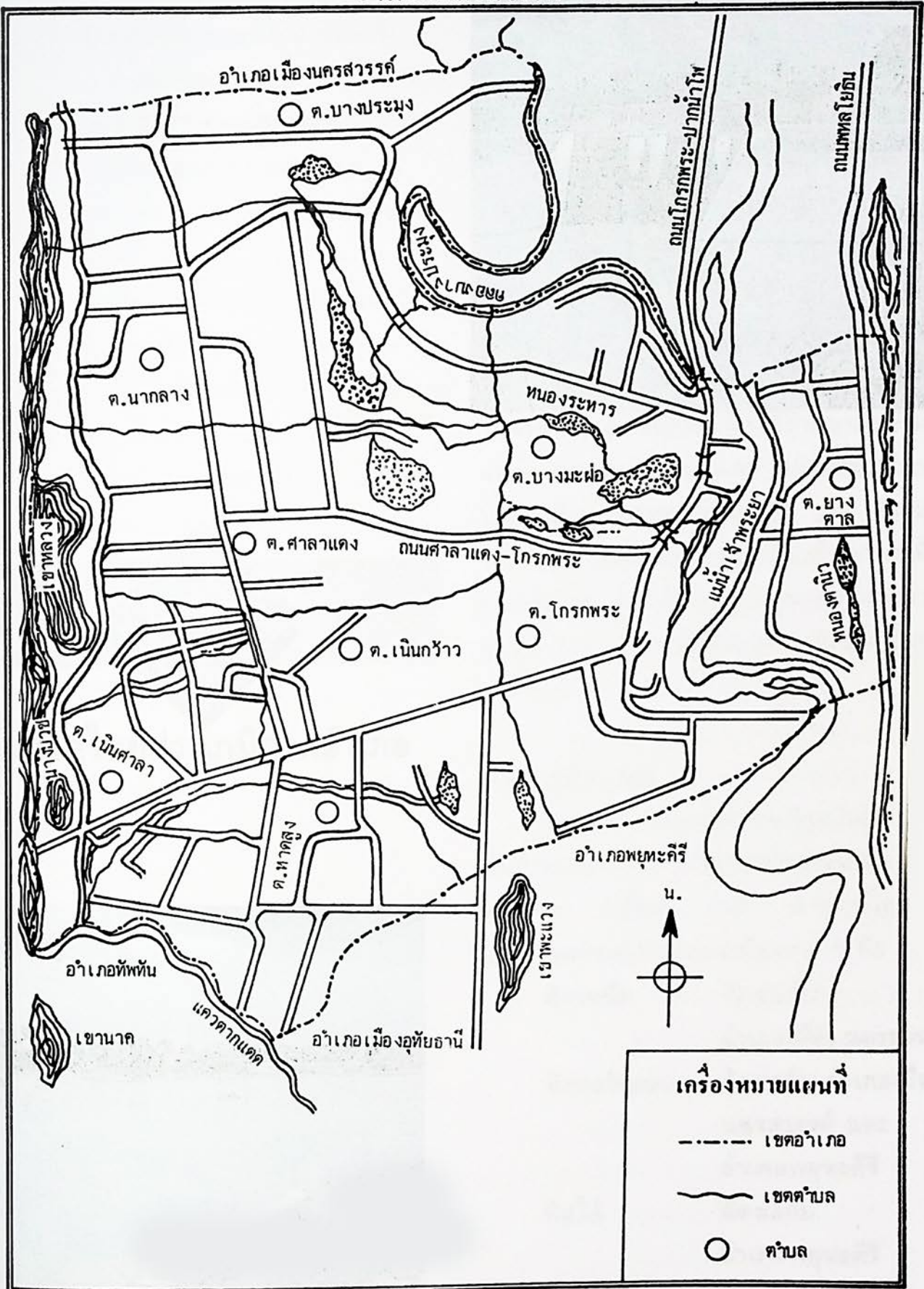
ถึง 17 พ.ค. 2541

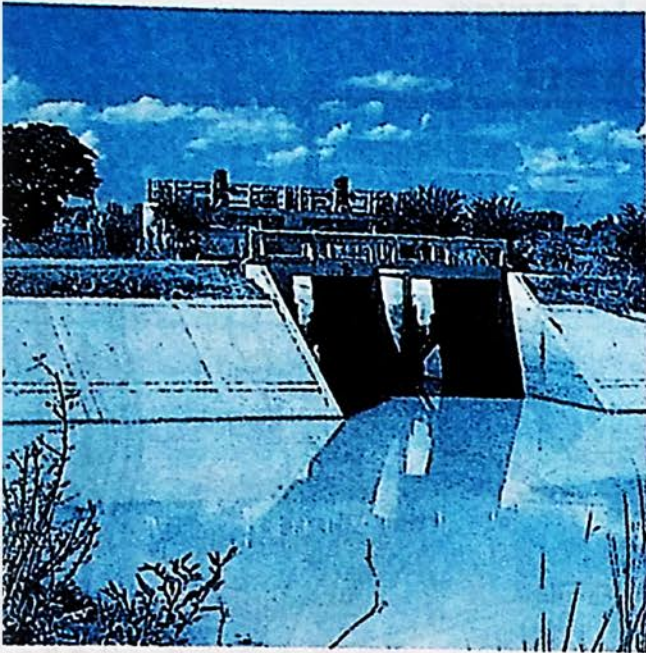
11. นายธงชัย รัตนวิโรจน์

ตั้งแต่ 8 มี.ย. 2541

ถึงปัจจุบัน

แผนที่อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

11) อำเภอโกรกพระ

11.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอโกรกพระ เดิมเป็นอำเภอเนินศาลา ตั้งอยู่ที่ตำบลเนินศาลา ตั้งขึ้นเมื่อปี ร.ศ. 113-117 หรือประมาณ พ.ศ. 2437-2441 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แต่เนื่องจากการติดต่อคมนาคมของประชาชนในสมัยนั้น อาศัยทางเรือเป็นส่วนใหญ่ สถานที่ตั้งอำเภอเดิมไม่สะดวกในการติดต่อ จึงได้ย้ายมาตั้งที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก สถานที่ตั้งอำเภอที่บริเวณบ้านโกรกพระ เมื่อ ร.ศ. 118-120 หรือ พ.ศ. 2442-2444 และปัจจุบันได้สร้างอาคารที่ทำการหลังใหม่ โดยใช้มาตรฐานการก่อสร้างของกรมการปกครอง โดยใช้ที่ตั้งอาคารหลังเดิม ในการก่อสร้าง

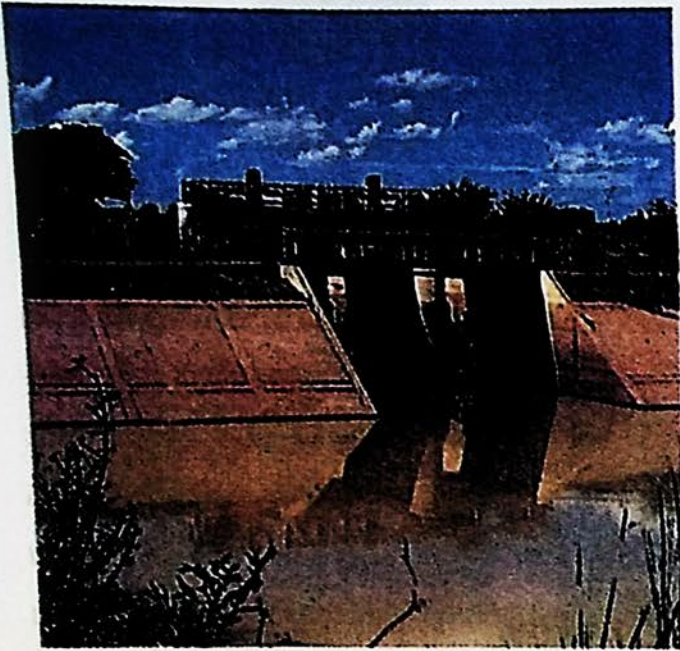
11.2 ภูมิศาสตร์

อำเภอโกรกพระ ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 18 กิโลเมตร มีพื้นที่ 301 ตารางกิโลเมตร และมีเขตติดต่อกับอำเภอเมืองต่าง ๆ คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ
	อำเภอเมือง นครสวรรค์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอเมือง
	นครสวรรค์ และ
	อำเภอพยุหะคีรี
ทิศใต้	ติดต่อกับ
	อำเภอพยุหะคีรี

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

และอำเภอเมืองอุทัยธานี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ

อำเภอสว่างอารมณ์

จังหวัดอุทัยธานี

ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไป เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่านถึง 3 สาย ได้แก่แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำตากแดด และแม่น้ำบางปะมง ด้วยลักษณะพื้นที่ดังกล่าว อาชีพหลักของราษฎรในท้องถิ่นจึงเป็นการทำนาเป็นส่วนใหญ่ โดยมีการทำนาปี ทำนาครั้งที่ 2 (นาปรัง) และการทำนาตม พร้อมทั้งการปลูกพืชไร่ ล้มลุก เพื่อส่งผลิตผลจำหน่ายไปยังตลาดในตัวจังหวัดด้วย

11.3 การปกครอง

อำเภอโกรกพระ แบ่งการปกครองออกเป็น 9 ตำบล 63 หมู่บ้าน มีสุขาภิบาล จำนวน 2 แห่ง คือ สุขาภิบาลโกรกพระ พื้นที่ 00.715 ตารางกิโลเมตร และสุขาภิบาลบางปะมง พื้นที่ 42 ตารางกิโลเมตร

11.4 พลเมือง

จำนวนพลเมือง ตามสถิติทะเบียนราษฎรของกรมการปกครอง

ในปี 2541 เดือนเมษายน

มีพลเมืองทั้งหมด 35,574 คน

แยกเป็นชาย 17,437 คน

เป็นหญิง 18,137 คน

11.5 รายนามผู้ดำรงตำแหน่ง

นายอำเภอโกรกพระ

1. หลวงนา (นายฉ่ำ)

ตั้งแต่ - ถึง -

2. นายชื่น

ตั้งแต่ - ถึง -

3. ขุนสมานสรรพยพิทักษ์

ตั้งแต่ ร.ศ. 122 ถึง ร.ศ. 124

4. ม.ร.ว.วาศ

ตั้งแต่ ร.ศ. 124 ถึง พ.ศ. 2453

5. ขุนสกุลรักษา (นายเชย)

ตั้งแต่ พ.ศ. 2453 ถึง พ.ศ. 2455

6. นายฟุ้ง รักษาราชการ

ตั้งแต่ - ถึง -

7. หลวงสมประสงค์ (สม สุทธิภาค)
ตั้งแต่ พ.ศ. 2460 ถึง พ.ศ. 2462
8. ขุนแสงวัฒราชรั (แสง วิสิทศิริ)
ตั้งแต่ พ.ศ. 2462 ถึง พ.ศ. 2465
9. หลวงศรีสิทธิรักษ์ (เบ็ญ จันเจริญ)
ตั้งแต่ พ.ศ. 2465 ถึง พ.ศ. -
10. ขุนเปล่งประศาสน์ (เปล่ง วิสุตชัย)
ตั้งแต่ พ.ศ. - ถึง พ.ศ. -
11. ขุนอักษรสารสิทธิ์ (ละมัย อยู่สนิท)
ตั้งแต่ พ.ศ. - ถึง พ.ศ. -
12. ขุนพิจารณ์กิจประชา (เฉลิม ศรีจันทร์)
ตั้งแต่ พ.ศ. - ถึง พ.ศ. -
13. นายถวิล สุนทรศารทูล
ตั้งแต่ พ.ศ. 2473 ถึง พ.ศ. 2476
14. นายประทุม สมนเดมีย์
ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2478
15. นายทองคำ วุทธินานนท์
ตั้งแต่ พ.ศ. 2478 ถึง พ.ศ. 2479
16. นายฉาก อนามนารถ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2479 ถึง พ.ศ. 2483
17. นายบุญรอด โชติมังสะ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2483 ถึง พ.ศ. 2486
18. ขุนสรรค์ราชบำรุง (เตรียม วงศ์เดช)
ตั้งแต่ พ.ศ. 2486 ถึง พ.ศ. 2490
19. นายไพชยนต์ ปรุุมบุรณ์
ตั้งแต่ พ.ศ. 2490 ถึง พ.ศ. 2491
20. นายวัฒน์ สายบัว
ตั้งแต่ พ.ศ. 2491 ถึง พ.ศ. 2492
21. นายสวัสดิ์ ยะสารวรรณ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2492 ถึง 19 มิ.ย. 2493
22. นายตรุณ สิงหพันธ์
ตั้งแต่ 19 มิ.ย. 2493 ถึง 20 ก.พ. 2494
23. นายจรัส สิทธิพงษ์
ตั้งแต่ 20 ก.พ. 2494 ถึง 16 ต.ค. 2495
24. นายศักดิ์ วิมลสมัย
ตั้งแต่ 16 ต.ค. 2495 ถึง 17 เม.ย. 2502
25. นายมนู เพ็ญศิริ
ตั้งแต่ 17 เม.ย. 2502 ถึง 18 พ.ค. 2507
26. นายเต็ม กลิ่นอุบล
ตั้งแต่ 18 พ.ค. 2507 ถึง 29 มี.ค. 2508
27. นายปฐม สุทธิวาหนฤพฒ
ตั้งแต่ 29 มี.ค. 2508 ถึง 4 พ.ค. 2508
28. นายธำรง ถึงสุข
ตั้งแต่ 4 พ.ค. 2508 ถึง 4 พ.ย. 2509
29. นายสันต์ สุจริตธรรม
ตั้งแต่ 4 พ.ย. 2509 ถึง 27 พ.ย. 2514
30. ร.ต.จรรยา ทองนิ่ม
ตั้งแต่ 27 พ.ย. 2514 ถึง 25 มิ.ย. 2519
31. ร.ต.เพิ่มสุข โสภำพันธ์
ตั้งแต่ 2 ก.ค. 2519 ถึง 20 พ.ย. 2522
32. นายโฆษิต วิทยานันท์
ตั้งแต่ 3 ธ.ค. 2522

ถึง 15 มิ.ย. 2525

33. นายไพศาล ขวัญพิชิต

ตั้งแต่ 17 มิ.ย. 2525

ถึง 6 ก.ค. 2527

34. นายพงศ์พันธ์ ตันทิกุล

ตั้งแต่ 13 ต.ค. 2532

ถึง 13 ต.ค. 2532

35. ร.ต.เสรี ลักษณะสุด

ตั้งแต่ 24 ต.ค. 2532

ถึง 30 พ.ย. 2533

36. นายอัมพร วังศพาร์

ตั้งแต่ 3 ธ.ค. 2533

ถึง 8 พ.ย. 2534

37. นายชาญชัย สุทธิสว่าง

ตั้งแต่ 11 พ.ย. 2534

ถึง 10 ม.ค. 2536

38. นายสนุ่น ทับสวิน

ตั้งแต่ 11 ม.ค. 2536

ถึง 30 ก.ย. 2538

39. นายบุญมา อินทรภาณี

ตั้งแต่ 1 พ.ย. 2538

ถึง 30 พ.ย. 2540

40. นายสุเชษฐ ธีรรัตนนท์

ตั้งแต่ 8 พ.ย. 2540

ถึง 7 ก.พ. 2541

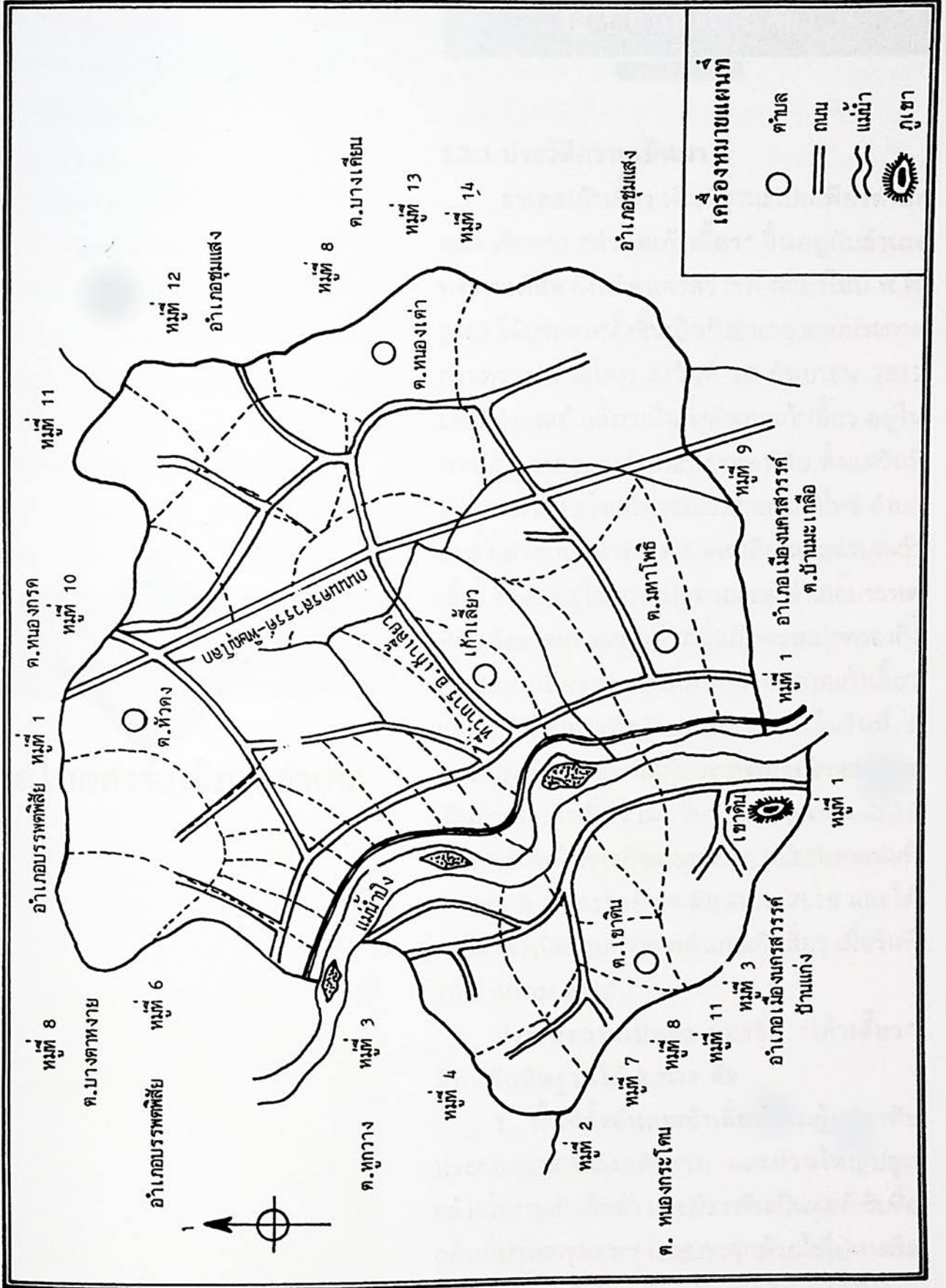
41. นายมานิตย์ แพทย์จรัส

ตั้งแต่ 9 ก.พ. 2541

ถึงปัจจุบัน

แผนที่อำเภอเกาเตียว จังหวัดนครสวรรค์

12) อำเภอเก้าเลี้ยว

12.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอเก้าเลี้ยว เดิมมีฐานะเป็นเพียงตำบลหนึ่ง เรียกว่า "ตำบลเก้าเลี้ยว" ขึ้นอยู่กับอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2512 ได้ประกาศตั้งขึ้นเป็นกิ่งอำเภอ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 19 กันยายน 2512 ได้ให้ตำบลเก้าเลี้ยวเป็นกิ่งอำเภอเก้าเลี้ยว อยู่ในความปกครองของอำเภอบรรพตพิสัย ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2512 โดยให้รวมเอาตำบลมหาโพธิ ตำบลหนองเต่า ตำบลหัวดง ตำบลเขาดิน และตำบลเก้าเลี้ยว ซึ่งเดิมอยู่ในความปกครองของอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ มาขึ้นกับความปกครองกิ่งอำเภอเก้าเลี้ยว โดยตั้งที่ทำการในตลาดเก้าเลี้ยว และเปิดที่ทำการกิ่งอำเภอเก้าเลี้ยว ในวันที่ 1 มกราคม 2513 ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นอำเภอเก้าเลี้ยว เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2516 ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษเล่มที่ 90 ตอนที่ 75 ลงวันที่ 28 มิถุนายน 2516 และได้กระทำพิธีเปิดป้ายที่ว่าการอำเภอเก้าเลี้ยว เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2516

ประวัติความเป็นมา ของชื่อ "เก้าเลี้ยว" มีทางสันนิษฐานได้ 2 ทาง คือ

1. พื้นที่ตั้งอำเภอเก้าเลี้ยว เดิมผู้อยู่อาศัย ประกอบอาชีพทางกสิกรรม และส่วนใหญ่ปลูกกล้วยไข่ขายเป็นสินค้า และมีชาวจีนเป็นพ่อค้ารับซื้อกล้วยไข่ไปขายกรุงเทพฯ โดยบรรทุกกล้วยไข่ไปทางเรือ เวลาชาวจีนมารับซื้อกล้วยนั้น ชาวจีนจะใช้เรือโยง

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

ฟ่วงกันเป็นพวงยาว ครั้นมาถึงตลาดที่เคยรับซื้อ
กล้วยชาวจีนจะตะโกน บอกกับนายท้ายเรือเป็น
ภาษาจีนว่า "เก๋าเหลี้ยว" ซึ่งแปลว่า "ถึงแล้ว" เพื่อ
ให้นายท้ายเรือปล่อยเรือของตน เพราะเรือที่โยง
มานี้แล่นไปถึงกำแพงเพชร เมื่อมีการตะโกนคำว่า
"เก๋าเหลี้ยว" บ่อย ๆ เข้า คนฟังก็อาจได้ยินเสมอ
ก็เรียกตาม และเสียงเรียกอาจเพี้ยนไปเป็น "เก๋า
เหลี้ยว" ก็เป็นไปได้

2. อำเภอเก้าเหลี้ยว เดิมประชาชนเดินทาง
ไปนครสวรรค์ ต้องใช้พาหนะเรือแล่นไปตามลำน้ำ
ปิง เรือต้องผ่านค้ำน้ำถึงแกค้ำ จึงจะถึงปากน้ำโพ
จึงเรียกที่อยู่ของตนเองว่า "เก้าเหลี้ยว"

12.2 ภูมิศาสตร์

ที่ตั้งและอาณาเขต อำเภอเก้าเหลี้ยวตั้งอยู่
ทางเหนือของจังหวัดนครสวรรค์ ไปตามลำน้ำปิง
อยู่ระหว่างอำเภอเมืองนครสวรรค์ กับอำเภอบรรพต
พิสัย ตัวอำเภอตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำปิง ห่าง
จากตัวจังหวัดประมาณ 20 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้ง
หมด 256.72 ตารางกิโลเมตร หรือ 160,446 ไร่
มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอ และจังหวัดใกล้เคียง
ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อเขต ตำบลบางตา หงาย และตำบลหนองกรด อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์
ทิศใต้	ติดต่อเขต ตำบลบ้านมะ เกลือ ตำบลบ้านแก่ง อำเภอ เมือง จังหวัดนครสวรรค์
ทิศตะวันออก	ติดต่อเขต ตำบลท่าขมิ้น อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร

และตำบลบางเคียน อำเภอ
ชุมแสง

ทิศตะวันตก ติดต่อเขต

ตำบลหนองกระโดน

อำเภอเมือง และตำบลหูกวาง

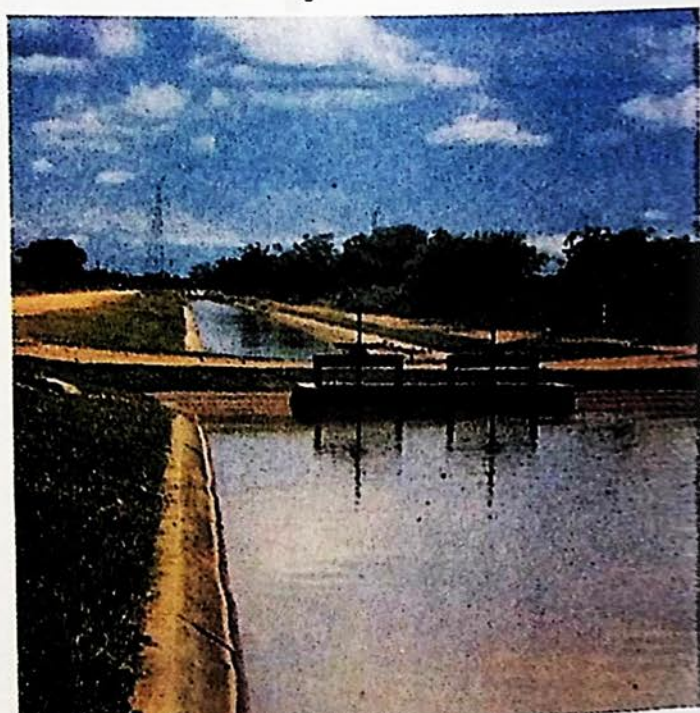
อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัด

นครสวรรค์

ลักษณะภูมิประเทศ ของอำเภอเก้าเหลี้ยวเป็น
ที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำปิง และลำคลองไหลผ่าน ดินอุดม
สมบูรณ์ เหมาะกับการเพาะปลูกพืชธัญญาหาร
ต่าง ๆ เป็นอย่างยิ่ง

สภาพภูมิศาสตร์ อำเภอเก้าเหลี้ยวมีสภาพ
ภูมิศาสตร์ เช่นเดียวกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคกลาง
อากาศร้อนอบอ้าวในฤดูร้อน อากาศหนาวใน
ฤดูหนาว ฤดูฝน ฝนตกพอประมาณ แบ่งออกเป็น
3 ฤดู

ภูเขา ในท้องที่อำเภอเก้าเหลี้ยว มีภูเขาอยู่เพียง
แห่งเดียวเท่านั้น ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลเขาดิน มีชื่อ
ว่า "เขาดิน" เป็นเขาลูกครึ่ง

ลำน้ำสำคัญ ในท้องที่อำเภอเก้าเลี้ยว มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่าน คือแม่น้ำปิง แม่น้ำสายนี้เป็นแม่น้ำเอื้ออำนวยสำคัญยิ่งในด้านการเกษตร โดยทำการขุด คลองส่งน้ำแยกจากแม่น้ำปิงเข้าสู่สวนไร่นาตลอดทุกฤดูกาล

ทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องที่อำเภอเก้าเลี้ยว ยังไม่มีการสำรวจแร่ธาตุแต่อย่างใด คงมีแต่กรวดทรายในลำแม่น้ำปิง ใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างได้มาก

12.3 การปกครอง

การบริหารราชการส่วนภูมิภาค

มี 5 ตำบล 43 หมู่บ้าน

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

มี 1. สุขาภิบาล ชื่อสุขาภิบาลเก้าเลี้ยว
พื้นที่ 17.78 ตารางกิโลเมตร

4 องค์การบริหารส่วนตำบล คือ

องค์การบริหารส่วนตำบลหัวดง

พื้นที่ 50.355 ตารางกิโลเมตร

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต่า

พื้นที่ 103.673 ตารางกิโลเมตร

องค์การบริหารส่วนตำบลมหาโพธิ์

พื้นที่ 22.204 ตารางกิโลเมตร

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาดิน

พื้นที่ 62.204 ตารางกิโลเมตร

12.4 พลเมือง

พลเมืองทั้งหมดมี 34,830 คน

แยกเป็นชาย 16,651 คน

หญิง 17,179 คน

เป็นเชื้อชาติไทย สัญชาติไทย

มีชนต่างด้าวเชื้อชาติจีนประมาณ 2 คน
มีบ้านเรือนทั้งสิ้น 7,635 หลังคาเรือน

12.5 รายนามปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเก้าเลี้ยวและนายอำเภอเก้าเลี้ยว

1. นายสง่า เจียมปัญญาราช

ตั้งแต่ 2 มกราคม 2513

ถึง 6 พฤศจิกายน 2514

2. นายสมบัติ เพ็ญสุภา

ตั้งแต่ 6 พฤศจิกายน 2513

ถึง 19 เมษายน 2513

3. นายบุญยืน ศุภสารสาทร

ตั้งแต่ 19 เมษายน 2514

ถึง 29 มกราคม 2516

4. นายศิริพงษ์ จันทรชุ่ม

ตั้งแต่ 29 มกราคม 2516

ถึง 9 มิถุนายน 2516

รายนามผู้รักษาราชการในตำแหน่งนายอำเภอเก้าเลี้ยว

1. นายศิริพงษ์ จันทรชุ่ม

ตั้งแต่ 29 มิถุนายน 2516

ถึง 31 สิงหาคม 2516

2. นายอดุลย์ หมูพยัคฆ์

ตั้งแต่ 16 กุมภาพันธ์ 2521

ถึง 27 สิงหาคม 2521

รายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอเก้าเลี้ยว

1. นายอุดม อัมสุวรรณ

ตั้งแต่ 27 กรกฎาคม 2516

ถึง 27 พฤศจิกายน 2518

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

2. ร.ต.ประเสริฐ สุคนธมาน
ตั้งแต่ 27 กรกฎาคม 2518
ถึง 29 กรกฎาคม 2520
3. นายอุทัย อนันตสมบูรณ์
ตั้งแต่ 29 กรกฎาคม 2520
ถึง 15 กุมภาพันธ์ 2521
4. นายวิบูลย์ ตูलयาน
ตั้งแต่ 28 สิงหาคม 2521
ถึง 16 พฤศจิกายน 2522
5. นายสมโภชน์ นิยะโต
ตั้งแต่ 22 พฤศจิกายน 2522
ถึง 10 มิถุนายน 2525
6. นายสุรชัย สิงหนาท
ตั้งแต่ 11 มิถุนายน 2525
ถึง 15 กุมภาพันธ์ 2528
7. นายมงคล วรรณแก้ว
ตั้งแต่ 18 กุมภาพันธ์ 2528
ถึง 30 ตุลาคม 2529
8. นายเกรียงศักดิ์ จันทรดิต
ตั้งแต่ 10 พฤศจิกายน 2529
ถึง 2 ธันวาคม 2533
9. นายมานิตย์ แพทย์จรัส
ตั้งแต่ 3 ธันวาคม 2533
ถึง 25 มีนาคม 2534
10. นายสุรัตน์ สังขวรรณะ
ตั้งแต่ 25 มีนาคม 2534
ถึง 31 ตุลาคม 2538
11. นายโยธิน สมุทรศิริ
ตั้งแต่ 1 พฤศจิกายน 2538
ถึง 13 ตุลาคม 2539
12. นายเสน่ห์ คงแป้น

ตั้งแต่ 21 ตุลาคม 2539
ถึง ปัจจุบัน

13) อำเภอแม่वंงก์

13.1 ประวัติความเป็นมา

เมื่อปี พ.ศ. 2532 นายศิริพงษ์ จันทร์ชุ่ม ดำรงตำแหน่งนายอำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ พิจารณาเห็นว่าอำเภอลาดยาว มีประชากรมาก พื้นที่กว้างขวาง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ในการติดต่อราชการ จึงได้รายงานขอแยก ตำบลแม่वंงก์,แม่เลย์,วังชัน,เขาชนกัน,ปางสวรรค์, ชุมตาบง,แม่เป็น ออกจากอำเภอลาดยาวจัดตั้งเป็น กิ่ง อำเภอชื่อ "กิ่งอำเภอแม่वंงก์" ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2535 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 13 มีนาคม 2535 และต่อมาตำบลแม่เป็นได้ ขอแยกไปจัดตั้ง เป็นกิ่งอำเภอชื่อ "กิ่งอำเภอแม่เป็น" เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2539 และตำบล ปางสวรรค์,ชุมตาบง ได้ขอแยกตั้งเป็นกิ่งอำเภอชื่อ "กิ่งอำเภอชุมตาบง" เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2540 และเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 กิ่งอำเภอแม่वंงก์ ได้รับการยกฐานะเป็น "อำเภอแม่वंงก์" ตามพระราช กฤษฎีกา ประกาศตั้งอำเภอแม่वंงก์ เล่ม 114 ตอนที่ 50 ก วันที่ 26 กันยายน 2540 พื้นที่ส่วนใหญ่ของ อำเภอแม่वंงก์อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ แม่वंงก์-แม่เป็น เป็นที่ราบสูงและภูเขา ลาดเอียงไปทางอำเภอ ลาดยาว มีศูนย์ราชการตั้งอยู่ที่บ้านเขาแม่กระหู่ หมู่ที่ 9 ต.แม่वंงก์

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

13.2 ภูมิศาสตร์

ที่ตั้งปัจจุบัน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของ จังหวัดนครสวรรค์ ที่ว่าการอำเภอแม่वंงก์ตั้งอยู่

ที่ตำบลแม่วงก์ มีถนนตัดผ่านหน้าว่าการอำเภอ ระยะทางรถยนต์ ห่างจากจังหวัดนครสวรรค์ ประมาณ 94 กิโลเมตร

พื้นที่ อำเภอแม่วงก์ มีเนื้อที่ประมาณ 1,286.56 ตารางกิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดกับ
อำเภอปางศิลาทอง
จังหวัดกำแพงเพชร
และอำเภอขาณุวรลักษบุรี
จังหวัดกำแพงเพชร

ทิศตะวันออก ติดกับ อำเภอลาดยาว
จังหวัดนครสวรรค์

ทิศใต้ ติดกับ กิ่งอำเภอชุมตาบง
จังหวัดนครสวรรค์ และ
กิ่งอำเภอแม่เปิน จังหวัด
นครสวรรค์

ทิศตะวันตก ติดกับ กิ่งอำเภอแม่เปิน
จังหวัดนครสวรรค์ และ
อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป เป็นพื้นที่ลาด มีภูเขาสูง พื้นที่เป็นเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย อุณหภูมิของอำเภอแม่วงก์ คือ อุณหภูมิสูงสุดและต่ำสุดเฉลี่ย 20-25 องศาเซลเซียส

สภาพดินฟ้าอากาศ สภาพดินฟ้าอากาศโดยทั่ว ๆ ไป มี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว มีปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย 1,274.30 มิลลิเมตร

ลำน้ำที่สำคัญ อำเภอแม่วงก์เป็นอำเภอที่อยู่บนที่ดอน มีแม่น้ำวัง และคลองน้ำโจน 1, คลองน้ำโจน 2 ไหลผ่าน ซึ่งทำให้ราษฎรได้ใช้อุปโภคบริโภค และทำการเกษตร

ทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอแม่วงก์มีทรัพยากรธรรมชาติ คือ เขาหิน,ป่าไม้ ซึ่งเขาหินใช้ระเบิดย่อยหินทำการก่อสร้างต่าง ๆ

13.4 การปกครอง

การบริหารราชการส่วนภูมิภาค

มี 4 ตำบล 59 หมู่บ้าน

พลเมือง

อำเภอแม่วงก์มีจำนวนประชากรในท้องที่ทั้งหมด 51,408 คน

แยกเป็นชาย 25,668 คน หญิง 25,740 คน

13.5 รายนามอดีตผู้ดำรงตำแหน่ง

ปลัดอำเภอ

ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอแม่วงก์

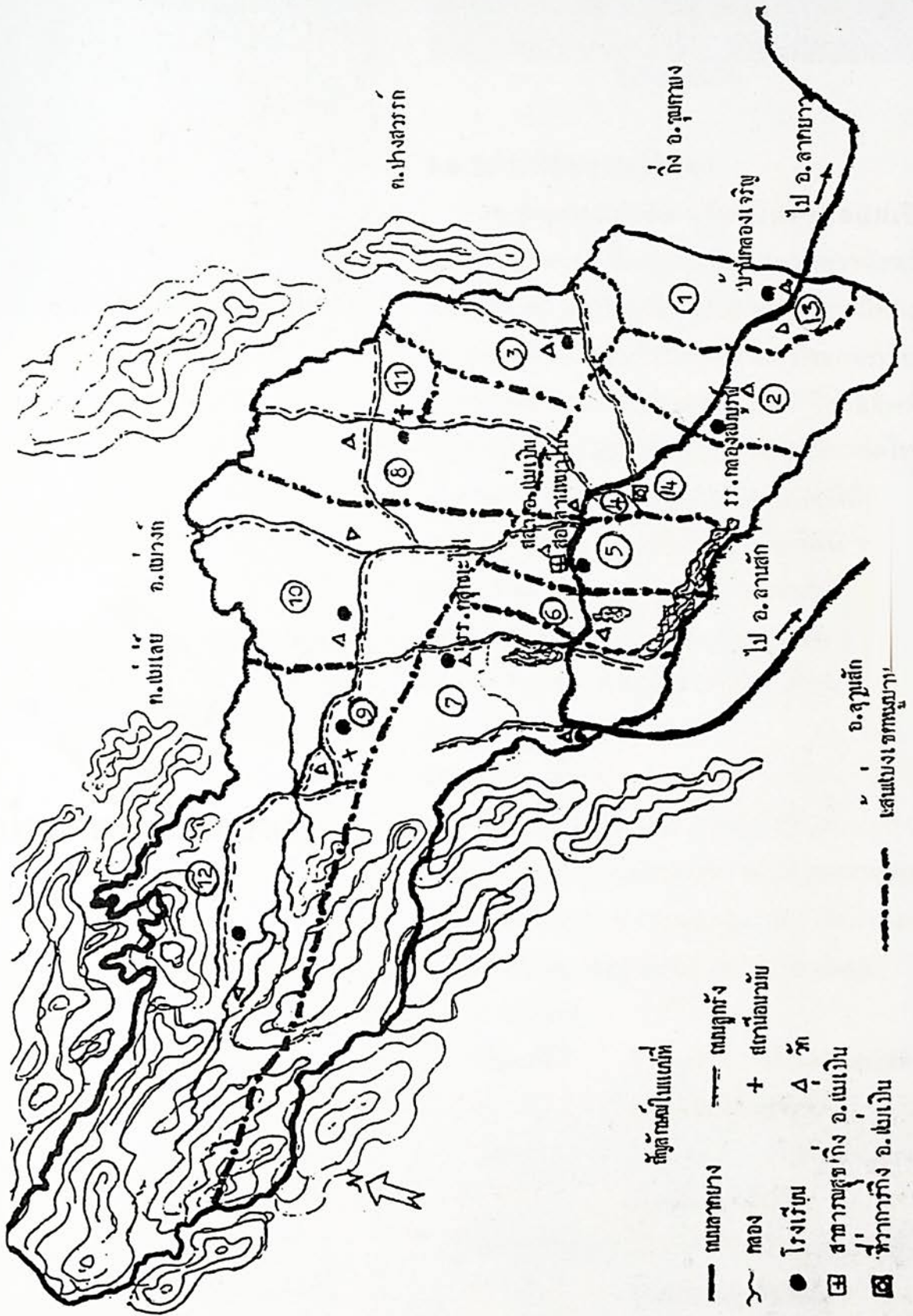
1. นายสุกิจ ตั้งศรีวงศ์
1 เม.ย. 35 ถึง 6 มิ.ย. 36
2. นายศตวรรษ แสนมูข
7 มิ.ย. 36 ถึง 6 มี.ค. 37
3. นายบุญมา อินทรภาณี
7 มี.ค. 37 ถึง 1 พ.ย. 38
4. นายณรงค์ โพธิ์ดอกไม้
13 พ.ย. 38 ถึง 30 พ.ค. 39
5. นายบรรลือ สุรินทร์ศิริรัฐ
3 มิ.ย. 39 ถึง 3 ธ.ค. 39
6. นายศิริสิทธิ์ พันธนะรา
4 ธ.ค. 39 ถึง 13 พ.ย. 40

รายนามผู้ดำรงตำแหน่ง

นายอำเภอแม่วงก์

7. นายพันศักดิ์ คุณวงศ์
17 พ.ย. 40 ถึง ปัจจุบัน

แผนที่กิ่งอำเภอแม่ปิ่น จังหวัดนครสวรรค์

สัญลักษณ์ในแผนที่

- ถนนคทบาง
- ~ คลอง
- โรงเรียน
- ☒ สหกรณ์กิ่ง อ.แม่ปิ่น
- ☒ ที่ว่าการกิ่ง อ.แม่ปิ่น
- ถนนลูกรัง
- + สถานีอนามัย
- △ ัก
- ☒ สหกรณ์กิ่ง อ.แม่ปิ่น
- ☒ ที่ว่าการกิ่ง อ.แม่ปิ่น
- ☒ สถานี
- ☒ อ.จตุรัส
- ☒ เส้นแบ่งเขตหมู่บ้าน

14) กิ่ง อำเภอแม่เงิน

14.1ประวัติความเป็นมา

กิ่งอำเภอแม่เงิน เดิมเป็นตำบลแม่เงิน เขตการปกครอง ขึ้นอยู่กับอำเภอลาดยาวจังหวัด นครสวรรค์ แต่เนื่องจากอำเภอลาดยาวมีท้องที่ กว้างขวางมาก ประชากรหนาแน่น ประกอบกับมี ปัญหาชายแดนจังหวัดนครสวรรค์ จึงขอจัดตั้ง กิ่งอำเภอเป็นกรณีพิเศษ และกระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศจัดตั้ง กิ่งอำเภอแม่เงินตั้งอยู่ที่บ้านลาน หมาไน หมู่ที่ 4 ตำบลแม่เงิน เนื้อที่ดิน 152-3- 65 ไร่ เป็นที่ดินอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ แม่เงิน- แม่वंก มีสภาพเสื่อมโทรม อยู่ในความครอบครอง ของเอกชน ซึ่งอุทิศให้เป็นที่ตั้งศูนย์ราชการ กิ่ง อำเภอแม่เงิน

14.2.ภูมิศาสตร์

ที่ตั้งปัจจุบัน กิ่งอำเภอแม่เงินตั้งอยู่ทาง ทิศเหนือ ของจังหวัดนครสวรรค์ ห่างจากศาลากลาง จังหวัดนครสวรรค์ ประมาณ 83 กิโลเมตร รวมพื้นที่ประมาณ 259.93 ตารางกิโลเมตร

อาณาเขต

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์
- ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป เป็นที่ราบตั้งแต่ด้านทิศตะวันออก ค่อยๆสูงขึ้นสู่ที่ราบสูงและภูเขาไปทางทิศตะวันตก พื้นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูก พื้นที่ราบสูงเป็นเทือกเขาติดต่อกัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก เป็นป่าเขาและต้นน้ำลำธาร มีหน่วยงานของกรม ป่าไม้เข้าไปควบคุมดูแลให้เป็นป่าอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร

ลักษณะดินฟ้าอากาศ สภาพอากาศโดยทั่วไป เป็นแบบมรสุมเขตร้อน อิทธิพลลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้ช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนกันยายน มีฝนตกชุกและช่วงเดือนเมษายน อากาศร้อนจัด

ลำน้ำสำคัญ พื้นที่กิ่งอำเภอแม่เป็นเป็นที่ราบเชิงเขา มีเทือกเขาหลายแห่งติดต่อกัน จึงเป็นต้นกำเนิด ของลำน้ำสำคัญที่ราษฎรใช้ประโยชน์ 1 สาย คือลำคลองโพธิ์ ซึ่งไหลแยกออกเป็นลำคลองสายอื่นได้อีกหลายสาย เช่นคลองห้วยเหล็ก เป็นต้น ลำคลองโพธิ์แห่งนี้ในฤดูแล้ง น้ำจะแห้งขอด ส่วนในฤดูฝนเมื่อมีฝนตก น้ำจะไหลหลากจากเทือกเขาลงสู่ลำคลองให้ราษฎรใช้ประโยชน์

ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ในกิ่งอำเภอแม่เป็น เป็นไม้ทางเศรษฐกิจ เช่น มะค่า ไม้แดง ไม้สัก ไม้ประดู่ เป็นต้น ซึ่งไม้เหล่านี้อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่वंก-แม่เป็น

14.3 การปกครอง

การบริหารส่วนภูมิภาค

มี 1 ตำบล 14 หมู่บ้าน

การบริหารส่วนท้องถิ่น

มีองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1

แห่ง

14.4 พลเมือง

กิ่งอำเภอแม่เป็น มีจำนวนพลเมืองในท้องที่ทั้งหมด (สำรวจถึงเดือนพฤษภาคม 2541) จำนวน 17,779 คน

14.5 รายนามปลัดอำเภอ

ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอแม่เป็น

1. นายฉัตรชัย พรหมเลิศ
13 กรกฎาคม 2539
ถึง 30 กันยายน 2540
2. นายสุกิจ ตั้งศรีวงศ์
1 ตุลาคม 2540
ถึง 23 พฤศจิกายน 2540
3. นายพรชัย ชวีญสกุล
24 พฤศจิกายน 2540
ถึง ปัจจุบัน

15. กิ่งอำเภอชุมตาบง

15.1 ประวัติความเป็นมา

ชุมตาบง เป็นชุมชนเดิมที่ก่อตั้งโดย นายบง ชาระวัน ในปี พ.ศ. 2510 อพยพมาจากตำบลวังเมือง อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ แรกเริ่มก่อตั้งมีราษฎร จำนวน 10 หลังคาเรือน อยู่ในเขตการปกครอง หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยน้ำหอม อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ปี พ.ศ. 2535 อำเภอลาดยาวได้แยกกิ่งอำเภอแม่วงก์ โดยมีตำบลห้วยน้ำหอม อยู่ในเขต การปกครองของกิ่งอำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ด้วย ปี พ.ศ. 2536 กิ่งอำเภอแม่วงก์ ได้แยกหมู่บ้านของตำบลห้วยน้ำหอม ออกเป็น 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลห้วยน้ำหอม ตำบลชุมตาบงและตำบลแม่เป็น ปี พ.ศ. 2538 นายกมล ศิริวัฒนา นายอำเภอลาดยาว นายอดุลย์ หมุพยัคฆ์ ปลัดจังหวัดนครสวรรค์ ได้เสนอขอจัดตั้งกิ่งอำเภอชุมตาบง โดยแยกออกจากกิ่งอำเภอแม่วงก์ มีการปกครอง 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลชุมตาบง 10 หมู่บ้าน และตำบลปางสวรรค์ 8 หมู่บ้าน โดยการสนับสนุนของ ส.ส. วีระกร คำประกอบ เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (ในขณะนั้น) ปี พ.ศ. 2540 กระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศจัดตั้งกิ่งอำเภอชุมตาบง เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2540 โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2540

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

15.2 ภูมิศาสตร์

ที่ตั้งปัจจุบัน ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลชุมตาบง มีเนื้อที่ประมาณ 41 ไร่ อยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดนครสวรรค์ เป็นระยะทางประมาณ 70 กิโลเมตร

พื้นที่ กิ่งอำเภอชุมตาบง

มีเนื้อที่ประมาณ 379.04 ตารางกิโลเมตร

อาณาเขต กิ่งอำเภอชุมตาบง มีอาณาเขต

ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ กิ่งอำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอสว่าง อารมณ์ และอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอลาด ยาว จังหวัดนครสวรรค์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ กิ่งอำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป เป็นพื้นที่ราบสูงทางด้านทิศเหนือ และทิศตะวันตก ลาดเอียงไปทางทิศใต้ และทิศตะวันออก

สภาพดินฟ้าอากาศ สภาพดินฟ้าอากาศทั่วไป มี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูหนาว ฤดูฝน
ลำน้ำสำคัญ กิ่งอำเภอชุมตาบงมีแหล่งน้ำคลองโพธิ์ไหลผ่านตอนกลางของกิ่งอำเภอยาวประมาณ 25 กิโลเมตร

ทรัพยากรธรรมชาติ -

15.3 การปกครอง

การบริหารราชการส่วนภูมิภาค

มี 2 ตำบล 18 หมู่บ้าน

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

มี องค์การบริหารส่วนตำบล 2 แห่ง

15.4 พลเมือง

กิ่งอำเภอชุมตาบง มีจำนวนพลเมืองในท้องที่ทั้งหมด 17,663 คน

แยกเป็นชาย 8,245 คน หญิง 9,418 คน

15.5 รายชื่อผู้ดำรงตำแหน่ง

ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้า

ประจำกิ่งอำเภอชุมตาบง

1. นายวิสิทธิ์ ศรีบรรเทา

1 กรกฎาคม 2540

ถึง 23 พฤศจิกายน 2540

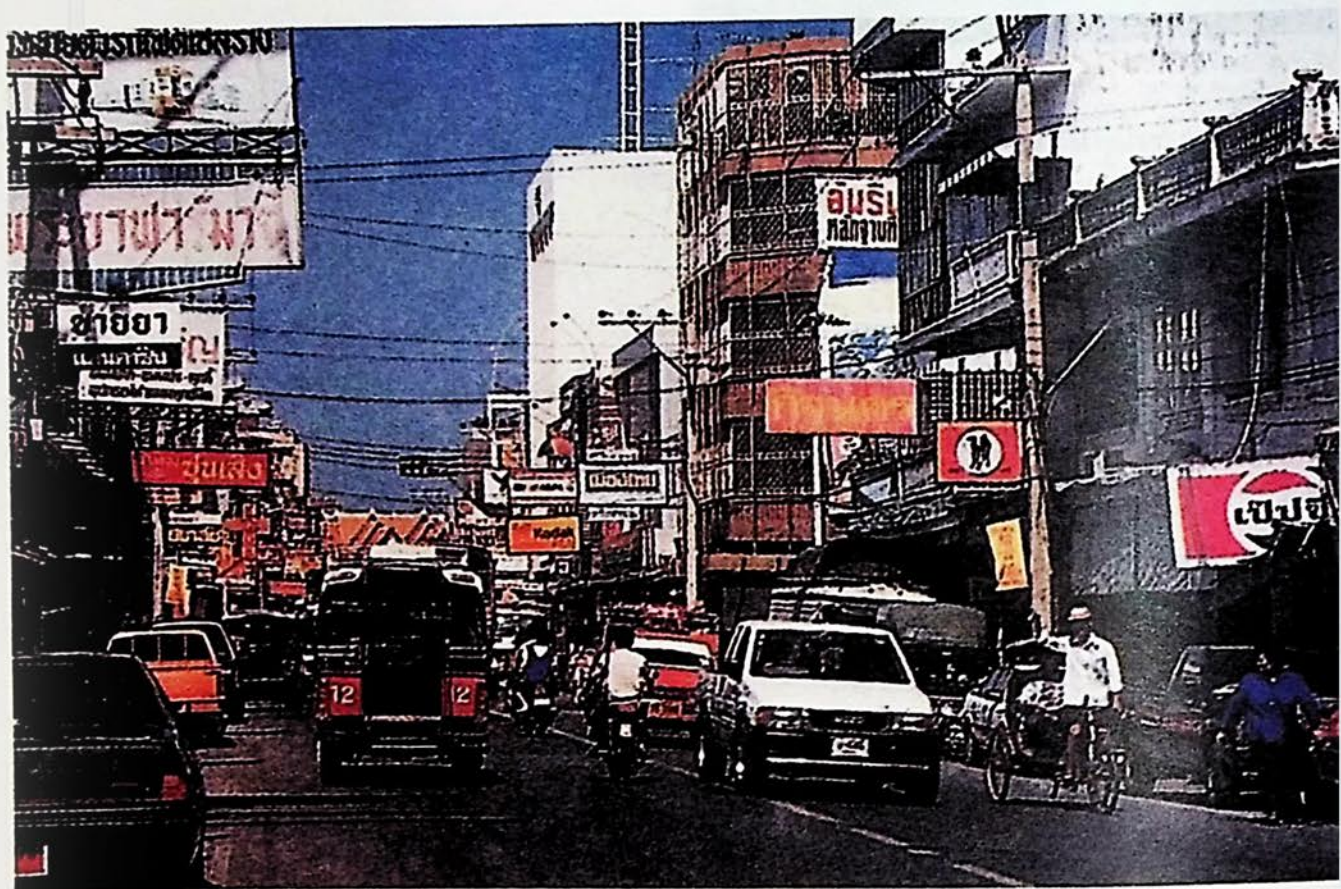
2. นายอำนาจ ปัทมวงศ์จรรยา

24 พฤศจิกายน 2540

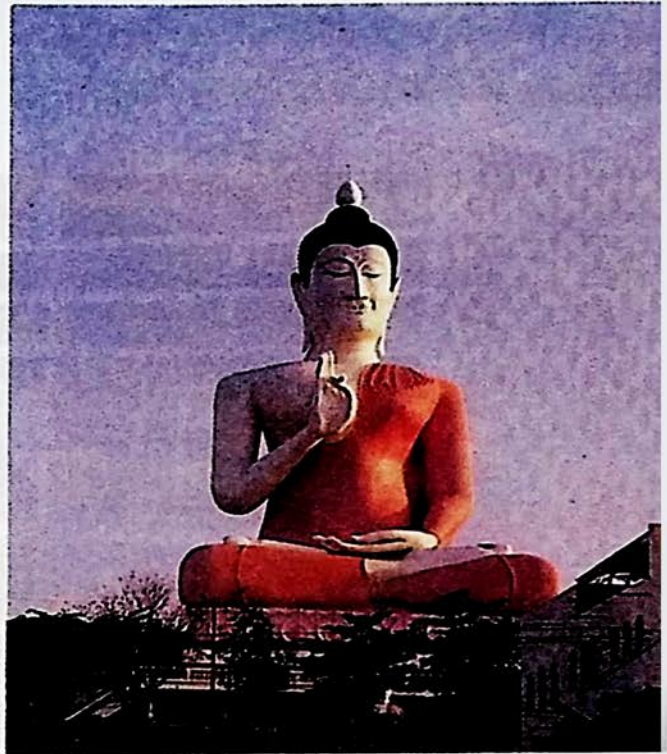
ถึง ปัจจุบัน

บทที่ 3

**สถานที่สำคัญ
และ
แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนครสวรรค์**

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

สถานที่สำคัญ
และ

แหล่ง
ท่องเที่ยว

จังหวัดนครสวรรค์

นครสวรรค์

ได้ชื่อว่าเป็นเมืองสี่แคว เพราะ ปิง วัง ยม น่าน ได้มารวมกันเป็นต้นน้ำที่ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งก่อนจะถึงปากน้ำโพ แม่น้ำปิง และแม่น้ำวังได้ไหลมาบรรจบกันที่อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก และแม่น้ำน่านแม่น้ำยมได้มาบรรจบกันที่ตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จุดที่สายน้ำ 2 สายใหญ่มาพบกันที่ปากน้ำโพ มีแผ่นดินยื่นล้ำเป็นแหลมอยู่ตรงกลาง เรียกว่า เกาะยม ที่นั่นจะเห็นแม่น้ำปิงที่สีออกเขียวไหลบรรจบกับแม่น้ำน่านที่สีออกน้ำตาลตรงปลายแหลม โดยมีตัวเมืองนครสวรรค์ตั้งอยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำ ตลาดปากน้ำโพเป็นศูนย์กลางสำคัญของการค้าระหว่างภาคกลางและภาคเหนือ ภายหลังการเปิดใช้เส้นทางพหลโยธินที่สะพานเดชาติวงศ์ การขนส่งทางบกจึงได้รับความนิยมแทน แต่ต้นน้ำเจ้าพระยาก็ยังคงความสำคัญทั้งในแง่ประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจจอยุ่กันเอง

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

3.1 บึงบอระเพ็ด

เป็นบึงขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ อยู่ในท้องที่ตำบลแควใหญ่ อำเภอเมืองนครสวรรค์ มีบริเวณติดต่อไปจนถึงอำเภอท่าตะโก และอำเภอชุมแสง มีเนื้อที่ประมาณ 132,737 ไร่ 56 ตารางวา

ตามประวัติแหล่งน้ำแห่งนี้ กระทรวงเกษตรการ กับกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ได้นำเรื่องบึงบอระเพ็ดขึ้นกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตสงวนบึงบอระเพ็ด ไว้เป็นที่เพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และได้ประกาศ เป็นเขตหวงห้าม ที่ดินบางส่วน ลดอาณาเขตลงเหลือเพียง 132,737 ไร่ 56 ตารางวา มาจนปัจจุบัน

การเดินทางไปบึงบอระเพ็ด สามารถไปได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ โดยทางรถยนต์ไปตามเส้นทาง สายตลาดปากน้ำโพ-ชุมแสง ระยะทาง 8 กม. สำหรับการเดินทางโดยทางเรือจากตลาดท่า น้ำเทศบาลนครนครสวรรค์ไปตามลำแม่น้ำน่าน ขึ้นไปทางเหนือประมาณ 6 กม. จึงถึงปากคลองเข้า บึงบอระเพ็ดที่เรียกว่า คลองหนองดุก เมื่อลัด ได้สะพานรถไฟเข้าไป ก็จะถึงบริเวณบึง

บึงบอระเพ็ด มีชื่อเสียงรู้จักแพร่หลายกันมานานแล้วว่า เป็นแหล่งน้ำที่มีจระเข้ชุกชุม และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด แหล่งใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ ประมาณว่า มีพันธุ์ปลาต่าง ๆ ประมาณ 148 ชนิด ปลาที่มีชื่อเสียงมากคือ ปลาเสือตอ ซึ่งมีรสอร่อย และกลิ้งดี ปลาบู่ซึ่งมีราคาแพง และเป็นสินค้าออกที่สำคัญอย่างหนึ่งของจังหวัด ในปัจจุบัน จระเข้ในบึงเหลืออยู่น้อยมาก แต่ยังคงมีเหลืออยู่บ้าง เพราะยังมีเกาะหรือแพหญ้า ที่มีสภาพเป็นที่อยู่อาศัย และวางไข่ให้เห็นอยู่เสมอ

นอกจากเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา โดยกรมประมงได้มาจัดตั้ง สถานีประมงขึ้นที่บึงบอระเพ็ดแล้ว ในบริเวณบึงยังเป็นที่อยู่อาศัยของนกนานาชนิด อาทิ เช่น นกกวัก นกกวักผน นกอีโก้ นกกระจาบ นกค้ำแค นกเป็ดน้ำ นกนางนวล และนกที่สำคัญคือ นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร ประวัติว่าพบที่บึงบอระเพ็ด เป็นครั้งแรก โดยผู้เชี่ยวชาญด้านปักษีวิทยา สันนิษฐานว่า มีอยู่แห่งเดียวที่นี้เท่านั้น

3.2 เขากบ

ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะเป็นเทือกเขาเดี่ยว ๆ สูงประมาณ 185.50 เมตร มีบันไดทางขึ้นไปสู่ยอดเขา จำนวน 439 ขั้น และมีถนนลาดยาง

เป็นทางรถยนต์ ขนาดผิวจราจรกว้าง 3 เมตร ขึ้นสู่ยอดเขาได้อีกทางหนึ่งบนยอดเขาเป็นที่ตั้ง วัดวรนาถบรรพต และโบราณวัตถุ อาทิ เช่น รอยพระพุทธรูปจำลอง เจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานอยู่ ซึ่งประมาณว่าสร้างขึ้น ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี และบริเวณเนินเขา ใกล้เคียงเป็นที่ตั้ง ของสถานีถ่ายทอดสัญญาณ โทรทัศน์ ช่อง 3 5 7 9 11 IBC THAISKY ITV สถานีวิทยุแห่งประเทศไทยระบบ FM รวมถึงเป็นที่ตั้งของสถานีสื่อสารระบบต่าง ๆ จังหวัดนครสวรรค์ จึงมีความพร้อม ทางด้านระบบสื่อสารทุกด้าน

บริเวณเชิงเขาเป็นสวนไม้สัก และใบไม้ดอก นานาพันธุ์ ทำให้เกิดความร่มรื่นไปทั่วบริเวณ ซึ่งทางเทศบาลนครนครสวรรค์ ได้ตกแต่งให้เป็นสวนสาธารณะ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวเมืองแห่งนี้

3.3 อุทยานสวรรค์

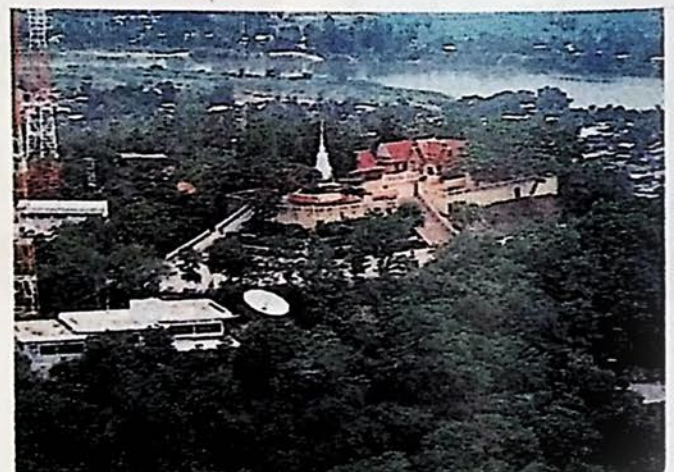
ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ บริเวณริมทางหลวงสายเอเชีย เดิมเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ 314 ไร่ เรียกว่าหนองสมบุญ ต่อมาเทศบาลนครนครสวรรค์ได้ปรับปรุงสภาพให้เป็นสวนสาธารณะสำหรับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน โดยสร้างถนนลาดยางกว้างขนาด 6 เมตรตลอดโดยรอบบริเวณหนองน้ำ มีความยาวรวม 3,980 เมตร ตรงกลางหนองน้ำถมดินเป็นเกาะ มีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ มีเวทีน้ำตก หอรับรอง และสวนไม้ดอกไม้ประดับ เพื่อความสวยงามและร่มรื่นแก่บริเวณด้วย

3.4 เขาลำบ่อยา

เป็นถ้ำอยู่บนภูเขาที่หมู่บ้านหินก้อน ตำบลหนองกรด อำเภอเมืองนครสวรรค์ อยู่ห่างจากตัวเมืองเป็นระยะทาง ประมาณ 30 กิโลเมตร จากบริเวณเชิงเขามีสันไต่ขึ้นไปสู่ตัวถ้ำ ภายในตัวถ้ำ มีบริเวณกว้างขวาง โดยแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ช่วงแรกเป็นที่ตั้งประธานองค์ใหญ่ ช่วงที่ 2 อยู่ลึกเข้าไปข้างในเป็นทางตัน ในบริเวณนี้มีบ่อน้ำทิพย์ ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์อยู่ด้วย ช่วงที่ 3 เป็นทางที่จะออกจากบริเวณถ้ำ นอกจากจะมีบ่อน้ำทิพย์อยู่ดังกล่าวแล้ว ยังมีหินงอกหินย้อยตามธรรมชาติ ที่งดงาม ซึ่งจะมองเห็นได้จากแสงไฟฟ้า ให้ความสว่างอย่างเพียงพอ ภายในถ้ำดังกล่าว

3.5 วัดวรนาถบรรพต

เป็นวัดเก่าแก่ของจังหวัดนครสวรรค์ ตั้งอยู่บนยอดเขา และเชิงเขา บนยอดเขามีสันไต่ขึ้นไปสู่ตัวถ้ำ ภายในตัวถ้ำ มีบริเวณกว้างขวาง โดยแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ช่วงแรกเป็นที่ตั้งประธานองค์ใหญ่ ช่วงที่ 2 อยู่ลึกเข้าไปข้างในเป็นทางตัน ในบริเวณนี้มีบ่อน้ำทิพย์ ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์อยู่ด้วย ช่วงที่ 3 เป็นทางที่จะออกจากบริเวณถ้ำ นอกจากจะมีบ่อน้ำทิพย์อยู่ดังกล่าวแล้ว ยังมีหินงอกหินย้อยตามธรรมชาติ ที่งดงาม ซึ่งจะมองเห็นได้จากแสงไฟฟ้า ให้ความสว่างอย่างเพียงพอ ภายในถ้ำดังกล่าว

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

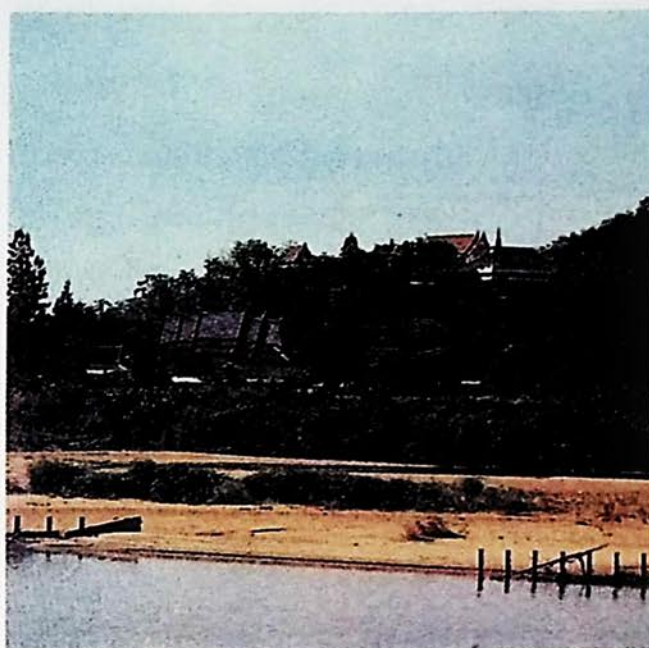
เมื่อ พ.ศ. 2509 นอกจากนั้นในวัดยังมีรูปหล่อ พระหลวงพ่อดอง อันเป็นที่เคารพนับถือของชาว จังหวัดนครสวรรค์ ประดิษฐานอยู่ในวิหารข้าง เจดีย์ใหญ่ด้วย

3.6 วัดจอมคีรีนาคพรต

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ของตลาด ปากน้ำโพ ในระหว่างเชิงสะพานเดชาติวงศ์ และ ค่ายจिरประวัติ บนยอดเขามิรอยพระพุทธบาทจำลอง พระพุทธบาท โบสถ์ และวิหาร ซึ่งมีตำนานเล่าว่า เป็นโบสถ์ที่เทวดาสร้างขึ้นบนยอดเขา ในสมัยรัชกาลที่ 6 กล่าวกันว่า มีทหารขึ้นไปประชุมในโบสถ์ แต่เข้าไปเท่าไรก็ไม่เต็ม ถือว่าเป็นเรื่องแปลก สำหรับ ในเทศกาลเดือน 12 ของทุกปี จะมีการปิดทอง ใ้หัวพระและแข่งเรือกัน เป็นประเพณีสืบต่อกัน มาทุกปี

3.7 วัดศรีสวรรค์สังฆาราม (วัดถือน้ำ)

เป็นวัดเก่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นสถานที่ สำหรับราชการกระทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา โดยมี ไบฮอก ไบพาย มีดดาบสมัยโบราณ พระพุทธรูป ทองคำปางปฐมเทศนา และพระพุทธรูปเนื้อเงิน บรรจุอยู่ภายในพระประธาน ในพระอุโบสถหลังเก่า ประมาณอายุได้ 100 ปีเศษ ในปี พ.ศ. 2519 พระ บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระ บรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ 2 พระองค์ เสด็จมาทรงตัดลูกนิมิตพระอุโบสถหลังใหม่ วัดนี้ ถือเป็นวัดเก่าแก่ที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษาในทาง ประวัติศาสตร์อย่างยิ่งแห่งหนึ่ง

3.8 พระผู้ให้อภัยยิ่ง หรือพระหันหลังให้กัน

ประดิษฐานอยู่หลังพระอุโบสถวัด นครสวรรค์ ด้านถนนเทพสิทธิชัย เป็นพระพุทธรูป ปางสมาธิ 2 องค์ นั่งหันหลังให้กัน หันหน้าไปทาง ทิศตะวันออกเฉียงใต้ และหันหน้าไปทางทิศ ตะวันตก องค์หนึ่ง เดิมประดิษฐานอยู่ในวัดร้าง ที่มี โบสถ์และวิหารพังทลายไปหมด คงเหลือแต่พระ พุทธรูป 2 องค์ดังกล่าว ในปัจจุบันก็ยังไม่มีการสร้าง วิหารให้เป็นการถาวร คงมีเพียงวิหารชั่วคราว เป็น เรือนไม้เท่านั้น

3.9 วัดเกรียงไกรกลาง

วัดที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่ง ในเขตอำเภอ เมืองนครสวรรค์ อยู่ห่างจากตัวเมืองไปราว 12 กิโลเมตร ชื่อว่า วัดเกรียงไกรกลาง เพราะตั้งอยู่ในตำบล เกรียงไกรที่มีอยู่ 3 วัด และวัดนี้อยู่กลาง สิ่งสำคัญ ที่มีอยู่ในวัดคือ พระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย ศิลปะสุโขทัย และวิหารเก่าอายุนับร้อยปี มีรอย พระพุทธบาทจำลองประดิษฐานอยู่ใน ฝาผนัง

มีรูปวาด เป็นภาพพุทธชาติชาดก ส่วนบนเพดาน เป็นปราสาท ลวดลายชัดเจน เป็นงานศิลปะที่น่าชม น่าศึกษา ยิ่ง แต่สภาพที่เคยเป็นปามาก่อน จึงมีต้นไม้ขนาดใหญ่ให้ร่มเงาทั้งบริเวณ เป็นแหล่งอยู่อาศัยของลิงฝูงใหญ่ นักท่องเที่ยวนิยมมาซื้ออาหารเลี้ยงลิงเหล่านี้ ซึ่งค่อนข้างจะเชื่องและยังมีฟาร์มจระเข้ 1 แห่ง ในวัดนี้ด้วย ซึ่งถือได้ว่าวัดเกรียงไกรกลางเป็นสถานที่ท่องเที่ยว และพักผ่อนหย่อนใจแห่งหนึ่ง

3.10 วัดเขาดินใต้

อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ มีตัวอำเภอ ตั้งอยู่บนสองฝั่งลำน้ำปิง วัดเก่าแก่โบราณ น่าไปชมในเขตอำเภอเก้าเลี้ยว คือ วัดเขาดินใต้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยเสด็จประพาส และพระราชทานนามว่า วัดพระหน่อธรณินทร์โกถวารินคงคาราม เพราะมีแม่น้ำปิงและแม่น้ำวังไหลผ่าน มีอุโบสถตั้งอยู่บนเขา ฟังได้รับการบูรณะ น่าเสียดายที่ลวดลายต่าง ๆ ลบเลือนไปมาก แต่ที่สำคัญคือที่หน้าบันมีพระปรมาภิไธยย่อ จปร. ปรากฏอยู่ หากเดินแยกอีกทางจะพบกับมณฑปทรงจตุรมุข ที่ลวดลายประดับตกแต่งขอบประตูหน้าต่าง ยังหลงเหลือให้คนรุ่นหลังได้เห็นฝีมือช่างโบราณที่น่าทึ่ง และภายในเป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรบาท และจากจุดที่ตั้งมณฑปกับที่ตั้งอุโบสถ จะเห็นทิวทัศน์อำเภอเก้าเลี้ยว เขียวขจีสดชื่นทีเดียว

3.11 เมืองโบราณจันเสน

อยู่ในท้องที่ หมู่ที่ 2 ต.จันเสน เป็นเมืองสมัยทวาราวดีระยะห่างจากที่ว่าการอำเภอ 25 กิโลเมตร

บริเวณเมืองโบราณมีคูเมืองเป็นเนินดินโดยรอบรูปคล้ายวงกลม เส้นรอบวงประมาณ 2,584 เมตร มีบึงขนาดกว้างประมาณ 180 เมตร ยาว 31 เมตร

โบราณวัตถุที่ขุดพบ

ทำด้วยดินเผา พระพิมพ์ต่าง ๆ รูปตุ๊กตา ตะเกียง

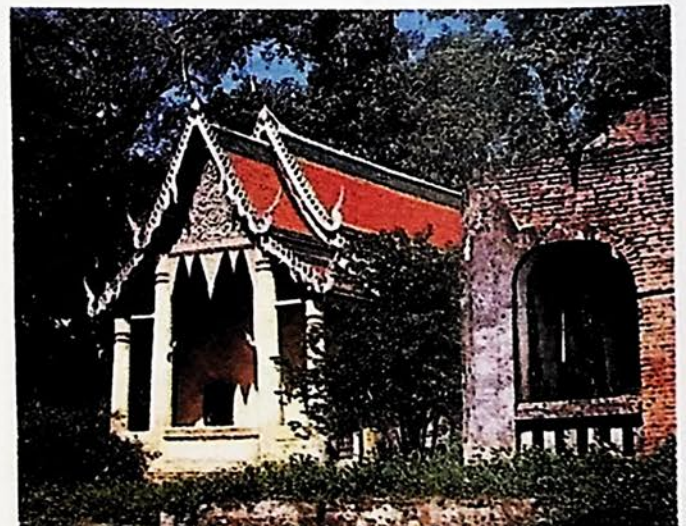
ทำด้วยหิน ฐานบัว 2 แทน ชั้น สวน เสาธรรมจักร 2 ชั้น

ทำด้วยโลหะ ตุ่มหูทำด้วยตะกั่ว ใบหอกเล็ก รูปห่วงกลมทำด้วยตะกั่ว เงิน โบราณโลหะคล้ายห่วงคล้องคอ

ทำด้วยสำริด พระโพธิสัตว์ ปางมารวิชัย

มีลูกปัดหินและลูกปัดแก้วสีต่าง ๆ

กรมศิลปากรได้สันนิษฐานว่า เมืองโบราณจันเสนอยู่ในสมัยทวาราวดี ปัจจุบันราษฎรได้เข้าไปทำไร่และสวนผัก ทางวัดและกรมศิลปากรได้สร้างเจดีย์ใหญ่หน้าเมืองโบราณ ภายในเจดีย์จัดเป็นพิพิธภัณฑ์เมืองจันเสน มีชื่อเจดีย์ว่า "พระมหาธาตุเจดีย์ศรีจันเสน" เป็นสถานที่สำคัญ น่าท่องเที่ยว และศึกษาหาความรู้อีกแห่งหนึ่ง

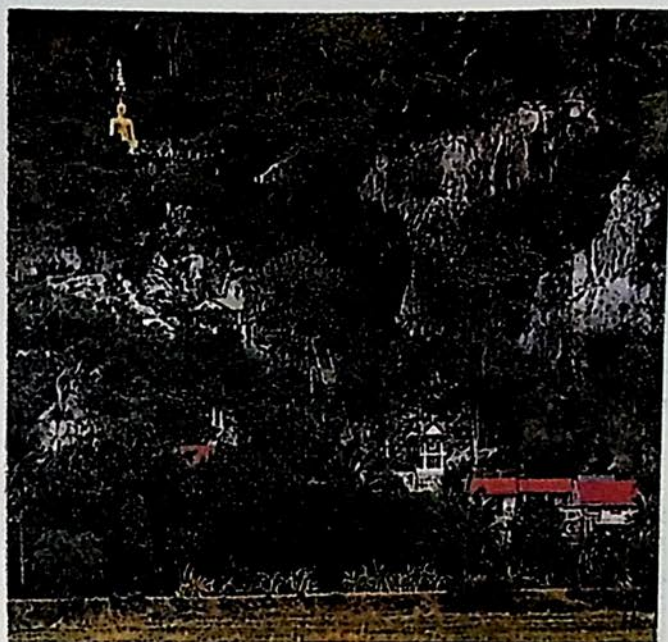
3.12 ถ้ำเพชร

อยู่ในบริเวณเขาซอนเตือ หมู่ที่ 15 ต.ตาคลี ห่างจากที่ว่าการอำเภอตาคลี ประมาณ 8 กิโลเมตร ได้มีการค้นพบเมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. 2536 จำนวน 68 ถ้ำ เช่น ถ้ำเหล็กไหล ถ้ำประกายเพชร ถ้ำมรกต ถ้ำดาวดิ่งส์ ถ้ำเจ้าพ่อเสือ เป็นต้น

ในเขตอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ มีวัดแห่งหนึ่งที่มีพุทธศาสนิกชนสนใจไปชมกันมาก คือ วัดเขาถ้ำบุญนาค ที่อยู่ห่างจากอำเภอตาคลี ไปตามเส้นทางตาคลี-โรงปูนราว 8 กิโลเมตร วัดตั้งอยู่เชิงเขานาค เพียงเดินขึ้นไปเล็กน้อยจนถึงปากถ้ำบุญนาค ภายในค่อนข้างมืด หากใช้ไฟส่องดู จะพบพระนอน และพระพุทธรูปจำลองประดิษฐานอยู่ มีหินงอกหินย้อยให้ดูกันเพลิน ๆ อีกด้วย ในลานวัดที่ร่มรื่นสะอาดตา มีสถานที่สำคัญ ศาลาตั้งศพหลวงปู่ศรี กัณฑ์ศิริ เจ้าอาวาสองค์เดิมที่มรณภาพ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2520 ขณะอายุได้ 128 ปี ซึ่งศพของท่านไม่ได้เผาเพียงแต่เพียงแห้งลงไปเท่านั้น ชาวนครสวรรค์ จะแวะไปสักการะ ศพหลวงปู่ศรี วัดเขาถ้ำบุญนาคกันเป็นประจำ

3.13 รอยพระพุทธรูป วัดเขาภูคา

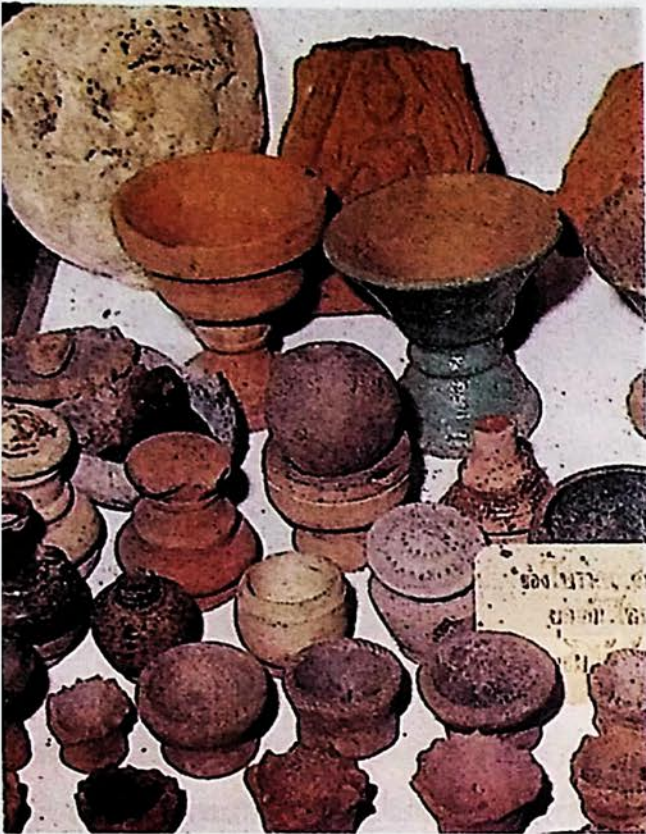
รอยพระพุทธรูปแห่งนี้ ตั้งอยู่ที่วัดเขาภูคา บริเวณยอดเขาภูคา หมู่ที่ 2 ตำบลหัวหวาย อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ รอยพระพุทธรูปแห่งนี้ ได้ถูกค้นพบเมื่อ ปี พ.ศ. 2515 โดยหลวงพ่อพลอยศิษย์ของหลวงปู่สงฆ์ พรหมสโร ซึ่งได้รับการบอกเล่าจากหลวงปู่สงฆ์ จากการนั่งกรรมฐาน แล้วเกิดนิมิตว่ามีรอยพระพุทธรูปบนบริเวณยอดเขาภูคาแห่งนี้ หลวงพ่อพลอยจึงได้นำคณะลูกศิษย์และชาว

บ้านใกล้เคียงทำการค้นหาหาจนกระทั่งพบ จากคำบอกเล่าของชาวบ้านใกล้เคียงว่า ครั้งแรกที่พบรอยพระพุทธรูปดังกล่าว ถูกทับถมด้วยเศษใบไม้และต้นไม้รก เมื่อทำการขุดเศษใบไม้ออกจึงพบรอยพระพุทธรูป ลักษณะของรอยพระพุทธรูปแห่งนี้ เมื่อพิจารณาละเอียดจะพบว่า ลักษณะเหมือนรอยเท้าขนาดใหญ่ ความยาวเกือบ 2 เมตร ย่ำฝังลึกลงไปเนื้อหินของยอดเขาภูคา ประมาณ 30-50 เซนติเมตร บริเวณรอบเท้ามีลักษณะเหมือนกับเมื่อเรานำเท้าเหยียบลงบนดินอ่อนและยุบตัวดินที่ยุบก็จะทะลักออกด้านข้างของรอยเท้า แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกลับเป็นพื้นหินขนาดใหญ่ จึงเป็นเรื่องอัศจรรย์ที่ชาวอำเภอตาคลี เคารพนับถือมากแห่งหนึ่ง

3.14 วัดเขาภูคา

ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 2 ตำบลหัวหวาย อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เดิมทีเดียววัดแห่งนี้เป็นที่ที่พระธุดงค์ใช้เป็นที่พักอาศัย เนื่องจากวัดเขาภูคามีถ้ำใหญ่อยู่บริเวณเชิงเขาด้านทิศตะวันออก มีแสงสว่างและการระบายอากาศได้ดีภายในบริเวณถ้ำ

อีกทั้งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก นอกจากนี้บริเวณดังกล่าวยังเป็นป่าเขียวสงบ เหมาะแก่การเจริญภาวนาของภิกษุสงฆ์ จากคำบอกเล่าของชาวบ้านแถบนั้นพบว่า สถานที่บริเวณวัดเขาภูคานี้เคยมีเกจิอาจารย์ชื่อดังหลายท่านมาพำนัก และแสดงธรรมให้แก่ชาวบ้าน ได้แก่ พระอาจารย์มั่น (หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต) , อาจารย์อ่อน, พระอาจารย์กงมา , อาจารย์วิริยงค์ (เจ้าคุณญาณวิริยงค์) วัดธรรมมงคลกรุงเทพฯ, พระอาจารย์สมยา, หลวงพ่อสิม พุทธาจาโร (หลวงปู่สิม) แห่งสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง จ. เชียงใหม่, พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร วัดป่าอุดมสมพร จ. สกลนคร, หลวงพ่อสงฆ์ พรหมสโร (หลวงปู่สงฆ์) , หลวงพ่อบุตรดา ถาวโร (หลวงปู่บุตรดา) , หลวงพ่อเดิม วัดหนองโพ, หลวงพ่อรุ่ง วัดหนองสีนวล, หลวงพ่อกัน วัดเขาแก้ว อ. พุทธคีรี ซึ่งในระยะนั้นยังไม่มีการสร้างวัดแต่ประการใด จนกระทั่งราวปี พ.ศ. 2499 ชาวบ้านได้เริ่มก่อสร้าง

วัด เพื่อใช้ประโยชน์ 2 ด้านคือ ใช้เป็นโรงเรียน และใช้เป็นศาลาการเปรียญ

3.15 เมืองโบราณไพศาลี

ตั้งอยู่ที่บ้านหนองไผ่ หมู่ที่ 5 ตำบลลำโรงชัย อำเภอไพศาลี พื้นที่ประมาณ 5 ไร่ ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอไพศาลี ประมาณ 7 กิโลเมตร เป็นเมืองเก่า เคยเป็นเมืองหน้าด่านของกรุงละโว้ สมัยที่ขอมปกครอง ในปี พ.ศ. 2216 สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ปรับปรุงสร้างขึ้นใหม่ เพื่อเป็นเมืองหน้าด่านของลพบุรี มีวัดอุโบราณ เช่น พระปรารค์หอสมุด พระพุทธปฏิมากรที่แกะสลักด้วยหิน และหล่อด้วยทองสำริด คูเมือง เจดีย์และสระน้ำ

3.16 ชากมมนุษย์โบราณ และเครื่องมือโบราณ บ้านโพธิ์ประสาธ

ตั้งอยู่ที่บ้านโพธิ์ประสาธ หมู่ที่ 5 ตำบลโพธิ์ประสาธ อำเภอไพศาลี ระยะทางจากที่ว่าการอำเภอไพศาลี ประมาณ 30 กิโลเมตร มีการขุดพบชากกระดูกมนุษย์โบราณ พร้อมทั้งเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น ขวานหิน หม้อดิน ขวานสำริด ลูกธนูสำริด และ เครื่องประดับต่าง ๆ เช่น กำไล ลูกปัด ต่างหู ซึ่งเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรได้มาตรวจสอบแล้ว ประมาณการว่ามีอายุประมาณ 4,000-6,000 ปี ใกล้เคียงบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี และยังพบโครงกระดูกมนุษย์โบราณ พร้อมทั้งอุปกรณ์ของใช้ต่าง ประปราย ในบ้านเขาหินกลิ้ง หมู่ที่ 3 ตำบลวังน้ำลัด และ บ้านประจันตคีรี หมู่ที่ 6 ตำบลวังน้ำลัด อ.ไพศาลี จังหวัดนคร

สวรรค์อีกด้วย เป็นโลหะปางเชียงแสน

3.17 วัดเขาชายธง

สถานที่ตั้ง หมู่ที่ 2 บ้านหนองเสลา ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ การคมนาคมสะดวก มีถนนลาดยางจากจังหวัดถึงวัด ระยะทางประมาณ 83 กม. เป็นวัดใหญ่ อยู่ติดถนนสายพหลโยธิน อ.ตากฟ้า-ตากฟ้า บริเวณวัดมีเนื้อที่ประมาณ 309 ไร่ มีภูเขา 2 ลูก คือ ภูเขาชายธง และภูเขาขาด มีถ้ำ 3 ถ้ำ คือ ถ้ำสองพี่น้อง ถ้ำทิพย์วิมาน อยู่ในบริเวณของภูเขาชายธง และถ้ำวิมุตติสุข อยู่บริเวณเขาขาด ซึ่งแต่ละถ้ำมีลักษณะดังนี้

ถ้ำสองพี่น้อง เป็นถ้ำที่เล็กกว่าถ้ำอื่น จุคนได้ประมาณ 500 คน ใช้สำหรับนั่งวิปัสสนา กรรมฐาน ภายในถ้ำจะเป็นธรรมชาติ ไม่ได้ตกแต่ง มีหินงอกหินย้อยสวยงาม ส่วนบริเวณหน้าถ้ำ มีรอยพระพุทธรูปจำลอง และพระพุทธรูปปางประสูติ ตรัสรู้ ปรีณิพพาน มีนาครปรก เป็นพระพุทธรูปสมัยทราวดี

ถ้ำทิพย์วิมาน เป็นถ้ำขนาดใหญ่ จุคนได้ประมาณ 1,000 คน มีความสูงจากระดับพื้นดินประมาณ 300 เมตร ทางขึ้นลงเป็นทางธรรมชาติ ภายในถ้ำมี 2 ตอน มีพระพุทธรูปปางประทานพร ขนาดหน้าตักกว้าง 4 ศอก 9 นิ้ว สร้างโดยตระกูลลำซำ ที่เคียรบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ ถ้ำนี้จะมีหินย้อยรูปใบโพธิ์ทอง กันเป็นฉากเพดานถ้ำเป็นชั้น ๆ สวยงามมาก หน้าถ้ำจะมีศาลเจ้าพ่อสงศิลป์ เจ้าแม่จอมทอง และรูปปั้นพระฤาษีเทพมงคล

ถ้ำวิมุตติสุข จะอยู่บริเวณด้านหน้าทางเข้าวัด มีความใหญ่จุคนได้ประมาณ 1,000 คน

มีทางขึ้นลงเป็นบันไดปูนสลัไม้ ประมาณ 200 ชั้น ภายในถ้ำจะมีหินย้อยรูปร่างสวยงาม ถ้ำนี้แบ่งเป็น 3 ห้อง คือ ห้องพระประธาน ห้องเจดีย์ และห้องกรรมฐาน มีแสงแดดส่องถึงพระประธาน เจดีย์ในถ้ำเป็นเจดีย์หินสูง 3 เมตร ฐานกว้าง 1.5 เมตร สิ่งก่อสร้างภายในวัด คือ

ศาลาการเปรียญ เป็นเรือนปูน 2 ชั้น จุคนได้ 3,000 คน มีพระประธานเป็นโลหะปางเชียงแสนองค์หนึ่ง หน้าตักกว้าง 3 ศอก 9 นิ้ว

กุฏิเล็กใหญ่ จำนวน 25 หลัง กุฏิเจ้าอาวาส ใช้เป็นพิพิธภัณฑของเก่าด้วย บริเวณวัดจะเป็นป่าธรรมชาติ ประกอบไปด้วยไม้เบญจพรรณ วัดนี้สมเด็จพระเจ้า ได้เคยเสด็จมาเยี่ยมเยียน เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2508

3.18 วัดถ้ำพรสวรรค์

สถานที่ตั้ง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3 บ้านเขาตะบองนาค ตำบลลำพยนต์ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ วัดนี้อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 84 กม. อยู่ติดถนนลาดยาง สายถนนพหลโยธิน ตากฟ้า-ลพบุรี มีพื้นที่ประมาณ 100 ไร่ เป็นวัดขนาดใหญ่ ในบริเวณวัดมีภูเขา 1 ลูก เป็นที่ตั้งของ ถ้ำพรสวรรค์ ชื่อภูเขาตะบองนาค

ประวัติ

เมื่อปี พ.ศ. 2507 หลวงพ่อเป่า เขมกาโม ได้เดินธุดงค์มาและได้ค้นพบถ้ำ จึงได้นั่งวิปัสสนากรรมฐาน ณ ถ้ำแห่งนี้ และได้รับศรัทธาจากประชาชน จึงได้สร้างวัดจนเจริญมาถึงทุกวันนี้ และเป็นเจ้าอาวาส มีสมณศักดิ์เป็น พระครูนิมิตสิทธิการ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2508 วัดถ้ำพรสวรรค์ ดำรงตำแหน่งนี้ประมาณ 28 ปี

ถ้ำพรสวรรค์ เป็นถ้ำที่อยู่ในเขาตะบอง นาค สูงจากระดับพื้นดิน 100 ฟุต ปัจจุบันทาง วัดได้ตกแต่งแล้วสวยงามมาก ภายในถ้ำมีสระน้ำ ซึ่งชาวบ้านได้ใช้เป็นสถานที่ลอยกระทง ในวันลอยกระทง มีพระพุทธรูป พระประจำวันมากมาย มีทาง ขึ้น - ลง เป็นบันไดนาค ประมาณ 100 ขั้น ชุ่มประตุ ศาลาการเปรียญอุโบสถ

3.19 เขาหน่อ

ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านแดน อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ เป็นยอดเขา สูงประมาณ 282 เมตร มีเนื้อที่ 79 ไร่ 3 งาน 22 ตารางวา อาณาเขตทิศเหนือยาว 500 วา ติดต่อกับ ภูเขา ทิศใต้ยาว 400 วา ติดกับทางสาธารณะ ทิศตะวันออกยาว 80 วา ติดต่อกับลำคลอง ทิศ ตะวันตกยาว 20 วา ติดต่อกับภูเขา ระยะทางห่าง จากจังหวัด 45 กิโลเมตร บนยอดเขาเป็นมณฑป สร้างด้วยศิลาแลง ภายในบรรจุพระพุทธรูปจำลอง วัดเขาหน่อนอกจากเป็นสถานที่สงบ เหมาะแก่การ ปฏิบัติธรรมแล้ว ยังมีธรรมชาติที่สวยงามของป่าเขา และถ้ำน้อยใหญ่มากมาย ได้แก่ ถ้ำพระพุทธรูป ไสยาสน์ ถ้ำปลา ถ้ำเพชร ถ้ำเทวดา ถ้ำกาหลง ถ้ำจระเข้ ถ้ำลับแล ถ้ำค้างคาว แหน่ท้าวพันธุรัตน์ เป็นต้น

นอกจากนี้ บริเวณเขาหน่อยังมีภูเขาและถ้ำ อีกจำนวนมาก ซึ่งปัจจุบันกรมศิลปากรได้ขึ้น ทะเบียนบริเวณเขาหน่อเป็น โบราณสถาน

3.20 ดงแม่นางเมือง

ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลตาवं ระยะทางห่าง จากจังหวัด 40 กิโลเมตร มีลักษณะเป็นเมืองโบราณ

สันนิษฐานว่า สร้างก่อนกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ขณะ นี้ปล่อยให้ร้างมีเนื้อที่ 2,336 ไร่เศษ มี กำแพง และซากคูเมือง ส่วนใหญ่จมอยู่ใต้พื้นดิน

3.21 วัดบางมะฝ่อ

ในเขตอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ มีวัดเก่าแก่โบราณ ที่สร้างขึ้นตอนปลายกรุงศรีอยุธยา คือ วัดบางมะฝ่อ ซึ่งเป็นชื่อเดียวกับตำบลที่ตั้งวัด จุดสำคัญอยู่ที่ตัวโบสถ์มีประตูหน้าต่างแกะเป็นรูปทวารบาล โดยหลวงพ่อสุนด้านในมีรูป ราชารูปก ที่ได้รับพระราชทานมา ฝาผนังด้านในเป็นภาพพุทธชาดก มีสีสนับรจง สดใสอยู่มาก ในวิหารที่อยู่ตรงกัน มีภาพพุทธประวัติ เป็นฝีมือช่างเก่า กว่าของในโบสถ์ และ พระประธานซึ่งเป็นปางมารวิชัย มีความแปลก ตรงที่มีตาละปัตรอยู่ด้วย ในมณฑปมีรอยพระ พุทธบาทที่งดงามมาก วัดบางมะฝ่อ จึงนำไปเที่ยว ชมอย่างยิ่ง และมีการจัดงานประจำปีขึ้น ทุกวัน แรม 9 ค่ำ และ 10 ค่ำ เดือน 11

เส้นทางไปชมวัดบางมะฝ่อ หากตั้งต้นจาก ที่ว่าการอำเภอ ห่างไป 3 กิโลเมตร จะผ่านบ้าน

หัวหน้าหมู่บ้านผลิตงานจักสานที่สำคัญ ของตำบล ดงชะพลู ซึ่งผลิตงานจักสานไม้ไผ่เป็นหลัก เพราะเป็นวัสดุที่หาง่าย ด้วยมีป่าไม้ไผ่ขึ้นอยู่มากมายทั่วบริเวณหมู่บ้าน เพียงแต่เลือกเอาลำไผ่ ลำโต ขนาดพอเหมาะมาใช้งานเท่านั้น งานที่ผลิต ออกมาส่วนมากเป็นภาชนะชิ้นใหญ่ เหมาะที่จะใช้ บรรจุสิ่งของในขณะขนส่ง ถ้าได้แวะเที่ยวชม ใน หมู่บ้านหัวหน้า แม้จะไม่ได้สิ่งของเป็นที่ระลึก กลับไป แต่ภาพการทำงานของกลุ่มชาวบ้าน ก็เป็น ภาพชีวิตที่เรียบง่ายงดงามในอีกบรรยากาศหนึ่ง

3.22 เชื่อนวังร่มเกล้า

สมัยก่อนเรียกว่าวังร่อ หมู่ที่ 5 ตำบลเนิน ศาลา อยู่ระหว่างอำเภอโกรกพระ และอำเภอเมือง อุทัยธานี เป็นที่เก็บกักน้ำเพื่อระบายในการช่วยเหลือ เกษตรกรในการทำนาทั้ง 2 จังหวัด และยัง เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนอีกด้วย

3.23 เขาถ้ำพระ

ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรก พระ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นถ้ำมีบันไดขึ้นสะดวก ภายในมีพระพุทธรูปเก่าแก่ ประดิษฐานอยู่ในถ้ำ จะต้องใช้คบเพลิงหรือไฟฉาย มิฉะนั้นจะมองไม่เห็นภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยสวยงามมาก วัดถ้ำ พระมีการจัดงานประจำปี เพื่อให้ประชาชนเที่ยวชม ทุก ๆ ปี

3.24 น้ำตกแม่สีวา

เป็นน้ำตกที่ซ่อนตัวอยู่ในป่าลึกของเขต อุทยานแห่งชาติ แม่่วงก์ บ้านตลิ่งสูง ต.แม่เลย์ อ.แม่่วงก์ อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 100 กิโลเมตร

เมตร โดยทางรถยนต์ การเดินทางเข้าจึงค่อนข้าง ลำบาก เพราะนอกจากจะต้องเดินทางโดยรถยนต์ ถึงบ้านตลิ่งสูงแล้วยังต้องนั่งรถไถ (รับจ้าง) แล้วต้อง เดินต่ออีก 2 วัน น้ำตกนี้มีต้นน้ำมาจากเทือกเขา มองโกจู ซึ่งติดต่อเขตจังหวัดกำแพงเพชร มีหลาย ชั้นแต่ละชั้นสูงมาก ความเด่นของน้ำตกอยู่ที่ความ สูง จนรำลือกันว่าเป็นน้ำตกที่สูงที่สุดในทวีปเอเชีย นอกจากนี้ ธรรมชาติของป่าเขาบริเวณน้ำตกยังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก ลักษณะเป็นป่าดงดิบชื้น ยังมีสัตว์ป่าขนาดใหญ่หลายชนิดอาศัยอยู่ แหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้จึงเหมาะสำหรับ นักท่องเที่ยวที่ นิยมการเดินทาง พักค้างแรมเพื่อชม และเข้าถึงธรรมชาติอย่างแท้จริง

3.25 หุบหินเทิน

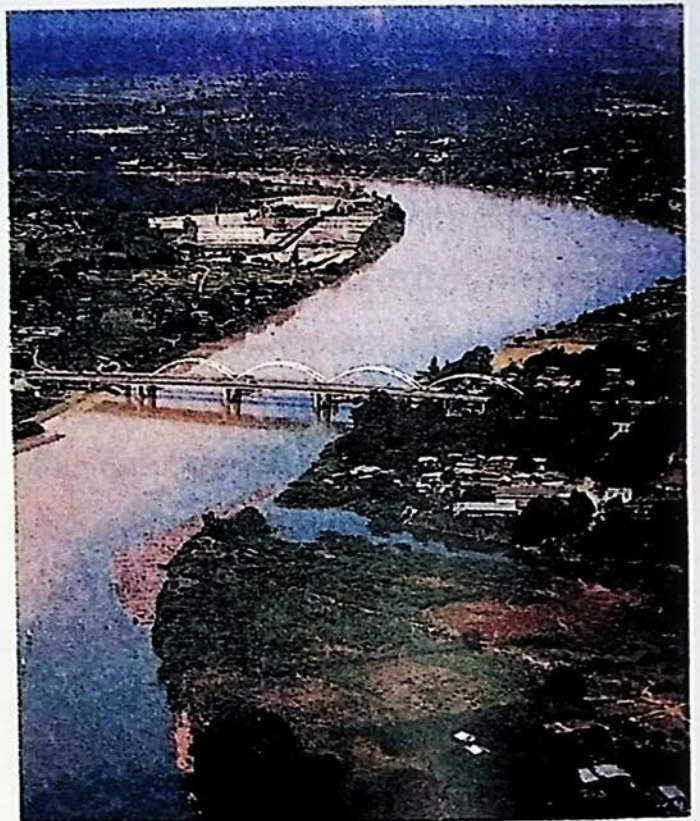
ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลปางสวรรค์ อำเภอ แม่่วงก์ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 710 กิโลเมตร เป็นหุบเขาเชิงเขาที่มีกลุ่มก้อนหินขนาด

ใหญ่ตั้งวางซ้อนกันอยู่หลายแห่งหลายรูปแบบ กระจัดกระจายอยู่ทั่วบริเวณ ในลักษณะที่สัมผัสกันเพียงเล็กน้อย เหมือนมีคนจับวาง นับเป็นสวนหินธรรมชาติ ที่สวยงาม และแปลกประหลาดมหัศจรรย์มาก

3.26 สะพานเดชาติวงศ์

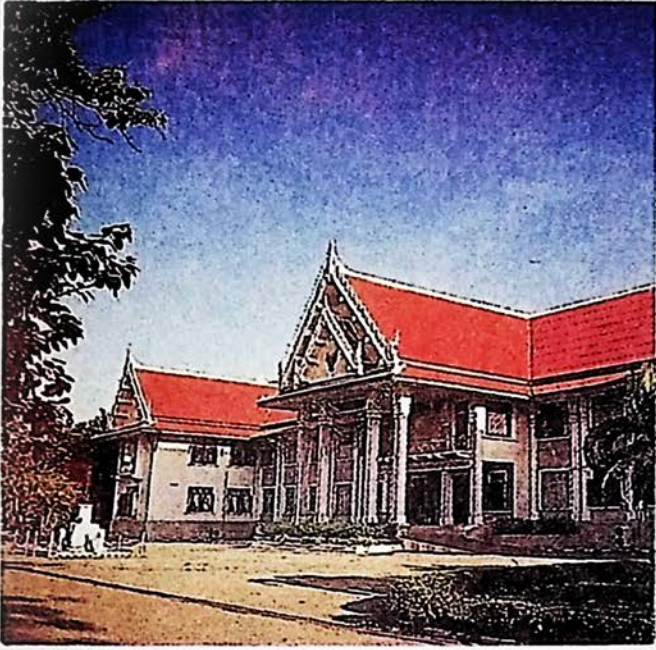
สะพานเดชาติวงศ์เป็นสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดนครสวรรค์ มีความยาวรวมทั้งสะพาน 404 เมตร ประกอบด้วยสะพานโค้ง 4 โค้ง แต่ละช่วงยาวกว่า 60 เมตร แบบสะพานโค้งแห่งนี้ได้ปรับปรุงมาจากแบบสะพานปรีดีธำรง (ที่จังหวัดอยุธยา) เพื่อให้ใช้วัสดุก่อสร้างน้อยลง สะพานเดชาติวงศ์เริ่มก่อสร้างในปี 2485 โดยกรมทางหลวงสมัยนั้น มีหลวงเดชาติวงศ์วรรัตน์ (พันตรี ม.ล.กรี เดชาติวงศ์) เป็นอธิบดีกรมทางหลวง ในการก่อสร้างมีวิศวกรและนายช่างของกรมทางหลวงเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง และดำเนินการก่อสร้างเองทั้งหมดโดยใช้เครื่องมือเครื่องทุ่นแรง และอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนวัสดุก่อสร้าง ที่ผลิตขึ้นเองในประเทศไทยทั้งสิ้น การก่อสร้างได้ชะงักลงในระหว่างสงครามโลก เพราะขาดแคลนวัสดุก่อสร้าง เมื่อเสร็จสงครามจึงได้ก่อสร้างต่อจนแล้วเสร็จเปิดใช้การจราจรได้เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2493 ต่อมาเมื่อกรมทางหลวงได้ก่อสร้างทางสายบางปะอิน-นครสวรรค์ จึงได้ก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดนครสวรรค์ขึ้นใหม่ (สะพานเดชาติวงศ์ 2) เป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กคู่ขนานกับสะพานเดชาติวงศ์เดิม สะพานแห่งใหม่นี้สร้างเสร็จ และเปิดการจราจร เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2514

สะพานเดชาติวงศ์นับว่า เป็นสะพานที่สำคัญ และเก่าแก่สะพานหนึ่ง ได้เปิดใช้งานมาเป็นเวลา 41 ปีแล้ว ถือว่าเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของจังหวัดนครสวรรค์ เพราะเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญเปรียบเสมือนเป็นประตูเมือง จากภาคกลางไปสู่ภาคเหนือ

ปัจจุบัน สะพานเดชาติวงศ์มีสภาพชำรุดเสียหายมาก เนื่องมาจากการรับน้ำหนักเกินความสามารถ หรือคอนกรีตหมดสภาพแล้ว เพราะสะพานได้เปิดใช้งานมาเป็นเวลานานแล้ว ความสามารถในการรับน้ำหนักบรรทุกของสะพานแห่งนี้ คาดว่าได้ออกแบบให้รับน้ำหนักได้เพียง 12 ตันเท่ากับสะพานวุฒิกุล (ที่จังหวัดตาก) ที่ก่อสร้างในรุ่นเดียวกัน และเนื่องจากสะพานแห่งนี้อยู่ในทางสายหลักของภาคเหนือ จึงอาจเป็นไปได้ว่าความชำรุดที่เกิดขึ้นในขณะนี้นั้นคงเนื่องจากรถบรรทุกน้ำหนักมากกว่า 12 ตัน แล่นผ่าน ด้วยสาเหตุดังกล่าว

กรมทางหลวงจึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วน ที่ต้องก่อสร้างสะพานแห่งใหม่ เพื่อใช้ทดแทนสะพานเดชาติวงศ์เดิม ที่กำลังชำรุดทรุดโทรมลงไปทุกวัน

3.27 ประวัติพระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

จังหวัดนครสวรรค์รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศ เป็นอเนกประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจการเสือป่า ซึ่งทรงสถาปนาเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2454 และกิจการลูกเสือไทย ทรงตราข้อบังคับคณะลูกเสือ และจัดตั้งสภากรรมการกลาง จัดการลูกเสือแห่งชาติขึ้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2454 ทั้งนี้พระองค์มีพระราชดำริ ที่จะให้พลเมืองทั้งที่เป็นข้าราชการ และเอกชนได้รับการฝึกหัดอย่างทหาร เพื่อให้เป็นราษฎรที่ดี ฝึกให้มีวินัย อยู่ในบังคับบัญชาตามลำดับ และเพื่อเป็นการจัดเตรียมกำลังไว้ป้องกันประเทศชาติ ในเวลาที่จำเป็น ส่วนการฝึกลูก

เสือนั้นเพื่อเตรียมเด็กให้เป็นพลเมืองดี รู้จักหน้าที่ มีความรับผิดชอบ และสามารถบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมอย่างเต็มที่

พระราชดำรินี้ดังกล่าวยังคงเป็นที่รำลึกจดจำในจิตใจชาวไทยเสมอมา จนถึงรัชกาลปัจจุบันได้มีการก่อตั้งกิจการลูกเสือชาวบ้านขึ้น เพื่อฝึกฝนอบรมให้ประชาชน หรือชาวบ้านมีความสนใจเหตุการณ์บ้านเมือง และเป็นกำลังสำคัญในการดูแล รักษาความเรียบร้อยของชุมชน ในทำนองเดียวกับพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

จังหวัดนครสวรรค์จึงประสงค์ที่จะสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้เป็นที่เคารพสักการะ และเทิดพระเกียรติ ในฐานะที่ทรงเป็นผู้พระราชทานกำเนิดลูกเสือไทย และจะประดิษฐานไว้ที่สวนลูกเสือชาวบ้าน บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดนครสวรรค์ เริ่มดำเนินการขออนุญาตสร้างจากกรมศิลปากร เมื่อ พ.ศ. 2521 ในสมัยที่ นายเดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์

คณะกรรมการพิจารณาการสร้างอนุสาวรีย์ฯ กรมศิลปากร เห็นชอบการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ และได้เดินทางไปพิจารณาสถานที่ก่อสร้าง มีความเห็นว่า สถานที่ก่อสร้าง ณ สวนลูกเสือชาวบ้านไม่เหมาะสม เนื่องจากบริเวณสนามหน้าศาลากลางจังหวัดมีพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประดิษฐานอยู่ แล้วหากสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอีก จะไม่เหมาะสมในด้านพระเกียรติยศ และความงามทางศิลปะ

คณะกรรมการพิจารณาการสร้างอนุสาวรีย์ฯ กรมศิลปากร ได้เชิญผู้แทนจากสำนักผังเมือง

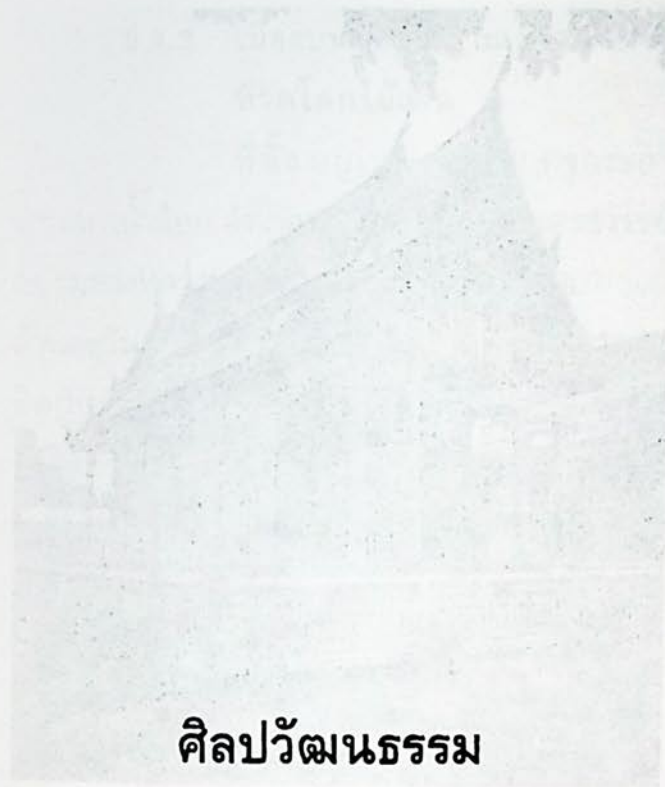
กระทรวงมหาดไทย ร่วมประชุมพิจารณาปัญหาการย้ายสถานที่ประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ มีความเห็นร่วมกันว่าสมควรประดิษฐาน ณ บริเวณสนามหน้าหอประชุมภายในสวนสาธารณะ และปรับปรุงบริเวณสวนสาธารณะ ให้สวยงามเหมาะสม กรมศิลปากรรับดำเนินการปั้นหล่อพระบรมรูปฉลองพระองค์ชุดเสื่อป่าและดำเนินการ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตสร้าง ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตสร้างเมื่อ พ.ศ.2526

เมื่อกรมศิลปากรดำเนินการปั้นหล่อ พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจน แล้วเสร็จ จังหวัดนครสวรรค์โดย นายสมเจตน์ วิริยะดำรงค์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ จึงได้อัญเชิญพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาประดิษฐานพระแท่นหน้าสำนักงานอัยการจังหวัด ในบริเวณสนามหน้าศาลากลางจังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ.2539 และได้กราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพระราชพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงเปิดพระ บรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2541

บทที่ 4

**ศิลปวัฒนธรรม
และ
ประเพณีท้องถิ่น**

ศิลปวัฒนธรรม

ประเพณีท้องถิ่น

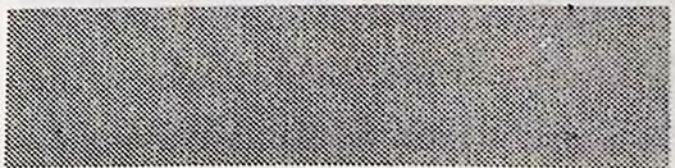
1. บทนำ

จังหวัดนครสวรรค์ เป็นรัฐที่มีประวัติความเป็นมา นับแต่ก่อนสมัยประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ตลอดมา มีชาติสาย ถึงแม้จะไม่ได้เป็นเมืองหลวง แต่เป็นเมืองสำคัญ เนื่องจากตั้งอยู่บริเวณต้นแม่น้ำอันเป็นศูนย์กลางการคมนาคม เศรษฐกิจ ปัจจุบันมีคนไทยที่สืบทอดมาจากคนหลายเชื้อชาติ เช่น จีน มอญ ลาว เขมร และอื่น ๆ อาศัยอยู่ คนไทยที่ต่างเชื้อสายเหล่านี้ มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน แต่มีการบูรณาการเข้าด้วยกันอย่างสนิทสนม กลมกลืน ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขตลอดมา

2. โบราณสถาน โบราณวัตถุ

2.1 แหล่งโบราณสถาน

จังหวัดนครสวรรค์ เป็นดินแดนที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน จึงได้ผ่านพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมหลายยุคหลายสมัย ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงปัจจุบัน นครสวรรค์เป็นแหล่งของตำนาน นิทานพื้นบ้าน มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปกรรม วรรณกรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ สืบทอดมาถึงปัจจุบัน แหล่งโบราณสถานในจังหวัดนครสวรรค์ นั้นมีหลายยุคหลายสมัยพอจะกล่าวถึงได้ ดังนี้

2.1.1 เมืองโบราณสถาน เมืองโบราณจันเสน

ตั้งอยู่ หมู่ที่ 2 บ้านโคกจันเสน ตำบลจันเสน อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ บริเวณที่ตั้งเมืองจันเสนอยู่ห่างจากสถานีรถไฟจันเสน ไปทางตะวันตกประมาณ 500 เมตร มีคูคันดินล้อมรอบ เป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสมุมมนทั้งสี่มุม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 780 เมตร พื้นที่ภายในคูเมืองประมาณ 300 ไร่ ขุดคูเมืองลึกถึงระดับ กักเก็บน้ำ กว้าง 30 เมตร ติดกับคูเมืองด้านตะวันออกมีสระน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกว้างยาวประมาณ 165x240 เมตร ด้านเหนือของสระน้ำเป็นที่ตั้งของวัดจันเสน ส่วนทางตะวันออกมีลำคูหนุมาน เป็นคลองขุดยาวไป ทางตะวันออกของตัวเมือง จันเสน ไปจนถึงลำพยนต์ซึ่งเป็นลำน้ำธรรมชาติ ลำคูหนุมานมีความยาว 15 กม. การตั้งถิ่นฐานที่เมืองจันเสนมิมีมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2,700 ปี ที่ผ่านมา และมีการติดต่อกับคนต่างชาติ เช่น อินเดีย โดยชาติอินเดียเข้ามาติดต่อโดยตรงกับหัวหน้าของชาวพื้นเมือง

การค้นพบ เมืองจันเสนถูกค้นพบโดย **นายนิจ วิทยนันท์** จากสำนักผังเมือง ได้พบเมืองโบราณนี้จากรูปถ่ายทางอากาศ เมื่อพบแล้วได้เข้าไปทำการสำรวจ พร้อมด้วยนักวิชาการต่างประเทศได้เดินทางไปสำรวจครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2509 และครั้งต่อๆมาอีกรวม 4 ครั้ง

ข้อมูลและหลักฐาน ที่ทำให้เห็นความเด่นชัดในเรื่องพัฒนาการของเมืองจันเสน เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้เอง กล่าวคือเมื่อทางวัดจันเสนต้องการให้มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นขึ้น ทำให้นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ต้องทำการศึกษาข้อมูลใหม่

ได้พบว่าบริเวณเมืองจันเสน มีร่องรอยของการตั้งถิ่นฐาน มาแต่สมัยสำริดหรือยุคโลหะตอนแรก และมีการเติบโตเป็นชุมชนใหญ่โตในสมัยเหล็ก พอถึงสมัยพู่ นันก็เกิดเป็นชุมชนเมืองที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ และเมืองนี้เจริญมาเรื่อย ๆ จนถึงสมัยทวารวดี และโรยร้างไปในสมัยทวารวดีในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 เป็นอย่างสูง พอเข้าพุทธศตวรรษที่ 13-14 ก็เริ่มโรยร้างไป อาจกลายเป็นชุมชนเล็กๆ หรือหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ในสมัยทวารวดีตอนปลายเท่านั้น เพราะตั้งอยู่นอกเส้นทางคมนาคมในสมัยนั้น พอถึงสมัยลพบุรี คือประมาณพุทธศตวรรษที่ 16-17 ลงมาก็โรยร้าง ผู้คนย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่อื่น การที่นักวิชาการมีความเชื่อเช่นนี้ เพราะได้มีการสอบหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในบริเวณเมืองจันเสนกันใหม่นั้น แทบไม่พบ สิ่งที่เป็นสิ่งของ ในสมัยลพบุรีเลย อาจมีเศษภาชนะเคลือบบ้างเล็กน้อย แต่สิ่งนั้นก็เป็นที่เคลื่อนย้ายมาได้ ในสมัยหลัง หาได้เป็นหลักฐานหนาแน่นเพียงพอไม่

2.1.2 เมืองบนและโบราณสถาน ที่วัดโคกไม้เดน

ที่ตั้ง อยู่ในเขตการปกครองของ
ตำบลท่าน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
อยู่ริมทางหลวงสายพหลโยธินกิโลเมตรที่ 307-308
ด้านตะวันตกติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านตะวันออก
ติดกับเทือกเขาโคกไม้เดน

ลักษณะของเมืองโบราณ มีกำแพงดิน 2 ชั้น
กำแพงชั้นในล้อมพื้นที่วงกลม มีเส้นผ่าศูนย์กลาง
ประมาณ 90 เมตร กำแพงชั้นนอกล้อมพื้นที่ รูปรี
ยาว ประมาณ 300 เมตร กำแพงทั้งสองชั้นต่างมีคู
เมืองกว้าง ประมาณ 10.50 เมตร เป็นเมืองโบราณ
สมัยทวาราวดีในราวพุทธศตวรรษที่ 12-13

การค้นพบ เมื่อต้นปี พ.ศ. 2507 ดร.ควอวิตซ์
เวลส์ นักโบราณคดีชาวอังกฤษ ได้ติดต่อกรม
ศิลปากรขอไปชมแหล่งโบราณคดี และเมืองโบราณ
สมัยทวาราวดีที่ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี และที่
อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ตำบลท่าน้ำอ้อย
อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ พร้อมทั้งนำรูป
ถ่ายทางอากาศ ซึ่งทหารฝ่ายสัมพันธมิตรถ่ายไว้เมื่อ
สงครามโลกครั้งที่ 2 แสดงให้เห็นที่ตั้งเมืองโบราณ
เมืองบน และโบราณสถานวัดโคกไม้เดน กรมศิลป
ากรจึงได้ยืมภาพถ่ายทางอากาศนี้ไว้ และดำเนิน
การสำรวจ และขุดแต่งโบราณสถานวัดโคกไม้เดน
เมื่อวันที่ 23 เม.ย. พ.ศ. 2507

2.1.3 เมืองดอนคา

หรือเมืองจำคา

กรมศิลปากรสำรวจเมื่อ พ.ศ.
2510 เป็นเมืองโบราณในสมัยทวาราวดี
ที่ตั้ง อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของตัวอำเภอ

ท่าตะโก ห่างประมาณ 2 ก.ม. ทางด้านทิศเหนือ
ของเมืองดอนคา มีภูเขาสำโรง และเขาภูใหญ

ลักษณะเมืองโบราณ เป็นเมืองรูปหลายเหลี่ยม
หรือสี่เหลี่ยมคางหมู มุมมนเกือบจะเป็นรูปวงกลม
ยังปรากฏคูล้อมรอบกำแพงเมืองอยู่ มีเพียงชั้นเดียว
กำแพงเมืองมีลักษณะเป็นกำแพงดิน กว้าง 8 เมตร
สูง 6 เมตร

ภายในกำแพงเมือง มีแหล่งน้ำหลายแห่งด้วย
กันคือ

1. บริเวณกลางเมือง มีอ่างน้ำ หรือหนอง
น้ำ 3 แห่ง

2. ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีทางน้ำ
ซึ่งขุดเชื่อมคูเมืองทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้และ
ทิศใต้ นอกกำแพงเมืองก็มีอ่างน้ำขนาดใหญ่ อยู่
ทางด้านทิศเหนือ มีคันดินกั้นน้ำล้อมรอบโบราณ
สถานภายในกำแพงเมือง และนอกกำแพงเมืองด้าน
ทิศเหนือ มีโคกดินสูง และบางแห่งมีแนวอิฐขนาด
ใหญ่ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นฐานของโบราณสถานโบราณ
วัตถุ จากการสำรวจได้พบเพียงเศษภาชนะดินเผา
จำนวนมาก บริเวณที่ชาวบ้านขุดบ่อเพื่อใช้น้ำซึ่งอยู่
ภายในกำแพงเมืองด้านทิศเหนือ

นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุที่ชาวบ้านเก็บได้ คือ

ก้อนดินเผาสีแดงขนาดเล็กสูง 6 1/2xกว้าง 5 1/2 ซม. ด้านหน้าเป็นรูปบุคคล ซึ่งอาจจะเป็น พระพรหมกำลังนั่งชันเข่าขวา มือซ้ายเท้าพื้น มือขวา ตะแหัน นั่งอยู่บนดอกบัวบาน สวมหมวกยอดแหลม ใส่ต่างหูขนาดใหญ่ 2 ข้าง อายุประมาณ 1,200-1,500 ปี

ก้อนดินเผาชิ้นนี้ มีรูปบุคคลเหมือนกับก้อนดินเผาที่ได้จากการสำรวจเมืองจันเสน อ.ตาคลี จ.นครสวรรค์ ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "เวตาล" หรือ "กูเวร" มาก

2.1.4 เมืองไพศาลี

ต.ลำโรงชัย อ.ไพศาลี

กรมศิลปากรสำรวจ

เมื่อ พ.ศ. 2511

ลักษณะเมืองโบราณ เป็นเมืองรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มุมมน มีกำแพงดิน 2 ชั้น ชั้นนอกพังทลายไปเกือบหมด แต่ยังคงเหลือรากฐานให้เห็นอยู่บ้าง ส่วนกำแพงชั้นในยังเหลือสภาพอยู่เป็นส่วนใหญ่ มีคูเมืองอยู่คั่นกลางกำแพงทั้งสองชั้น แต่ดินชั้นในไปหมดแล้ว ขนาดของเมือง ยาวประมาณ 700 เมตร กว้างประมาณ 500 เมตร ซึ่งควรจะเป็นเมืองที่สร้างขึ้นในสมัยทวารวดี

โบราณสถาน มีซากโบราณสถานหนาแน่นภายในกำแพงเมืองด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นซากเจดีย์หรือปราสาท และซากพระอุโบสถ ยังเห็นร่องรอยการก่ออิฐถือปูนอย่างชัดเจน พระอุโบสถนั้นมีผนังเจาะช่องหน้าต่างรูปกากบาท ซึ่งเป็นฝีมือสมัยอยุธยาตอนกลาง แต่ฐานของโบสถ์วิหารเป็นเส้นตรง คล้ายกับโบสถ์วิหารสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ หินที่ใช้เป็นโบสถ์ เป็นหินทราย เป็นโบสถ์มาคู่

โบราณวัตถุ

1. ตะปูเหล็ก
2. เศียรพระพุทธรูปขนาดเล็ก
3. ภาชนะดินเผาสังคโลก ชำรุด เนื้อดินขาว ไม่เคลือบ มีลายขีดขีดเป็นรูปดอกไม้ตัวภาชนะ
4. ใบเสมาคู่ทำด้วยหินทราย ลักษณะเหมือนกับใบเสมาที่พบที่เมืองดอนคา และดงแม่นางเมือง
5. ชิ้นส่วนตอนล่างของพระพุทธรูปนั่งสมาธิ ปางมารวิชัย ทำด้วยหินทราย ซึ่งพบอยู่บริเวณปราสาทอิฐ
6. พระพุทธรูปทรงเครื่องสำริด สมัยอยุธยา
7. ท่วงสำริด
8. ดาวติดเพดาน ประดับโบสถ์วิหาร

2.1.5 ดงแม่นางเมือง (ธานยบุรี)

ต.ดงแม่นางเมือง

อ.บรรพตพิสัย

ที่ตั้ง อยู่เหนืออำเภอบรรพต

พิสัย ประมาณ 15 กม.

ทางด้านทิศตะวันตก อยู่ใกล้แม่น้ำปิง

ด้านทิศตะวันออก มีคลองตะเคียนติดต่อกับแม่น้ำน่าน ที่ปากน้ำเชิงไกร

ลักษณะเมือง เป็นเมืองร้างรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลมมุม มีเส้นผ่าศูนย์กลางขนาด 500x 600 เมตร มีคูเมือง 2 ชั้น คือชั้นนอก และชั้นในโดยมีเนินดิน กำแพงเมืองอยู่ระหว่างกลาง บริเวณภายในเมือง มีสระที่ขุดขึ้นในสมัยโบราณหลายแห่ง มีทั้งขนาดเล็ก และขนาดใหญ่

การค้นพบ ราษฎรได้ขุดค้นโบราณวัตถุพบในป่า ดงแม่นางเมือง เมื่อ เดือนสิงหาคม 2599 กรมศิลปากรมอบหมายให้ นายมานิต วัลลิโภดม อำนวยการขุดค้นปี 2509

โบราณวัตถุที่พบ

1. พระพุทธรูปสำริด
2. พระพิมพ์รูปนันทราช ศิลาทวาราวดี ตอนปลาย
3. พระพิมพ์ดินเผาแบบลพบุรี
4. ดาบหรือผอบสังคโลกฝีมือช่างจีน
5. ลวดลายปูนปั้นประดับโบราณสถานหลายชิ้น
6. โครงกระดูก และกำไลเครื่องประดับ
7. ศิลปจารึก ที่ปักจมดินอยู่บนโคกโบราณสถาน ซึ่งรอบๆ ฐานอิฐ พบพระพิมพ์ดินเผา และผอบสังคโลกจีนฝังอยู่ด้วย

จารึกหลักนี้เป็นหินชนวนสีเขียว จารึกด้วยอักษรอินเดียกลายรุ่นที่ 2 มีจารึก 2 ด้าน ด้านหนึ่งเป็นภาษามคธหรือบาลี อีกด้านหนึ่งเป็นภาษาขอม ซึ่งอาจารย์ฉ่ำ ทอง คำวรรณ ได้อ่านและแปลเป็นภาษาไทยได้ใจความว่า "ธานยบุรี"

มีพระเจ้าแผ่นดิน ทรงพระนามว่า "พระเจ้าสุนัตต์" กล่าวถึงพระบรมราชโองการของ "พระเจ้าศรีธรรมโศก" ที่มีมายัง "พระเจ้าสุนัตต์" ให้ถวายที่นาและข้าวของเงินทองเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับ "พระเจ้าศรีธรรมโศก" อีกองค์หนึ่งซึ่งสวรรคตไปแล้ว เมื่อ คักราช 1089 (พ.ศ. 1710)

2.2 โบราณวัตถุ

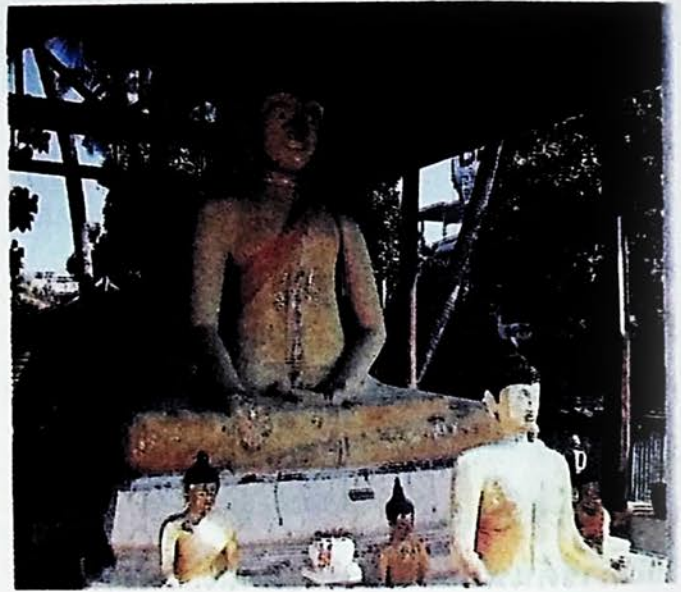
2.2.1 หลวงพ่อศรีสวรรค์

เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่มาแต่โบราณ เป็นพระประธานในอุโบสถวัดนครสวรรค์ เป็นพระพุทธรูปสมัยศิลปะสุโขทัย สร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 1972 หลวงพ่อศรีสวรรค์ได้รับการบูรณะหลายครั้งพร้อมๆกับการซ่อมแซมอุโบสถ โดยได้นำทองเหลืองจากองค์หลวงพ่อศรีสวรรค์มาหล่อใหม่ครั้งนั้นได้มีประชาชน นำเอาทองเหลืองและทองคำ มารวมกันหล่อเป็นองค์พระ ให้ประชาชนได้เคารพกราบไหว้ เป็นที่พึ่งทางใจมาเป็นเวลานาน จนประมาณ พ.ศ. 2465-2470 หลังกาโบสถ์หักพังลงมาทับองค์พระประธาน จึงได้มีการซ่อมแซมอุโบสถ และหลวงพ่อศรีสวรรค์อีกครั้ง นับเป็นการซ่อมแซมครั้งใหญ่สุด โดยประชาชนบริจาคทอง

เหล็ก ทองแดง และทองคำ หล่อหลอมให้องค์พระมีขนาดใหญ่กว่าเดิม มีหน้าตักกว้าง 2.50 เมตร ปัจจุบันยังมีทองคำอยู่ที่เกษ เล่ากันว่าในขณะที่เททองอยู่นั้น พอตกเย็นใกล้ค่ำเกิดมีแสงพุ่งออกจากองค์พระมีลำแสงเป็นสีต่างกันไปถึง 6 สี เรียกว่า ฉัพพรรณรังสี เป็นที่อัศจรรย์ยิ่ง ประชาชนจังหวัดนครสวรรค์ มีความศรัทธาในหลวงพ่อศรีสวรรค์มาก ได้มาเคารพกราบไหว้กันอยู่ตลอดเวลา ในระยะหลังๆนี้ผู้ใดมีความทุกข์ ความเดือดร้อนก็จะนำเครื่องสักการะมาถวาย และบริจาคทรัพย์เพื่อทำนุบำรุงวัด และมีการขนานกันอยู่เสมอ จะเห็นได้จากการมีละครแก๊บนกัน เกือบไม่เว้นแต่ละวัน

2.2.2 พระสองพี่น้อง หรือพระผู้ให้อภัย

เป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ 2 องค์ หันหลังให้กัน หน้าตักกว้าง 3.50 เมตร ประดิษฐานอยู่ในวิหารเก่าของวัดนครสวรรค์ ซึ่งวิหารนี้แต่เดิม เป็นวิหารสองหลังคู่ ต่อมาได้บูรณะติดกันเป็นวิหารยาวหลังเดียว พระพุทธรูป 2 องค์นี้ เป็นพระพุทธรูปโบราณสืบประวัติไม่ได้ แต่มีข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธรูป 2 องค์นี้อยู่ 3 ประการคือ ความหมายแรกเกี่ยวกับทางธรรม หมายถึงการเกิดและการตาย ความหมายที่สองเกี่ยวกับทางโลก กล่าวคือเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะเข้าพิธีแต่งงานกัน ฝ่ายเจ้าบ่าวยกขันหมากมาที่บ้านเจ้าสาว แล้วเกิดวิวาทกันอย่างไม่มีวันที่คืนดีกันได้ จึงตกลงสร้างพระพุทธรูปหันหลังให้กันเป็นอนุสรณ์ ความหมายที่สามมีผู้เขียนประวัติไว้ว่า ชนชาติพม่าเป็นผู้สร้าง เนื่องจากนครสวรรค์เป็นเมืองหน้าด่าน

และพม่าเคยยกทัพมาถึงเมืองนี้ เมื่อสงครามยุติลง ได้สร้างพระพุทธรูปหันหลังให้กันไว้เป็นอนุสรณ์การหันหลังให้กัน อาจมีความหมายถึงการให้อภัย ไม่ต้องจองเวรจองกรรมกันต่อไป ชาวบ้านจึงเรียกว่า "พระผู้ให้อภัย"

2.2.3 พระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย

ในวัดนครสวรรค์ยังมีพระพุทธรูปสำคัญ สร้างเป็นศิลปะสมัยสุโขทัยอีกจำนวน 4 องค์คือ พระจรัญญูสุโขทัย พระชัยฤทธิ์มงคล พระทศพลุนินท์ พระชินนรงค์มณี สำหรับพระชินนรงค์มณีนั้น ถอดออกเป็นชิ้นส่วนได้ มีประวัติว่าหลวงทนายสงคราม นำทัพจากค่ายจิริประวัติไปรบที่เมืองเชียงตุง พบพระพุทธรูปได้นำมาถวายให้วัดนครสวรรค์ พระพุทธรูปทั้ง 4 องค์นี้ถูกเก็บรักษาไว้ที่กุฏิของเจ้าอาวาสวัดนครสวรรค์ เมื่อถึงเทศกาลลอยกระทงทุกปี ทางวัดจะนำเอาพระพุทธรูปทั้ง 4 องค์ มาตั้งไว้ในบริเวณงานลอยกระทง เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเคารพ กราบไหว้ทุกปี

2.2.4 พระพุทธรูปปางสมาธิขนาดปรก

พบที่แหล่งโบราณคดีเขาตาคลี หมู่ที่ 3 บ้านตุ๊กแก ต.ดอนคา อ.ท่าตะโก ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ 10 กม. บนยอดเขาตาคลี ลักษณะเป็นพระพุทธรูปปางสมาธิประทับนั่งบนบัลลังก์ขนาด 7 ศีรษะ ทำด้วยหินทรายสีน้ำตาลขัดมัน ด้านล่างของนาคที่ซ้อนกันเป็น 2 ชั้น มีเดือยสำหรับติดตั้งไว้บนฐาน ตอนบนของชนดนาค ชั้นบนมีจารึกอักษรขอมอยู่หนึ่งบรรทัด หน้าตักของพระกว้าง 0.40 เมตร ส่วนสูงวัดจากส่วนสุดของ ชนดนาคชั้นล่างถึงส่วนบนสุดของเศียร นาคบนสุด สูง 0.80 เมตร มีสภาพสมบูรณ์ พระพุทธรูปองค์นี้มีแบบศิลปะ และอายุสมัยคล้ายคลึงกับพระพุทธรูปปางสมาธิขนาดปรก ในศิลปะลพบุรีที่แพร่หลายในประเทศไทยช่วงพุทธศตวรรษที่ 16-18 พระพุทธรูปลักษณะนี้มี 2 องค์ อีกองค์หนึ่งมีขนาดใหญ่กว่านี้ และมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ปัจจุบันพระพุทธรูปทั้ง 2 องค์นี้ประดิษฐานอยู่ที่ สถานีตำรวจภูธรอำเภอท่าตะโก ที่เป็นเช่นนี้เพราะพระพุทธรูปองค์หนึ่ง เคยถูกโจรกรรมไป เมื่อตามคืนได้แล้ว ก็ยังประดิษฐาน พระพุทธรูปทั้ง 2 องค์นี้ไว้ที่สถานีตำรวจ เพราะขณะนี้ยังไม่มีสถานที่ใดที่เหมาะสม และปลอดภัยเท่า

2.2.5 หลวงพ่อสัมฤทธิ์

หลวงพ่อสัมฤทธิ์ เป็นพระพุทธรูปเนื้อทองคำปางสดุ้งมาร สร้างในสมัยสุโขทัย เมื่อกรุงสุโขทัยเสื่อมอำนาจลง ช่วงนั้นจะมีภัยสงคราม อยู่เป็นประจำ ชาวสุโขทัยจึงได้นำพระพุทธรูปใส่แพ ล่องมาตามลำน้ำถึงบ้านปากน้ำเชียงไกร แพเกิดจะจมลง จึงได้นำพระพุทธรูปขึ้นฝั่งแล้วใช้

ปูนโบกปิดทับไว้ เพื่อให้ปลอดภัยจากสงคราม โดยยังไม่มีวัด และปล่อยให้ตากฝนตากแดดอยู่จนกระทั่งถึงปีพุทธศักราช 2174 ตรงกับสมัยอยุธยาตอนต้น ชาวบ้านจึงได้สร้างวัดขึ้น ณ ตรงที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนั้น จนถึงปีพุทธศักราช 2511 ได้มีการซ่อมผนังพระอุโบสถ จึงได้พบตอนแรกคงเห็นแต่พระพุทธรูปธรรมดา เมื่อนานวันเข้าปูนได้กระเทาะออก จึงทราบว่าเป็นพระพุทธรูปทองคำ จึงได้สร้างวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปใหม่ และตั้งชื่อพระพุทธรูปเก่า "หลวงพ่อสัมฤทธิ์" เมื่อพบหลวงพ่อสัมฤทธิ์ใหม่ๆ มีคนเล่าว่าปูนที่หุ้มหลวงพ่อสัมฤทธิ์มีความอัศจรรย์ คือใช้ปืนยิงไม่เข้า ความทราบถึง พระอาจารย์บุญเหลือ อัครมุนี จึงรวบรวมปูนหล่อเป็นพระสมเด็จ ซึ่งเป็นที่นิยมของคนแถบนี้มาก

2.2.6 ปิ่นโต และตะเกียงโบราณ

ปิ่นโต และตะเกียงโบราณนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้พระราชทานไว้ให้แก่

วัดเขาหน่อ เมื่อพระองค์เสด็จประพาสต้น เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2452 (รศ. 152) ปีนไต่นี้สลักพระปรมาภิไธยย่อ จปร. ไว้ด้วย ขณะนี้ ปีนไต่ และ ตะเกียงโบราณอยู่ที่วัดเขาหน่อ ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 2 ต.บ้านแดน อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์

2.2.7 มุขบก

เป็นโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ ที่กรมศิลปากรได้มาตรวจสอบ พิสูจน์แล้วว่า เป็นมุขบก ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเสด็จทรงชลมารคได้แวะพัก ที่วัดถือน้ำ (วัดศรีสวรรค์สังฆาราม) และได้พระราชทานมุขบกให้กับวัดนี้ ปัจจุบันมุขบกนี้ได้รับการบูรณะ และเก็บรักษาไว้ ณ ศาลาควรรชสต่างธรรม

2.3 ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย คนไทย คนไทยเชื้อสายจีน คนไทยเชื้อสายมอญ และ คนไทยเชื้อสายลาว อยู่กันกระจัดกระจาย บนพื้นที่ส่วนต่างๆของจังหวัด เช่น บริเวณแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำปิง แม่น้ำน่าน ใน อ.พยุหะคีรี โกรกพระ อำเภอเมือง อ.ชุมแสง และอ.เก้าเลี้ยว หัตถกรรมที่พบได้แก่ งานจักสาน หวายและไม้ไผ่ งานแกะสลัก (งาช้าง) งานหล่อพระ งานเครื่องปั้นดินเผา และการทอผ้า ทอเสื่อ นอกจากนี้ยังมีหัตถกรรม ที่ได้รับการส่งเสริมในระยะหลังจากทางราชการคือ งานประดิษฐ์ต่างๆด้วย

2.3.1 การแกะสลัก (งาช้าง)

การแกะสลักงาช้างของชาวบ้าน ตำบลพยุหะ อำเภอพยุหะคีรี เดิมจัดทำเป็นรูป

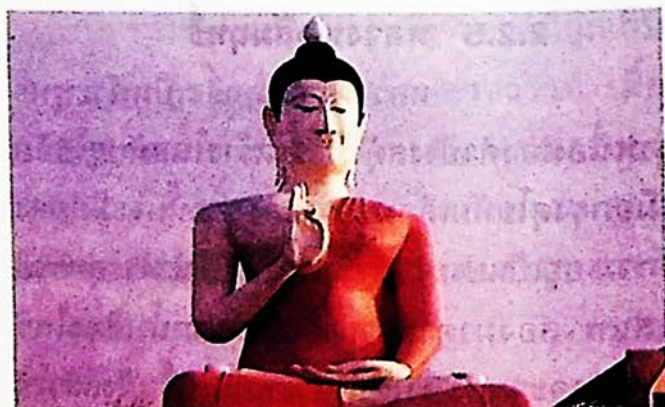
บูชาและเครื่องประดับ เช่น พระพุทธรูป เจ้าแม่กวนอิม ปลอกมัตหมอ คิวลิ่งค์ นางกวัก คชสีห์ กำไลข้อมือ และ แหวน เป็นต้น บางครั้งก็นำไปประกอบเข้ากับ นาค เงิน หรือ ทอง เพื่อเพิ่มความสวยงาม งานแกะสลักเหล่านี้มักจะนำไปปลุกเสก ก่อนนำไปใช้ เพื่อความเป็นสิริมงคลและความเชื่อทางไสยศาสตร์ นอกจากแกะสลักงาช้างแล้วยังใช้วัสดุอื่นอีกด้วย เช่น กระจุก ไม้ งานแกะสลักเหล่านี้ มีฝีมือปราณีตงดงามมาก จะหาชม และหาซื้อได้ทั่วไป ในตลาดอำเภอพยุหะคีรี

2.3.2 งานหล่อพระพุทธรูป

อาชีพอีกอาชีพหนึ่ง ในพื้นที่ตำบลพยุหะ อำเภอพยุหะคีรี คือ การหล่อพระพุทธรูป และปี่มเหียรญพระ มีโรงงานอยู่ประมาณ 10 โรงงาน รับผิดชอบหล่อพระพุทธรูป เหรียญ ตั้งแต่ขนาดเล็ก (เหรียญคล้องคอ) จนถึงพระประธานขนาดใหญ่ เรียงรายจากทางเข้า ไปจนถึงบริเวณที่ว่าการอำเภอพยุหะคีรี นับเป็นงานหัตถกรรมโลหะขนาดใหญ่แหล่งหนึ่ง

2.3.3 งานจักสาน

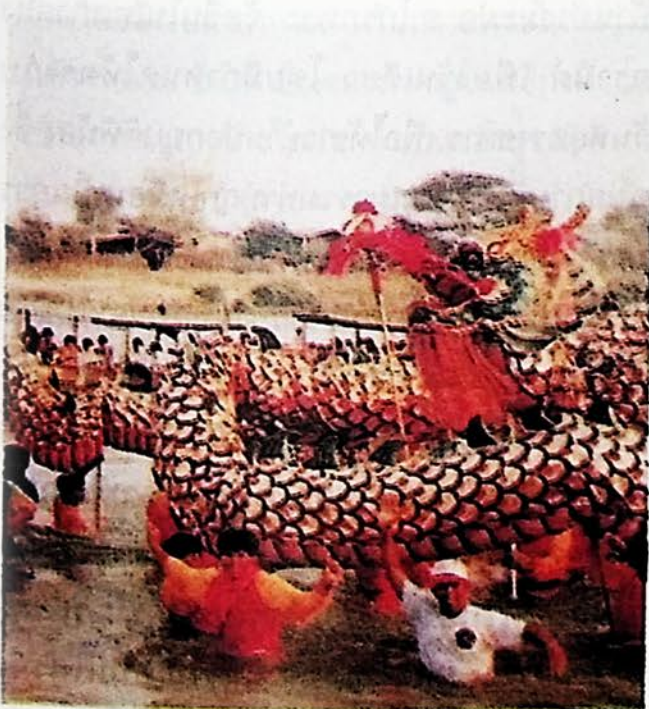
กลุ่มอาชีพจักสาน จะมีอยู่ทั่วไป แต่ที่มีอยู่มาก คือ ที่ ต.กลางแดด ต.ตะเคียนเลื่อน

อ.เมืองฯ, ต.บางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ, ต.วังเมือง
อ.ลาดยาว, ต.โคกหม้อ ต.ทับกฤช อ.ชุมแสง,
ต.วังบ่อ อ.หนองบัว, ผลิตภัณฑ์จักสานประเภท
กระจาด ตะกร้า กระบุงไม้ไผ่ เชนไม้ไผ่ เสื้อลำแพน
เสื่อกก โดยเฉพาะที่ตำบลตะเคียนเลื่อนมีการ
ทอเสื่อหาวย ซึ่งยังคงเหลือครัวเรือนที่ผลิตอยู่ไม่
กี่ครัวเรือน เนื่องจากหาวยหายาก ชุมชนที่มีสมาชิก
ทำการจักสานอยู่มาก คือ ต.กลางแดด ต.บางมะฝ่อ
(กระจาด ตะกร้า กระบุงไม้ไผ่) ต.วังบ่อ (เสื่อกก)

2.3.4 งานเครื่องปั้นดินเผา

งานเครื่องปั้นดินเผา มีในตำบล
บ้านแก่ง อ.เมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีคนไทย
เชื้อสายมอญ ล่องเรือมาจากอำเภอปากเกร็ด จัง
หวัดนนทบุรี มาตั้งถิ่นฐานประกอบกับมีบึงขนาดใหญ่
มีดินเหนียวเนื้อดี เครื่องปั้นดินเผาส่วนใหญ่
เป็นกระถางดอกไม้ โถง อ่างค่อม อ่างแบน แจกัน
ลักษณะพิเศษคือมีสีแดงจัด เนื้อแกร่ง น้ำหนักมาก
เคาะมีเสียงดังกังวาน

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

2.3.5 การทอผ้า

กลุ่มทอผ้า มักจะเป็นชาวไทย
เชื้อสายลาว ซึ่งกระจายอยู่ในเขตอำเภอเกิดใหม่
ซึ่งเกิดจาก การอพยพของคนไทยอีสาน เข้ามา
ในระยะหลัง อยู่กระจัดกระจายโดยทั่วไป เช่นที่
ต.วังเมือง ต.มาบแก อำเภอลาดยาว, ต.หนองพิกุล
ต.ตากฟ้า อำเภอตากฟ้า, ต.วังบ่อ ต.หนองกลับ
อำเภอหนองบัว, ต.พนมรอก อำเภอท่าตะโก,
ต.หนองตาชู ต.ทูกวาง อำเภอบรรพตพิสัย,
ต.วังน้ำลัด ต.ตะคร้อ อำเภอไพศาลี, ผ้าที่ทอได้
แก่ ผ้าถุงมัดหมี่ ผาขาวม้า ทั้งผ้าฝ้าย และผ้าไหม

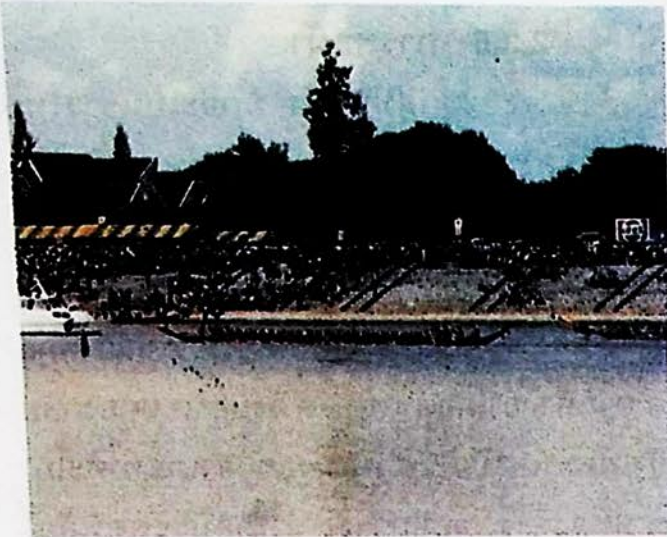
2.4 ประเพณีท้องถิ่น

วัฒนธรรมประเพณี ของชาวจังหวัดนคร
สวรรค์ เป็นมรดกเก่าแก่ที่สืบทอดมาเป็นเวลานาน
มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีปรากฏ
ชัดเจน วิถีชีวิตของชาวจังหวัดนครสวรรค์ได้มี
วิวัฒนาการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และเนื่องจาก
ประชากรของชาวจังหวัดนครสวรรค์ มีหลายเชื้อชาติ
ประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดจึงมีแบบอย่างตามเชื้อชาติ
นั้น ๆ และนำมาผสมกลมกลืนกันเป็นประเพณี
และวัฒนธรรมของชาวจังหวัดนครสวรรค์ ประเพณี
ที่น่าสนใจมีดังนี้

2.4.1 ประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่

ประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ เป็น
ประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีน ที่อาศัยอยู่ในจัง
หวัดนครสวรรค์ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วง
เทศกาลตรุษจีน เพื่อความเป็นสิริมงคลการแห่เจ้านี้
เริ่มทำครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2475 และได้ปฏิบัติ
สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

พิธีแห่จะตรงกับวันขึ้น 4 ค่ำเดือน 1 ของชาว
จีน โดยแห่กลางคืน(ชีวชา) และกลางวัน(ชีวสี่)

ในขบวนแห่ประกอบไปด้วย ขบวนเชิดมังกรทอง ขบวนเชิดสิงโต ขบวนเอ็งกอ นอกจากนี้มีขบวนรถนางฟ้า เจ้าแม่กวนอิม และขบวนดนตรีจีน ฯลฯ เป็นต้น

ประเพณีแห่เจ้านี้จัดทั้งในอำเภอชุมแสง และในอำเภอเมือง แต่ที่ยิ่งใหญ่มากจะเป็นประเพณีแห่เจ้าแม่ปากน้ำโพ ในอำเภอเมือง

2.4.2 ประเพณีการแข่งขันเรือ

ประเพณีแข่งเรือ ของชาวจังหวัดนครสวรรค์ จะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเทศกาลออกพรรษา ซึ่งวัดที่ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา จะจัดให้มีขึ้นรวมทั้งงานประจำปีของวัด เช่น งานปิดทองไหว้พระของ "วัดเขา" หรือวัดจอมคีรีนาคพรต งานประจำปีของวัดเกาะหงส์ เป็นต้น ในงานจะมีการนำเรือขนาดกลาง หรือเรือขนาดเล็ก จากสถานที่ต่างๆมาทำการแข่งขันกัน มีเสียงเชียร์อย่างสนุกสนาน ปัจจุบันได้จัดประเพณีแข่งเรือของชาวจังหวัดนครสวรรค์ ที่หน้าศาลากลางจังหวัด ในงานสี่แคว มีการแข่งขันชิงรางวัลด้วยพระราชทาน ซึ่งจะนำสิ่งของต่างๆทั้งอาหาร และผลไม้มาวางขายมากมาย การแข่งเรือจะจัดขึ้น 2 วัน

2.4.3 ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ ของชาวจังหวัดนครสวรรค์ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในแต่ละท้องถิ่น โดยจะมีการตักบาตรข้าวสาร และอาหารแห้งในวัด และสถานที่ราชการ มีการสงฆ์น้ำพระ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ สาดน้ำเล่น แต่ที่น่าสนใจได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ของชาวบ้านเขาทอง ต.เขาทอง อ.พยุหะคีรี ซึ่งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดนครสวรรค์ เป็นระยะทาง 19 ก.ม.

ชาวบ้านเขาทองจะทำบุญในตอนเช้า พอบ่ายก็จะไปรวมกันที่ลานวัด มีการละเล่นในประเพณีตรุษสงกรานต์ ได้แก่ การละเล่นจับข้อมือสาวนางสุม นางสาก นางควาย และการร้องรำทำเพลงได้แพร่หลายความนิยมมาตั้งแต่ พ.ศ. 2483 ได้แก่ การละเล่นรำโทน หรือรำวง

2.4.4 ประเพณีการเลี้ยงข้าวแช่

ประเพณีการเลี้ยงข้าวแช่ เป็นประเพณีที่ปฏิบัติต่อเนื่องกันมานับ 100 ปี ของชาวบ้านบางมะฝ่อ อ.โกรกพระ จัดขึ้นในเทศกาลสงกรานต์ เพียงวันเดียว โดยมีกำหนดให้ตรงกับวันหยุดราชการ เพื่อให้ชาวบ้านบอกญาติพี่น้อง ซึ่งอยู่สถานที่ต่างๆกันมาร่วมทำบุญ เหมือนเป็นการประชุมญาติพี่น้อง ของแต่ละบ้านด้วย

วันที่ 13 เมษายน ชาวบ้านทุกคนจะไปร่วมทำบุญตักบาตรพระสงฆ์บนศาลาการเปรียญ แล้วมรดกทายกจะประกาศให้ทราบว่า สงกรานต์ปีนี้ จะทำบุญกี่วัน วันก่อนสุดท้ายของการทำบุญสงกรานต์จะมีการนำอัฐิของบรรพชน ไปตั้งรวมกัน ณ ศาลาการเปรียญ มีการสวดอภิธรรม ระยะเวลาเอง มรดกทายก จะประกาศทั่วไปว่าปีนี้ใครจะ

ศรัทธาทำข้าวแช่บ้าง ซึ่งก็จะมีผู้รับทำหลายราย พอถึงวันนัด ก็จะนำข้าวแช่ และกับแกล้ม บรรจุในภาชนะอย่างดีซึ่งเป็นของเก่า จัดใส่สาแหรกมีสาวงามหอบเดินไปวัด แต่งกายพื้นบ้านสวยงาม ถึงวัดเวลา 11.00 น. จัดถวายพระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ฉันอิ่มแล้ว ก็ยกลงมาจัดเลี้ยงกัน จนถึงเวลา 13.00 น. พระสงฆ์จะแสดงพระธรรมเทศนา เมื่อพระสงฆ์แสดงธรรมจบ ก็มีการสรงน้ำพระสงฆ์ในวัดทุกรูป จากนั้นจะมีการเล่นสงกรานต์ของหนุ่มสาวเป็นที่สนุกสนาน

2.4.5 ประเพณีกำฟ้า

ประเพณีบุญกำฟ้า เป็นประเพณีโบราณของชนเชื้อสายพวน ณ บ้านวังรอก หมู่บ้านวังรอก ต.วังมหากกร อ.ท่าตะโก จ.นครสวรรค์ จัดขึ้นในราวเดือน 3 ของทุกปี มี 3 ระยะ คือ

1. วันพิธีกำฟ้า กำหนดในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ก่อนวันพิธีกำฟ้า 1 วัน เป็นวันสุกดิบ ชาวบ้านทั้งหมดจะมารวมกัน ที่ศาลาการเปรียญของวัด จัดเรียงข้าวปลาอาหารสำหรับถวายพระในวันรุ่งขึ้น มีข้าวหลาม ข้าวจี่ เป็นของสำคัญในพิธีกำฟ้า โดยเป็นการนำเอาข้าวใหม่มาทำเป็นของบูชาผีฟ้า ในวันกำฟ้า ชาวบ้านจะมารวมกันที่วัด แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าชุดสวยที่สุด มีการตักบาตรในตอนเช้า และหลังจากถวายของพระเสร็จแล้ว ชาวบ้านจะนำข้าวหลาม และข้าวจี่รวมทั้งอาหารอื่นๆ มาใส่กระหว แล้วนำไปวางที่ทางสามแพร่ง เป็นการถวายผีฟ้า

นอกจากการทำบุญและบูชาผีฟ้าแล้ว ชาวบ้านยังมีความเชื่อว่าเป็นวันพิธีกำฟ้านี้ทุกคนจะต้องหยุดทำงาน ไม่ใช่ของมีคม จะเที่ยวเล่นทั้งวัน ใครไม่เชื่อหรือไม่ปฏิบัติตาม จะประสบภัยพิบัติทำให้ครอบครัว

ครัวไม่มีความสุข

2. วันกำฟ้าครึ่งมือ คือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 จะยังคงดทำงานครึ่งวันเช้า

3. วันกำฟ้านอนหงาย คือวันแรม 2 ค่ำ เดือน 3 ต้องงดทำงานทุกอย่างในช่วงเวลาก่อนกินข้าวเช้า ในวันกำฟ้านี้ชาวบ้านเชื่อว่า จะมีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่แปลก ๆ และมีเสียงฟ้าร้องมาทางทิศใด แปลว่า จะให้น้ำทางทิศนั้น และยังเชื่อว่า "วันกำฟ้า กบไม่มีปาก นกไม่มีตูด" ชาวพวน มีตำราเสี่ยงทาย ดังนี้

ฟ้าร้องทางทิศเหนือ น้ำจะมากในปีนั้น

ฟ้าร้องทางทิศใต้ ปีนั้นน้ำพอดี พอใช้ได้

ฟ้าร้องทางตะวันออก

น้ำสมบูรณ์ดีมาก

ในปีนั้น

ฟ้าร้องทางตะวันตก ปีนั้นน้ำจะน้อยที่สุด

เมื่อมีการทำนายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติแล้ว ก็เสร็จพิธีกำฟ้า

2.4.6 ประเพณีลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทง เป็นประเพณีสำคัญของคนไทยประเพณีหนึ่ง จัดขึ้นในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 จังหวัดนครสวรรค์ได้จัดงานนี้

เป็นประจำทุกปี และที่น่าสนใจคือ การลอยกระทงสาย ของหมู่บ้านหน้าผา เขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ซึ่งเริ่มจัดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เดิมเรียก "การลอยกระทง" ต่อมาเปลี่ยนเป็น "การลอยกระทงสาย"

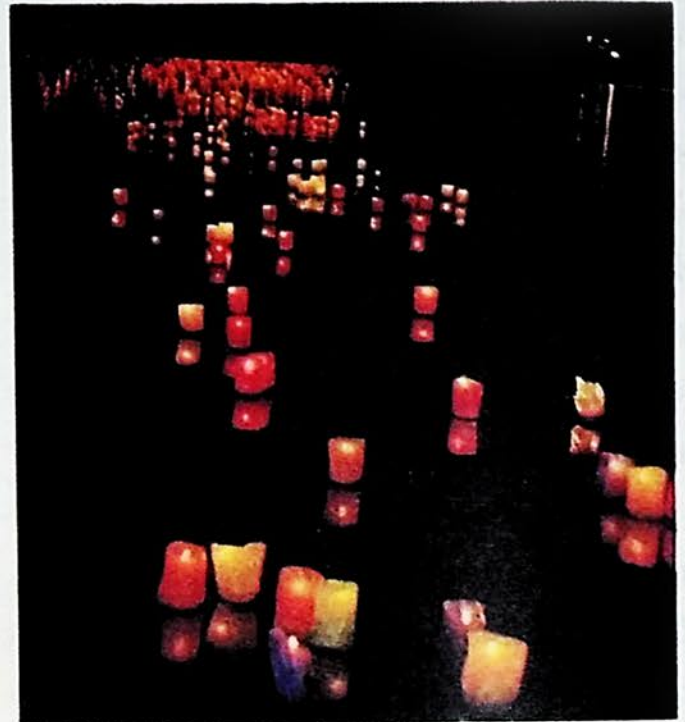
จุดประสงค์ของการจัด เพื่อสามัคคีของชาวบ้าน โดยแรกเริ่มได้ให้ชาวบ้านออกทุนทรัพย์คนละเล็กน้อย จัดทำกระทง โดยใช้กะลามะพร้าวกับต้น นำมาทำความสะอาดแล้วติดกระดาษสี ภายในบรรจุ ดอกไม้ ธูป เทียน ปัจจุบันได้จัดซื้อกะลาจากที่ต่าง ๆ เป็นจำนวนนับหมื่นมาทำ ซึ่งชาวบ้านหน้าผาจะช่วยกันทำกระทงนี้เป็นเวลา 1 เดือน คือในเดือนตุลาคม พอถึงวันงานคือ วันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ชาวบ้านจะประดิษฐ์ต้นไม้ด้วยโคมไฟธรรมชาติ ที่ทำจากกะลา ตั้งแต่เวลา 18.00 น. เป็นต้นไป ในบริเวณงเนตั้งแต่บริเวณหน้าศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่หน้าผาไปจนถึงเหนือโรงเรียนลาซาลโชติรวี จะมีกระทงกะลาวางเป็นแถว เพื่อให้ประชาชนนำไปลอยในแม่น้ำ โดยมีสะพานทอดยาวไปกลางแม่น้ำ เวลา 19.00 น. จะนำกระทงไปลงเรือแล้วไปทอด สมอเหนือโรงเรียนลาซาลโชติรวีแล้วจึงปล่อยกระทง ที่เรียกว่ากระทงน้ำ โดยผู้ใหญ่ของชาวบ้าน เวลา 20.00 น. จากนั้นประชาชนจะช่วยกันปล่อยกระทงลงน้ำลอยเป็นสายไปตามลำน้ำ สวยงามมาก

2.5 ศิลปการแสดงพื้นบ้าน

2.5.1 เต้นกำรำเคียว

ของบ้านสระทะเล

เต้นกำรำเคียว เป็นการละเล่นพื้นบ้านที่มีกำเนิด ณ บ้านสระทะเล ต.สระทะเล

อำเภอพยุหะคีรี กล่าวกันว่า มีกำเนิดในรัชกาลที่ 5 โดยหลวงศรีบุรีขัตติยเป็นผู้แต่งเนื้อร้อง แต่พวกชาวบ้าน เรียกกันว่าเต้นกำ ต่อมากรมศิลปากรได้นำศิลปะขึ้นมาฝึกหัด และนำไปเผยแพร่จึงได้เพิ่มคำว่ารำเคียว ต่อท้าย ทำให้คนทั่วไปรู้จักการละเล่นชนิดนี้ว่า เต้นกำรำเคียว

ชาวบ้านนิยมเล่นเต้นกำรำเคียว กันที่ลานบ้าน ในเวลาบ่าย เพื่อพักผ่อนหย่อนอารมณ์ หลังจากที่ได้เหน็ดเหนื่อยมาจากการเกี่ยวข้าวเกือบทั้งวัน ผู้ที่เป็นพ่อเพลงเต้นกำรำเคียวที่มีชื่อเป็นหลักฐานคือนายเจริญ ทองขาว และหลังจากถึงแก่กรรมแล้ว นายฉลวย ทองขาว บุตรชาย และนางนงเล็ก มีหวาน บุตรสาว ได้ทำหน้าที่พ่อเพลงและแม่เพลงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2539)

เต้นกำรำเคียว นอกจากจะนิยมเล่นกันในหมู่บ้านสระทะเลแล้ว ยังเล่นกันอย่างแพร่หลายในตำบลใกล้เคียง เช่น ต.ม่วงหัก อีกด้วย รวมทั้งหลังจากที่กรมศิลปากรนำไปปรับปรุง และออกแสดงเผยแพร่ การละเล่นชนิดนี้จึงเป็นที่นิยมจากคนทั่วไป

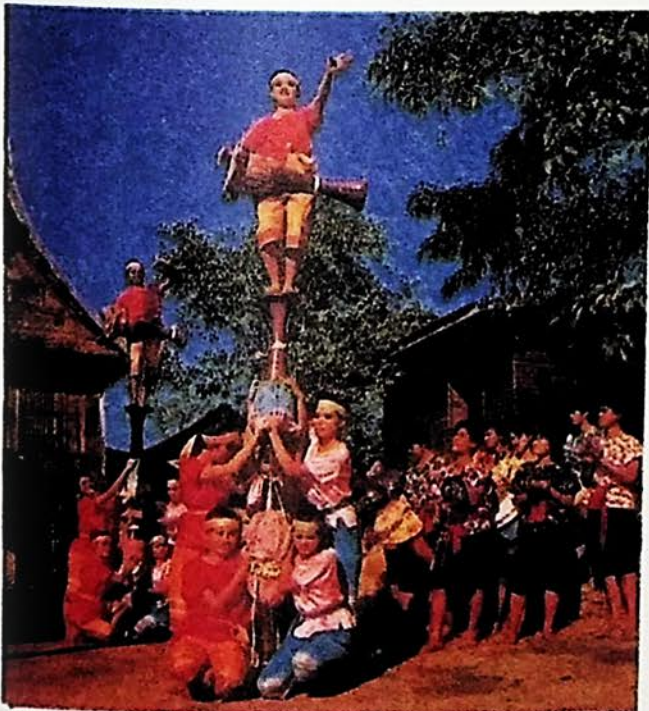

ในปัจจุบันกระทรวงศิลปากรได้บรรจุ เดินกำรำเคียว เป็นกิจกรรมของวิชาในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษา เพื่อให้เยาวชนเห็นความสำคัญ และอนุรักษ์การเล่นคู่คนไว้สืบไป

2.5.2 กลองยาว

ของอำเภอยุทธะคีรี

ที่อำเภอยุทธะคีรี มีการเล่นพื้นบ้าน อย่างหนึ่งที่น่าสนใจ คือการรำกลองยาว ที่ใช้ผู้หญิงเป็นผู้รำรำ โดยมีการรำรำบนกลอง ที่ต่อกันถึง 3 ใบ รวมทั้งมีการคาบกลอง และโยนกลองรับกลองอย่างคล่องแคล่วชำนาญ นับเป็นการแสดงที่ตื่นเต้นเร้าใจแก่ผู้พบเห็น กลองยาวประเภทนี้ ในยุทธะคีรีทุกคณะ เป็นศิษย์ของ นายบุญ เอี่ยมเวช ทั้งสิ้น นายบุญ เอี่ยมเวช ได้ประดิษฐ์ การเล่นชนิดนี้และนำออกแสดงเป็นครั้งแรกในราว พ.ศ.2500 โดยดัดแปลงมาจากท่ารำรำ และการแต่งกายของลิเก และให้ชื่อว่า "กลองยาวประยุกต์"

ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2539) กลองยาวประยุกต์ ที่ทำเป็นอาชีพ มีน้อยคณะ และค่อนข้างจะซบเซา เพราะมีผู้นิยมฝึกหัด และว่าจ้างน้อยลง แต่อย่างไรก็ตามก็มีสถานศึกษาหลายแห่ง ที่เห็นความสำคัญในการสืบทอดการเล่นพื้นบ้าน เช่น สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ ได้ฝึกหัดนักเรียนนักศึกษา นำออกแสดงในโอกาสต่างๆอยู่เสมอ (สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ นำออกแสดงครั้งแรก ในงานเทศกาลเที่ยวเมืองไทยในสวนอัมพร พ.ศ.2526) ทำให้การแสดงชนิดนี้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

2.5.3 รำโชนบ้านเนินศาลา

ตำบลเนินศาลา

อำเภอกงหรา

ที่บ้านเนินศาลา ตำบลเนินศาลา อำเภอกงหรา มีการเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งซึ่งนิยมเล่นกันในเทศกาลต่างๆ เช่น ตรุษสงกรานต์ เป็นต้น โดยเฉพาะในเทศกาลตรุษสงกรานต์ จะเล่นรำโชนกันอย่างครึกครื้น ทั้งกลางวันและกลางคืน บริเวณหน้าศาลเจ้า ซึ่งเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน นอกจากนี้แล้ว อาจมีการนัดแนะกันไปเล่นที่ลานบ้าน ของผู้หนึ่งผู้ใดอีกด้วย

รำโชนของบ้านเนินศาลา ซึ่งนิยมเล่นกันมาตั้งแต่ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484-2488) ได้ซบเซาเกือบจะสูญหายไประยะหนึ่ง ครั้นถึงปี พ.ศ. 2527 นางพยุร ปัญญาฤทธิ์ และชาวบ้านอีกหลายคน ได้ร่วมกันฟื้นฟูให้เป็นการเล่นพื้นบ้านประจำหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน

การเล่นรำโชนของบ้านเนินศาลา มีลักษณะและวิธีการในทำนองเดียวกับการรำโชน หรือรำวง ประกอบบทของท้องถิ่นต่างๆ ทั้งด้านเครื่องดนตรี

การรำรำ เนื้อเพลง และอื่นๆแต่ก็มีข้อน่าสนใจอยู่ อย่างหนึ่งก็คือมี "เพลงเนินศาลาเมืองแมน" เป็น เพลงเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นของตน เนื้อเพลง มีอยู่ว่า

เนินศาลาเมืองแมน แดนฟ้าเลิศ
สรวงามประเสริฐ เลิศนครสวรรค์
เรียมไร่คู่ เขียวมาอยู่คู่กัน
โลกที่เราสร้างสรรค์ ให้ตัวฉันรำคู่กับเธอ (ซ้ำ)

2.5.4 การแสดงพื้นบ้าน

ของชาวบ้านตำบลเขาทอง

การแสดงของชาวบ้านตำบล เขาทอง อำเภอพยุหะคีรี เป็นการแสดงที่จัดให้มีขึ้น ในงานตรุษสงกรานต์ ซึ่งเล่ากันว่ามีการเล่นกันมาก ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง และในระยะหลัง มีอาจารย์วันเพ็ญ วัดตุม ร่วมกับชาวบ้านฟื้นฟู การละเล่นขึ้นจนมีชื่อเสียงในปัจจุบัน

การละเล่นของชาวบ้านเขาทองประกอบด้วย รำวงประกอบบท เพลงช้าเจ้าโลม เพลงพิชฐาน เพลงเกี่ยวข้าว และเพลงอื่นๆ นอกจากนี้ศิลปิน เหล่านี้ยังสามารถเล่นลำตัด เพลงฉ่อยได้อีกด้วย

ทุกวันที่ 15 เมษายน ของทุกปี ชาวบ้านตำบล เขาทอง จะจัดงานวันสงกรานต์เป็นกิจกรรมใหญ่ และในงานนี้จะมีการแสดงดังกล่าว เป็นองค์ประ กอบของงาน

2.5.5 การเล่นมะคอน

และรำไทยทรงดำ

การละเล่นพื้นบ้านชนิดนี้ ค้นพบ หลายแห่งที่เป็นถิ่นฐานของพวกไทยโซ่ง เช่น บ้าน วังรอ (ต.วังมหากร อ.ท่าตะโก) บ้านยางใหญ่

(ต.หนองเต่า อ.เก้าเลี้ยว) และบ้านมะมั่ง (ต.มะมั่ง อ.ชุมแสง) การเล่น "มะคอน" หรือ "ลูกคอน" มีลักษณะคล้ายกับการเล่น "ลูกช่วง" ของไทย คือหนุ่มสาวชาวโซ่งจะมีลูกคอน ซึ่งเป็นผ้ายัดเม็ด ฝู่น หรือเม็ดมะขามทำเป็นลูกตุ้ม มีชายผ้าชายหนึ่ง ไว้สำหรับถือไว้ในมือเกือบทุกคน การเล่นจะแบ่ง ออกเป็น 2 ฝ่าย (ชาย-หญิง) เมื่อฝ่ายใดเป็นฝ่ายโยน อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องรับให้ได้ ก่อนที่จะโยนลูกคอน มัก จะมีการควงเพื่อให้เกิดแรงเหวี่ยงมากๆ และถ้า ฝ่ายใดรับพลาด จะถูกจับแพ้ มีการริบเอาข้าวของ หรือรำรำให้ดู การเล่นนี้จะมีขึ้นในเทศกาลสง กรานต์ ซึ่งชาวโซ่งถือว่าเป็นโอกาสที่หนุ่มสาว จะได้พบปะรู้จักกัน โดยเฉพาะหนุ่มสาวที่มาจาก ต่างหมู่บ้าน

เมื่อเล่น "ลูกคอน" เสร็จแล้ว ตามปกติจะมี การรำรำ หรือเล่นไปรำไปการรำรำของชาวโซ่งนี้ เรียกว่า "รำไทยทรงดำ" ซึ่งผู้รำรำทั้งหญิงและชาย จะแต่งชุดดำมีสไบสีแดง เหลืองดูสวยงามมาก

บทที่ 5

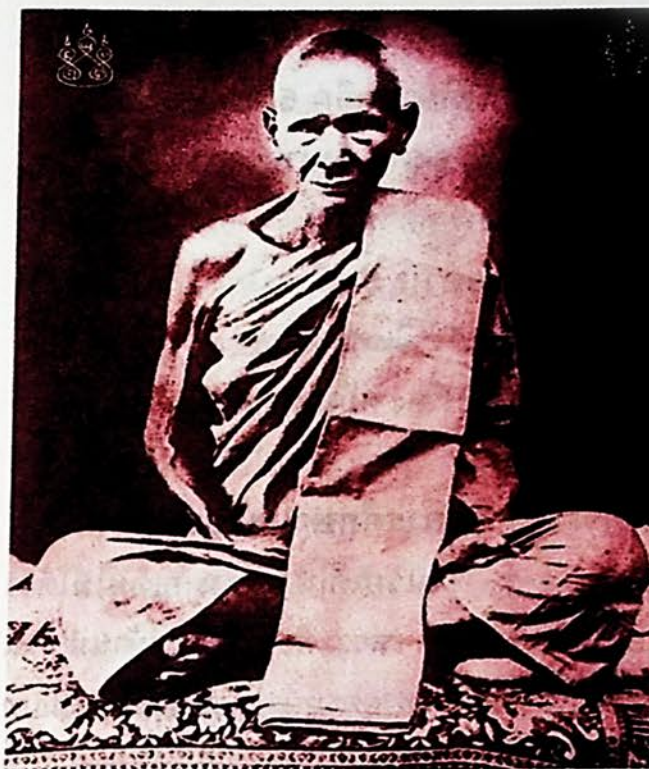
ประวัติบุคคลสำคัญ
และ
เหตุการณ์สำคัญ

ประวัติบุคคลสำคัญ

และ

เหตุการณ์สำคัญ

พระครูนิวาสธรรมขันธ์
(หลวงพ่อดิม วัดหนองโพ)

5.1 ประวัติบุคคลสำคัญ

5.1.1 ประวัติหลวงพ่อดิม วัดหนองโพ

หลวงพ่อดิม มีสมณศักดิ์เป็นพระครูนิวาสธรรมขันธ์ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดหนองโพ อำเภอตากสิน¹ จังหวัดนครสวรรค์ ระหว่าง พ.ศ. 2430 ถึง พ.ศ. 2494 นับว่าเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่ง ของจังหวัดนครสวรรค์ ที่มีประวัติปรากฏชัดแจ้ง และมีผลงานปรากฏอยู่เสมอในปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานด้านพัฒนาชนบท

ภูมิลำเนาและกำเนิด

หลวงพ่อดิม เกิดที่บ้านหนองโพ อำเภอพยุหะคีรี² จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 11 ค่ำ เดือน 3 ปีวอก ตรงกับวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2403

โยมบิดาชื่อ เนียม โยมมารดาชื่อ ภู มีพี่น้อง
ร่วมบิดามารดาเดียวกันอีก 5 คน คือ

1. นายทองคำ คงหาญ
2. นางพูน ทองหนูน
3. นายดวน ภูมณี
4. นางพัน จันทระเจริญ
5. นางเปื้อง หมื่นนราเดชจัน

การศึกษาและอุปสมบท

ในวัยเด็ก หลวงพ่อเดิมไม่ได้ร่ำ

เรียนอะไร มากนัก เพราะต้องช่วยทางบ้านทำงาน
ประกอบ อาชีพ จนอายุครบบวช ท่านจึงได้อุปสมบท
ตามประเพณี และได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่
อย่างที่เรียกว่า "บวชเรียน"

หลวงพ่อเดิม อุปสมบทเมื่อวันอาทิตย์ แรม
13 ค่ำ เดือน 11 ปีมะโรง ตรงกับวันที่ 31 ตุลาคม
พ.ศ. 2423 ณ พัทธสีมาวัดเขาแก้ว อ.พยุหะคีรี
จ.นครสวรรค์ โดยมี หลวงพ่อแก้ว วัดอินทาราม
(วัดใน) เป็นพระอุปัชฌาย์ มีหลวงพ่อเงิน วัดพระ
ปรารค์เหลียง กับหลวงพ่อเทศ วัดสระทะเล เป็น
คู่สวด ได้รับฉายาว่า "พุทธสโร" อุปสมบท เสร็จ
แล้วก็กลับไปจำพรรษาอยู่ที่วัดหนองโพ ซึ่งเป็น
ภูมิลำเนาเดิม

บวชเรียน

หลวงพ่อเดิมนั้น เมื่อได้อุปสมบท
แล้วก็ได้ ตั้งหน้าตั้งตาเล่าเรียนอย่างเอาจริงเอาจัง
ใน 7 พรรษาแรก ท่านสนใจเรียนพระธรรมวินัย
เป็นพิเศษ จนท่องคัมภีร์พระวินัยได้ถึง 10 ผูก
โดยมีหลวง ตาชม เจ้าอาวาสวัดหนองโพขณะนั้น
เป็นผู้แนะนำ สั่งสอน

นอกจากนี้ หลวงพ่อเดิมยังสนใจศึกษาเล่าเรียน
วิชาคณาอาคม ซึ่งเป็นที่นิยมกันในสมัยนั้นอีกด้วย
โดยเริ่มเรียนกับ นายพัน ชูพันธ์ คิษย์หลวงพ่อเฒ่า
(รอด)³ จนจบกระบวนวิชา แล้วยังมาเรียนต่ออยู่
จำพรรษาถึง 2 พรรษา กับหลวงพ่อมิ วัดบ้านบน
อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ขณะเดียวกัน
ในระหว่าง 2 พรรษานั้น หลวงพ่อยังได้ไปเรียน
เป็นนักเทศน์กับพระอาจารย์นุ่ม หลวงพ่อก็ไม่ทอด
ทิ้ง ท่านไปเรียนเพิ่มเติมกับพระอาจารย์แยม เจ้าอา
วาสวัดพระปรารค์เหลียงเป็นประจำ

หลวงพ่อเดิม เป็นพระสงฆ์ที่สนใจใฝ่หาความรู้
อย่างจริงจังมากรูปหนึ่ง

-
1. สมัยหลวงพ่อเดิม อำเภอตากลี เป็นกิ่งอำเภอ
ขึ้นกับอำเภอพยุหะคีรี
  2. ปัจจุบันเป็นอำเภอตากลี
  3. หลวงพ่อเฒ่า เป็นเจ้าอาวาสรูปแรกของวัด
หนองโพ เป็นพระนักพัฒนา แต่ท่านมรณภาพ
ก่อนหลวงพ่อเดิมเกิด
-

การประดิษฐ์และทดลอง

ตามประวัติว่าหลวงพ่อดีมนั้น

ท่านมิได้ศึกษาเล่าเรียนแต่ทางทฤษฎีเท่านั้น ท่านยังเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าทดลอง และเป็นนักคิด นักประดิษฐ์ที่สำคัญอีกด้วย เท่าที่พอจะนำมากล่าวได้ก็คือ

1. เกวียนโยก หลวงพ่อบอกว่าท่านมีความสามารถทางช่างฝีมืออยู่ด้วย กล่าวกันว่า หลวงพ่อได้สร้างเกวียนขึ้นมาชนิดหนึ่ง ไม่ต้องใช้วัว-ควายลาก แต่ใช้คันโยก โยกให้เกวียนเคลื่อนไปได้ แต่เมื่อทำสำเร็จขึ้นมาแล้วทดลองใช้ ก็ไปได้ดี แต่ไปได้เฉพาะเดินทางเท่านั้น จะเลี้ยวซ้ายเลี้ยวขวาไม่ได้ หลวงพ่อเห็นว่า ไม่สะดวกก็ให้เลิกเสีย

2. เกวียนช้าง เมื่อท่านเห็นว่าเกวียนโยกใช้การไม่ได้ตั้งใจ ก็คิดประดิษฐ์เกวียนขนาดใหญ่ขึ้นมาสำหรับให้ช้างลากได้ ทำให้เพิ่มความเร็วขึ้นและบรรทุกของได้มากขึ้น แต่ไปในที่บางแห่งพื้นดินอ่อน ถนนหน้าหนักไม่ไหว เกวียนช้างก็ใช้ไม่ได้อีก ท่านก็ให้เลิกอีก

ตอนสร้างสระน้ำนั้น หลวงพ่อกลับมาใช้เกวียนลากบรรทุกหินมากรสระอีก นับว่าได้ผล และสระน้ำดังกล่าวยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

3. รถยนต์ไม่ทันใจ ในสมัยที่มีรถยนต์เข้ามาใช้ในเชียงใหม่ ใหม่ๆ หลวงพ่อก็ให้ซื้อรถยนต์มาใช้คันหนึ่ง เพราะหลวงพ่อกับพระนักพัฒนาใคร่มนต์ไปสร้างวัดพัฒนาหมู่บ้านที่ใด หลวงพ่อเป็นไปในที่นั้นทุกแห่ง กล่าวกันว่าแถบด้านเหนือ ด้านตะวันออกของวัดหนองโพนั้น เป็นถิ่นของหลวงพ่อบุญรอด

เรื่องรถยนต์ก็ไม่ได้ตั้งใจหลวงพ่อดีมนั้น เพราะต้องวิ่งไปตามทางเกวียน ดัดลัดทุ่งไม่ได้ ท่านก็เลิกใช้รถยนต์กลับไปเลี้ยงช้าง ใช้ช้างเป็นพาหนะจนตลอดอายุไขของหลวงพ่อดีมนั้น

4. เล่นแร่แปรธาตุ หลวงพ่อได้ทำการทดลองตามตำราที่ได้ศึกษาเล่าเรียนเอาไว้ คือหลวงพ่อบอกว่าแร่ตะกั่วให้เป็นเงิน แล้วทำแร่เงินให้เป็นทองคำ อีกต่อหนึ่งจนสำเร็จ เคยแจกลูกศิษย์แต่หลวงพ่อก็ดูเหมือนว่าเป็นเรื่องไร้สาระเกินไป เป็นกิเลสจึงเลิกเสีย

การพัฒนาท้องถิ่น

หลวงพ่อดีมนั้น เป็นพระนักพัฒนาตัวอย่างรูปหนึ่ง วัดและหมู่บ้านหนองโพ สมัยที่ท่านมีชีวิตอยู่ได้รับการพัฒนาอย่างมากมาย แม้หมู่บ้านอื่นที่นิมนต์ไปท่านก็ได้พัฒนาไปด้วย ยังปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ แม้ปัจจุบันนี้ เท่าที่จะประมวลได้ก็คือ

1. พัฒนาด้านถาวรวัตถุ ทางพระพุทธศาสนา หลวงพ่อดีมนั้นได้สร้างกุฏิ ศาลาการเปรียญ พระอุ

1. ช่างหลวงพ่อดีมนั้น ยังมีชีวิตอยู่ทุกวันนี้อีก 1 เชือกชื่อหม่อม โดยเป็นกรรมสิทธิ์ของหลานหลวงพ่อดีมนั้น : คำบอกเล่าของ นายนิ่ม ขวัญเมือง อายุ 87 ปี เคยเป็นครูอยู่กับหลวงพ่อดีมนั้น

โบสถ์ พระเจดีย์หน้าพระอุโบสถที่ วัดหนองโพ
สร้างโบสถ์ ที่วัดโคกเตื่อ อำเภอไพศาลี สร้างศาลา
ไว้ที่อำเภอหนองบัว เป็นต้น ยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

2. ด้านสาธารณูปโภค หลวงพ่อเดิมท่านจะ
สนใจเรื่องพัฒนาแหล่งน้ำเป็นพิเศษ เช่นสร้างสระ
น้ำขนาดใหญ่ ขุดให้ลึก ขยายกว้าง กรุมน้ำหินไว้
ที่วัดหนองโพ ขุดสระใหญ่ไว้ที่วัดหนองบัวคู่กับ
ศาลาการเปรียญ ทำคันกันน้ำไว้ที่หมู่บ้านหนอง
หลวง ทำให้มีที่เก็บน้ำ ที่ไหลมาจากตอนบนเป็น
บริเวณกว้าง ทุกวันนี้ยังใช้ประโยชน์ได้อยู่ ชาวบ้าน
ยังเรียกแหล่งน้ำนี้ว่า "บึงหลวงพ่อเดิม"

3. สร้างถนน หลวงพ่อเดิมได้เป็นผู้นำในการ
สร้างถนน จากสถานีรถไฟหนองโพไปจนถึงวัด
หนองโพ มีความยาวประมาณ 1 กิโลเมตร ทุกวันนี้
ก็ยังใช้อยู่

4. พัฒนาด้านการศึกษา ในการพัฒนาชนบท
นั้น หลวงพ่อเดิมได้มุ่งเน้นการพัฒนาด้านการศึกษา
เป็นหลักสำคัญ โดยเฉพาะที่บ้านหนองโพ กล่าวคือ

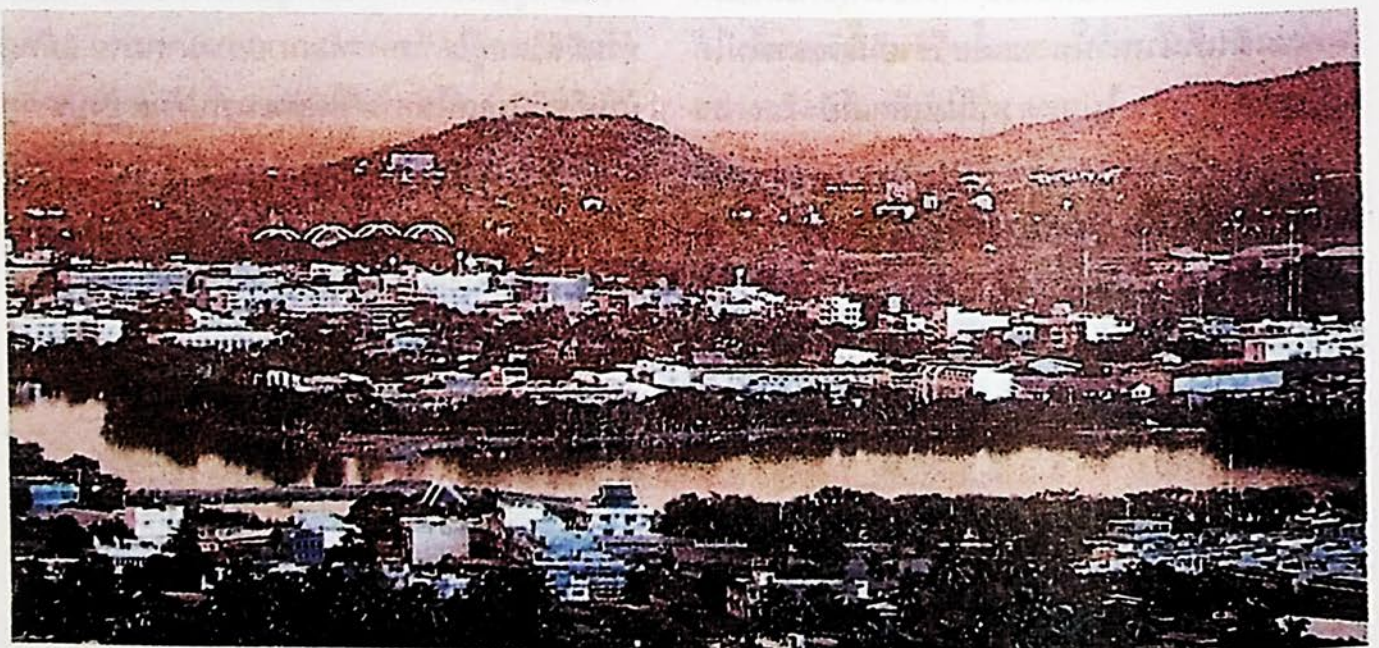
"เมื่อ พ.ศ. 2451 หลวงพ่อเดิมได้สร้างโรงเรียน
ขึ้นในวัดหนองโพ ทาครูมาสอนเป็นประจำ หลวงพ่อ

หาเงินมาเป็นเงินเดือนครูเอง เข้าทำนองเดียวกับ
โรงเรียนเทศบาล ครูที่สอนชุดแรกมีพระปลัดห้วง
นามสกุลอนุวัตร เป็นหัวหน้า เมื่อมีนักเรียนมากขึ้น
หลวงพ่อก็สร้างโรงเรียนประชาบาล ประจำหมู่บ้าน
หนองโพขึ้น หลวงพ่อเดิมก็สร้างโรงเรียนหลังใหม่
ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2482 พร้อมทั้งบ้านพักครู และให้ชื่อว่า
"โรงเรียนวัดหนองโพนิเวศานุสรณ์" ปรากฏอยู่
จนทุกวันนี้"

5. พัฒนาด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ
หลวงพ่อเดิมเป็นพระสำคัญรูปหนึ่งเกี่ยวกับผลงาน
ด้านวัฒนธรรม ดังมีประวัติบันทึกไว้ว่า

"เมื่อหลวงพ่อตั้งโรงเรียนสำหรับให้กุลบุตร ได้
เล่าเรียนหนังสือในตอนแรก ๆ นั้น หลวงพ่อก็หา
วิธีให้เด็กได้ศึกษาเล่าเรียนความรู้อื่นด้วย เช่น

สร้างสำนักสอนดนตรีปี่พาทย์ขึ้น คราวแรก
หลวงพ่อเป็นแต่ทดลอง โดยเข้าหุ้นส่วนกับนายนิล
ไปซื้อเครื่องปี่พาทย์มา แล้วหากคนไปให้นายนิล
ช่วยฝึกหัดให้ แต่นายนิลจะทำไม่สำเร็จอย่างไรไม่
ทราบ หลวงพ่อก็จึงย้ายมารวมมือกับนายพวง แต่
ในตอนนั้นยังให้หัด และสอนกันในบ้าน ภายหลัง

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

ย้ายมาตั้งฝึกสอนในวัด แล้วจ้างครูมาสอนเป็นประจำ

ตั้งวงยี่เก หากคนมาหัดเป็นประจำ ครูยี่เกคนแรก คือ ครูปูน เป็นชาวบ้านพยุหะแด่น เป็นครูควบคุมและฝึกท่า ส่วนแง่คิดในการเล่น ในการแสดง เป็นของ หลวงพ่อ... ภายหลังได้สร้างเรือนให้พวกปี่พาทย์อยู่เป็นประจำ เรียกกันว่า "โรงปี่พาทย์" เครื่องปี่พาทย์หลวงพ่อก็สร้างเอง เว้นแต่เครื่องโลหะ เช่น ฆ้องโหม่ง และฆ้องวง ส่วนระนาดทั้งไม้ทั้งเหล็ก และกลองนั้น หลวงพ่อลงมือทำเอง เหลาลูกกระนาดไม้ และลูกกระนาดเหล็กเอง โดยมีพวกพระภิกษุในวัดซึ่งเป็นศิษย์เป็นผู้ช่วย สามารถทำได้ประณีต ประทับรางเหลี่ยมงาเหลี่ยมมุก และโลหะ ได้ดั่งงาม กลองก็ขุดและกลึงเอง ซึ่งหน้า ขึ้นกลองเอง หมุดกลองนั้นใช้ทำด้วยกระดุกงากระดุกช้าง หรือแก่นไม้แสมสาร "

รับสมณศักดิ์

หลวงพ่อดีม ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็น "พระครูนิวาสธรรมขันธ์" รองเจ้าคณะแขวงเมืองนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2457 เนื่องในงานเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะท่านมีอายุได้ 55 ปี และมีพรรษา 49 พรรษา

ลักษณะนิสัย

ของหลวงพ่อดีม

ใฝ่ศึกษา ชอบพัฒนา มักน้อย สันโดษ ไม่สะสม มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ทำงานเร็ว เดินไปไหนมาไหนเร็ว มีความเพียรพยายามสูง ไม่ประมาทต่อความตาย (ท่านสร้างที่บศพไว้ใส่

ท่านด้วยตัวเอง และยังสร้างเมรุด้วย แต่ไม่เสร็จ)

ศิษย์หลวงพ่อดีม

ที่มีประวัติดีเด่น

1. พระครูนิพนธ์ประคุด (น้อย เตชบุญโญ) เจ้าคณะอำเภอหนองโพ องค์ปัจจุบัน
2. นายธนิต อยู่โพธิ์ ปรีชญ 9 อดีตอธิบดีกรมศิลปากร
3. นายเจริญ อินทรเกษตร ปรีชญ 9 ฐ.บ. วิทยาการพิเศษราชบัณฑิตย
4. นายเรียม เกษสาคร อดีตรองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
5. นายเยี่ยม อยู่โพธิ์ อดีตผู้ตรวจการพาณิชย์ สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

ฯลฯ

มรณภาพ

หลวงพ่อดีม มรณภาพเมื่อวันอังคาร แรม 2 ค่ำ เดือน 6 ตรงกับวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2494 เวลา 17.45 น. กำหนดอายุได้ 92 ปี สิริรวมแต่อุปสมบทได้ 71 พรรษา

อนุสรณ์

หลวงพ่อดีมจึงเป็นพระรูปหนึ่งของ จ.นครสวรรค์ ที่เป็นแบบฉบับให้คนรุ่นหลังได้อนุสรณ์ระลึกถึง และยึดเป็นแนวในการพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ ได้เป็นอย่างดี.

ประวัติบุคคลสำคัญ

และ

เหตุการณ์สำคัญ

5.1.2 ประวัติหลวงพ่ोज้อย วัดศรีอุทุมพร

หลวงพ่ोज้อย จันทสาธุโณ ได้ก่อ
กำเนิดเมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2456 ณ บ้านพรวง
สองนาง ตำบลพรวงสองนาง อำเภอทัพทัน จังหวัด
อุทัยธานี โดยเป็นบุตรของ คุณพ่อแหยม และคุณ
แม่บุญ ปานสีทา

หลวงพ่อก่านได้เข้าเรียนหนังสือ ในระดับชั้น
ประถมศึกษาที่โรงเรียนวัดดอนหวาย ซึ่งอยู่ในหมู่
บ้านพรวงสองนางนั่นเอง ด้วยความเอาใจใส่เป็น
อย่างดีก็จบการศึกษา ในปี พ.ศ. 2470 และเมื่ออายุ
ครบเกณฑ์ตามประเพณี ก็ได้อุปสมบทที่วัดดอน
หวาย บ้านพรวงสองนาง ถิ่นที่เกิดของท่านเอง
โดยมีพระปลัดตุ้ยเป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อวันที่ 7
พฤษภาคม พ.ศ. 2476

เมื่อเป็นพระภิกษุหลวงพ่ोज้อยท่านก็เอาใจใส่ใน
การเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง จนสามารถสอบ
ได้ "นักธรรมโท" ได้ในปี พ.ศ. 2481 ซึ่งนับว่าเป็น
ความสามารถอย่างเห็นได้ชัด เพราะพื้นฐานความรู้
เดิมนั้น หลวงพ่อก่านจบการศึกษาเพียงชั้นประถมปี
ที่ 4 เท่านั้นเอง หลังจากนั้น ท่านก็ได้เดินทางเข้า

เมืองหลวง ได้เข้าศึกษาทางด้านพระธรรมวินัย และวิปัสสนากัมมัฏฐาน ที่สำนัก "วัดระฆังโฆสิตารามและวัดมหาธาตุ" โดยเป็นศิษย์ของ หลวงปู่ภาค (พระเทพสิทธินายก) จนมีความรู้อย่างแตกฉาน ก็เดินทางกลับยังถิ่นเกิด

ท่านได้รับการแต่งตั้งจากคณะสงฆ์ให้เป็น เจ้าอาวาสวัดศรีอุทุมพร ตำบลหนองกรด อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ในปี พ.ศ. 2485 เพื่อดูแลระเบียบปฏิบัติให้พระภิกษุสามเณรในวัด จนเห็นว่า อยู่ในความถูกต้องเป็นอย่างดีแล้ว หลวงพ่อท่าน ก็เริ่มจรโลงพระพุทธรูป โดยการเปิดสอบ เพราะปริยัติธรรมให้กับพระลูกวัด และวัดที่อยู่ใกล้เคียง จนเป็นที่ยอมรับในความรู้ความสามารถของท่าน เป็นอย่างดี

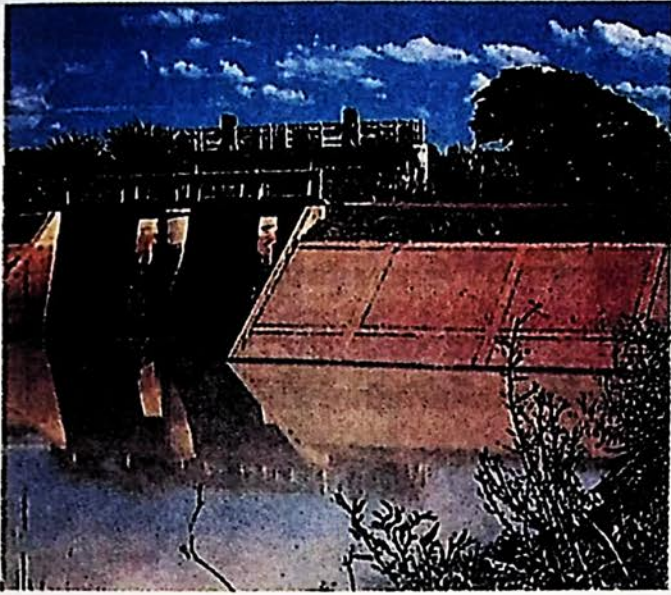
เมื่อปี พ.ศ. 2498 ท่านก็เปิดสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คือ เพิ่มพื้นที่ดำเนินการมาแต่ต้น อย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ หลวงพ่อท่านได้เริ่มต้นสอนด้านวิปัสสนากัมมัฏฐาน ให้แก่พระภิกษุ โดยการจัดตั้งสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวทางของ วัดระฆัง โฆสิตาราม ที่ท่านได้ศึกษามา นอกจากนั้น ยังได้จัดให้พระภิกษุได้เข้าปริวาสธรรมเป็นประจำ ทุกปี จนถึงในปัจจุบัน เป็นที่ศรัทธาของพระภิกษุ ยิ่งนัก ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อถึงกำหนดการเข้าปริวาส ธรรม จะมีพระภิกษุเดินทางมาจากจังหวัดอื่น ๆ มากมายทั่วประเทศ และมีจำนวนเกือบพันรูป เลยทีเดียว

นอกจากหลวงพ่ोज้อย ท่านจะเป็นที่ยอมรับว่าเป็นพระภิกษุที่มีวัตรปฏิบัติที่เพียบพร้อมดีเยี่ยม มีความรู้ทั้งด้านปริยัติธรรม และวิปัสสนากัมมัฏฐานแล้ว สิ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับจากคณะสงฆ์ทางราชการ และประชาชน อย่างที่หาใครมาเทียบยาก

นั่นก็คือความเป็น "พระนักพัฒนา" ของท่านนั่นเอง

ปฏิปทา ของหลวงพ่ोज้อยนั่นก็คือ "การทำงาน" ท่านทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะ เป็น...เหมืองส่งน้ำ อ่างเก็บน้ำ สร้างสะพาน การ สุขาภิบาลในหมู่บ้าน โดยเฉพาะการสร้างถนนที่ใช้ไปมา ในหมู่บ้านรอบๆวัด คือ วังเตือ วังเลา ฟากคลอง หินก้อน ผาแดง คลองถนนที่ออกมา เชื่อมกับทางหลวงแผ่นดิน ท่านเป็นผู้นำประชาชน ให้ลงมือทำอย่างจริงจัง ไม่คิดรอคอยจากทางบ้าน เมืองเพียงฝ่ายเดียว หลวงพ่อมักจะพูดถึงอยู่เสมอว่า "บ้านของเรา เราต้องกวาดเองเสียก่อน" นั่น ก็หมายถึงว่าต้องหาทางช่วยตัวเองก่อนที่จะให้ใคร เขามาช่วย หลวงพ่ोज้อย ท่านเป็นผู้ที่ไม่เคยยินดี ในลาภยศแต่อย่างใด ซึ่งจะเห็นได้ว่าท่านไม่ยอมรับ การแต่งตั้งให้เป็นผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ เช่น เจ้า คณะตำบล และพระอุปัชฌาย์ เคยมีคนเรียนถาม ท่านก็บอกว่าถ้ามีตำแหน่งก็ไม่มีเวลาที่จะช่วยเหลือ ประชาชน เพราะต้องคอยทำงานรักษาตำแหน่งไว้ มิฉะนั้นก็จะเป็นการบก พร่องต่อหน้าที่ๆได้รับมอบ หมาย ท่านต้องการเป็นอย่างนี้เท่านั้นเอง ไม่สนใจ ต่อการที่จะมีตำแหน่งใด ๆ ทั้งสิ้น ท่านรับเพียงอย่าง เดียวคือ "เจ้าอาวาสวัดศรีอุทุมพร" เท่านั้น

แม้แต่ฐานานุกรมชั้นพระครู ท่านก็ไม่ต้องการ แม้ว่าทางคณะสงฆ์จะได้แต่งตั้งให้ท่านได้รับยศชั้น หลวงพ่อก็ไม่สนใจไปรับพัดยศ บรรดาชาวบ้านและ กรรมการวัดขอรับรองให้ท่านไปรับ ท่านก็บอกว่าใคร อยากได้ก็ให้ไปรับเอาเองตัวท่านไม่ไป เพราะท่าน ไม่ได้มุ่งหวังแม้แต่ในปีนี้เอง ที่ทางกรมศาสนาได้ พิจารณาให้ท่านเป็น "พระนักพัฒนาดีเด่น" ท่าน ก็เพียงแต่ส่งตัวแทนไปรับแทน จะเห็นได้ว่าท่าน ไม่เคยยึดติดกับสิ่งเหล่านี้

เมื่อมีใครถวายภัตตาหารที่ดี ๆ ท่านก็นำเอาไป
แจกให้กับพระในวัดอย่างทั่วถึงกัน ไม่เคยเก็บ
เอาไว้เป็นส่วนตัวของท่าน หรือแม้แต่สิ่งของเครื่อง
ใช้ที่มีราคาแพง ท่านก็ปฏิบัติเช่นนี้ตลอดมา หลวง
พ่อท่านตีค่าของคนที่ไม่ไปหาท่านอย่างเท่าเทียมกัน
ไม่เคยเลือกความมีเงิน หรือยศฐาบรรดาศักดิ์ ท่าน
จะให้ความเมตตาเท่าเทียมกัน จนเป็นที่กล่าวขวัญ
จากปากของคนที่เคยเข้าไปหาท่านด้วยตัวเอง
เหมือนกันว่า "เมื่อไปหาหลวงพ่ोज้อยนั้น ทุกคน
มีสิทธิ์เท่าเทียมกัน" ไม่ว่าจะเป็ใครก็ตาม

ผลงาน

ของหลวงพ่ोज้อย

จันทสุวรรณโณ

1. การจัดสร้างหอสมุดเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เนื่องในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ ครบ 40
พรรษา เพื่อเป็นที่ศึกษาหาความรู้ของเยาวชน บุคคล
ภายนอกทั่วไป (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม
บรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบ
พิธีเปิดเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. ๒539)

2. อ่างเก็บน้ำ ประกอบด้วย

- อ่างเก็บน้ำเขาแก้ว ขนาดเนื้อที่ 69 ไร่
- อ่างเก็บน้ำสำนักปริวาส
ขนาดเนื้อที่ 140 ไร่
- อ่างเก็บน้ำเขาหินเพลิง ขนาดเนื้อที่ 231

ไร่ โดยได้รับงบประมาณจากกรมชลประทาน

- คลองระบายน้ำยาว 27 กิโลเมตร
- คลองซอยระบายน้ำยาว 58 กิโลเมตร

3. ถนน

- ถนนลาดยาง ระยะทาง 4 กิโลเมตร
- ถนนลูกรัง ระยะทาง 41 กิโลเมตร

4. สวนป่า

- มีพื้นที่สำหรับปลูกป่า จำนวน 437 ไร่
30 ตารางวา

- ได้ดำเนินการปลูกป่าไปแล้ว จำนวน
334 ไร่ 2 งาน 87 ตารางวา

5. แปลงเกษตรตามทฤษฎีใหม่

- พื้นที่จัดทำจำนวน 40 ไร่ 40 ตารางวา
- ได้จัดให้ราษฎรเข้าไปอยู่อาศัยและ
ทำการเกษตรกรรม จำนวน 8 ราย

- โดยได้ศึกษาดูงานจาก โครงการพระ
ราชดำริ วัดมงคลชัยพัฒนา อำเภอเมืองสระบุรี
จังหวัดสระบุรี

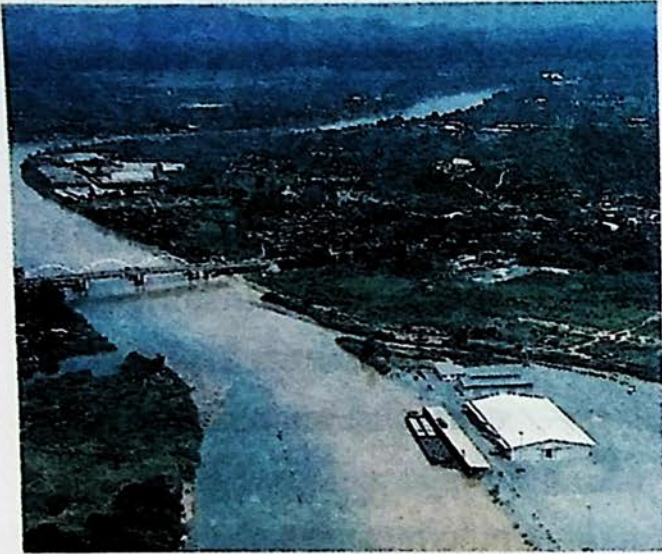
6. โรงเรียนวัดศรีอุทุมพร

- หลวงพ่อเป็นผู้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2483
- ปัจจุบันได้เปิดทำการสอนตั้งแต่อนุบาล
ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

7. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

- หลวงพ่อได้มอบที่ดินให้ก่อสร้าง
เนื้อที่ประมาณ 3 งาน

- ได้รับงบประมาณจาก กรมการพัฒนา

ชุมชน ก่อสร้างเป็นอาคารถาวร เมื่อปี พ.ศ. 2538

8. สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

- หลวงพ่อได้มอบที่ดินให้ก่อสร้างอาคารในเนื้อที่ประมาณ 2 งาน

9. วัดศรีอุทุมพร

- หลวงพ่อได้จัดหาที่ดินและก่อสร้างเป็น วัดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ซึ่งประกอบด้วย อุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ อาคารเรียนปริยัติธรรม และสำนักปริวาสกรรม ซึ่งจะมีพระภิกษุสงฆ์ทั่วประเทศมาอยู่ปริวาสกรรมประมาณ 700 รูปเป็นประจำทุกปี

10. อาคารทรงงาน

ได้ดำเนินการจัดสร้างขึ้นในพื้นที่ห้วงงานอ่างเก็บน้ำเขาแก้ว กับอ่างเก็บน้ำเขาหินเพลิงเพื่อน้อมเกล้าฯ

ปัจจุบันถึงแม้ว่าหลวงพ่อกำลังจะมีอายุมากแล้วท่านก็ยังคงดูแลทำงานของท่านตามปกติ ที่สำคัญคือ หลวงพ่อได้พิจารณาเห็นว่ากิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ นั้น ควรบำรุงรักษาและพัฒนาให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวมสืบต่อไป จึงได้ ประ

สานงานกับจังหวัด เพื่อติดต่อประสานงานกับสำนักพระราชวังเพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินรวมพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ พร้อมด้วยกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งทางมูลนิธิชัยพัฒนาเห็นควรรับที่ดิน และกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ให้เป็นของมูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อดำเนินการให้เป็นประโยชน์ต่อไป

ประวัติบุคคลสำคัญ

และ

เหตุการณ์สำคัญ

5.1.3 จอมพลพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช
จอมพลพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดชพระนามเดิมคือ พระองค์เจ้าจिरประวัติวรเดช เป็นพระราชโอรสองค์ที่ 7 ประสูติในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันอังคารเดือน 12 แรม 6 ค่ำ ปีชวด จ.ศ. 1238 ตรงกับวันที่ 7 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2419 เป็นพระเจ้าลูกเธอพระองค์ใหญ่ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับเจ้าจอมมารดาทับทิมธิดาพระอภัยมณีศรีกามาตย์ (ดิศ) มีพระเจ้าลูกเธอร่วมพระมารดา อีก 2 พระองค์ คือพระองค์เจ้าหญิงประเวศวรสมัย และพระองค์เจ้าชายวุฒิไชยเฉลิมลาภ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดชว่า พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าจिरประวัติวรเดช

พระเจ้าลูกเธอในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เป็นพระองค์ชายที่มีพระชนม์รุ่นใหญ่ 4 พระองค์คือ กรมหลวงจันทบุรีนฤนาถ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ กรมหลวงปราจีนกิติบดี และกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ทั้ง 4 พระองค์นั้น กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดชมี่พระชันษาอ่อนกว่า แต่เนื่องจากมีพระทัยกล้าแข็งจึงสามารถทรงศึกษาเล่าเรียนพร้อมเจ้าพี่ทั้ง 3 พระองค์ได้เป็นอย่างดี โดยตอนต้นทรงศึกษากับพระอนุกุลวิธาน (ชม) เฉพาะพระองค์ ต่อมาเข้าศึกษาร่วมกับเจ้าพี่ทั้งสามในสำนักพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) และศึกษาภาษาอังกฤษขั้นต้น จากสำนักครูรามสามี่ วิชาภาษาไทยชั้นมัธยมที่พระตำหนักสวนกุหลาบกับเจ้าพระยาอมราช (ปั้น สุขุม)

เมื่อพระชนมายุได้ 10 พรรษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ส่งไปศึกษาวิชาการ ณ กรุงลอนดอนประเทศอังกฤษ นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทยที่ส่ง

พระเจ้าลูกเธอไปศึกษาในยุโรป เมื่อจบการศึกษาแล้ว พระเจ้าลูกเธอกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดชเสด็จไปทรงศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบกที่ประเทศเดนมาร์ก ทรงสำเร็จการศึกษาหลักสูตรโรงเรียนนายร้อยชั้นสูงเข้ารับราชการในกรมทหารปืนใหญ่ของเดนมาร์กรับยศร้อยเอก เมื่อพุทธศักราช 2388 และเสด็จกลับประเทศไทยเมื่อพุทธศักราช 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ โปรดเกล้าฯ ให้รับยศร้อยเอก รับราชการที่กรมยุทธศึกษา นับเป็นพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์แรกที่สำเร็จวิชาทหารจากต่างประเทศ

วันที่ 1 เมษายน 2441 ได้จัดตั้งกรมเสนาธิการทหารบกขึ้นเป็นครั้งแรก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนยศให้เป็นพันเอกดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบกคนแรกในประวัติศาสตร์การทหารไทย และเป็นผู้บังคับการทหารมหาดเล็ก เป็นองคมนตรี และในปี พ.ศ. 2442 ดำรงตำแหน่งปลัดทัพบก

พ.ศ. 2443 ได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นพระองค์เจ้าต่างกรม มีพระนามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นนครไชยศรีสุเดช และมีพระบรมราชโองการให้ประกาศถึงผลงานเป็นพระเกียรติยศตอนหนึ่งว่า "เมื่อเสด็จเข้ามารับราชการในกรุงเทพฯ ทรงรับตำแหน่งเสนาธิการกองทัพบก ได้ทรงจัดการบำรุงโรงเรียนฝายทหารให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งกว่าแต่ก่อน ภายหลังได้ทรงบังคับการทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์และดำรงตำแหน่งปลัดทัพบกได้ทรงจัดการวางแบบอย่าง และบำรุงกิจการในกรมทหารบกให้เจริญรุ่งเรืองเป็นอันมาก"

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ

พระเกียรติยศเป็นผู้บังคับการพิเศษกรมทหารปืนใหญ่
ที่ 2 เป็นนายทหารพิเศษกรมทหารรักษาวัง เป็นนาย
กองเอก เป็นผู้บังคับพิเศษเสือป่านครไชยศรีฯ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ ซึ่งกรมหลวง
นครไชยศรีสุรเดชได้รับรวม 13 ประเทศ คือ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

รูเซีย เซนต์อเล็กซานเดอร์เนฟสกี 1

นกอินทรีขาวประดับเพชร 1

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

ออสเตรีย ลิโอโปลด์ 1

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

รัสเซีย นกอินทรีแดง 1

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

อิตาลี เซนมอร์สกับเซนราซาร์ส 1

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

สเปน ชาลส์ที่สาม 1

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

ญี่ปุ่น ไคสิงสัน 1

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

เดอร์กี ออสมานียะ 1

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

สันตปาปา ไปอัสที่เก้า 1

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

เดนมาร์ค ดาเนบร็อก 1

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

สวีเดน สอด 1

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

นอร์เว เซนต์โอลาฟ 1

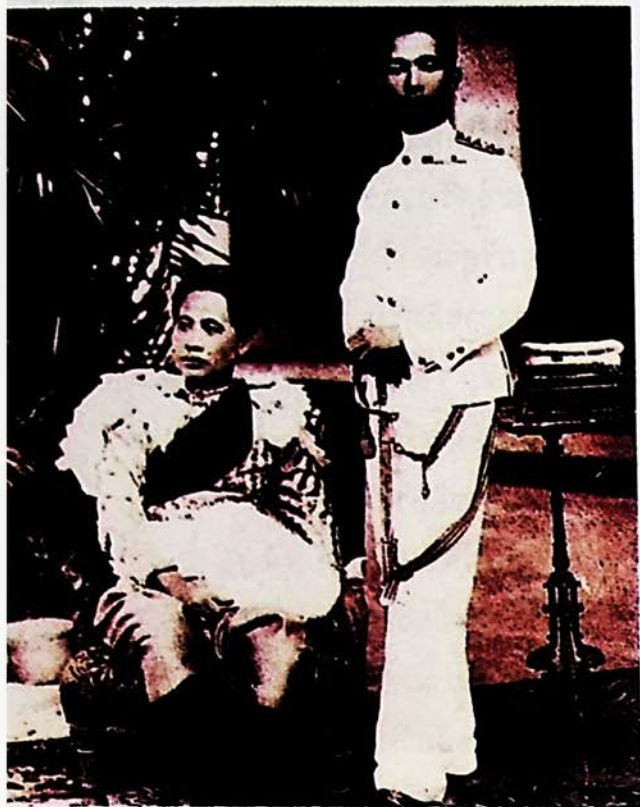
เครื่องราชอิสริยาภรณ์

โปรตุเกตุ เทาเออร์แอนสอด 1

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

ขึ้นครองราชสมบัติ เมื่อปีจอ รัตนโกสินทรศก 129
พ.ศ. 2453 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมหมื่น
นครไชยศรีสุรเดชเป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหม
เลิกตำแหน่งผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการมาแต่นั้น
และด้วยเหตุที่กรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช ทรง
กระทำประโยชน์อย่างยิ่ง หลวงแกกิจการด้าน
การทหารและงานรับราชการสนองพระเดชพระคุณ
เป็นอย่างยิ่ง จึงมีพระบรมราชโองการ ดำรัสสั่งให้
เลื่อนพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช
ขึ้นเป็น กรมหลวง มีพระนามตามจารึกในพระ
สุพรรณบัฏว่า พระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงนครไชย
ศรีสุรเดช นาคนาม ให้ทรงศักดินา 15000 ตามพระ
ราชกำหนดอย่างพระองค์เจ้าต่างกรม ในพระบรม
มหาราชวัง

กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ได้รับพระราช
ทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์
รัตนวราภรณ์, และเหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ 1 ได้มี

บรมสวิก แฮร์ดีโลอน 1

พุทธศักราช 2441 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำรัสขอหม่อมเจ้าหญิงใหญ่ประवासสวัสดิ์ ในกรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา พระราชทานเป็นชายา มีหม่อมเจ้าด้วยหม่อมเจ้าหญิง ประवासสวัสดิ์ 4 องค์ ต่อมาหม่อมเจ้าหญิงประवासสวัสดิ์ประสูติหม่อมเจ้าหญิง และสิ้นชีพตักษัย

ต่อมาปีมะโรง พ.ศ. 2447 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาดำรัสขอหม่อมเจ้าหญิง สุนนมาลย์ ทรงมีหม่อมเจ้ากับหม่อมเจ้าหญิงสุนนมาลย์อีก 2 พระองค์

พุทธศักราช 2444 กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ได้เลื่อนยศ เป็นพลตรีและราชองครักษ์พิเศษ และได้พัฒนากิจการทหารที่สำคัญหลายประการ และที่ยังใช้เป็นแบบอย่างอยู่ในปัจจุบันคือ

1. ตั้งพระราชบัญญัติการเกณฑ์ทหาร จึงสร้าง

ความไม่พอใจแก่ขุนนางชั้นผู้ใหญ่บางท่าน แต่ในที่สุดด้วยพระวิริยะอุตสาหะและความสามารถเป็นพิเศษก็ทรงจัดการได้เรียบร้อย

2. การจัดหาทหารข้าราชการพลเรือนประจำท้องที่ ตลอดจนการหาเงินมาใช้ ทรงดำริเรื่องการเกณฑ์ทหารในเมืองต้นโดยเร่งรัดให้ฝ่ายพลเรือนทำสำมะโนครัวรายตัวพลเมืองขึ้น เพื่อทราบรายชื่อประชาชน จะเรียกเข้าประจำการเป็นพลทหาร 2 ปี และปลดออกเป็นทหารกองหนุนเป็นแบบอย่างมาจนทุกวันนี้

3. ลักษณะการจัดทหารมิให้ตั้งอยู่แต่ในกรุงเทพฯ แต่ให้กระจัดกระจายออกไปตามเมืองสำคัญ ๆ และขึ้นตรงต่อผู้บังคับบัญชาคนเดียวกันทำให้การบริหารงานสิ่งงานต่าง ๆ เป็นไปได้สะดวกขึ้น

4. การฝึกหัดทหารเป็นไปอย่างยุโรปแท้จริง แต่คำบอกคำสั่งเป็นไปอย่างของไทยทั้งหมด

5. การฝึกหัดวินัยและวิชาความรู้อื่น ๆ ให้พลทหารได้เรียนรู้เป็นประโยชน์เมื่อพ้นการเกณฑ์แล้วไปประกอบอาชีพได้

6. จัดการประลองยุทธ์ ให้รอดสายตาแก่ชาวต่างประเทศได้ เมื่อพุทธศักราช 2452 ณ ท่งพญาไทย

พระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดชได้เลื่อนยศขึ้นเป็น จอมพลพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ทรงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพากเพียรอุตสาหะทำให้กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศของไทย เจริญก้าวหน้ามากขึ้นกว่าเดิม ที่เคยปรากฏในประวัติศาสตร์

พระราชกรณียกิจที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การจัดกิจการทางทหารจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งถือได้ว่าพระองค์เป็นผู้ให้กำเนิดอย่างแท้จริง ค่ายทหารจ้ง

หวัดนครสวรรค์จึงได้ชื่อตามพระนามเดิมของพระองค์ว่า "ค่ายจิรประวัติ" เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ แก่พระองค์เมื่อ พ.ศ. 2495

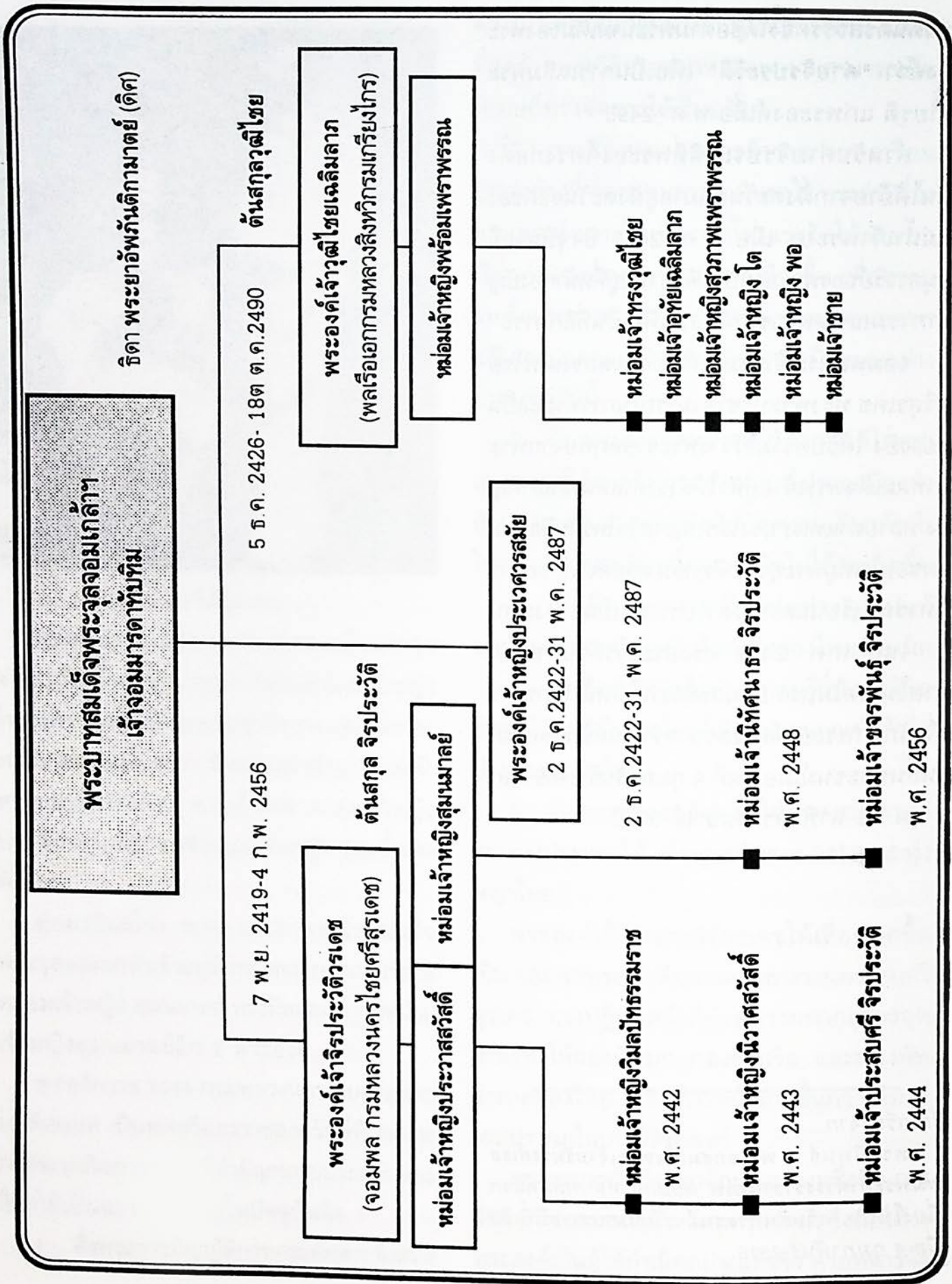
สำหรับค่ายจิรประวัติที่พระองค์ทรงก่อตั้งนั้นได้ย้ายจากฝั่งตะวันตกมาอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อ พ.ศ. 2480 ปัจจุบันจะมีอนุสาวรีย์ของพระองค์ประดิษฐานอยู่ที่หน้ากองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ 31 เพื่อเป็นที่สักการะ

จอมพลพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ทรงพระปรีชาสามารถในการทำงานเป็นอย่างยิ่ง ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ดำรงตำแหน่งอันสำคัญยิ่ง หลายตำแหน่ง ทรงได้รับความรักใคร่นับถือนิยมชมชอบในหมู่พระยุรญาติทุกชั้น ตลอดจนข้าราชการทหารพลเรือนและชาวต่างประเทศเป็นอย่างมาก

ในปี พ.ศ. 2449 ทรงประชวรด้วยพระโรคภายใน แต่ไม่ทรงยอมละทิ้งงานในหน้าที่ราชการเพื่อรักษาพระองค์ทรงตรากตรำงานหนักตลอดมาจนสิ้นพระชนม์เมื่อ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2456 เวลา 3 หุ่่ม 33 นาที พระชันษาได้ 38 ปี

เรียบเรียงจาก...

พระนิพนธ์ : พลเอกสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาตาดำรงราชานุภาพ ฉบับกองทัพบกพิมพ์แจกเนื่องในโอกาสวันสิ้นพระชนม์ เวียนมาบรรจบปีที่ 60 เมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2516

มหาอำมาตย์โท พระยามหินทรเทศานุวัตน์
(ใหญ่ ศยามานนท์)
ชวตศ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๐
มรณะ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

ประวัติบุคคลสำคัญ

เหตุการณ์สำคัญ

5.1.4 มหาอำมาตย์โท

พระยามหินทรเทศานุวัตน์

มหาอำมาตย์โท พระยามหินทรเทศานุวัตน์ นามเดิม ใหญ่ ศยามานนท์ เป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่ง ของจังหวัดนครสวรรค์ ที่มีผลงานในด้านการพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ ปรากฏชื่อเสียงเป็นที่กล่าวขวัญถึง ทั้งยังมีอนุสรณ์ที่เตือนให้ชาวนครสวรรค์ รำลึกถึงท่าน คือ "ถนนมหินทร์" ซึ่งแยกจากถนนมาตุลีลงไปยังแม่น้ำเจ้าพระยา ถนนสายนี้เป็นผลงานชิ้นหนึ่งของท่าน ในการพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ จึงได้ชื่อตามราชทินนามของท่านว่า "มหินทรเทศานุวัฒน์"

พระยามหินทรเทศานุวัตน์ เกิดเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2420 ที่จังหวัดพระนคร เป็นบุตร

ของขุนชาติโอสถ (เสม) และนางสุน ชาติโอสถ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเรียงกันตามลำดับ ดังนี้

1. นางสาว นวกรณบรรณกิจ
2. นางนวล ราชสุภาวดี
3. พระยามหินทรเดชาอนุวัตน์ (ใหญ่ ศยามานนท์)
4. พระยาราชนกุล (ริน ศยามานนท์)

การศึกษา

เริ่มเรียนหนังสือไทยในสำนักสมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสสเทว) วัดราชประดิษฐ์เป็นเวลา 2 ปี แล้วเรียนหนังสือไทย และอังกฤษต่อในโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ในพระบรมมหาราชวัง 8 ปี สอบไล่ได้ประกาศนียบัตรภาษาไทย ประโยค 2 และสอบไล่ได้ภาษาอังกฤษประโยค 5 ต่อจากนั้นได้เข้าเรียนการแผนที่ในโรงเรียนกรมแผนที่ 3 เดือน และเรียนวิชากฎหมายในโรงเรียนกฎหมาย ของกระทรวงยุติธรรม

พระยามหินทรเดชาอนุวัตน์ เริ่มประกอบอาชีพ ทนายความอยู่ในจังหวัดพระนคร เมื่ออายุครบอุปสมบท ได้อุปสมบทที่วัดบวรนิเวศวิหาร ในสำนักสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อดำรงพระยศเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวชิรญาณวโรรส ในเวลาอุปสมบทได้ศึกษาพระธรรมวินัย จนสอบได้บาลีไวยากรณ์ ชั้นนวกะ

การเข้ารับราชการ

เมื่อ พ.ศ. 2444 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขึ้นไปรับตำแหน่งยกกระบัตร มณฑลนครราชสีมา มีหน้าที่ทำการพิจารณาคดีความ

ของมณฑล อำนวยการอัยการ และปราบปรามโจรผู้ร้าย ต่อมาก็ย้ายมาเป็นยกกระบัตรมณฑลนครชัยศรี ปฏิบัติหน้าที่ราชการตามตำแหน่ง ทั้งยังได้รับคำสั่ง ให้ไปช่วยปราบโจรผู้ร้าย ในมณฑลใกล้เคียง คือ มณฑลราชบุรี และมณฑลกรุงเก่าด้วย พ.ศ. 2449 ได้รับตำแหน่ง ให้ไปเป็นข้าหลวงประจำนครเชียงใหม่

พ.ศ. 2452 กลับเข้ามารับราชการในกระทรวงมหาดไทย ตำแหน่งปลัดสำรวจทำหน้าที่ ตรวจราชการตามท้องที่ในมณฑลต่างๆ

พ.ศ. 2453 เป็นปลัดมณฑลนครชัยศรี

พ.ศ. 2457 เป็นผู้ว่าราชการเมืองนครปฐม

พ.ศ. 2460 เป็นสมุหเทศาภิบาล สำเร็จราชการมณฑลนครชัยศรี

พ.ศ. 2466 ย้ายเป็นสมุหเทศาภิบาล มณฑลนครสวรรค์ และได้ดำรงอยู่ในตำแหน่งนี้จนออกรับพระราชทานบำนาญ เมื่อต้น พ.ศ. 2473

ในระหว่างที่ท่านมาดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลมณฑลนครสวรรค์นั้น ท่านได้สร้างความเจริญแก่ท้องถิ่นหลายด้าน ที่สำคัญคือ การตัดถนนเพื่อความสะดวกในการคมนาคม โดยที่ท่านได้เล็งเห็นความสำคัญ ของการสัญจรไปมาภายในเมือง จึงได้ทำแผนตัดถนนในตลาดปากน้ำโพขึ้นสายหนึ่ง คือ ถนนมหินทร์ ซึ่งได้ชื่อตามราชทินนามของท่าน ถนนสายนี้แยกจากถนนมาตุลีลงไปยังแม่น้ำเจ้าพระยาทางเทศบาลเมืองนครสวรรค์ได้ทำการปรับปรุง และพัฒนาให้ใช้การได้ดีมาจนทุกวันนี้ นอกจากนี้แล้วท่านยังเป็นนักแก้ปัญหาที่มีความคิดสร้างสรรค์ ดังจะเห็นได้จากตอนที่เกิดปัญหากระแสน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา กัดเซาะตลิ่งบริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด

จวนจะถึงฐานรากของตัวอาคาร ทางราชการได้ปรึกษากันว่า จะต้องย้ายตัวอาคารศาลากลางจังหวัดไปอยู่ที่อื่น แต่พระยามหินทรเทศานุวัตน์ไม่เห็นด้วย กลับเสนอให้ใช้วิธีปลูกพืชคลุมดินป้องกันตลิ่งเซาะพัง ทางการจึงได้ระดมนักโทษจากเรือนจำกลางปลูกพงในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตลอดแนวที่ตลิ่งกำลังพังอยู่นั้น มีผลให้กระแสน้ำเปลี่ยนทางเดินและไม่เซาะตลิ่งกลับมีดินงอกยื่นไปในแม่น้ำ ศาลากลางจังหวัดจึงไม่ถูกย้ายและยังอยู่ ณ ที่เดิม トラบจนทุกวันนี้

นอกจากตำแหน่งราชการประจำแล้ว พระยามหินทรเทศานุวัตน์ยังได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการพิเศษต่าง ๆ หลายด้าน เช่น ได้รับคำสั่งจากกระทรวงมหาดไทยให้ไปไต่สวนคดีคนในบังคับอังกฤษที่จังหวัดอุทัยธานี และสุพรรณบุรี ไปไต่สวนสืบจับผู้ร้ายคดีปล้นบ้านเรือนและคดีลักเงินหลวงที่จังหวัดเพชรบุรี ฯลฯ

ครั้งเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดตั้งกองเสือป่าขึ้นใน พ.ศ. 2454 พระยามหินทรเทศานุวัตน์ก็ได้สมัครเข้าเป็นเสือป่าในสมัยแรก และได้เลื่อนยศเป็นล่าดับ จนเป็นนายกองใหญ่ ผู้บัญชาการกรมเสือป่ารักษาดินแดนนครชัยศรี ส่วนในด้านการลูกเสือ ก็ได้เป็นผู้ตรวจการลูกเสือมณฑลนครชัยศรี และมณฑลนครสวรรค์ นอกจากนี้ใน พ.ศ. 2461 ยังได้รับแต่งตั้งให้เป็นองคมนตรี

พระยามหินทรเทศานุวัตน์ ได้บำเพ็ญคุณงามความดีเพื่อประโยชน์แก่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและอุทิศเวลาให้แก่ราชการจนได้รับความยกย่องนับถือ และได้เลื่อนฐานะตำแหน่งหน้าที่การงานด้วยดีตามลำดับตลอดมา การปกครองบังคับบัญชา

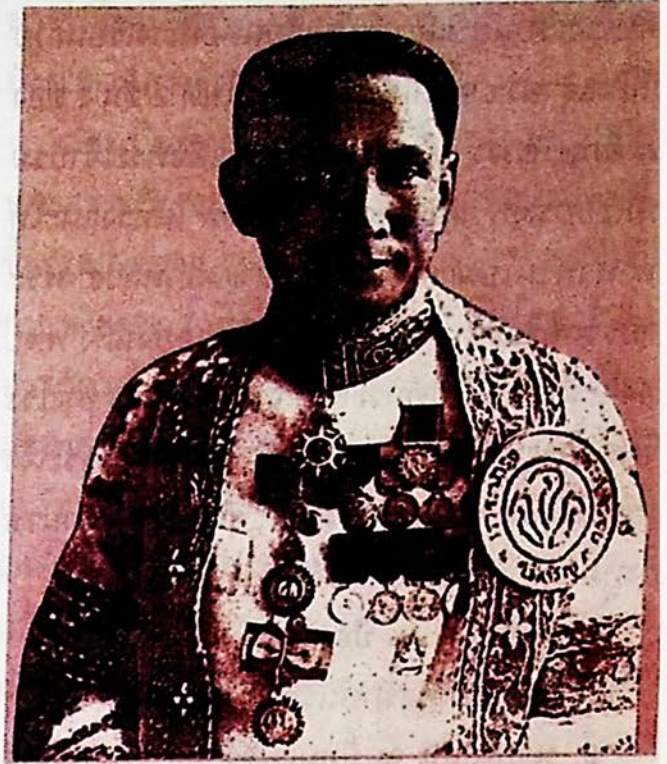
ก็ได้สั่งสอนอบรมและบำเพ็ญตนให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้ถือปฏิบัติเป็นประโยชน์แก่ราชการสืบต่อมา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความละเอียดถี่ถ้วนรอบคอบในการงาน ก็เป็นที่ซาบซึ้งแก่บรรดาข้าราชการทั้งหลายที่เคยได้รู้จักติดต่อหรืออยู่ร่วมราชการกับท่าน อันจะลืมเสียมิได้ นับว่าเป็นตัวอย่างและเป็นประโยชน์แก่ทางราชการในระยะต่อมาเป็นอันมาก

พระยามหินทรเทศานุวัตน์เป็นผู้ที่เอาใจใส่อย่างยิ่งในการรักษาสุขภาพ แม้เจ็บเพียงเล็กน้อยก็จะรีบไปปรึกษาแพทย์ ในวาระสุดท้ายเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2492 พระยามหินทรเทศานุวัตน์ได้เริ่มป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง และเข้ารับการรักษายาบาลอยู่ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และตั้งใจว่าถ้าอาการดีขึ้นเมื่อใดจะกลับบ้าน แต่ทุกคราวที่เตรียมกลับบ้าน อาการก็ทรุดลง ในที่สุดท่านก็ได้ถึงแก่อนิจกรรม ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2493 เวลา 14.00 น.

-
1. คำบอกเล่าของ พระเทพคุณาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดโพธาราม อายุ 91 ปี และนายนิ่ม ขวัญเมือง อดีตครูโรงเรียนประชาบาลวัดหนองโพ อายุ 89 ปี
-

มหาอำมาตย์ตรี พระยาอรรณกรวิสุนทร
(สงวน อรรณกรวิสุนทร)

ประวัติบุคคลสำคัญ

และ

เหตุการณ์สำคัญ

5.1.5 มหาอำมาตย์ตรี

พระยาอรรณกรวิสุนทร

พระยาอรรณกรวิสุนทร นามเดิม

สงวน ศตะรัต¹ เป็นบุตรพระดำรงราชานุภาพ (ช้อย) มารดาชื่อเอม เกิดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2428 ท่านได้มาดำรงตำแหน่ง สมุหเทศาภิบาล มณฑลนครสวรรค์ ต่อจากพระยามหินทรเทศานุวัตน์ และเป็นสมุหเทศาภิบาลคนสุดท้าย ก่อนที่จะมีการยุบมณฑลนครสวรรค์ไปรวมกับมณฑลอยุธยา (มณฑลกรุงเก่า) ใน พ.ศ. 2475

การศึกษา

เริ่มเรียนหนังสือที่บ้านก่อน แล้วจึงไปเข้าโรงเรียนของกระทรวงมหาดไทย เรียนได้

ปีเศษโรงเรียนยุบเลิก จึงไปเรียนต่อที่โรงเรียนสาย
สวัสดิ์สถนธการ จนสอบไล่ได้ประโยค 2 ชั้น 1 ของ
กรมศึกษาธิการ แล้วจึงลาออก สมเด็จพระเจ้าบรม
วงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงแนะให้
บิดาพาท่านไปฝากโรงเรียนมหาดเล็กหลวง^๒ พระ
ยารรถกระวีสุนทรได้เป็นนักเรียนอยู่จนถึง พ.ศ.
2444 เมื่อสอบไล่ได้ประโยคนักเรียนสำเร็จ ทางโรง
เรียน จึงนำเข้าเฝ้าถวายตัวพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวได้เป็น "มหาดเล็กพิเศษ" รุ่นแรกซึ่งมีจำนวน
ทั้งหมด 7 คน ด้วยกัน คือ

1. นายขวัญ ฌ ป้อมเพชร
(พระยาจรงค์นรสิทธิ์)
2. นายเลื่อน ฌ ป้อมเพชร
(พระยาชวกิจบรรพการ)
3. นายสวัสดิ์ มหากายี
(พระยานครพระราม)
4. นายทอง จันทรางสุ
(พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์)
5. นายสว่าง จุลวิฑูร
(พระยารรถศาสตรโสมณ)
6. นายเป้า จารุเสถียร
(พระยาพายัพพิริยกิจ)

7. นายสงวน ศตะรัต

(พระยารรถกระวีสุนทร)

เมื่อเรียนจบหลักสูตรของโรงเรียนมหาดเล็ก
ในปีที่ 3 แล้ว พระยารรถกระวีสุนทรก็ถูกส่งตัวไป
ฝึกงานตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดพระนครศรี
อยุธยาชั่วคราว แล้วจึงเข้าสอบไล่ประโยคมณฑล
ของมณฑลปราจีนบุรี ต่อจากนั้นจึงไปเป็นมหาด
เล็ก รายงานอยู่มณฑลนครราชสีมา 1 ปี ซึ่งใน
ระหว่างนั้นท่านยังได้ปฏิบัติงานแทนนายอำเภอ
สูงเนินเป็นเวลา 3 เดือน

การทำงาน

เมื่อพ้นจากตำแหน่งมหาดเล็ก
รายงานแล้ว พระยารรถกระวีสุนทรก็ได้เป็นข้าราชการ
การชั้นสัญญาบัตร ในตำแหน่งผู้รั้งเลขานุการมณฑล
นครราชสีมา ใน พ.ศ. 2447 ต่อมาได้เลื่อนเป็น
เลขานุการ และได้รับราชการอยู่ที่มณฑลนคร
ราชสีมา 3 ปี จึงถูกย้ายเข้ากรุงเทพฯ ไปเป็นปลัด
กรมเวรพิเศษในกระทรวงมหาดไทย สมเด็จพระ
ยาดำรงราชานุภาพเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยใน
เวลานั้น ได้โปรดให้ท่านทำหน้าที่เลขานุการประจำ
พระองค์ทั้งที่กระทรวงและวัง ทั้งยังต้องตามเสด็จ

1. "ศตะรัตน์" เป็นนามสกุลพระราชทานที่ท่านใช้มาแต่เดิม จนกระทั่งถึงสมัยยกเลิกบรรดาศักดิ์ จึงเปลี่ยนไปใช้
ราชทินนามคือ "อรรถกระวีสุนทร" เป็นนามสกุลเฉพาะครอบครัวท่านแทนนามสกุลเดิม
2. เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งขึ้น เพื่อฝึกข้าราชการพลเรือน โดยเริ่มเรียน
วิชาสามัญก่อนในปีแรก ปีต่อมาจึงเรียนวิชาพิเศษ ซึ่งต่างกระทรวงต้องเรียนต่างกันทั้งยังต้องฝึกปรับใช้ในราชสำนัก
ร่วมกับมหาดเล็กประจำ เวลาฝึกงานในราชสำนัก ระยะเวลาเรียกว่า "มหาดเล็กพิเศษ" (ได้รับพระราชทานเงินเดือน 30
บาท) พอปีที่สามก็ต้องไปศึกษางานในกระทรวงที่ตนจะต้องอยู่ต่อไป แต่โดยที่ขณะนั้นกระทรวงมหาดไทยต้องการ
คนมีความรู้ ออกไปรับราชการตามหัวเมืองมาก จึงรับนักเรียนมหาดเล็กทั้งหมดไปฝึกหัดและส่งออกไปดูงานตามหัวเมือง
เรียกพวกนี้ว่า "มหาดเล็กรายงาน" (ได้รับพระราชทานเงินเดือน 1 ชั่ง) ถึงสมัยรัชกาลที่ 6 ได้โปรดให้ยกกระดบขึ้นเป็น
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้โปรดให้สร้างโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นใหม่ ใกล้เคียงราชวังดุสิต ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น
"วชิราวุธ"

เวลาเสด็จตรวจราชการหัวเมืองด้วย ในระหว่างที่เป็นปลัดกรมวิเศษอยู่นั้น ท่านได้ใช้เวลาว่างศึกษาวิชากฎหมาย จนสอบไล่ได้เป็นเนติบัณฑิตชั้น 2 ของโรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม ในปี พ.ศ. 2451 และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นหลวงวิจิตรเสณี แต่ยังคงรับราชการอยู่ในกระทรวงมหาดไทยในตำแหน่งปลัดกรมฝ่ายเหนือ จนถึง พ.ศ. 2453 กระทรวงจึงส่งออกไปเป็นข้าหลวงมหาดไทยมณฑลนครศรีธรรมราช

พระยาอรรดกระวีสุนทร ได้รับราชการอยู่ในมณฑลนครศรีธรรมราช เป็นเวลา 15 ปี เริ่มด้วยตำแหน่งข้าหลวงมหาดไทยมณฑล และอัยการมณฑลตามลำดับ จนถึง พ.ศ. 2469 จึงได้ย้ายไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี ในระหว่างที่รับราชการภาคใต้นั้น ท่านได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระพัทลุงคะบุรีศรีระทัต เขตพระอนันต์นรากุล แล้วจึงเป็นพระยาอรรดกระวีสุนทร ในปี พ.ศ. 2464

ครั้นถึง พ.ศ. 2472 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ท่านเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลนครสวรรค์ ขณะนั้นท่านมีอายุ 44 ปี นับว่าได้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางของการเป็นข้าราชการกระทรวงมหาดไทยสมัยนั้น แม้ว่าท่านจะมีเวลารับราชการอยู่ที่มณฑลนครสวรรค์เพียง 3 ปี แต่ท่านก็ได้สร้างผลงานในการพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ ปรากฏเป็นหลักฐานมาจนถึงปัจจุบัน คือการตัดถนนเพื่อการคมนาคมภายในเมืองนครสวรรค์ สืบต่อจากพระยามหินทรเทศานุวัตน์ ได้แก่ถนนอรรถกวี จากหน้าที่ทำการเทศบาลเมืองนครสวรรค์ มาทางโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ มาจรดกับถนนมาตุลี ตรงที่ทำการไปรษณีย์นคร

สวรรค์ในปัจจุบัน และถนนสวรรค์วิถี ซึ่งตัดผ่านไปยังศาลากลางจังหวัดนครสวรรค์¹

ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 ได้มีการยุบเลิกมณฑลนครสวรรค์ โดยจัดให้จังหวัดต่าง ๆ ของมณฑลนี้ไปขึ้นกับมณฑลอยุธยา ยกเว้นจังหวัดตากและจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งไปขึ้นกับมณฑลพิษณุโลก พระยาอรรดกระวีสุนทรจึงได้ย้ายไปเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลปราจีนบุรี และยังได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นองคมนตรีด้วย ครั้นถึง พ.ศ. 2476 หลังจากที่รัฐบาลยุบตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลแล้ว พระยาอรรดกระวีสุนทร ก็ได้รับตำแหน่งใหม่เป็นข้าหลวงใหญ่ในสังกัดคณะรัฐมนตรี จนถึง พ.ศ. 2481 จึงออกจากราชการ รับพระราชทานบำนาญ

พระยาอรรดกระวีสุนทร เป็นผู้มีร่างกายแข็งแรงไม่มีใครเจ็บไข้ ท่านชอบเดินออกกำลังกายอยู่เสมอและเดินได้ไกล ๆ จนกระทั่งท่านล้มป่วยถึงกับต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลศิริราช นายแพทย์ตรวจพบว่าหลอดโลหิตสู่หัวใจตีบ ท่านพักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลนั้นราว 4 เดือน อาการทรงกับทรุดเรื่อยไปจนถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2500

1. คำบอกเล่าของพระเทพคุณาภรณ์ วัดโพธาราม

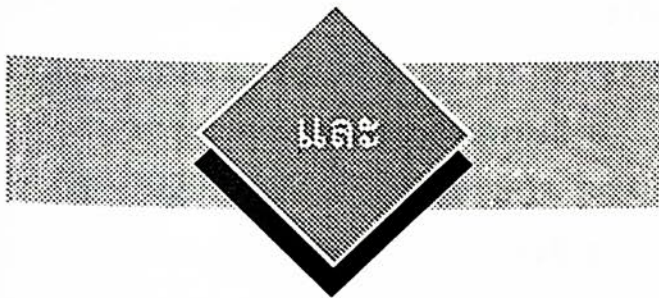
5.1.6 ประวัติขุนวิวรรณ์สุขวิทยา

เกิดเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2443 ที่จังหวัดสมุทรสาคร เดิมชื่อ ห่วง โลหะวนิชย์ บิดาชื่อ นายฮุ้น มารดาชื่อ นางเคลือบ พานิชย์ บิดา มารดา เป็นชาวนา คนท้องที่ตำบลอ่าแพง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร มีพี่น้องร่วมบิดา มารดา เดียวกัน รวม 5 คน คือ

1. นางแจ่ม มรรคเจริญ (มัจเจริญ)
2. นางทองคำ ดาบโกศัย
3. ขุนวิวรรณ์สุขวิทยา (ห่วง โลหะวนิชย์)
4. นางผล เทพสุชาติ
5. นางกิมลี ชาวผ่อง

ท่านได้สมรสกับ นางสาวจวี เปเรย์ เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2475 ที่จังหวัดนครสวรรค์ ไม่มีบุตรด้วยกัน ในวัยเด็กเรียนหนังสืออยู่ในวัดอากัย พระสงฆ์เป็นผู้สอน ด้วยความเป็นผู้ที่ช่างคิด ช่างสังเกต ขยันเรียน ประกอบกับมีความจำดีเป็นเลิศ จึงเรียนจบชั้นมูล ซึ่งมีหลักสูตร 3 ปี ได้อย่างรวดเร็ว จากนั้นก็เข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาต่อ ที่โรงเรียนวัดนวลนรดิศ แล้วไปเรียนต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7 แล้วก็เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนพยาบาลศิริราช จบแพทย์ศาสตร์บัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขณะที่ศึกษาแพทย์อยู่นั้นท่านได้เป็นนักเรียนแพทย์เสื่อปา ประจำกรมนักเรียนแพทย์เสื่อปาหลวง (พ.ศ. 2464) ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าพระราชทานนามสกุลให้ "โลหะวนิชย์" เมื่อจบแพทย์ศาสตร์แล้ว ได้ศึกษาต่อ

ประวัติบุคคลสำคัญ

เหตุการณ์สำคัญ

ทางกฎหมายอีกที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และ
การเมือง ได้ปริญญาธรรมศาสตร์บัณฑิต ระหว่าง
ที่ศึกษาแพทย์ และกฎหมายนั้น ทำคะแนนได้ดีมา
ตลอด ถ้าเป็นปัจจุบันเรียกว่า เกียรตินิยม เพราะทำ
คะแนนสูงสอบได้ลำดับที่ดีทุกครั้ง ท่านรับราชการ
เป็นนายแพทย์ สังกัดกรมสาธารณสุข (กระทรวงสา
ธารณสุข) และลงเล่นการเมืองในตำแหน่งต่าง ๆ
เช่น นายกเทศมนตรี ประธานสภาเทศบาล ประ
ธานสภาจังหวัด รองประธานสภาผู้แทนราษฎร เคย
ได้รับเชิญให้ไปเยือนต่างประเทศ และได้รับมอบญ
แจเมืองถึง 4 แห่ง ที่ประเทศ สหรัฐอเมริกา
จากเมืองเอลปาโซ มลรัฐเทกซัส, เมืองนิวออร์ลีนส์
มลรัฐลุยเซียนา, เมืองซานฟรานซิสโก มลรัฐแคล
ิฟอร์เนีย และที่เมืองไฮโนลูลู ท่านได้ทำคุณประ
โยชน์ให้แก่ประเทศชาติและสังคมมาโดยตลอด มี
ผลงานที่ได้ทำไว้อย่างมากมายในจังหวัดนครสวรรค์

การศึกษา

ปี พ.ศ. -

เรียนศึกษาอยู่ในวัดโรง เรียนวัดสุนทรสถิตย์
ตำบล อำเภอ บ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

ปี พ.ศ. 2453-2455

โรงเรียนอมรบำรุงรักษ์ (วัดปากน้ำ) อำเภอ เมือง
จังหวัดสมุทรสงคราม ชั้นมูล หลักสูตร 3 ปี

ปี พ.ศ. 2455-2460 โรงเรียนวัดนवलนรดิศ
ชั้นมัธยมปีที่ 1-6

ปี พ.ศ. 2460

โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ชั้นมัธยมปีที่ 7

ปี พ.ศ. 2460-2465 ศิริราชพยาบาล จุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย หลักสูตรประกาศนียบัตรแพทย์
ศาสตร์บัณฑิต ผลการสอบปีสุดท้ายได้ลำดับที่ 2

ปี พ.ศ. 2477-2481

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ได้รับปริญญา
ธรรมศาสตร์บัณฑิต ผลการสอบปีสุดท้ายได้
ลำดับที่ 3

ในระหว่างที่ศึกษา ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
และการเมือง การเรียนได้ผลดีมาตลอด เมื่อ 13
เมษายน พ.ศ. 2480 จึงได้รับทุนไปศึกษา ความรู้ ณ ประเทศญี่ปุ่น

รับพระราชทาน

ราชทินนาม (บรรดาศักดิ์)

17 ธันวาคม พ.ศ. 2464

ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 โปรดเกล้า
พระราชทานนามสกุล "โลหะวณิชย์"

8 สิงหาคม พ.ศ. 2472

เป็น รองอำมาตย์ตรี

8 สิงหาคม พ.ศ. 2473

เป็น รองอำมาตย์โท

8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2474

ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสม
เด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 มีพระบรมราชโอง
การโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้รองอำมาตย์โท
ห้วง โลหะวณิชย์ เป็น "ขุนวิรุณสุขวิทยา"

การรับราชการ

ในชีวิตการรับราชการ เมื่อศึก
ซาบแพทย์ศาสตร์แล้ว ก็รับราชการที่กรมสา
ธารณสุข เป็นต้นมา

19 พฤษภาคม 2469

แพทย์สำรองกรมสาธารณสุข

- มิถุนายน 2469
รังแพทย์หลวงประจำห้องที่ จังหวัดตาก
- 1 กรกฎาคม 2470
รังแพทย์หลวงประจำห้องที่ จังหวัดตาก
- พ.ศ. 2471
แพทย์หลวงประจำห้องที่ จังหวัดตาก
- 1 เมษายน 2474
แพทย์สุขาภิบาลเมืองนครสวรรค์
- 1 กรกฎาคม 2471 ถึง 31 ธันวาคม 2479
แพทย์สุขาภิบาลเมืองนครสวรรค์
- 1 มกราคม 2480
แพทย์เทศบาลเมืองนครสวรรค์
- 12 ธันวาคม 2481
นายแพทย์โท ประจำสุขศาลากาฬสินธุ์
- 1 กุมภาพันธ์ 2483
สาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์ ชั้นโท
- 1 มิถุนายน 2484 ถึง 23 พฤษภาคม 2489
นายแพทย์โทส่วนภูมิภาค ชั้นโท
กรมสาธารณสุข
- 7 กันยายน 2489
ลาออกจากราชการ

**ผลงานในระหว่างรับราชการ
ส่วนท้องถิ่น
ที่ควรกล่าวไว้เป็นอนุสรณ์
ดังนี้**

1. ได้ดำเนินการทางด้านสาธารณสุข การแพทย์ ในการป้องกันการระบาดของโรคหิวาต์ ที่เกิดขึ้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ปรับปรุงการล้างส้วม ให้ถูกสุขลักษณะ ขจัดสัตว์ที่เป็นพาหะแพร่เชื้อ

กาฬโรคอย่างจริงจัง

2. ช่วยเหลือในการดำเนินการสร้างโรงพยาบาลสุขาภิบาล (โรงพยาบาลเมืองนครสวรรค์)
3. ช่วยเหลือในการดำเนินการให้ได้มาซึ่งที่ดินที่ใช้เป็นสถานศึกษาของ โรงเรียนนครสวรรค์ โรงเรียนเขากบ (วิวรรณสุขวิทยา) และวิทยาลัยอาชีวศึกษานครสวรรค์
4. การประปา สร้างระบบการประปาซึ่งใช้มาจนถึงปัจจุบันที่นครสวรรค์ เดิมเป็นสุขาภิบาล ต่อมาเป็นเทศบาล เป็นผู้ขยายกิจการให้ก้าวหน้าขึ้น สร้างถังกรองน้ำ ตั้งโรงไฟฟ้าเดินเครื่องใช้เอง
5. เป็นผู้เริ่มต้นลาดยางแอสฟัลต์ (ยางมะตอย) ถนนโกสีย์ ตั้งแต่หน้าวัดนครสวรรค์ ไปจนถึงร้านมะระยงค์ เหนือโรงไฟฟ้านครสวรรค์ ต่อจากนั้นก็ได้ลาดยางในถนนมาตุลี และถนนอรรถกวี
6. ออกข้อบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร ในสมัยที่ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเมืองนครสวรรค์ ซึ่งยังคงใช้อยู่มาจนถึงทุกวันนี้

**ประวัติการทำงานของ
ขุนวิวรรณสุขวิทยา**

ท่านได้รับราชการ และปฏิบัติหน้าที่บริหารราชการของบ้านเมืองมาด้วยความซื่อสัตย์สุจริต บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมมาเป็นเวลาอันยาวนาน และสม่ำเสมอ ตั้งแต่ดำรงตำแหน่ง นายแพทย์สุขาภิบาลเมืองนครสวรรค์ นายแพทย์เทศบาลเมืองนครสวรรค์ สาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์ นายกเทศมนตรีเมืองนครสวรรค์ ประธานสภาเทศบาลเมืองนครสวรรค์ ประธานสภาจังหวัดนครสวรรค์ รองประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานบริการชุมชน ในสาขาช่วยเหลือเด็กกำพร้า มูลนิธิแสงสวรรค์

สงเคราะห์ จังหวัดนครสวรรค์ นายกฤษสุมาคม
จังหวัดนครสวรรค์ นายก่อตั้งสโมสรโรตารีจ
ังหวัดนครสวรรค์ นายสุมาคมต่อต้านโรคมะเร็งจ
ังหวัดนครสวรรค์ ฯลฯ ท่านได้เพียรพยายามที่จะ
พัฒนาความเจริญก้าวหน้าให้กับท้องถิ่น และประ
เทศชาติบ้านเมืองอย่างมั่นคง ทุกวันนี้ท่านได้
บริจาคเงินช่วยเหลือในกิจการของเด็กกำพร้า
บริจาคเงินช่วยเหลือเป็นทุนการศึกษาให้แก่เด็ก
นักเรียนที่ยากจน ในจังหวัดนครสวรรค์อย่างสม่ำเสมอ
มีได้ขาด อีกทั้งยังร่วมในกิจการกุศลอันเป็น
ประโยชน์ต่อสาธารณชนต่าง ๆ อีกมากมายตามแต่
โอกาสจะอำนวยให้ ชีวิตของ ชุนวิวรรณสุขวิทยา
และนางวิวรรณสุขวิทยา (ฉวี โลหะวณิชย์) จึงประ
สบแต่ความสุขร่ำล้อมไปด้วยผู้ที่รักใคร่ นับถือ
อันควรแก่การยกย่อง สรรเสริญ โดยเฉพาะชาว
จังหวัดนครสวรรค์ ย่อมประจักษ์ถึงคุณความดี
อันนี้แล้ว ท่านจึงเป็นที่รักใคร่ยิ่งกว่าชาวนครสวรรค์
โดยน้อยคนนักที่จะไม่รู้จักท่าน.

ประวัติบุคคลสำคัญ

เหตุการณ์สำคัญ

บทคัดย่อพระราชนิพนธ์การเสด็จประพาสต้น ของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ข้าพเจ้า ได้อัญเชิญมานำเสนอต่อไปนี้ได้คัดย่อ เฉพาะตอนที่พระองค์ได้พระราชนิพนธ์ เสด็จผ่านนครสวรรค์ไปกำแพงเพชร และเสด็จกลับ เมื่อ ร.ศ.125 (พ.ศ.2449)

5.2 เหตุการณ์สำคัญ

5.2.1 การเสด็จประพาสต้น

ของพระบาทสมเด็จพระ

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อปี พ.ศ. 2449 (ร.ศ. 125)

สำหรับชื่อบุคคล และสถานที่ในพระราชนิพนธ์นั้น ได้วงเล็บไว้ตอนท้ายข้อความแต่ไม่ละเอียดนักผู้สนใจสามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจาก หนังสือพระราชนิพนธ์เรื่องการเสด็จประพาสต้น ในรัชกาลที่ 5 และหนังสือจดหมายเหตุในรัชกาลที่ 5 ได้ทั้งครั้งที่ 1 (ร.ศ.123) และครั้งที่ 2 (ร.ศ. 125)

เรื่องเสด็จประพาสต้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงพระนิพนธ์ คำอธิบายไว้ว่า

...พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชอัธยาศัยโปรดฯ ในขณะเสด็จประพาส ตั้งแต่เสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติมา เสด็จประ

พาสแทบทุกปี เสด็จไปตามหัวเมืองน้อยใหญ่ ในพระราชอาณาเขตบ้าง เสด็จไปถึงต่างประเทศ บ้าง ได้เคย เสด็จมณฑลหัวเมืองในพระราชอาณา เขตทั่วทุกมณฑล เว้นแต่มณฑลภาคพายัพ มณฑล เพชรบูรณ์ มณฑลอุดร และมณฑลอิสานเท่านั้น ด้วยเมื่อใน รัชกาลที่ 5 ทางคมนาคมถึงมณฑล เหล่านั้นจะไปมายังกันดารนัก และเปลืองเวลาและ ลำบากแก่ผู้อื่น จึงรออนุมัติได้เสด็จจนตลอดรัชกาล...

...ในการเสด็จประพาสหัวเมืองน้อยใหญ่ ในพระราชอาณาเขตนั้น บางคราวก็เสด็จไปเพื่อ ทรงตรวจ จัดการปกครองจัดการรับเสด็จเป็นทาง ราชการบางคราวก็เสด็จไป เพื่อสำราญพระราช อิริยาบถ ไม่โปรดให้จัดการรับเสด็จเป็นทางราชการ ที่เรียกว่า "เสด็จประพาสต้น" อยู่ในการเสด็จเพื่อ สำราญอิริยาบถอย่างสามัญ คือไม่มีห้องตรา สั่ง หัวเมืองให้จัดทำที่ประทับแรม ณ ที่ใด ๆ สุดแต่พอ พระราชหฤทัยที่จะประทับที่ไหนก็ประทับที่นั่น บาง ที่ก็ทรงเรือเล็ก หรือเสด็จโดยสารถไฟไปโดยมิ ให้ใคร รู้จักพระองค์ การเสด็จประพาสต้น เริ่มมี ครั้งแรกเมื่อรัตนโกสินทร์ศก 123 (พ.ศ. 2447)...

...การเสด็จประพาสต้นเมื่อคราว ร.ศ. 123 เป็นการสนุกยิ่งกว่า เคยเสด็จไปสำราญพระราช อิริยาบถแต่ก่อนมา ที่จริงอาจกล่าวว่าเป็นประโยชน์ แก่ราชการบ้านเมืองได้อีกสถาน 1 เพราะเสด็จเที่ยว ประพาสปะปนไปกับหมู่ราษฎรเช่นนั้น ได้ทราบ คำราษฎรทราบทูลปรารภกิจสุขทุกข์ ซึ่งไม่สามารถ จะทรงทราบได้โดยทางอื่นก็มาด้วยเหตุทั้งปวงนี้ ต่อ มาอีก 2 ปี ถึง ร.ศ. 125(2449) จึงเสด็จประพาส ต้นอีกคราว 1 เสด็จประพาสต้นคราวนี้หาปรากฏ มาแต่ก่อนว่า มีผู้หนึ่งผู้ใดได้เขียนจดหมายเหตุไว้ไม่ แต่เป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุล

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว...

บทคัดย่อ (สำเนา)
พระราชนิพนธ์...เรื่อง

เสด็จประพาสต้นครั้งที่ 2

วันที่ 27 กรกฎาคม 125 ออกจาก สวนดุสิต 2 ทุ่มไปในวังแล้วไปบ้านบุรฉัตร พอสวด มนต์จบเสียงแล้ว ตัดสินโต๊ะเฉพาะชั้นปักกิ่ง 4 ทุ่มครึ่ง รดน้ำแล้วกลับเข้ามาในวัง ทูลลาแล้วลง เรือถึงท่าหนักแพวังหน้า 5 ทุ่ม ถึงวัดเขมา 5 ทุ่มครึ่ง...

ผ่านเส้นทาง วัดปากอ่าว วัดเทียนถวาย บาง หลวง เชียงราก ดงตาล วัดท้ายเกาะใหญ่ วัดเวียง งาม วัดพนัญเชิง (อยุธยา) วัดท่างาม (ท่าหลวง) วัดสมุหประดิษฐ์ ป่าโมกข์ อ่างทอง ไชโย อำเภอบึงเมืองอินทร์ ชัยนาท ที่ว่าการอำเภอมือง มโนรมย์...

วันที่ 11 มาถึงวัดพระปรารักษ์เหลือเที่ยง พระครูพยุหานุสาสน์ (เงิน) เจ้าคณะเมืองพยุหะคีรี ลงมาคอยอยู่ที่แพ ขึ้นบกทำกับข้าวแล้วดูเหยียบ ฉ่า กรมหลวงประจักษ์เหยียบ ถ่ายรูป พบเจ้า พระยาเทเวศร์ ซึ่งมารักษาตัวอยู่ที่นี้ดูเดินคล่องขึ้น ถามพระหมอแรกบอกว่าเป็นอำมะพาด แต่เป็นมา เสียนานถึง 35 ปี ครั้นเถียงว่าอำมะพาดทำไม ถึงช้าเพียงนั้น ก็รับว่าอายุนั้นว่าเป็นใหม่นี้หายแล้ว ยังจะรักษาที่เป็นเก่าต่อไปอีก เดินดูภูมิและโบสถ์ ที่ทำใหม่ไม่มีสาระอะไร กลับลงมาร้อนอาบน้ำ เลยให้พระครูรดน้ำมนต์อยู่ข้างเหวสบายมาก

(พระครูพยุหานุสาสน์ (เงิน) มีเกียรติคุณในทางวิปัสสนา พวกชาวเมืองนับถือว่ารัตนาคดีนัก) มาชั่วโมงเศษถึงอำเภอพยุหะคีรีมีพายุฝนตกประปราย ต่อฝนหายจึงได้ขึ้น จะไปพระบาทที่เขาสร้างขึ้นไว้ใหม่บนเขาเมื่อ 20 ปีนี้ กลัวจะมีคนจึงเดินไปแต่ที่ต้นทาง ทางที่ไปเขานี้เป็นทางไปขึ้นรถไฟตำบลเนินมะกอก 120 เส้น มีคนขึ้นลงเสมอแต่ไม่มีสินค้านอกจากพวกหมากพลูวันนี้รับหนังสือบางกอก

วันที่ 12 เวลาเที่ยง ถึงวัดบ้านเกาะหยุดสำหรับกินข้าว ได้ทำมาตามทางแล้ว ขึ้นบกพบสมภารอายุ 87 ปี เคี้ยวจัดเหมือนสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เขี้ยว วัดราชาธิวาส) ตาบอดข้างหนึ่ง แต่รูปร่างเปล่งปลั่งดี วัดใหญ่รักษาสะอาด มีตึกอย่างเก่า 2 หลัง ในโบสถ์จารึกว่า สร้างเมื่อศักราช 1155 มีของประหลาดแต่พระกระเจายืนรูปร่างดี ได้ขอพระแล้วให้เงินไว้ให้สร้างเปลี่ยนใหม่ ต่อมาอีกชั่วโมงเศษถึงนครสวรรค์ จอดแพที่หน้าว่าการพบพระยาสุรสีห์ลงมาแต่เชียงใหม่ พระยาศรี (พระยาศรีเทพ ปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย ต่อมาเป็นพระยามหาอำมาตย์) ขึ้นมาแต่กรุงเทพฯ ณ ที่นี้จะไปดูเรือแม่ปะแต่เรียกเรือไม่ได้เลยขึ้นบนบกถ่ายรูปที่ว่าการไปบ้านเทศาคูกและศาล วันนั้นนอนบนแพร้อนจัดเพราะมีตมแต่ยังไม่ตก น้ำลด 2 ศึก เพราะฝนขาด

วันที่ 13 ไปตลาดปากน้ำโพ ขึ้นริมห้างจีนสมบุญ (จีนสมบุญ เป็นพ่อค้าใหญ่อยู่ที่ปากน้ำโพ ต่อมาเป็นที่ ขุนพัฒน์วาณิช ถ่ายรูปและซื้อของไปจนถึงบ้านยายจู้ซึ่งเป็นที่สุด) ของตลาด เมื่อมาคราวที่แล้วมานี้เวลาไม่พอขึ้นแห่งนี้ไปลงท่าหน้า

วัดโพธิ์เพราะฉะนั้นได้เห็นครึ่งตลาดเท่านั้น คราวนี้ ได้เห็นตลอดของขายเป็นของกรุงเทพฯ ของที่เจียวเอามาขายถ้าเป็นผ้าก็แมนเชสเตอร์ทั้งนั้นไม่มีใครจะมีอะไรที่จะซื้อได้ ยายจู้ มาเชิญเสด็จถึงกลางตลาด ด้วยความประสงค์จะให้ดูเห็ดซึ่งเกิดขึ้น เมื่อเวลากำหนดว่าเป็นมงคลข้างจีนเขานับถือกันว่าเป็นมงคล ที่จริงไม่เคยเห็นโตอย่างนี้ พอเต็มอ่างเขี้ยวขนาดใหญ่กลับมาเที่ยงบ่าย 5 โมงไปดูโรงทหาร ตั้งอยู่ต่อค่ายพม่าเก่า ปีนี้เป็นปีที่ 4 คนสำหรับแรกได้ออกบ้างแล้ว จึงเป็นการสงบเรียบร้อย ไม่มีการตื่นเต้นอันใดการปลูกสร้างก็ร่วมเข้ามา แต่ยังไม่พอคนอยู่ คนประจำมณฑล 12,000 เต็มอัตรา ปลูกต้นสัก แล้วตรวจโรงเลี้ยงน้ำชาที่ ๆว่าการแล้วกลับดูเรือแม่ปะที่จะเป็นเรือพระที่นั่งเป็นเรือของลูกโตได้จากพระยาสุรสีห์ (เรือลำนี้ถวายสมเด็จพระโอรสครั้งเสด็จเชียงใหม่) ทำแกงเดินได้ตลอดลำอย่างโก้ เจ้าของขอให้ตั้งชื่อว่า "สุวรรณวิจิตร" มีเรือแกง 3 ลำ ของกรมตำรวจลำ 1 พระยาสุจริต (พระยาสุจริตรักษาเชื้อ กัลยาณมิตรผู้ว่าราชการเมืองตาก) วิเชียร (วิเชียรปรากฏ ฉายอำเภอสเวต ผู้ช่วยราชการเมืองกำแพงเพชร ต่อมาได้เป็นพระยาชัยนฤนาท ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท) ลำ 1 เป็นเรือข้างใน แต่เรือที่หนึ่งจุดประทุนไว้ด้วยลำ 1 เวลาค้าฝนตกไม่สู้มากมีลมจัด

วันที่ 14 เมื่อคืนนี้ฝนตกพรวดต่อไปอีกยังรุ่งพวกทหารเขาถือว่าเป็นฤกษ์ปลูกต้นสักที่โรงทหาร เพราะเมื่อเวลาปลูกนั้นยอดพับ ครั้นถูกฝนคืนนี้ตลอดยอด กลับตั้ง เวลาเข้าไป (ดู) เขาบวชขนาดหน้าแล้งแปลกกว่าหน้าน้ำมาก ไข่แต่สะพานไม่ถึงน้ำ ยังมีหาดขึ้นขวางหน้าร่องน้ำต้องไปเข้าข้างเหนือ

แต่มีใช้เรืออะไรเข้าไปดูต้องเซ็นและลุยให้แต่ผู้หญิงขึ้น ถ่ายรูปอยู่ตามสะพานและศาลา พบกองพรานที่เขาเกณฑ์มาจะให้ตามขึ้นไป มีช้าง 5 เชือก เขากระโจมป็น และตั้งยามล้อมกันอยู่ได้ถ่ายรูปพวกหัวหน้า ขออย่าให้ต้องตามไปอนุญาตให้ปล่อย แจกเงินให้คนละกึ่งตำลึง แล้วกลับมาจัดเรือเวลาบ่ายลงเรือไปเที่ยวตลาดแพในแควใหญ่ มีแพห้างเงินของฝรั่งแพ 1 เหมือนกับร้านแควน้อย เขาช่างเลือกของซึ่งจำเพาะจะใช้เดินทาง เจ้าของร้านดูเป็นคนฉลาดว่ามีรถไฟแล้วนำของขึ้นมาได้ง่าย มีกำไรดีขึ้นกว่าแต่ก่อน

วันที่ 15 สองโมงเช้าติดแผ่นเงินซื้อเรือสุวรรณวิจิกแล้ว ออกเรือ ๆ ไฟลากขึ้นมาพันตลาดแล้วจึงได้ต่อ อันเป็นลักษณะถ่อนี้ฟังเล่าไม่เข้าใจชัดเจนเวลาได้เห็นเอง เรือลำนี้ใช้คนถ่อ 5 นายร้อยถือท้าย 1 ที่แท้ได้ถ่อคราวละ 4 ถ่อ ผลัดกันลงนั่งเสียคน 1 ถ่อร่องน้ำไปขวา ถ่อซ้าย ถ่อร่องน้ำไปซ้าย ถ่อขวาถ่อที่ขึ้นพันน้ำยกลอยข้ามศีรษะคนที่กำลังถ่อเมื่อ ยังไม่เคยมาในเรือเช่นนี้ นึกว่านายร้อยที่ถือท้ายจะเกะกะก็ต่ออยู่ข้างท้ายมาก แต่ที่จริงดีกว่ากลาสีถือท้ายกรรเชียงซึ่งขึ้นมานั่งขมอยู่ข้างหลังเรามาก ที่ยืนอยู่ต่างหากนอกแ่งไม่เกี่ยวข้องอันใดเลย เรือลำนี้เดินเร็วมาก ลงเรือชล่ำ (เรือชล่ำลำนี้เป็นเรือแ่งเรียกว่า เรือประพาส) ไปขึ้นถ่ายรูปที่หาดทรายงาม ซึ่งอยู่เหนือนครสวรรค์ไม่ถึง 2 เลี้ยว แล้วเปลี่ยนไปขึ้นเรือแม่ปะประทุน เอกกรมตำรง กับพระยาโบราณ ซึ่งไปพบกันที่หาดทรายนั่งลงเรือไปด้วย ลงมือทำกับข้าวไปพลางไปอีกหน่อยหนึ่งทันเรือชายยุคลเอาตัวลงมาด้วย พวกที่ไปจากเรือ 3 คนคือ ชายอุรุพงศ์ พระยาบุรุษ

หลวงศักดิ์ หลวงศักดิ์นายเวร อัน นรพัลลภ ต่อมาเป็น พระยานิพัทธราชกิจ) มหาดเล็กประจำเรือ 4 คน ตั้งใจจะให้หลงล่า แต่ไม่สำเร็จจนถึงที่พักร้อนเพราะเหตุที่เทศาพาเรือประพาสมาตาม ประเดี้ยวผู้ใหญบ้านถ่อเรือชล่ำตาม ต้องไล่เทศาไปลงเรือสุวรรณวิจิก ให้จอดคอยกระบวนหลังซึ่งยังล้าอยู่มาก และถอดเลื้อกทางเกงคนถ่อ ลงนุ่งกางเกงขาก๊วยผ่านเรือพวกบางกอกขึ้นมาเสียอีกหลายลำ มารู้ว่าสำเร็จได้เมื่อผ่านเรือนายทหารมณฑลนครสวรรค์ซึ่งขึ้นมาตามเสด็จไม่รู้จักจึงลงมือเสาะหาที่หยุด ได้ข้างฝั่งขวา เป็นบ้านนายพันอำแดงอิม มีลูกหลานว่านเครือมากเป็นเจ้าของนาโท เพราะแก่เล่าว่าแก่เสียค่านา 3 สลึง เป็นเจ้าของที่ไร่ยาสูบ ซึ่งเป็นที่ดี (สมมุติให้) พระยาโบราณเป็นเจ้าของตัวผู้ใหญในการเที่ยวครั้งนี้ ในหน้าที่เทศากรุงเก่า ทำท่าทางและพูดจาใต้ตามดีมาก เราเป็นช่างถ่ายรูปของเจ้าคุณ จนกระทั่งเชิญขึ้นเรือนและนั่งสนทนาเป็นที่สนิทสนมดีมาก ข้อความที่สนทนาว่าโดยย่อแปลกใจที่นาทำไมขึ้นไปกว่าแต่ก่อน ยอมรับว่าหาเงินเดี้ยวนี้ได้ง่ายแต่ใช้ก็มากเหมือนกันเมื่อก่อน ข้าวขายเกวียนละ 4 ตำลึง เท่านั้นปล้นตีชิงไม่มี แต่ถ้าเจ้าของไม่ระวังรักษา เช่นควายเป็นต้นถูกขะโมย ถั่วระวังอยู่แล้วขะโมยไม่กล้า เคยลงไปเฝ้าในหลวงที่ปากน้ำโพ ได้เฝ้าใกล้จำได้หลานได้เสมามา 2 คน เสมานั้นเป็นเครื่องคุ้มกันอันตรายดีอย่างยิ่งเพราะเวลาท่านประทานท่านให้พรหลานได้มาครั้งนั้น 2 คน เดี้ยวนี้ต้องแบ่งไปให้หลานบ้านอื่นเสียอัน 1 เพราะชี้โรค ที่อยู่ที่บ้าน เดี้ยวนี้ต้องผลัดกันผูกใครชี้โรคคนนั้นได้ผูก ท่านแจกก็มากจะหาซื้อสักอันหนึ่งไม่ได้เลยไม่มีใครเขาขายอยากเฝ้าในหลวง พระยาโบราณรับจะพาเฝ้านัดหมายกันมั่นคงว่าจะไป

ความจงรักภักดีต่อเจ้าแผ่นดินเป็นอันมาก เพราะได้อยู่เย็นเป็นสุขเพราะท่าน เป็นใจความเช่นนี้ กินข้าวที่ได้ต้นไม้ริมตลิ่ง ไม่รับเชิญขึ้นไปกินบนเรือน เมื่อกินแล้วชาวบ้านลงมาหาสนทนากันต่อไป (นางอิมคนนี่ต่อมาลงมาเฝ้าเป็นคนโปรดอีกคน) ได้ออกเรือจวนบ่าย 2 โมง มาถึงที่ประทับแรมยามเอนยังไม่ทันจะบ่าย 3 โมง เดินขึ้นบกมีพวกชาวบ้านมาคอยอยู่บนฝั่งมาก มีร้านขายของกิน นักเรียนพวกหนึ่งเดินขึ้นมาจากวัด เหนือตำบลพังม่วง ที่บ้านยายอิมอยู่หน่อยหนึ่งเพื่อจะมาร้องสรรเสริญบารมี อันจำจะต้องร้องผิดทุกแห่ง แต่วันนี้ผิดมากสูงเสียงกวัดแกว่งเหลือเกิน ได้ถามดูบอกว่าเหนื่อยมาก แจกเงินคนละสองสลึงชาวบ้านมากมายแจกเส้มา ถ้วยรูปเรือและล่าน้ำ แล้วกลับลงมาที่จุดเรือ ซึ่งทำพื้นตะเภาใบพลู 5 ห้อง เฉลียงด้านเดียวลงมือทำกับข้าวแต่เย็นได้กินพอพลบ

วันที่ 16 สองโมงเช้า ออกเรือมาถึงวัดบ้านเกาะลงเรือประสาธไปขึ้นวัด หมายถึงถ่ายรูปกระบวนแต่เวลาอยู่ข้างกระชั้น คนเฝ้าคอยมากนั่งตั้งกลองไม่มีใครจะได้เกาะไปหมดเลยไม่ได้รูปดี วัดนั้นก็เป็นที่แล่นใหญ่ๆ มีอะไรตามเคยของวัดแต่ต้นเดิมที่เวลาจะกลับแจกเส้มา แย่งกันลงมาเกือบสะพานหัก ครั้นถ่อขึ้นมาได้หน่อยหนึ่ง ได้

ยินเสียงร้องตะโกน "กินกิน" รู้ว่าเป็นบริษัทดัก (ดักคือกรมหลวงสรรพสาตรศุภกิจ) แวะเข้าไปเจอกรมดำรงพี่ ชายยุคล พระยาโบราณร้องกันอยู่บนเรือดัก เป็นผู้ที่ถูกเรียกกินมาแล้วเขาจะเรียกให้เป็นยุติธรรม ไม่เลือกว่าใครๆเว้นแต่เรือเจ้าสาย (คือพระวิมาดาเธอฯกรมพระสุทธาสินีนาฏ) ถ้าเรียกกลัวจะเอาสารไปให้ด้วยหม่วยจะกิน เมื่อกินและแจกกันแล้วเสร็จ พวกกันลงเรือประสาธนั้นขึ้นมาจนถึงที่พักร้อนพากันขึ้นเรือเหลืองออกต่อไปทำคร้วมากกลางทาง พอสำเร็จถึงบ้านเก่าเลี้ยง แวะซักกินข้าว ดูกได้รับหน้าที่เป็นพระราชาแต่ทำทำไม่สนิท เพราะแกกแล้วอัปปลิช (เป็นภาษาของนายคะนั่งเงาะ หมายความว่าอัปปรีย์ แต่พูดไม่ชัด) ทักทายปราศรัยก็ต้องสอนกันมาก ข้อที่เกิดความนั้นเห็นจะเป็นด้วยเมียดากำนั้น เป็นผู้รับฉันทานุมัติของพวกจีนแคะ เจ้าของไร้อ้อยหลายเจ้าแก้ด้วยกันมาเชิญเสด็จไปที่เรือนเขาทำไว้ถวาย ตกลงยอมไปเรากลับเป็นพระราชาตามเดิม มีผู้คนมาก มีพิณพาทย์ไทยพิณพาทย์จีนและม้าฟ่อเป็นอันมาก มีอุปเท่ห์มาเชิญให้ขึ้นบก ได้ขึ้นไปบนเรือนตั้งโต๊ะเครื่องบูชา มีโต๊ะเก้าอี้หุ้มแพร เตียนนอน มุ้งแพรอย่างจีนทั้งนั้น อุทิศถวายไว้ให้เป็นที่สำหรับพักข้าหลวงไปมาต่อไป จีนเม่งกุยเป็นหัวหน้า เมื่อได้ออนุโมทนาเสร็จแล้วลงเรือโมเตอร์แล่นต่อมาอีก มาเกยต้น 2-3 คราว เลยทรายเข้าอุดท่อน้ำ ต้องมาหยุดแก้อยู่ช้า นานจนกระบวนมาถึงจึงต้องลงเรือเหลืองมาขึ้นที่บ้านท่าวัว ถ่ายรูปกระบวนเรือแล้วเดินต่อมาทางบก มาเจอพวกเดินบกด้วยกันหลายคน เลยเป็นกองโตเดินแจกเส้มา ระมา ที่นี่เป็นหมู่บ้านใหญ่ผู้คนแน่นหนา มาก จนถึงวัดซึ่งสำหรับจะจอดแรม เขาเรียกในระยะทางว่าบ้านหัวดง มีคน

มาประชุมอยู่แน่นในลานวัด ต้องไปยืนให้กราบดินตามความต้องการเป็นอันมาก แถบนี้แดงไทยอร่อยกินทั้งวานและวันนี้

วันที่ 17 ออกเรือเวลาเช้า 2 โมง จนใกล้บ้านหูกวางเวลา 4 โมงเช้า ลงเรือชล่ำประพาสจะไปขึ้นบ้านหูกวาง พระยามรินทรบอกว่าบ้านกำนันโยเป็นที่ใกล้บึงที่สุด แต่ที่แท้แก่เข้าใจผิด เป็นในท้องที่กำนันโยลงไป ไม่ใช่บ้านกำนันโย ที่ซึ่งใกล้ที่สุดอยู่ใต้บ้านกำนันโยลงไปอีก สังเกตดูตามจำบอกเล่า บึงนั้นเห็นจะเป็นลำแม่น้ำเก่ายาวเหลือเกิน ในลำบึงเป็นพงขึ้นว่ามีคันดินกว้างประมาณ 3 วายื่นลงไป ในบึงนั้น แต่ไม่ข้ามตลอดพอดกลีก็จมเห็นจะเป็นที่ซึ่งล้อมข้างแผ่นดินพระพุทธรเจ้าเสื่อแน่ แต่ป้ายางกองทองไม่ได้ความเพราะเหล่านี้แก่ไม่ข้ามบึงเมื่อมาตามทางพบกรมหลวงประจักษ์แต่ไม่ได้จับตัว เพราะกลัวจะไม่พบตุ๊ก ครั้นขึ้นมาก็อีกหน่อยหนึ่งพบเรือรพีก็รู้ว่าตุ๊กอยู่ ได้ตัวทั้งกรมดำรงและพระยาโบราณด้วย ให้เอาเรือโมเตอร์ลงไปรับกรมหลวงประจักษ์พากันไปขึ้นบ้านกำนันโย ได้ความว่าเดิมเป็นเลขขุนกำแหงล้อมวัง แต่ให้พระยาโบราณขึ้นไป หรือว่าพระยาศักดิ์ตามมาเสียก่อนแล้ว จึงกลับไม่ได้ต้องให้ขุนกำแหงอยู่ในบังคับพระยาศักดิ์ดาอันเป็นพระยาศักดิ์ดา ถูกนุ่งผ้าคนเดียว ทำท่าทางอัยอัยดีมาก กินข้าวในร่มไม้ที่บ้านกำนันโยสบายดีแต่ตากำนันโยเองอยู่ข้าง จะพะวักพะวนมากดูเหมือนจะได้รับคำสั่งให้เตรียมตัวเพื่อจะเสด็จขึ้นทอดพระเนตรบึงสาบสัยพวกเราที่ไปก็สงสัยประเดี๋ยวเรือกระบวนไป พากันวิ่งตั้งตั้งไปริมแม่น้ำแบกจอบไปคอยฟันดินอยู่ครู่หนึ่งหน้าเล่อลากลับขึ้นมาว่า เจ้าคุณเทศาไล่ให้กลับขึ้นมาว่าไม่เสด็จแะ

ทำกับข้าววันนี้ร่อยมากแต่เวลาที่ทำนั้นน้อย ยังต้องไปรออยู่ที่หน้าบ้านกำนันโยหน่อยหนึ่งจึงได้แล้วถ่ายรูปพงศาวดารเวลาเจ้าฟ้าเพชร เจ้าฟ้าพรสั่งให้นายผลไปเชิญเสด็จเข้าแม่ผู้เฒ่า (เรื่องพงศาวดารตอนพระเจ้าเสือ 2 พระองค์ ทำสะพานข้ามบึงหูกวางไม่สำเร็จทันพระทัยให้ลงพระอาญาที่ทรงถ่ายรูปทรงสมมุติให้ กรมประจักษ์ฯ เป็นเจ้าฟ้าเพชร กรมหลวงสรรพศาสตร์เป็นเจ้าฟ้าพร พระยาโบราณเป็นนายผล) แล้วลงเรือต่อมา คิดกันว่าจะข้ามระยะหยุดเอาวันไปใช้ที่กำแพงเพชรอีกสักวันหนึ่ง จึงสั่งหลวงอนุชิต(หลวงอนุชิตพิทักษ์ชายสุนทรราชูเด็ยวนี้เป็นพระยาลุขดิพจนกร)ไว้ให้บอกกระบวนใหญ่เลยข้ามอำเภอบรรพต ขึ้นมาที่อำเภอบรรพตนี้มีคนแน่นหนา มีวัดหลังคาซ้อน 3 ชั้น ซ่อฟ้าปิดทองทำใหม่ๆ ชวดทรงก็ที่จะดีแต่ซ่อฟ้านั้นชวนฟ้าชำเลื่องอยู่บ้าง (คำว่า "ซ่อฟ้าชวนฟ้าชำเลื่อง" นี้อยู่ในฉันทของกรมสมเด็จพระปรมาธิบดีฯ เรื่อง 1 ทรงยกมาติดโบสถ์ที่ทำซ่อฟ้ายาวเกินขนาด) ไม่ได้แะถัดขึ้นมาก็อีกหน่อยหนึ่งมีวัดรูปพรรณอย่างเดียวกัน แต่หลังคา 2 ชั้น ด้วยเห็นพระพุทธรูปเก่าตั้งอยู่ที่หัวสะพาน จึงได้แะขึ้นดูเป็นพระเก่าจริง แต่ชำรุดมากไม่สู้งาม โบสถ์ที่ทรูอยู่นั้นเป็นโบสถ์ทำใหม่ไม่มีฝา หน้าบรรณเป็นอามมีมงกุฎและราชสีห์, คชสีห์โขด ทำใหม่ที่เดียว แต่พระเก่ามีหลายองค์ ไม่สู้งามทั้งนั้น แจกเสมาทั้งที่บ้านกำนันโย และที่วัดดูเป็นลือลวงหน้ากันมาเสียมากเรื่อง เสมา ถึงที่ไหนแะแะไร มีแต่อุ้มเด็กเต็มไปทั้งนั้น จะไม่ให้สงสารเพราะต้องการจริงๆ ที่วัดนี้มีเด็กนำเอ็นดูหลายคน แต่ชื่อวัดยิดยาวจนพระหนุ่มๆในวัดก็จำไม่ได้ตลอดคือ ซ่องลมวารินศรัทธารามเป็นเช่นนี้ไปทั้งนั้น ออกจากวัดขึ้นมาจนตาคนถ่อเหนื่อย

จึงหยุดที่น้ำหักให้กินข้าวและถ่ายรูปอีกครั้งหนึ่ง เย็นแล้วก็ไม่ถึง เห็นกระบวนใหญ่แล้วกลับหาย จนออกเคลือบแคลงต้องสั่งชาวข้าวถึง 2 ครั้ง แต่ดีที่ตานายร้อย ยืนยันว่าคงจะถึงในเวลาพลบเกือบ จะถวายชีวิตได้ ก็เป็นความจริงของแก มาถึงที่พัก บ้านแดนอีก 3 นิमित จะย่ำค่ำ บ้านคนแต่ฝั่งตะวันตก ลุ่ม ทำนาดีมีไร่กล้วย ไร่อ้อย เป็นพื้นไร่เหล่านี้ นายร้อยเรียกกว่าฝั่งตั้งได้สัก 8 ปีนี้แต่ก่อนมาเรือเบ็ด คำขายขึ้นมาเพียงบรรพต แต่มาวันนี้เห็นเรือเบ็ด จอดที่บ้านแดน นี้มากหลายลำ ผู้เดินทางแถบนี้ไล่ เลียงถึงข้างบกไม่มีใครได้ความ เป็นแต่ถ่อขึ้นล่องลง

วันที่ 18 เวลาเช้าโมง 1 ขึ้นไปถ่ายรูปที่ วัดอรุณราชศรัทธารามหลังที่จอดเรือ แล้วเดินขึ้นไป เขานอ ระยะ 87 เส้น ตอนนอกเป็นป่าไผ่ แล้ว มีสะพานข้ามบึงตื้นๆ ไปขึ้นชายป่าแล้วกลับลง ที่ลุ่มเมื่อเวลาน้ำมาครั้งก่อนท่วม แต่เวลานี้เฉพาะถูก คราวน้ำลด ทนทางยังเป็นโคลนเดินยากจนถึง ซานเขา จึงดอน ตามคำเล่ากันว่า เป็นเขาซึ่งนาง พันธรัตน์ ตามมาพบพระสังข์ มีมนต์มหาจินดา เขียนอยู่ที่แผ่นศิลาแต่พอไปเห็นฐานพระเจดีย์อยู่ บนยอดมิดคนยืนชื้ออยู่บนนั้นก็สิ้นหวัง เหตุว่าคำจารึก กับพระเจดีย์ไม่ใช่เวลาเดียวกัน ถ้าสร้างพระเจดีย์ แล้วเป็นชั้นใหม่ ได้ความว่าถึงที่พระเจดีย์ไม่มี จารึกอะไร หน้าเขามีลานกว้างเพราะมีสัปรุขมาไหว้ ประจำปี มีทางเกวียนเดินผ่านทางนั้นเข้าไปบ้าน ดอน ซึ่งเป็นนาดีข้าวตกมากขึ้นไป แต่ลานหน้าเขา ทางไม่ชัน 2 ทบ ก็ถึงถ้าพระนอน ในตรงหว่าง ทางที่ทบ มีรูปปั้นเห็นจะเป็นปูนแลละม้ายศิลา เป็นรูปโพธิสัตว์ซึ่งเขาสมมติกันว่า เป็นรูปพระสังข์ ถ้าพระนอนก็เป็นเพียงผาดิน คล้ายหน้าเทวดาเกาะ

สี่ เกาะท่า (เป็นเกาะรังนกอยู่ในทะเลสาบแขวงเมือง สงขลา) พระนอนก็ไม่ใหญ่ไม่อัศจรรย์อะไร มี พระเล็ก ๆ ตั้งอยู่มากมีทางอ้อมขึ้นไปข้างหลังถ้า มีถ้าประทุนอีกถ้าหนึ่ง ถ้ายายชื้ออีกถ้าหนึ่ง ก็ไม่ อัศจรรย์อะไรเหมือนกันชั่วแต่ถ่ายรูปเล่น กลับ ยังไม่ทัน 4 โมงมาแก้อี้ เพราะแดดร้อน อาบน้ำแล้ว ลงเรือประทุนเหลือง ได้ออกเรือ 5 โมงทำกับข้าว ไปตามทาง พวกที่เคยทำครัวกระจัดพลัดพราย กันไปหมด ไปคุมกันติดจวนถึงเวลากิน ขึ้นกินได้ ริมไม้ฝั่งบ้านบางแก้ว วันนี้ได้หน่อไม้แทงใหม่จากที่ เขาร้อยมาก แต่ที่ ๆ ขึ้นนั้นจิตไม่สนุก เป็นบ้านเจ๊ก มียายแก่เป็นป้าของเจ๊ก ชาตภูมิเมืองนี้เดิมอยู่ใกล้ หาดส้มเสี้ยว ซึ่งเป็นเมืองบรรพต แล้วว่าคับแคบ ไปจึงขยายออกมาอยู่ที่นี้ เป็นเจ้าของที่ดินมาก เหตุด้วย ได้หักร้างไว้แต่แผ่นดินยังไม่มีราคา ใคร ถางได้เพียงใดก็เป็นเจ้าของอยู่เพียงนั้น มาบัด นี้ต้องซื้อมีราคา ทั้งนั้น แจ้งว่าตอนข้างหลังฝ่าย ตะวัน ตกมีที่ ลุ่มเวลาหน้าน้ำจนถึงควายต้องว่ายน้ำ ลุ่มไปจนจอดป่าข้างฝั่งตะวันออกที่แลเห็นเป็นเพ็ชร์ อยู่ริมตลิ่งเป็นที่ที่มีเจ้าของทั้งนั้น เขาทิ้งหญ้าไว้ให้ กันพัง เมื่อเข้าไปพันเพ็ชร์หญ้านั้นเป็นที่เตียนตลอด เว้นไว้แต่ที่ป่ายาง ๆ นั้นมักตกถึงชายตลิ่งแต่ก็มี เจ้าของทุกต้น ได้ความจากพระศรีสิทธิกรรม นาย อำเภอบรรพต ว่าตั้งแต่เลิกบ่อนพวกที่หากินในการ บ่อนสาดขึ้นมาตามลำน้ำที่เมืองบรรพตมีมาก ที่หาด ส้มเสี้ยวพวกค้าขายมากขึ้น จนต้องถึงทำโรงตลาด เพิ่มเติมหลายสิบห้องที่จับการเพาะปลูกแล้วก็มี นี้เป็นข่าวที่ได้ยินใหม่ในผลของการที่เลิกบ่อนเบี้ย ออกจากบ้านบางแก้วหน้อยหนึ่งก็ทันกระบวนได้ แวะขึ้น เรือสุวรรณจิกเพราะออกจะเหน้อย ๆ หมายถึง ขึ้นไปเอน แต่มารู้สึกว่ เรือเก่งกระดานร้อนกว่าเรือ

ประทุนเป็นอันมาก เอนไม่ใคร่จะลงเวลาบ่าย 4 โมง
 แวะจอดรูปที่หาดแล้วเลยลงเรือชล่ำประพาสเที่ยว
 ต่อไป แวะบ้านข้างฝั่งตะวันออกถูกบ้าน ตาแสนปม
 เป็นปมไปทั้งตัวแต่ไม่มีอะไร แดดเผาจึงได้ลงเรือ
 ต่อมาจนเวลาจวนย่ำค่ำขึ้นที่หาดบ้านแสนตอ เดิน
 ข้ามไปวัดสว่างอารมณ์ตำบลที่เรียกว่าแสนตอ จน
 เป็นชื่อเมืองชาญนี้ มีตอมากจริง เรือได้โดนครัน
 หนึ่ง เพราะเหตุที่เป็นที่ตลิ่งพังมาก เดินตามถนนฝั่ง
 ตะวันตก แวะเก็บอะไรต่ออะไรบ้าง มาจนถึงวัดซึ่ง
 เป็นวัดสร้างใหม่เรียกว่า วัดหัวเมืองต่อแต่วัดนั้น
 มาถึงที่ว่าการเมือง ซึ่งยังเป็นเรือหลังคามุงแฝก
 อยู่ทั้งนั้น ที่จอดเรืออยู่เหนือที่ว่าการนิดหนึ่ง

.....
 หนึ่ง วันนี้พระยาตากลงมาถึง พาเรือชล่ำ
 ประทุนลงมาถึงหลายสิบลำ.....
 .....เสด็จประพาสเมืองกำแพงเพชร.....
 .....เสด็จกลับจากกำแพงเพชร วันที่ 27
 สิงหาคม.....

.....
 วันที่ 28 ออกเรือ 3 โมงเช้า ต้องรอรับ
 พวกจีนไทยที่มาหารวมทั้งตาแสนปม ที่เห็นพาย
 เรือมาแต่วานนี้ด้วย แวะกินข้าวที่พลับพลาหัวดง
 ซึ่งเขากะให้มาแรมเวลาบ่ายโมง 1 เท่านั้นจึงเปลี่ยน
 เลื่อนลงมายางเอน หยุดถ่ายรูปเขานอครั้งหนึ่ง มา
 ตามทางที่คนรู้จักเรือเหลือง ว่าเป็นที่นิ่งทั่วทุกแห่ง
 ที่ไหนเคยแวะที่นั่นคนยิ่งประชุมมาก มีอะไรที่จะ
 ตีจะเคาะโห่ร้องได้ก็เคาะโห่ร้องทุกแห่ง มีลงเรือ
 พายตามเอาของมาให้ก็มากที่เก้าเลี้ยว ประโคนใหญ่
 เพิ่มเถิดเทิงด้วย ผู้หญิงตีเถิดเทิง มาถึงเขาดินได้

ยินเสียงมโหรีและพระสวด เห็นเวลายังวันอยู่จึง
 ได้คิดแวะถ่ายรูป แต่ชายหาดน้ำตื้นเรือใหญ่เข้า
 ไปไม่ถึง ต้องลงเรือเล็กลำเลียงเข้าไปอีก เดินหาด
 ร้อนเหลือกำลัง ทั้งเวลาก็บ่าย 4 โมงแล้วไม่ได้
 ตั้งใจจะขึ้นเขา แต่ครั้งเข้าถ่ายรูปที่เขาแล้วเห็นที่
 วัดตระเตรียมมรับแน่นหนามากจึงเลยไปถ่ายรูป ครั้น
 เข้าไปใกล้ดูคนตะเกียกตะกายกันหนักขึ้น จะต้อง
 ยอมขึ้นวัด ๆ นี้เรียกชื่อสามัญว่า เขาดิน แต่ชื่อตั้ง
 ทรูมากจนจำไม่ได้ต้องจดว่า "วัดพระหน่อธรณินทร
 ไกล้วารินคงคาราม" เจ้าอธิการชื่อเองรูปพรรณ
 สันฐานดีกลางคนไม่หนุ่มไม่แก่เป็นฝ่ายวิปัสณาธุระ
 ที่คนจะนับถือ ฟังมาจากวัดมหาโพธิ์ที่ตรงกันข้าม
 ได้ 2 ปี แต่มีคนแก่สัปรุชและชาวบ้านหาดนมาคอย
 อธิบายชี้แจงโน่นนี้ เจ้าอธิการว่าได้สร้างศาลาขึ้น
 ไว้หลังหนึ่งซัดเครื่องมุง จึงได้เงิน 100 บาท
 ช่วยศาลานั้น แล้วสัปรุชหายกชักชวนเข้าไปดูในวัด
 ซึ่งเชื่อเสียแล้วว่าจะไม่มีอะไร แต่เสียอันนอนไม่ได้
 ครั้งเข้าไปถึงในลานวัดเห็นใหญ่โตมาก เป็นที่เตียน
 ราบ ใต้ร่มไม้ใหญ่กว้างเห็นจะเกือบ 3 เส้น ยาวสัก
 4 เส้น เป็นที่รักษาสะอาดหมดจดอย่างยิ่งรู้สึกสบาย
 ถ่ายรูปแล้วพวกสัปรุชชวนให้ไปดูพระโบสถ์ซึ่ง
 อยู่บน เขาจึงได้รู้ว่ามีทางอีกทางหนึ่งสำหรับขึ้นเขา
 มีบันไดอิฐขึ้นตลอดจะต่ำกว่าเขาบวชนาคสักหน่อย
 แต่ทางขึ้นไม่ใช่เขาดินเป็นเขาดิน มีดินหุ้มแต่ตอน
 ล่างๆ พวกสัปรุชพากันตักน้ำขึ้นไปไว้สำหรับจะ
 ให้กินให้อาบ โบสถ์นั้นรูปร่างเป็นศาลาไม่มีฝา หลัง
 ใหญ่มีพระเจดีย์องค์ 1 แต่ข้างหลังโบสถ์แลดูภูมิ
 ทัศน์งามดี คือ มีบึงใหญ่เห็นจะเป็นลำเดียวกันกับบึง
 บ้านหูกวาง แลเห็นเขาหลวงเมืองนครสวรรค์ สักด
 อยู่ในที่สุดถ่ายรูปแล้วไล่เสียงเรื่องวัดนี้ ได้ความว่า
 พระครูหาอยู่วัดมหาโพธิ์ มาเริ่มสร้างได้ 80 ปี

มาแล้วๆ ได้ปฏิสังขรณ์ต่อๆกันมา ตามที่เล่ากันว่า เป็นที่สิงสู่ของพวกชาวลับแล พึ่งจะย้ายขึ้นไปอยู่ เขาหลวงเมืองชัยนาทเสียเมื่อเร็วๆนี้มีตาแก่คนหนึ่ง อายุ 80 เศษเป็นผู้รู้เรื่องชาวลับแลมากตั้งแต่ชั้น ตันมามีตาเจ๊กตาอีกคนหนึ่งอายุ 60 เศษเป็นพยาน ยืนยันชั้นเก่าๆ ยังพวกหนุ่มๆอีกเป็นกองเป็นพยาน ยืนยันชั้นหลังว่า ได้ยินเสียงพิณพาทย์และเสียง ฉิ่งเสียงโห่ร้อง เพราะผิดกับสามัญเป็นอันมาก ครั้ง ขึ้นไปดูก็ไม่เห็นอะไร ในบึงหลังเขาแต่เดิมมาไม่มี กะบิรกเช่นนี้ เพราะเป็นที่เขาเล่นแข่งเรือกัน ได้ยิน เสียงกรียวกราวไปดูก็ไม่เห็นอะไร ทั้งการที่ได้ยิน กรียวกราวนั้นไม่ใช่เวลากลางคืน เป็นเวลากลางวัน ด้วยต่อแล้วๆจึงได้เห็นกะทงที่ใสของมากินนั้นทั้ง เกลือ่นกลาดอยู่ในบึง จนเมื่อเวลาเสด็จขึ้นไปเหนือ ทางแควใหญ่เร็วๆนี้เองก็ยังได้ยินเสียงอยู่แต่ก่อน ที่เขานี้มีถ้ำหลายแห่ง พวกลับแลเขาไปเขาปิดถ้ำ เสียด้วย ได้ถามล่อจะให้เห็นคนรู้อย่างไรเห็นเล่า แต่เรื่องคนลับแลอย่างเดียวเป็นจริงเป็นจังไป คน เชื่อลับแลเช่นนี้ยังมีมาก มีวิหารเล็กและทับที่คน อาศัยรักษาสะอาดหมด จดดีเหมือนกันเอาอ่างมา ตั้งเป็นกระถางต้นไม้เล่นเขาดีพอใช้ กลับลงทางด้าน ข้างริมน้ำซึ่งมีบันไดปูนเหมือนกัน เจ้าอธิการถามหา ทูลกระหม่อมที่ติดขึ้นมาบ้างหรือไม่ ครั้นได้ความว่า มีมาจึงเอาแหวนถักพิรอดมาแจกแหวนนั้น ทำนอง เดียวกับขรัวม่วงวัดประดู่แต่ขรัวม่วงถักด้วย กระ ดาขลังรักนี้ถักด้วยด้ายทำเรียบร้อยดี กลับลงมา โดยสะพาน เขาทำยื่นลงมาจนพ้นหาดในยาวอยู่ พวกราษฎรทั้งชายหญิงและเด็กลงมาช่วยกันเข็น เรือโดยความเบื่อบานเหมือนอย่างแห่พระเด็ก ๆ จนจมถึงคอยังไม่วางต้องไล่ ล่องลงมาถึงพลับพลา ยางเอนเวลาพลบ วันนี้อยู่ชุมกว่าทุกวันถึงเมื่อขา

มามีที่นครสวรรค์ตอนบนมีบ้างก็เป็นยุ้ง นอนหัวค่ำ ไม่มีไปเท่าไร แต่อย่างไรๆก็คงน้อยกว่าบางกอก

วันที่ 29 เช้า พวกชาวบ้านมาหา แต่ล้วน พวกที่ยังไม่รู้จักต้องการจะมาดู ในหมู่บ้านนั้นมี ยายอิมบ้านพังม่วง ซึ่งได้ไปซื้อกินข้าววันแรกมา ด้วยกับลูกสาวคนหนึ่ง หลานคนหนึ่ง ครั้นเวลา ออกไป ก็ไม่รู้จักอยู่นั่นเอง ได้ถามว่าพระยาโบราณ ไปที่บ้านหรือ ตอบว่า ท่านว่าท่านเป็นพระยาโบราณ แต่อย่างไรก็ไม่ทราบ ถามว่าท่านนัดให้ลงไปหาจะ พาเฝ้าไม่ใช่หรือก็รับว่าท่านว่าเช่นนั้นแหละ แต่จะอย่างไรก็ไม่ทราบถามว่าทำไมแกไม่เชื่อท่าน หรือ บอกว่าก็เชื่อแต่อย่างไรก็ไม่ทราบ ถามว่า ทำไมจึงว่าอย่างไรก็ไม่ทราบ บอกว่าชาวบ้านเขาว่า อย่างหนึ่ง ถามว่าเขาว่ากระไรอดเอ็นไม่ใคร่จะ บอกต้องซัก แล้วกระซิบกระซาบว่า เขาว่าไม่ใช่ พระยาโบราณ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จเอง พอรู้เช่นนั้น เขาชนลูกช่าทั้งตัวได้นึกสงสัยอยู่แล้ว เลยนอน ไม่หลับกระสับกระส่ายไป ถามว่าแกเห็นจุลอะไร หรือจึงได้ไม่สบาย ก็ว่าได้พูดมากอยู่มีเรื่องขึ้นค่านาเป็นต้น ถามว่าพระรูปพระโฉม ท่านเป็นอย่างไร กระซิบบอกว่าสูงๆผอมๆผิวอยู่ข้างจะคล้ำ จึงถามว่า วันนั้นไปด้วยกับเจ้าคุณโบราณแกจำได้หรือไม่

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

ว่าไม่ทันสังเกตมารับรองอยู่ แล้วหันไปถามลูกสาว ว่าท่านไปด้วยหรือไม่ นางลูกสาวหัวร่อบอกว่าท่านไปด้วยจำได้ ถ้ามว่าถ้าข้าจะบอกแกว่าเป็นพระเจ้า อยู่หัวเองแจะว่าอย่างไร ออกจะเหลือกลาน และ จ้องอยู่สักครู่หนึ่ง ลูกขึ้นนั่งยอง ๆ ปูผ้าชวนลูกสาว แน่แล้ว ให้มาราบท่านเสียลูกสาวก็หยุดหัวร่อทันที สองคนปูผ้าลงกราบ 3 ทน อย่างไหว้พระได้ให้ แหวนเนื่องประดับเพชรพลอยซื้อจากกรุงเก่าทำ ขวัญคนละวง ทลานเผอิญเสมาหมดเป็นของที่ แกต้องการมาก ต้องให้ทำกำไลเงินซื้อผืนแทนคู่หนึ่ง แล้วได้ลงเรือเวลา 3 โมงเข้ามาจนจะเลี้ยวขึ้น แควใหญ่ จึงได้เอาเรือไฟลาก ขึ้นมาจอดที่แพใต้ สเตชันรถไฟ พบพระยาสุขุม และจิริะ ซึ่งได้พยายามทำเป็นคนตามเสด็จ ลงเรือแม่ปะถ่อขึ้นไป แม่น้ำน้อยบ้างเรือแม่ปะมามาถึงแควใหญ่เข้าดงุ่ม งามเต็มที แต่นายท้ายบ่นว่าไม่ถ่อถึง มันเป็นเรื่อง สำหรับแควน้อยอย่างเดียวแท้ๆ แต่ถ้าผู้ซึ่งเป็น เรือแม่ปะชั่ว แต่ชาล่องมันเชื่อพันประมาณ ทำกับ ชาวเลี้ยงกันที่แพ แล้วสั่งคำพิพากษาประหารชีวิต อ้ายวิม ทหารราบที่ 10 โทษฆ่านายสิบนายหมู่ตัว ตาย ความเรื่องนี้ได้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 25 นายร้อย เอกขุนพิยุทธ คุมทหารเมืองนครสวรรค์ตามขึ้นไป ถึงกำแพงเพชร จอดเรืออยู่ฝั่งตะวันตกห่างเรือที่นั่ง จอดประมาณ 20 เส้น วันนั้นอ้ายวิมอยู่ยามในเรือ มอซึ่งเป็นทหารอยู่ พวกทหารทั้งปวงข้ามมารับเสด็จ เวลาเช้า 2 โมงเศษ อ้ายวิมบ่นว่าหิวข้าว ขอนายสิบ เรียกทหารมาเปลี่ยน นายสิบบอกว่ายังไม่มีคน ให้ อยู่ไปอีกหน่อยหนึ่ง แล้วลูกขึ้นโผล่ออกมาจากขยาบ อ้ายวิมยืนยามอยู่ที่กระดานเลียบ เอาดาบปลายปืน แทงนายสิบที่รักแระถึงราวนม พลัดตกน้ำลงไปแต่น้ำ ตื้นไม่ได้จมและไม่มีหลักตออัน โคนนายสิบร้องขอ

คนที่อยู่ในเรือ ไปช่วยพยุงขึ้นมาก็ขาดใจตาย ได้มี โทรเลขส่งไปถึงจิริะเห็นว่าเป็นการสำคัญอยู่ควรจะต้องลงโทษโดยทันที ความเช่นนี้เป็นหน้าที่ศาลทหาร ให้จัดการตั้งศาลทหารที่เมืองนครสวรรค์พิจารณา ให้เสร็จทันวันกลับลงมาถึง คำให้การอ้ายวิมรับแกว่า เผลอสติหมายจะสะกิด พยานเบิกว่าไม่มีสาเหตุ วิวาทอันใดกันหมอตตรวจว่า อ้ายวิมไม่ได้เป็นคนเสีย จริต นายทหารประจำหมวดเบิกความว่า อ้ายวิมเป็น คนเรียบร้อยไม่เคยต้องรับโทษเลย ฟึ่งเข้ามาเป็น ทหารเมื่อเดือนเมษายน ศาลปรึกษาว่าอ้ายวิมทำ ผิดพระราชกำหนดกฎหมายและข้อบังคับทหารทั้ง เป็นเวลารักษาราชการเสด็จพระราชดำเนิน ให้ลงโทษ ประหารชีวิต ได้สั่งให้ประหารชีวิตตามคำปรึกษา เพราะ เห็นว่าทหารฟิ่งตั้งขึ้นใหม่ๆ ในหัวเมืองถ้า หย่อนโทษจะเป็นเยี่ยงอย่างให้มีความกำเริบ กำหนดจะได้นำไปยิงเสียในเวลาพรงนี้

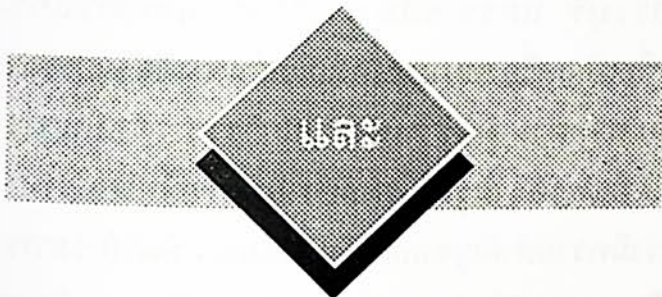
เวลาบ่ายลงเรือไปเที่ยวหมายจะถ่ายรูป ขึ้นไป พอพ้นจากคลองบอระเพ็ดหน่อยหนึ่งเห็นฝนตั้ง จึง ให้ปล่อยเรือไฟล่องมาถ่ายรูปได้ 2-6 แผ่น พอมีพายุ จัดฝนตกต้องกลับลงมาทั้งฝน เวลาค่ำมีคนขายของ แต่ได้ถามได้ความว่าเขาเกณฑ์ให้มาขายเป็นการกรุด ในแม่น้ำจุดไฟตามเรือแพสว่าง และมีพิณพาทย์ ครึกครื้น ไม่มียุงเหมือนเมื่อคืนนี้ด้วย

หมดพระราชนิพนธ์เพียงเท่านั้น
นายเล็กสุธา ศิลพระแพร
อาจารย์ 3 โรงเรียนสตรีนครสวรรค์
ผู้รวบรวม เรียบเรียง

5.2.2 การเกิดสุริยุปราคาเต็มดวง

ประวัติบุคคลสำคัญ

เหตุการณ์สำคัญ

สุริยุปราคาเต็มดวง เหนือฟ้านครสวรรค์ (24 ตุลาคม 2538)

สุริยุปราคา เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่โลก ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์ อยู่ในระนาบเดียวกัน โดยดวงจันทร์อยู่กลางระหว่างโลกและดวงอาทิตย์ สุริยุปราคาเต็มดวงที่สังเกตได้บนท้องฟ้าเมืองไทย ตามหลักฐานที่มีบันทึกไว้ที่ผ่านมา 5 ครั้ง

☆ สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2231 เวลา 9.27 น.

☆ สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2411 เวลา 12.13 น. ที่ตำบลห้วยกอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การเกิดสุริยุปราคาครั้งนี้ พระองค์ทรงคำนวณล่วงหน้าถึง 2 ปี ได้อย่างถูกต้อง นับเป็นครั้งที่น่าชื่อเสียงมาสู่ประเทศไทยครั้งสำคัญที่สุด

☆ สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2418 เวลา 13.36 น. ที่แหลมเจ้าลาย จังหวัดเพชรบุรี

☆ สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า

อยู่หัว วันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2472 เวลา 10.17 น.
ที่ตำบลโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

☆ สมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
รัชกาลปัจจุบัน วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2498
เวลา 10.17 น. เห็นได้ชัดตั้งแต่จังหวัดกาญจนบุรี
ผ่านกรุงเทพฯ ไปจรดจังหวัดอุบลราชธานี

และที่ถือว่าเป็นครั้งสำคัญที่การเกิดสุริยุป
ราคาเต็มดวง วันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2538 เวลา
10.46 น. นับเป็นครั้งที่ 2 ในรัชกาลปัจจุบัน แนว
คราสเต็มดวงผ่าน 11 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตาก
กำแพงเพชร อุทัยธานี นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ พิจิตร
ชัยภูมิ ลพบุรี นครราชสีมา บุรีรัมย์ และสระแก้ว
นับเป็นปรากฏการณ์ ที่สำคัญต่อชาวนคร
สวรรค์มาก คือสามารถชมสุริยุปราคาได้ชัดเจนที่สุด
เป็นเวลานาน 2 นาที 10 วินาที

การเกิดสุริยุปราคาได้รับความสนใจทั้งประ
ชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศจำนวนมากได้
เดินทางเข้ามาชม บันทึกภาพเหตุการณ์ และศึกษา
ปรากฏการณ์ในครั้งนี้ ประชาชนทั่วประเทศก็ได้
มีโอกาสดูชมสุริยุปราคาเต็มดวงได้จากทางโทรทัศน์
ช่องต่าง ๆ ด้วย

สถานศึกษาเกือบทั่วประเทศ ได้จัดนิทรรศ
การการเกิดสุริยุปราคาเพื่อส่งเสริมและให้ความรู้
แก่นักเรียนของจังหวัดนครสวรรค์เรา นอกจากจะมี
การจัดนิทรรศการแล้ว ยังได้จัดนักเรียนที่สนใจ
เข้าค่ายดาราศาสตร์ จัดสถานที่ชมสุริยุปราคาให้
แก่นักเรียน และประชาชนที่สนใจด้วย

การเกิดสุริยุปราคา ในวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ.
2538 เป็นนิมิตหมายอันดีที่ประจวบกับการจัด
ฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี เพื่อเฉลิมพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัฐบาลได้จัดกิจกรรม
สุริยุปราคาฉลองกาญจนภิเษก ระหว่างวันที่ 13-
20 มิถุนายน 2538 ได้จัดขบวนจักรยานอัญเชิญ
ตราสัญลักษณ์ฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี
ไปประดิษฐาน ณ จุดที่กำหนด 27 จุด ใน 8 จังหวัด
ได้แก่ จังหวัดตาก กำแพงเพชร นครสวรรค์ ลพบุรี
สระบุรี นครราชสีมา บุรีรัมย์ และสระแก้ว
เพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงแนวเส้นทางที่สุริยุปราคา
จะพาดผ่าน มีพิธีรับธงฯ มีนักวิชาการดำเนินการ
เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์สุริยุปราคา
ว่ามีความสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ วงการ
วิทยาศาสตร์ และดาราศาสตร์แนะวิธีการดูสุริยุ
ปราคาที่ถูกต้อง จังหวัดนครสวรรค์ได้จัดงานฉลอง
การจัดกิจกรรมฯ ในวันที่ 20 มิถุนายน 2538 เวลา
18.00 น. ณ บริเวณศูนย์วัฒนธรรมสถาบันราช
ภัฏนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

สุริยุปราคาเต็มดวงในเมืองไทยจะเกิด
ครั้งต่อไปในวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2613 แนวจะ
พาดผ่านตำบลห้วยกอ ประจวบคีรีขันธ์ หลังจากการ
เกิดสุริยุปราคาครั้งนี้อีก 75 ปี น่าจะนับได้ว่า
เป็นการย้อนอดีตสุริยุปราคาเต็มดวง ในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นครั้ง
ประวัติศาสตร์ของไทยอีกครั้งหนึ่ง

บทที่ 6

6 บทสรุป

จังหวัดนครสวรรค์ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งตั้งอยู่ระหว่าง ภาคกลาง และภาคเหนือ ได้รับสมญานามว่าเป็นประตูสู่ภาคเหนือ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางเหนือตามเส้นทาง สายเอเชีย เป็นระยะทางประมาณ 237 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ กล่าวคือ ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดพิจิตร จังหวัดกำแพงเพชร ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดลพบุรี จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดเพชรบูรณ์ และทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดตาก ตามลักษณะภูมิศาสตร์จังหวัดนครสวรรค์นอกจากเป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่งทางบก ที่สำคัญของภาคเหนือตอนล่าง ระหว่างภาคเหนือภาคกลางและภาคตะวันออก เฉียงเหนือแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางด้านธุรกิจการค้า เป็นศูนย์กลางทางการศึกษา เป็นศูนย์กลางทางการเงิน การบริการที่สำคัญทางภาคเหนือตอนล่าง ยิ่งไปกว่านั้น จังหวัดนครสวรรค์ มีตลาดกลางข้าวเปลือกที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ คือ ท่าข้าวก้านธง และยังมีตลาดกลางค้าข้าว เป็นจำนวนมากที่สุดในประเทศอีกด้วย จังหวัดนครสวรรค์ มีลักษณะ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบอยู่เหนือระดับน้ำทะเล 25 เมตร และเป็นจุดเริ่มต้นของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดในภาคกลาง โดยเกิดจากแม่น้ำทั้ง 4 แคว คือ แม่น้ำปิงกับแม่น้ำวัง ไหลมาบรรจบกันที่จังหวัดตาก แล้วไหลผ่านมาบรรจบกับแม่น้ำยมกับแม่น้ำน่าน ซึ่งไหลมาจากจังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จังหวัดอุตร

บท
สรุป

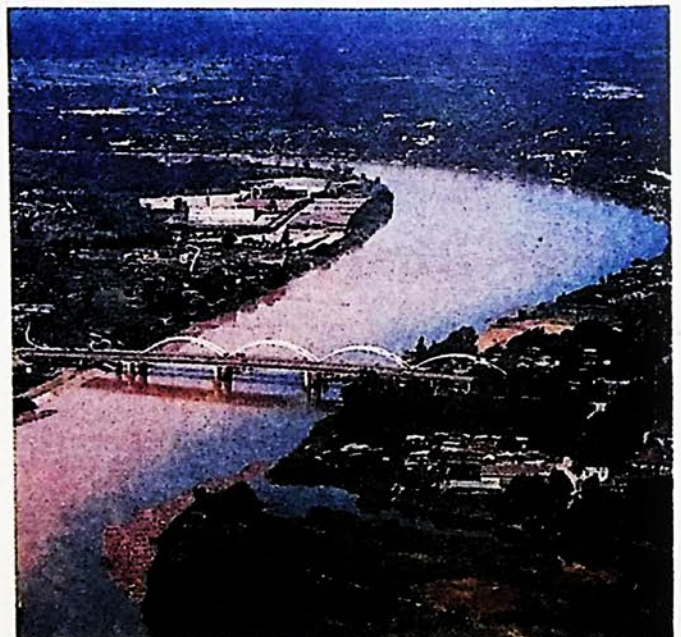
ดิถี และจังหวัดพิจิตร มาบรรจบที่ตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แล้วไหลมาบรรจบกัน ที่ตำบลปากน้ำโพ (แควใหญ่) อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ แล้วไหลผ่านไปยังจังหวัดอุทัยธานี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี กรุงเทพมหานคร ไหลออกสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรปราการ ถึงแม้ว่าพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบลุ่ม และมีแหล่งน้ำธรรมชาติจำนวนมาก แต่ก็มีได้เอื้ออำนวยต่อสภาพการเพาะปลูกของจังหวัดมากนัก เพราะเกิดปัญหาน้ำท่วมทำให้เกิดความเสียหายแก่การเพาะปลูก อยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอชุมแสง อำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอพยุหะคีรี อำเภอตาคลี และอำเภอท่าตะโก ส่วนเขตอำเภอลาดยาว อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอหนองบัว อำเภอไพศาลี และอำเภอตากฟ้า กลับประสบกับปัญหาความแห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่การเพาะปลูกเป็นประจำเช่นกัน

ในอดีตจังหวัดนครสวรรค์ เคยมีชื่อเสียงในการทำประมงน้ำจืด โดยมีแหล่งประมงที่สำคัญคือ บึงบอระเพ็ด ซึ่งมีพื้นที่คาบเกี่ยวอยู่ถึง 3 อำเภอคือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอชุมแสง และอำเภอท่าตะโก มีพื้นที่ 250,000 ไร่ ในปี พ.ศ. 2469 แต่ปัจจุบันบึงบอระเพ็ดได้แปรสภาพไปเกิดการตื้นเขิน และถูกรากหญ้ารกกรุกเข้าครอบครอง ทำให้เหลือพื้นที่เพียง 132,717 ไร่

นครสวรรค์เป็นเมืองโบราณ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์พระร่วงเรื่องอานาจ มีกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ปรากฏชื่อในศิลาจารึกเรียกว่า "เมืองพระบาง" เมื่อกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี สมเด็จพระ

พระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพระงั่ว) ได้ปราบหัวเมืองทางฝ่ายเหนือ ได้รวมเมืองพระบาง เมืองกำแพงเพชร และเมืองตาก เข้าเป็นแขวงเรียกว่า "นครพิงค์" และโดยเหตุที่ตัวเมืองหันหน้าลงแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นทิศตะวันออก แสงอาทิตย์ในตอนเช้าส่องเข้าหน้าเมืองตลอดเวลา จึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "เมืองซอนตะวัน"

นครสวรรค์มีชื่อเรียกเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมาแต่เดิมว่า "ปากน้ำโพ" ซึ่งที่มาของคำว่า "ปากน้ำโพ" สันนิษฐานได้เป็น 2 ประเด็นคือ อาจมาจากคำว่า "ปากน้ำไหล" ซึ่งชาวเรือแพล่องสินค้ามาจากเหนือตามแคว ปิง วัง ยม น่าน ในที่สุดไหลที่ต้นแม่น้ำเจ้าพระยา หรืออาจสันนิษฐานว่ามีต้นโพธิ์ใหญ่อยู่ตรงปากแม่น้ำเจ้าพระยา จึงมีชื่อตามชื่อต้นโพธิ์ว่า "ปากน้ำโพ"

ทำเนียบรายพระนาม และนาม
ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์

ลำดับ	รายพระนาม/รายนาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่	หมายเหตุ
1.	พระยาพิไชยสมุทร	18 เม.ย. ร.ศ. 114 - ร.ศ. 116	
2.	หลวงพลอาไศรย	18 มิ.ย. ร.ศ. 116 - ร.ศ. 117	
3.	หลวงสมัคสรโมส(เสงี่ยม สมัคสรโมสร)		
4.	พระยาวิเศษฤาษี		
5.	พระยาสุนทรพิพิธ (เชย สุนทรพิพิธ)	พ.ศ. 2461 - พ.ศ. 2467	
6.	พระยาสำราญนฤปกิจ (เชื้อ โรจนวิภาค)	พ.ศ. 2468 - พ.ศ. 2470	
7.	พระยารามราชเดช (ม.ร.ว.ปาน นพวงศ์)	พ.ศ.2471 - พ.ศ. 2471	
8.	พระยารามราชภักดี (ม.ล.สวาสดิ์ อิศรางกูร)	พ.ศ. 2472 - พ.ศ. 2473	
9.	พระยาประสาทวิริยะกิจ (เชย ชัยประภา)	6 พ.ค. 2473 - 9 มิ.ย. 2476	
10.	พระยาศิริชัย บุรินทร์ (เบี่ยน หงสเดช)	9 มิ.ย. 2476 - 22 ก.พ. 2477	
11.	พ.ท.พระเจนกระบวนหัต (ทองคำ พรโสภณ)	22 ก.ค. 2477 - 30 มิ.ย. 2479	
12.	พระยารามราชภักดี (ม.ล.สวาสดิ์ อิศรางกูร)	1 ก.ค. 2479 - 18 เม.ย.2482	
13.	หลวงทรงประศาสน์ (ทรง ทรงประศาสน์)	18 เม.ย. 2482 - 5 พ.ย. 2482	
14.	พระชาติตระการ (ม.ร.ว.จิตร ชาติตระการคนจร)	16 พ.ย. 2482 - 10 ก.พ. 2483	
15.	หลวงอังคณานุรักษ์ (สมถวิล เทพาคำ)	10 ก.พ. 2483 - 1 พ.ค. 2484	สหประชาธิปไตย
16.	พ.ต.ขุนทะยาน ราษฎร์ (วัชร วัชรมูล)	1 พ.ค. 2484 - 1 ต.ค. 2486	
17.	พระยาสมัคสรโมสร (เสงี่ยม สมัคสรโมสร)	1 ต.ค.2486 - 1 ม.ค. 2491	
18.	ขุนวรคุดดี คณารักษ์(บุญฤทธิ์ วรคุดตานนท์)	1 ม.ค. 2491 - 20 มี.ค. 2492	
19.	ขุนบริหารบรรพตเขต (สังเวียน บริบาลบรรพตเขต)	20 มี.ค. 2492 - 12 เม.ย. 2494	
20.	ขุนนครรัฐเขตต์ (สุนทร ตามไท)	12 เม.ย.2494 - 12 เม.ย. 2496	
21.	นายสาย หุตะเจริญ	3 เม.ย. 2496 - 8 มี.ค. 2497	
22.	นายศิริ วรรณารถ	8 มี.ค. 2497 - 20 พ.ค. 2501	
23.	นายพินิต โพธิ์พันธ์	20 พ.ค. 2501 - 4 ธ.ค. 2501	
24.	นายสวัสดิ์ วงศ์ปฏิทัศน์	4 ธ.ค. 2501 - 4 มี.ค. 2507	
25.	นายเขียน โพธิ์สุวรรณ	4 มี.ค. 2507 - 30 ก.ย. 2509	

ลำดับ	รายนาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่	หมายเหตุ
26.	นายวรวิทย์ รังสิโยทัย	1 ต.ค. 2509 - 1 ส.ค. 2512	
27.	นายสันต์ เอกมหาชัย	1 ส.ค. 2512 - 30 ก.ย. 2515	
28.	นายวิทยา เกษรเสาวภาค	1 ต.ค. 2515 - 7 ต.ค. 2517	
29.	พล.ต.ต.สามารถ วายวานนท์	8 ต.ค. 2517 - 30 ก.ย. 2517	
30.	นายศักดิ์ศิลป์ สุขะจาติ	1 ต.ค. 2518 - 30 ก.ย. 2519	
31.	นายสิทธิเดช นรัตถรักษา	1 ต.ค. 2519 - 30 ก.ย. 2520	
32.	นายเดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์	1 ต.ค. 2520 - 30 พ.ย. 2521	
33.	นายบรรโลม ภูซงคกุล	1 ธ.ค. 2521 - 30 ก.ย. 2522	
34.	นายประมุข จันทรวงศ์	1 ต.ค. 2522 - 30 ก.ย. 2524	
35.	นายสนอง รอดโพธิ์ทอง	1 ต.ค. 2524 - 23 ก.ค. 2527	
36.	นายประกิต พิณเจริญ	3 ส.ค. 2527 - 30 ก.ย. 2532	
37.	ร.ต.ทวี พรหมนารถ	1 ต.ค. 2532 - 30 ก.ย. 2535	
38.	ร.ต.พูลศักดิ์ สัตยานุรักษ์	1 ต.ค. 2535 - 30 ก.ย. 2537	
39.	นายวิชัย ธรรมชอบ	1 ต.ค. 2537 - 30 ก.ย. 2539	
40.	นายสมเจตน์ วิริยะดำรงค์	1 ต.ค. 2539 - ปัจจุบัน	

**ทำเนียบรายนาม
รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์**

ลำดับ	รายนาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่	หมายเหตุ
1.	นายจำลอง ราษฎร์ประเสริฐ	25 ต.ค. 20 - 31 พ.ค. 21	
2.	นายปรีชา คชพลายุกต์	1 พ.ย. 21 - 12 ต.ค. 23	
3.	นายจินต์ วิภาตะกัลป์	13 ต.ค. 23 - 26 เม.ย. 27	
4.	พ.ต.ไพศาล โอวาทตระกูล	27 เม.ย. 27 - 30 ก.ย. 30	
5.	ร.ต.ทวี พรหมนารถ	1 ต.ค. 30 - 30 ก.ย. 32	
6.	ร.อ.ประมวล มงคลฤกษ์	1 ต.ค. 32 - 30 ก.ย. 33	
7.	ร.ต.สัญญาชัย ศวิตชาติ	1 ต.ค. 33 - 23 ก.ค. 35	

ลำดับ	รายนาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่	หมายเหตุ
8.	นายศิระ ชวนะวิรัช	1 ก.ย. 33 - 30 ก.ย.34	
9.	นายอนุกุล คุณาวงศ์	7 ต.ค. 34 - 10 ธ.ค. 39	
10.	เรือตรีสุนทร สันตยานนท์	18 ก.ค. 35 - 30 ก.ย. 36	
11.	นายประสาร หน่อทอง	7 ต.ค. 36 - 30 ก.ย. 37	
12.	นายเรืองวิทย์ จารุจารีต	1 ต.ค. 37 - ปัจจุบัน	
13.	นายผดุง ตระกูลดิษฐ์	14 มิ.ย. 39 - 17 ต.ค. 40	
14.	นายสุรอรอด ทองนิรมล	11 ธ.ค.39 - 17 ต.ค. 40	
15.	นายธีระบุลย์ โขบุตรดี	20 ต.ค. 40 - ปัจจุบัน	
16.	นางสมลทา ัญญผล	20 ต.ค. 40 - ปัจจุบัน	

ทำเนียบรายนาม
ปลัดจังหวัดนครสวรรค์

ลำดับ	รายนาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่	หมายเหตุ
1.	นายเที่ยง เฉลิมช่วง	พ.ศ 2498 - พ.ศ. 2501	
2.	นายเกริ่น สุชีโมกษ์	พ.ศ. 2501 -	
3.	นายดำรง สุนทรสารทูล	- 21 ธ.ค. 2507	
4.	นายดิเรก โสดสถิตย์	21 ธ.ค. 2507 - 6 เม.ย. 2511	
5.	นายเลิศ หงษ์ภักดี	6 เม.ย. 2511 - 29 พ.ค.2512	
6.	นายศรศักดิ์ สุวรรณเทศ	29 พ.ค. 2512 - 31 ต.ค. 2512	
7.	นายสมพร ธนสถิตย์	31 ต.ค. 2512 - 25 พ.ค. 2513	
8.	นายประทุม บุญประคอง	25 พ.ค. 2513 - 25 ม.ค. 2515	
9.	นายชวงศ์ ฉายะบุตร	25 ม.ค. 2515 - 26 มี.ค. 2516	
10.	นายวิเชียร วิมลศาสตร์	26 มี.ค. 2516 - 7 ม.ค. 2517	
11.	นายฉลอง วงษา	7 ม.ค. 2517 - 21 เม.ย. 2518	
12.	นายเพชร อภิรัตน์รังษี	21 เม.ย. 2519 - 24 ต.ค. 2520	
13.	นายจำลอง ราษฎร์ประเสริฐ	11 ต.ค. 2519 - 24 ต.ค. 2524	
14.	นายประกาศ วรศรี	24 ต.ค. 2520 - 9 ก.พ. 2524	

15.	ร.ต.ทวี	พรหมนารถ	9 ก.พ. 2524 - 8 ก.ค. 2526
16.	นายยุทธนา	บัววงศ์	8 ก.ค. 2526 - 7 ต.ค. 2528
17.	นายพิพัฒน์	สุวัฒน์วิทยากร	7 ต.ค. 2528 - 30 ก.ย. 2530
18.	นายประทีป	งามนิล	15 ต.ค. 2530 - 15 ต.ค. 2532
19.	ร.ต.ภักดี	ณ นคร	16 ต.ค. 2532 - 30 ก.ย. 2534
20.	นายเรืองวิทย์	จารุจารีต	21 ต.ค. 2534 - 30 ก.ย. 2537
21.	นายไพบุลย์	ทรัพย์ประดิษฐ์	17 ต.ค. 2537 - 15 ต.ค. 2538
22.	นายอดุลย์	หมู่พยัคฆ์	16 ต.ค. 2538 - ปัจจุบัน

**ทำเนียบรายนาม
หัวหน้าสำนักงานจังหวัดนครสวรรค์**

ลำดับ	รายนาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่	หมายเหตุ
1.	นายสุดจิต นิมิตกุล	26 ธ.ค. 2517 - 31 พ.ค. 2519	
2.	นายประมวล รุจนเสรี	1 มิ.ย. 2519 - 1 ต.ค. 2520	
3.	นายไพโรจน์ พรหมสาสน์	2 ต.ค. 2520 - 19 ธ.ค. 2521	
4.	นายผไท วิจารณ์ปรีชา	20 ธ.ค. 2521 - 31 มี.ค. 2522	
5.	นายมนัส ช่างสุพรรณ	1 เม.ย. 2522 - 31 มี.ค. 2526	
6.	นายพูนศักดิ์ เวทวิสุทธ	1 เม.ย. 2526 - 15 พ.ย. 2527	
7.	นายกมล มั่นภักดี	16 พ.ย. 2527 - 15 ต.ค. 2530	
8.	นายวิชัย ศรีขวัญ	16 ต.ค. 2530 - 5 ก.พ. 2533	
9.	นายทวีสิน สระสม	6 ก.พ. 2533 - 18 ก.ย. 2535	
10.	นายวิจนะ นาคบุตร	19 ก.ย. 2535 - 30 เม.ย. 2538	
11.	นายสมพร พัฒนคูหะ	1 พ.ค. 2538 - 30 เม.ย. 2540	
12.	นายวินิต จันทโรภาส	1 พ.ค. 2540 - ปัจจุบัน	

ทำเนียบรายนาม
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครสวรรค์

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	วัน เดือน ปี ที่ทำการเลือก	พรรค
1.	นายสวัสดิ์ ยู่เวศ	15 พ.ย. 2476	-
2.	นายอรุณ แสงสว่างวัฒนะ	7 พ.ย. 2480	-
3.	ขุนอนุกุลประชากร (วงษ์ พย์ฉวีเชียร)	7 พ.ย. 2480	-
4.	พันตรีหลวงขจรกลางสนาม (ขจร มกรสูตร)	12 พ.ย. 2481	-
5.	ขุนอนุกุลประชากร (วงษ์ พย์ฉวีเชียร)	12 พ.ย. 2481	-
6.	นายใหญ่ ศวิตชาติ (แทนขุนอนุกุลประชากร)	30 มิ.ย. 2487	-
7.	นายเกษม บุญศรี		6 ม.ค. 2489 -
8.	นายสวัสดิ์ คำประกอบ	6 ม.ค. 2489	-
9.	นายเกษม บุญศรี	29 ม.ค. 2491	-
10.	นายใหญ่ ศวิตชาติ	29 ม.ค. 2491	-
11.	ขุนวิวัฒนสุขวิทยา (ห้วง โลหะวณิชย์)	26 ก.พ. 2495	-
12.	นายสวัสดิ์ คำประกอบ	26 ก.พ. 2495	-
13.	นางสุนี เตลาน (สุนีรัตน์ เตลาน)	26 ก.พ. 2495	-
14.	นายพิชัย มากคุณ	25. ก.พ. 2500	เสรีมนังคศิลา
15.	นายวสันต์ อินทรสูตร	25. ก.พ. 2500	-
16.	นายสวัสดิ์ คำประกอบ	25. ก.พ. 2500	-
17.	นายใหญ่ ศวิตชาติ	25. ก.พ. 2500	ประชาธิปไตย
18.	ขุนวิวัฒนสุขวิทยา	15 ธ.ค. 2500	-
19.	นายสวัสดิ์ คำประกอบ	15 ธ.ค. 2500	-
20.	นายใหญ่ ศวิตชาติ	15 ธ.ค. 2500	ประชาธิปไตย
21.	นายอวยชัย ธนศรี	15 ธ.ค. 2500	ชาติสังคม
22.	นายประเทือง คำประกอบ	10 ก.พ. 2521	-
23.	นายพิชัย มากคุณ	10 ก.พ. 2521	สหประชาไทย
24.	ร.ต.อ.วิชัย ฉายประเสริฐ	10 ก.พ. 2521	-

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	วัน เดือน ปี ที่ทำการเลือก	พรรค
25.	นายสวัสดิ์ คำประกอบ	10 ก.พ. 2521	สหประชาไทย
26.	นายใหญ่ ศวิตชาติ	10 ก.พ. 2521	ประชาธิปไตย
27.	นายประเทือง คำประกอบ	26 ม.ค. 2518	เกษตรสังคม
28.	นายประวัติน เนียรภาค	26 ม.ค. 2518	เกษตรสังคม
29.	นายประสงค์ วงศ์สุนทร	26 ม.ค. 2518	เกษตรสังคม
30.	นายวสันต์ อินทรสุด	26 ม.ค. 2518	เกษตรสังคม
31.	นายสวัสดิ์ คำประกอบ	26 ม.ค. 2518	เกษตรสังคม
32.	นายใหญ่ ศวิตชาติ	26 ม.ค. 2518	กิจสังคม
33.	นายไชยศิริ ธีรทานนท์	4 เม.ย. 2519	กิจสังคม
34.	นายดำรงพันธ์ อสุนี ณ อยุรยา	4 เม.ย. 2519	ไทยสังคม
35.	นายธเนศ เตลาน	4 เม.ย. 2519	กิจสังคม
36.	นายวิชัย อยู่สิงห์	4 เม.ย. 2519	กิจสังคม
37.	นายสวัสดิ์ คำประกอบ	4 เม.ย. 2519	เกษตรสังคม
38.	นายใหญ่ ศวิตชาติ	4 เม.ย. 2519	กิจสังคม
39.	นายประวัติน เนียรภาค	22 เม.ย. 2522	-
40.	นายประสงค์ วงษ์สุนทร	22 เม.ย. 2522	-
41.	นายสวัสดิ์ คำประกอบ	22 เม.ย. 2522	เกษตรสังคม
42.	นายดำรงพันธ์ อสุนี ณ อยุรยา	22 เม.ย. 2522	-
43.	นายวสันต์ อินทรสุด	22 เม.ย. 2522	เกษตรสังคม
44.	นายประเทือง คำประกอบ	22 เม.ย. 2522	-
45.	นายวีระกร คำประกอบ	18 เม.ย. 2526	กิจสังคม
46.	นายดิเรก สกุลณาวงค์	18 เม.ย. 2526	-
47.	นายประสิทธิ์ พิฑูรกิจจา	18 เม.ย. 2526	กิจสังคม
48.	นายประสงค์ วงษ์สุนทร	18 เม.ย. 2526	-
49.	นายวสันต์ อินทรสุด	18 เม.ย. 2526	กิจสังคม
50.	นายสวัสดิ์ คำประกอบ	18 เม.ย. 2526	กิจสังคม
51.	นายประเทือง คำประกอบ	18 เม.ย. 2526	กิจสังคม
52.	นายธเนศ เตลาน	27 ก.ค. 2529	กิจประชาคม
53.	นายประสาธ ตันประเสริฐ	27 ก.ค. 2529	กิจประชาคม

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	วัน เดือน ปี ที่ทำการเลือก	พรรค
54.	น.พ.ประสิทธิ์ พิฑูรกิจจ่า	27 ก.ค. 2529	สหประชาธิปไตย
55.	นายบุญชู โจรนเสถียร	27 ก.ค. 2529	กิจประชาคม
56.	นายवलันต์ อินทรสุด	27 ก.ค. 2529	กิจประชาคม
57.	นายประเทือง คำประกอบ	27 ก.ค. 2529	สหประชาธิปไตย
58.	นายวิจิตร แจ่มใส	27 ก.ค. 2529	สหประชาธิปไตย
59.	น.พ.ประสิทธิ์ พิฑูรกิจจ่า	24 ก.ค. 2531	รวมไทย
60.	นายวีระกร คำประกอบ	24 ก.ค. 2531	รวมไทย
61.	นายสนอง รอดโพธิ์ทอง	24 ก.ค. 2531	ชาติไทย
62.	นายบุญชู โจรนเสถียร	24 ก.ค. 2531	กิจประชาคม
63.	นายสวัสดิ์ คำประกอบ	24 ก.ค. 2531	รวมไทย
64.	นายประเทือง คำประกอบ	24 ก.ค. 2531	สหประชาธิปไตย
65.	นายวิจิตร แจ่มใส	24 ก.ค. 2531	สหประชาธิปไตย
66.	นายภิญโญ นิโรจน์	22 มี.ค. 2535	สามัคคีธรรม
67.	น.พ.ประสิทธิ์ พิฑูรกิจจ่า	22 มี.ค. 2535	เอกภาพ
68.	นายวีระกร คำประกอบ	22 มี.ค. 2535	สามัคคีธรรม
69.	นายบุญชู โจรนเสถียร	22 มี.ค. 2535	เอกภาพ
70.	นายสวัสดิ์ คำประกอบ	22 มี.ค. 2535	สามัคคีธรรม
71.	นายธีระวัฒน์ ศิริวันสาณฑ์	22 มี.ค. 2535	กิจสังคม
72.	นายวิจิตร แจ่มใส	22 มี.ค. 2535	สามัคคีธรรม
73.	นายภิญโญ นิโรจน์	13 ก.ย. 2535	ชาติพัฒนา
74.	นายวีระกร คำประกอบ	13 ก.ย. 2535	ชาติไทย
75.	นายประสาธ ตันประเสริฐ	13 ก.ย. 2535	ชาติพัฒนา
76.	นายบุญชู โจรนเสถียร	13 ก.ย. 2535	พลังธรรม
77.	นายสวัสดิ์ คำประกอบ	13 ก.ย. 2535	ชาติไทย
78.	นายธีระวัฒน์ ศิริวันสาณฑ์	13 ก.ย. 2535	กิจสังคม
79.	นายประเทือง คำประกอบ	13 ก.ย. 2535	ชาติพัฒนา
80.	นายวีระกร คำประกอบ	2 ก.ค. 2538	ชาติไทย
81.	นายภิญโญ นิโรจน์	2 ก.ค. 2538	ชาติพัฒนา
82.	นายสมควร โอบอ้อม	2 ก.ค. 2538	ประชาธิปไตย

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	วัน เดือน ปี ที่ทำการเลือก	พรรค
83.	นายสุนัย จุลพงศธร	2 ก.ค. 2538	ชาติไทย
84.	นายบุญชู ไรจนเสถียร	2 ก.ค. 2538	ประชาธิปไตย
85.	นายธีระวัฒน์ ศิริวันสาณฑ์	2 ก.ค. 2538	กิจสังคม
86.	นายประเทือง คำประกอบ	2 ก.ค. 2538	ชาติพัฒนา
87.	นายภิญโญ นิโรจน์	17 พ.ย. 2539	ชาติพัฒนา
88.	นายประสาธ ตันประเสริฐ	17 พ.ย. 2539	ชาติพัฒนา
89.	นายวีระกร คำประกอบ	17 พ.ย. 2539	ความหวังใหม่
90.	นายบุญชู ไรจนเสถียร	17 พ.ย. 2539	ประชาธิปไตย
91.	นายสุนัย จุลพงศธร	17 พ.ย. 2539	ชาติพัฒนา
92.	นายธีระวัฒน์ ศิริวันสาณฑ์	17 พ.ย. 2539	กิจสังคม
93.	นายวิจิตร แจ่มใส	17 พ.ย. 2539	ความหวังใหม่

คณะทำงานฝ่ายจัดพิมพ์

นางสุนทนา ธัญญผล	รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ ที่ปรึกษา
นายอำนาจ ศิริชัย	นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ ที่ปรึกษา
นายวินิต จันทโรภาส	หัวหน้าสำนักงานจังหวัดนครสวรรค์
นายธงชัย สีหราชนิเวศน์	ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์
นายไพฑูรย์ สัตยวงศ์ทิพย์	หัวหน้าหมวดแผน และงบประมาณ
นายประโยชน์ ชาญธัญกรรม	หัวหน้าฝ่ายข้อมูลและติดตามประเมินผล
นายสุจินต์ ดาววีระกุล	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6
นายประจักษ์ นาครรัตน์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6
นางบุญยวีร์ชาติวัลลภ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 4
นายไกร เอี่ยมจุฬา	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 3
น.ส.เสาวลักษณ์ อัมเอี่ยม	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล 4
น.ส.सानิต นิลสนธิ	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล 3

คำสั่งจังหวัดนครสวรรค์

ที่ 3954/2539

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค
(ฉบับปรับปรุง) ปี 2539

ด้วยจังหวัดนครสวรรค์จะดำเนินการจัดทำหนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคของจังหวัด (ฉบับปรับปรุง) เพื่อเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เหตุการณ์สำคัญ ตลอดจนประวัติบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในด้านการปกครองของจังหวัดและอำเภอ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นประโยชน์ในทางการศึกษา และเกียรติประวัติของจังหวัดต่อไป

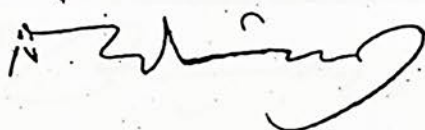
จังหวัดจึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัด นครสวรรค์ (ฉบับปรับปรุง) ดังนี้

1. รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ (นายผดุง ตระกูลดิษฐ์)	เป็นประธานคณะกรรมการ
2. ปลัดจังหวัดนครสวรรค์	เป็นรองประธานคณะกรรมการ
3. ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์	เป็นคณะกรรมการ
5. ศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์	เป็นคณะกรรมการ
6. พัฒนาการจังหวัดนครสวรรค์	เป็นคณะกรรมการ
7. หัวหน้าสำนักงานจังหวัดนครสวรรค์	เป็นคณะกรรมการ
8. หัวหน้าฝ่ายข้อมูลและติดตามประเมินผล	เป็นเลขานุการ
9. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6	เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการมีหน้าที่ดำเนินการจัดทำหนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค (ฉบับปรับปรุง) ปี 2539 โดยประสานงานกับส่วนราชการ อำเภอ กิ่งอำเภอ และหน่วยงานเอกชน เพื่อให้หนังสือดังกล่าว สมบูรณ์ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 29 ตุลาคม 2539

(นายสมเจตน์ วิริยะดำรงค์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์

คำสั่งจังหวัดนครสวรรค์

ที่ 4349/2539

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการยกร่างหนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค
(ฉบับปรับปรุง) ปี 2539

ตามคำสั่ง จังหวัดนครสวรรค์ ที่ 3954/2539 ลงวันที่ 29 ตุลาคม 2539 ได้แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำหนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค ของจังหวัด (ฉบับปรับปรุง) ปี 2539 เพื่อเป็นหนังสือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เหตุการณ์สำคัญของจังหวัด ดังนั้นเพื่อให้หนังสือดังกล่าว สมบูรณ์ด้วยรูปแบบการนำเสนอข้อมูล รายละเอียดสาระสำคัญ จังหวัดจึงแต่งตั้งคณะกรรมการยกร่างหนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค (ฉบับปรับปรุง) ปี 2539 ดังนี้

1. บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 ประวัติความเป็นมา และบทที่ 6 บทสรุป คณะกรรมการยกร่างประกอบด้วย

1.1 นายสมพร พัฒนคูหา	ประธานคณะกรรมการ
1.2 นางสาวสุพร โอเจริญ	รองประธานคณะกรรมการ
1.3 นายประโยชน์ ชาญธัญกรรม	อนุกรรมการ
1.4 นายพงษ์ศักดิ์ รัตนวิภา	อนุกรรมการ
1.5 นายสมคิด ทรัพย์ไผ่มั่ง	อนุกรรมการ
1.6 นายสมศักดิ์ วิชาทอง	อนุกรรมการและเลขานุการ

2. บทที่ 3 สถานที่สำคัญ และแหล่งท่องเที่ยว คณะกรรมการยกร่างประกอบด้วย

2.1 พัฒนาการจังหวัดนครสวรรค์	ประธานอนุกรรมการ
2.2 ประชาสัมพันธ์จังหวัดนครสวรรค์	รองประธานอนุกรรมการ
2.3 ผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์	อนุกรรมการ
2.4 นายเสนาะ จำนงค์	อนุกรรมการ
2.5 พัฒนาการอำเภอทุกอำเภอ และพัฒนาการกิ่งอำเภอทุกกิ่งอำเภอ	อนุกรรมการ
2.6 ศึกษาธิการอำเภอทุกอำเภอ ทุกกิ่งอำเภอ	อนุกรรมการ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

- 2.7 หัวหน้าศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
ทุกอำเภอ/กิ่งอำเภอ อนุกรรมการ
- 2.8 นายวสันต์ กองสมบัติ อนุกรรมการ
- 2.9 นายจิระวิทย์ ศุภนันท์กานต์ อนุกรรมการ
- 2.10 นักวิชาการพัฒนาชุมชน 1 คน
สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ อนุกรรมการ

3. บทที่ 4 ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น คณะอนุกรรมการยกร่าง ประกอบด้วย

- 3.1 รองศาสตราจารย์สุพล บุญทรง ประธานอนุกรรมการ
- 3.2 นายไพศาล สรรสรวิสุทธิ์ รองประธานอนุกรรมการ
- 3.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ พงษ์พานิช อนุกรรมการ
- 3.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัลยา จันทวรรณชาติ อนุกรรมการ
- 3.5 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมลทา วาจาบัณฑิตย์ อนุกรรมการ
- 3.6 นายอานันท์ หินแก้ว อนุกรรมการ
- 3.7 นายประจวบ พิภผล อนุกรรมการ
- 3.8 นายละม่อม ชัยโย อนุกรรมการ
- 3.9 นางอัจฉรา วิจิตรญาณพล อนุกรรมการ
- 3.10 นายวรพจน์ อินทรกำแหง อนุกรรมการ
- 3.11 นายสมชัย ช่อไสว อนุกรรมการและเลขานุการ
- 3.12 นายไพฑูรย์ ทองทรัพย์ อนุกรรมการ
และผู้ช่วยเลขานุการ

4. บทที่ 5 บุคคล และเหตุการณ์สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ คณะอนุกรรมการยกร่าง
ประกอบด้วย

- 4.1 ศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์ ประธานอนุกรรมการ
- 4.2 นายก่อเกียรติ คำประกอบ รองประธานอนุกรรมการ
- 4.3 นายเก็บ ศรีสง่า อนุกรรมการ
- 4.4 นายมงคล ชื่นชอบ อนุกรรมการ
- 4.5 นางสุนันทา ทัพเป็นไทย อนุกรรมการ
- 4.6 นายประจักษ์ นาครรัตน์ อนุกรรมการ
- 4.7 นายฉัตรชัย ชยาวุฒิคุณ อนุกรรมการและเลขานุการ

4.8 นางสาวนิกรรดา ชันระรัตน์

อนุกรรมการ

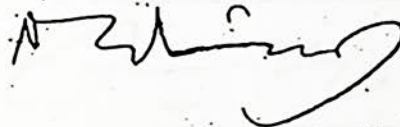
และผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะอนุกรรมการยกร่างหนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดนครสวรรค์ (ฉบับปรับปรุง) ปี 2539 มีหน้าที่ดำเนินการยกร่าง โดยพิจารณาจากฉบับเดิมเป็นหลัก ปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหา สาระ ตามความเหมาะสม ประสานงานกับส่วนราชการ และภาคเอกชน ในการค้นคว้าข้อมูลเพื่อการยกร่าง ให้สมบูรณ์ ตลอดจนเสนอแนะคณะทำงานเพื่อพิจารณารูปแบบและแนวทางการจัดทำหนังสือดังกล่าว ให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ต่อไป

ทั้งนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่

ตุลาคม 2539

(นายสมเจตน์ วิริยะดำรงค์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์

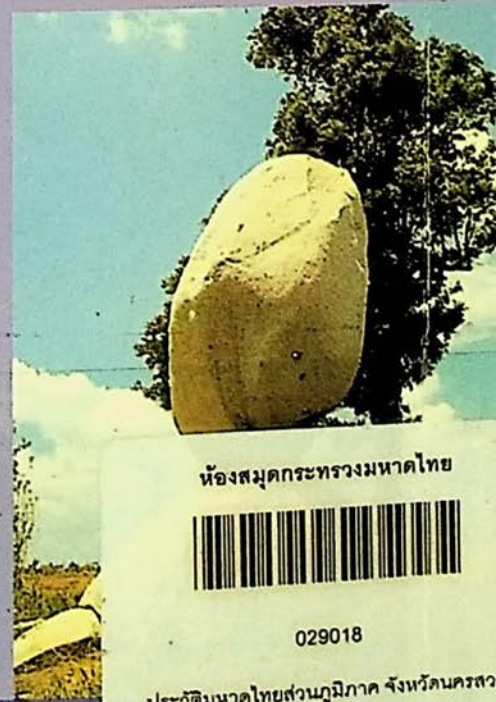
ต้นไม้ประจำจังหวัด

เสลา

เป็นต้นไม้ประจำจังหวัดนครสวรรค์
มีชื่อพื้นเมืองหลายชื่อ
ได้แก่ เสลาใบใหญ่ อินทชิต ตะเกรียม
มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า

: *LAGERSTROEMIA LOUDOSRII*
TEIJSEN & BINN

เมืองสี่แคว แห่มังกร
พักผ่อนบึงบอระเพ็ด ปลารสเด็ดปากน้ำโพ

ห้องสมุดกระทรวงมหาดไทย

029018

ประวัตินครไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดนครสวรรค์